

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK VE
MAĞDURİYET DÜZEYLERİ İLE İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE SOSYAL
MEDYA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ELİF NUR ERGÜDER

DR. ÖĞR. ÜYESİ AYŞEGÜL KILIÇASLAN ÇELİKKOL
TEZ DANIŞMANI

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

İSTANBUL-2019

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK VE
MAĞDURİYET DÜZEYLERİ İLE İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE SOSYAL
MEDYA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

ELİF NUR ERGÜDER

**DR. ÖĞR. ÜYESİ AYŞEGÜL KILIÇASLAN ÇELİKKOL
TEZ DANIŞMANI**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI**

İSTANBUL-2019

Bu çalışma 18.06.2019 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (YL) (Ücretli) Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

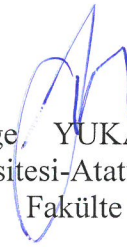
TEZ JÜRİSİ

Dr.Öğr.Üyesi Ayşegül KILIÇASLAN ÇELİKKOL
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Fakülte

Doç. Dr. İlkey DEMİR
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Fakülte

Doç. Dr. Müge YUKAY YÜKSEL
Marmara Üniversitesi-Atatürk Eğitim
Fakülte

ÖNSÖZ

Tez sürecim boyunca sahip olduğu değerli bilgi ve tecrübelerini benim ile paylaşan ve çalışmamı destekleyen, her soruma sabırla cevap veren, iletişime her daim açık tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KILIÇASLAN ÇELİKKOL'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tüm yaşamım boyunca benimle birlikte yürüyen ve her aldığım kararda beni destekleyen ve cesaret veren, bu noktaya gelmemi sağlayan, sevgisini ve manevi desteğini her zaman hissettiren, hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, her anımda yanımda olan sevgili annem Behriye OKAY ve babam Tekin OKAY'a teşekkürü bir borç bilirim. İyi ki varsınız. Ağabeyim Deniz OKAY, eşi Özenç OKAY, kuzenim Rüya YAVUZ ve anneannem Nevriye ÖZ'e tez sürecinde bana vermiş oldukları destek için teşekkür ederim.

Tez süreci boyunca desteklerini esirgemeyen, yüksek lisansın hayatıma kattığı dostum Özge ALBAKIR YAVUZ'a, her daim yardıma koşan ve bilgisini benimle paylaşan Hülya AYDOĞDU ve Tuğçe ALTUNBAŞ'a, yüksek lisans sürecim boyunca beni destekleyen eski okul müdürüm İsmail KÖPRÜLÜOĞLUN'a, değerli mesai arkadaşlarıma, yüksek lisans arkadaşlarıma ve bugünlere gelmemde emeği geçen tüm öğretmenlerime teşekkür ederim.

Son olarak tez sürecim boyunca yaşamış olduğum olumlu ve olumsuz tüm durumlarda yanımda olan, benimle tez sürecinin tüm zorluklarını yaşayan, yeri geldiğinde büyük fedakârlıklar gösterip benimle birlikte çalışan, önümdeki engelleri teker teker kaldıran sevgili eşim Gökhan ERGÜDER'e teşekkür ederim, iyi ki varsın.

Elif Nur ERGÜDER

Bugünlere gelmemde emeği büyük olan

Annem ve Babama...

ÖZET

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET DÜZEYLERİ İLE İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE SOSYAL MEDYA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeyleri ile internet bağımlılığı ve sosyal medya tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 9, 10. ve 11. sınıf öğrencilerinden 1386'sı kız ve 674'ü erkek olmak üzere toplam 2060 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (RCBI-II), Sosyal Medya Tutum Ölçeği ve İnternet Bağımlılık Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde Mann-Whitney U, Kruskal Wallis-H Testi, Spearman'ın Sıralama Korelasyon Katsayısı ve Regresyon analizinden yararlanılmıştır.

Siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri ile internet bağımlılık düzeyleri ve sosyal medya tutum ölçeği alt boyutlarından sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı, sosyal izolasyon, sosyal medya tutum ölçeği toplam puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Siber zorbalık düzeyleri ve siber mağduriyet düzeyleri ile öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanı arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Ayrıca araştırmada yer alan değişkenler demografik değişkenler açısından da incelenmiştir.

Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyi ve sosyal medya tutumu alt boyutlarının siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerini yordayıp yordamadığı ile ilgili yapılan analiz sonucunda internet bağımlılık düzeyleri, sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı, öğretmenlerle ilişki, sosyal izolasyon, sosyal medya tutum, siber zorbalık düzeyinin yaklaşık %16'sını, siber mağduriyetin ise %12'sini açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık/mağduriyet, internet bağımlılık, sosyal medya tutum.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE LEVEL OF CYBER BULLYING AND VICTIMIZATION, INTERNET ADDICTION AND SOCIAL MEDIA ATTITUDES OF HIGH SCHOOL STUDENTS

The aim of this research is to analyze the relationship between cyber bullying and victimization levels, and internet addiction and social media attitudes of secondary school students. The study was carried out with 1386 female, 674 male totally 2060 9th, 10th and 11th grade level students. Demographic Information Form, Revised version of Cyber Bullying Inventory-II (RCBI-II), Social Media Attitude Scale and Internet Addiction Scale were used as the data collection tools. For the analysis of the data Mann-Whitney U, Kruskal Wallis Test, Spearman Brown Correlation Coefficient and regression analysis were applied.

As a result of the research, significant positive relationships were found between cyberbullying, cyber victimization, internet addiction and the sub-scales of social media attitude; social competence, need for sharing, social isolation. The significant relationship wasn't found between cyber bullying and cyber victimization levels and the and relationship sub-dimension with the teachers. Moreover, the differentiation of the variables according to the demographic variables were examined.

According to the result of the regression analysis which was carried out to examine the predictive power of internet addiction level and social media attitude on cyber bullying and cyber victimization levels, it was found that internet addiction, social competency, need for sharing, relationship with the teacher, social isolation and social media attitude explain 16% of cyber bullying and 12% of cyber victimization.

Key words: Cyber bullying/victimization, internet addiction, social media attitude.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ	XVII
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1.PROBLEM DURUMU	1
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	5
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	6
1.4.SAYILTILAR	7
1.5.SINIRLILIKLAR	8
1.6.TANIMLAR.....	8
BÖLÜM II : KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1.ZORBALIK.....	9
2.1.1.Zorbalık Tanımı	9
2.1.2. Zorbalık Türleri.....	10
2.2.SİBER ZORBALIK	11
2.2.1. Siber Zorbalığın Tarafları	14
2.2.2. Siber Zorbalık ve Geleneksel Zorbalık Arasındaki Farklar	16
2.2.3. Siber Zorbalık Türleri	18
2.2.4. Siber Zorbalığın Gerçekleştirildiği Araçlar	20
2.2.5. Siber Zorbalığın Nedenleri.....	20
2.2.6. Siber Mağduriyet ve Nedenleri	22
2.2.7. Siber Zorbalığın Etkileri	23
2.3.SİBER ZORBALIK/SİBER MAĞDURİYET İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	25
2.4.İNTERNET	28
2.4.1.İnternet Kavramı ve Özellikleri	28
2.4.2.İnternet Bağımlılığı	30
2.4.3.İnternet Bağımlılığı Tanı Kriterleri.....	34

2.4.3.1.Young İnternet Bağımlılığı Tanı Kriterleri	34
2.4.3.2.Goldberg'in İnternet Bağımlılığı Tanı Kriterleri	35
2.4.3.3.Suler İnternet Bağımlılığı Tanı Kriterleri	36
2.4.3.4.Beard ve Wolf'un İnternet Bağımlılığı Tanı Kriterleri	38
2.4.4.İnternet Bağımlılığının Belirtileri	39
2.4.5.İnternet Bağımlılığının Sonuçları.....	40
2.5. İNTERNET BAĞIMLILIĞI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	41
2.6.SOSYAL MEDYA.....	45
2.6.1.Sosyal Medya Kavramı ve Özellikleri	45
2.6.2.Sosyal Medya Çeşitleri	48
2.6.3.Sosyal Medya Kullanım Nedenleri	51
2.6.4.Sosyal Medyanın Etkileri.....	52
2.7.SOSYAL MEDYA İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	54
BÖLÜM III: YÖNTEM.....	57
3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	57
3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM	57
3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	58
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	58
3.3.2. İnternet Bağımlılık Ölçeği	58
3.3.3. Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (RCBI-II)	58
3.3.4. Sosyal Medya Tutum Ölçeği.....	59
3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	60
BÖLÜM IV: BULGULAR	62
4.1. ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET, İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ İLE SOSYAL MEDYA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİNE YÖNELİK BULGULAR	68
4.2. ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ VE SOSYAL MEDYA TUTUMLARININI SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET DÜZEYLERİNİ YORDAMA GÜCÜNE İLİŞKİN REGRESYON ANALİZİ.....	70

4.3. ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİN İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR.....	71
4.4. ÖĞRENCİLERİN SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET DÜZEYLERİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR.....	91
4.5. ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA TUTUMLARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR.....	123
BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	182
5.1. TARTIŞMA	182
5.1.2.ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET, İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ İLE SOSYAL MEDYA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİNE YÖNELİK BULGULARIN YORUMU VE TARTIŞMASI.....	182
5.1.3.İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZELERİNİN VE SOSYAL MEDYA TUTUMLARININ SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET DÜZEYLERİNİ YORDAMASINA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMU.....	185
5.1.4. DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYİNLERİNİN FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM.....	186
5.1.4.1. Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu...	186
5.1.4.2.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu...	187
5.1.4.3.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	188
5.1.4.4.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	188

5.1.4.5.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	189
5.1.4.6.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne ve Baba Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	190
5.1.4.7.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne-Babanın Hayatta Olma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	190
5.1.4.8.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne ve Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	191
5.1.4.9.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	192
5.1.4.10.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternete Girilen Teknolojik Alet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	193
5.1.4.11.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	193
5.1.4.12.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zaman Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	194
5.1.4.13.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Mekân Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	195
5.1.4.14.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik İsmi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	196
5.1.4.15.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	196

5.1.4.16.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanma Durumu Değişkeni Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	197
5.1.4.17.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Aile Fertlerini Sosyal Medyada Takip Etme Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	198
5.1.5. DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE ÖĞRENCİLERİN SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET DÜZEYLERİNİN FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM.....	198
5.1.5.1.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	198
5.1.5.2.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Yaş Değişkeni Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	199
5.1.5.3.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Okul Türü Değişkeni Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	200
5.1.5.4.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	202
5.1.5.5.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	203
5.1.5.6.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne ve Baba Birliktelik Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	203
5.1.5.7.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne ve Babanın Yaşama Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	204
5.1.5.8.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne-Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	205

5.1.5.9.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	206
5.1.5.10.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	207
5.1.5.11.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zaman Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	208
5.1.5.12.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Mekân Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	209
5.1.5.13.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Teknolojik Alet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	209
5.1.5.14.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik İsmi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	210
5.1.5.15.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	211
5.1.5.16.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	212
5.1.5.17.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Aile Fertlerini Sosyal Medyada Takip Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	213
5.1.6.DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE ÖĞRENCİLERİN SOSYAL MEDYA TUTUMLARINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM.....	213
5.1.6.1.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu...	213
5.1.6.2.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu...	215

5.1.6.3.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu...	215
5.1.6.4.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu...	216
5.1.6.5.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	218
5.1.6.6.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Anne-Baba Birlikte Yaşama Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	218
5.1.6.7.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Anne-Babanın Hayatta Olması Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	219
5.1.6.8.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	219
5.1.6.9.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	221
5.1.6.10.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	222
5.1.6.11.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Sosyal Medya Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	222
5.1.6.12.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının İnternette Harcanan Zaman Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	224
5.1.6.13.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının İnternetin Kullanıldığı Mekân Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	225
5.1.6.14.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının İnternete Girilen Teknolojik Alet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	225

5.1.6.15.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Sosyal Medya Sitesine Üyelik İsmi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	226
5.1.6.16.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	227
5.1.6.17.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanma Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	228
5.1.6.18.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Aile Fertlerini Sosyal Medyada Takip Etme Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	228
5.2. SONUÇ VE ÖNERİLER	230
5.2.1.Sonuçlar	230
5.2.2.Öneriler	239
5.2.2.1.Anne-Babalara Yönelik Öneriler	240
5.2.2.2.Psikolojik Danışmanlara Yönelik Öneriler	240
5.2.2.3.Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	241
KAYNAKLAR	243
EKLER.....	282
ÖZGEÇMİŞ.....	293

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2- 1: Literatürde Yer Alan Siber Zorbalık Tanımları	13
Tablo 2-2: Siber Zorbalığa Maruz Kalmanın Psikolojik, Sosyal ve Akademik Etkileri	25
Tablo 3-1: Siber Zorbalık/Mağduriyet, İnternet Bağımlılık ve Sosyal Medya Tutum Ölçeklerinin Normallik Testi Sonuçları	60
Tablo 3-2: Demografik Değişkenlerin Normallik Testi Sonuçları	61
Tablo 4-1: Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri .	62
Tablo 4-2: Öğrencilerin Yaş Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	62
Tablo 4-3: Öğrencilerin Okul Türü Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	63
Tablo 4-4: Öğrencilerin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	63
Tablo 4-5: Öğrencilerin Gelir Durumu Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	63
Tablo 4-6: Öğrencilerin Anne-Baba Birliktelik Durumu Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	63
Tablo 4-7: Öğrencilerin Anne-Baba Hayatta Olma Durumu Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	64
Tablo 4-8: Öğrencilerin Anne eğitim düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	64
Tablo 4-9: Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	64
Tablo 4- 10: Öğrencilerin Sosyal Medya Sitesine Üyelik Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	65
Tablo 4-11: Öğrencilerin Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	65
Tablo 4-12: Öğrencilerin İnternet Kullanım Sıklığı Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	65
Tablo 4-13: Öğrencilerin İnternetin Kullanıldığı Mekân Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	66
Tablo 4-14: Öğrencilerin İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	66

Tablo 4-15: Öğrencilerin Sosyal Medya Sitelerindeki Üyelik İsimleri Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	66
Tablo 4-16: Öğrencilerin İnterneti Kullanım Amaçları Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	67
Tablo 4-17: Öğrencilerin Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanımı Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	67
Tablo 4-18: Öğrencilerin Ailedeki Fertleri Sosyal Medyada Takip Etme Durumu Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	68
Tablo 4- 19: Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Siber Zorba-Mağdur Dağılımı....	68
Tablo 4-20: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyet, İnternet Bağımlılık Düzeyleri ile Sosyal Medya Tutumları (Paylaşım İhtiyacı, Sosyal Yetkinlik, Sosyal İzolasyon, Öğretmenler ile İlişki ve Toplam Puan) Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Analizi	69
Tablo 4-21: Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	70
Tablo 4-22: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi.....	72
Tablo 4-23: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	72
Tablo 4-24: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	72
Tablo 4-25: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi	73
Tablo 4-26: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Uygulanan Kruskal Wallis-H Testi	74
Tablo 4-27: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi	74

Tablo 4-28: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Uygulanan Kruskal Wallis-H Testi	75
Tablo 4-29: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne-Baba Birliktelik Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	75
Tablo 4-30: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne-Babanın Var Olması Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	76
Tablo 4-31: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeyinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Uygulanan Kruskal Wallis-H Testi	76
Tablo 4-32: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi.....	77
Tablo 4-33: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi.....	78
Tablo 4-34: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi.....	78
Tablo 4-35: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	79
Tablo 4-36: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	80
Tablo 4-37: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Değişkeni Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi	80
Tablo 4-38: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zamana Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi.....	83

Tablo 4-39: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zaman Değişkeni Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi	83
Tablo 4-40: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Mekâna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	85
Tablo 4-41: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	86
Tablo 4-42: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medyada Sitesine Üyelik İsmi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	86
Tablo 4-43: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi.....	87
Tablo 4-44: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternetin Kullanım Amacı Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi.....	87
Tablo 4-45: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	90
Tablo 4-46: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Aile Fertlerini Sosyal Medyada Takip Etme Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	91
Tablo 4-47: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	92
Tablo4-48: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi.....	92
Tablo 4-49: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Yaş Değişkeni Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi	93

Tablo 4-50: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Okul Türü Değişkeni Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	94
Tablo 4-51: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi.....	94
Tablo 4-52: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U-Testi.....	96
Tablo 4-53: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	97
Tablo 4-54: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney-U Testi.....	97
Tablo 4-55: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sınıf Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi	98
Tablo 4-56: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Gelir Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi.....	99
Tablo 4-57: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Baba Birlikte Yaşama Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	99
Tablo 4-58: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Babanın Var Olması Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	100
Tablo 4-59: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	101
Tablo 4-60: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Anne Eğitim Değişkeni Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	101

Tablo 4-61: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi	102
Tablo 4-62: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	103
Tablo 4-63: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	104
Tablo 4-64: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Baba Eğitim Durumu Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi	105
Tablo 4-65: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Uygulanan Mann Whitney U Testi.....	107
Tablo 4-66: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	107
Tablo 4-67: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Sıklığı Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi.....	108
Tablo 4-68: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Sıklığı Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	110
Tablo 4-69: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zamana Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	112
Tablo 4-70: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi	112
Tablo 4-71: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi	114

Tablo 4-72: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Mekâna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	116
Tablo 4-73: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Mekân Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi.....	117
Tablo 4-74: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	117
Tablo 4-75: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternetin İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi	118
Tablo 4-76: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Sitelerine Üyelik İsmine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Uygulanan Mann Whitney-U Testi	119
Tablo 4-77: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	119
Tablo 4-78: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Ebeveynlerin Sosyal Medya Kullanım Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi ..	122
Tablo 4-79: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Ailedeki Fertleri Sosyal Medyada Takip Etme Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi ..	123
Tablo 4-80: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	123
Tablo 4-81: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	124
Tablo 4-82: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemeye Yönelik Yapılan Mann Whitney-U Testi.....	125

Tablo 4-83: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Toplam Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemeye Yönelik Yapılan Mann Whitney-U Testi	126
Tablo 4-84: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	127
Tablo 4-85: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu Puanlarının Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	128
Tablo 4-86: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyutu Puanlarının Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	129
Tablo 4-87: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal İzolasyon Alt Boyutu Puanlarının Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	130
Tablo 4-88: Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenler ile İlişki Alt Boyutu Puanlarının Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	131
Tablo 4-89: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	133
Tablo 4-90: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	134
Tablo 4-91: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu Puanlarının Sınıf Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi.....	135
Tablo 4-92: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyutu Puanlarının Sınıf Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi.....	135
Tablo 4-93: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Sınıf Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	136

Tablo 4-94: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	137
Tablo 4-95: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal İzolasyon Alt Boyut Puanlarının Gelir Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi.....	138
Tablo 4-96: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Anne Baba Birliktelik Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	138
Tablo 4-97: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Anne Babanın Var Olma Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	139
Tablo 4-98: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	140
Tablo 4-99: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	141
Tablo 4-100: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	142
Tablo 4-101: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal İzolasyon Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	143
Tablo 4-102: Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenler ile İlişki Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	144
Tablo 4-103: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	145
Tablo 4-104: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	146

Tablo 4-105: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi.....	147
Tablo 4-106: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi.....	148
Tablo 4-107: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal İzolasyon Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi.....	150
Tablo 4-108: Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenler ile İlişki Alt Boyutu Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	151
Tablo 4-109: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	152
Tablo 4-110: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi ..	153
Tablo 4-111: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi ..	154
Tablo 4-112: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu Puanlarının Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	155
Tablo 4-113: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyut Puanlarının Hangi Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığına Göre Farklılaştığını Belirlemeye Yönelik Mann Whitney-U Testi.....	157
Tablo 4-114: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	159
Tablo 4-115: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının İnternette Günlük Harcanan Zaman Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi ..	161

Tablo 4-116: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyut Puanlarının Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	162
Tablo 4-117: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyut Puanlarının İnternette Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	164
Tablo 4-118: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal İzolasyon Puanlarının İnternette Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	165
Tablo 4-119: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının İnternette Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	167
Tablo 4-120: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının İnternetin Kullanıldığı Mekân Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	169
Tablo 4-121: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alete Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi ..	170
Tablo 4-122: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyut Puanlarının İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Gruplarına Göre Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	171
Tablo 4-123: Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenlerle İlişki Alt Boyut Puanlarının İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	171
Tablo 4-124: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	172
Tablo 4-125: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği ile Alt Boyut Puanlarının Sosyal Medya Sitesine Üyelik İsmi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	173
Tablo 4-126: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının İnterneti Kullanım Amacına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Test Etmek İçin Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	174

Tablo 4-127: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt Boyutları ile Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanım Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Test Etmek İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi	179
Tablo 4-128: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt Boyutları ile Ailedeki Fertleri Sosyal Medyada Takip Etme Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi	181

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1.PROBLEM DURUMU

İnternet, her türlü bilgiye kısa bir sürede ulaşılmasını ve kişilerin başkalarıyla hızlı bir şekilde iletişim kurabilmesini sağlayarak kişinin yaşamına önemli katkılar sunan bir iletişim aracıdır (Ceyhan, 2008). Esnek yapısı, kolay kullanımı, bütçe olarak her kesime hitap etmesi nedeniyle hayatın her alanında kendini göstermektedir (Özbek, 2017). Teknolojideki gelişmeler internete ulaşımı kolaylaştırmış ve kullanım miktarı kişilerin günlük yaşantısını etkileyecek hale gelmiştir (Yücelten, 2016). Özellikle akıllı telefonların kullanımıyla birlikte bireyler alışveriş, iletişim, eğitim, sağlık gibi birçok işlerini internet üzerinden yapmaya başlamışlardır (Gencer, 2017). Türkiye İstatistik Kurumu 2018 Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'nın yayınlanan sonuçlarına göre bilgisayar ve internet kullanımı 16-74 yaş grubundaki bireylerde sırasıyla %59,6 ve %72,9'dur. Yayınlanan raporda cinsiyete göre bilgisayar ve internet kullanım oranlarının 16-74 yaş grubundaki erkeklerde %68,6 ve %80,4 iken kadınlarda %50,6 ve %65,5 olduğu bulunmuştur. 2009 ve 2018 yılları arasındaki kullanım oranlarına bakıldığında her geçen yıl internetin evlerimize daha çok dahil olduğu ve kullanma oranlarının her geçen gün arttığı görülmektedir.

İnternetle birlikte hayatımıza birçok yenilik girse de sağlamış olduğu olanakların haricinde meydana getirdiği zararlarla da bireyin hayatını etkilemektedir (Kalaman ve Bat, 2016). Ortaya çıkış amacı iletişim ve bilgi paylaşımı olan internet, kullanımının kontrolsüz bir şekilde yaygınlaşmasıyla günlük yaşantıyı da olumsuz yönde etkileyebilecek problemleri beraberinde getirerek internet bağımlılığının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Usta, 2016). İnternet bağımlılığı, internetin aşırı kullanılma isteğinin önüne geçilememesi ve internete bağlı olmadan geçirilen zamanın önemini yitirmesi, yoksun kalındığında agresif bir tutumun sergilenmesi, kişinin kariyerinin, sosyal ve aile yaşantısının bozulması olarak tanımlanabilir (Young, 2004). Günüş ve Kayri (2010)'ye göre ise internet bağımlılarının tespitinde sadece internette geçirilen sürenin miktarı değil, bu sürenin hangi kullanım amacı için harcandığı da önemlidir. Çünkü internet kullanımından dolayı oluşabilecek olumlu ve olumsuz sonuçlar, internet kullanım neden ve amaçlarıyla ilişkilidir (Bayraktutan, 2005). Bilişim suçları, internet bağımlılığı, siber zorbalık gibi

problemler internet kullanımının neden olduğu olumsuz sonuçlardan bazıları olarak ifade edilebilir (Gencer, 2017).

İnternet bağımlılığı, her yaşta görülebilmesine karşın, en büyük risk grubu 12-18 yaş arası ergenlik dönemindeki bireylerdir (Bayhan, 2011, s.917). Bu dönemde psikolojik olgunluğa ulaşılmamış olması ergenleri problemlerle internet kullanımı açısından risk grubu haline getirmektedir (Ceyhan, 2008). Bu dönemde genç, bireysel olarak kararlar almak istemekte, ancak duygularını yönetme ve sürdürme konusunda güçlükler yaşamaktadır. Bu nedenle sanal ortamda edindiği bilgiler, yaşadığı ilişkiler gencin gerçek dünyayı öğrenmesi ve kimliğini oluşturmasında güvenliğini ve normal gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Gençlerin aileden ve çevreden edineceği bilgilerin yerini sanal ortamda kurduğu ilişkiler almaktadır (Kelleci, 2008). Ögel (2017), ergenlik dönemi sorunları ve kuşak çatışması gibi nedenlerle aileyle paylaşımların azalması, arkadaşlık ilişkilerinde yaşanan sorunlar ve içe kapanma sonucunda kendilerini yalnız hisseden ve bu yalnızlıklarını çevresi ile gidermekte güçlük çeken gençlerin rahat bir şekilde internete bağımlı hale gelebileceğine dikkat çekmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, sağladığı faydaların yanında bazı riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu risklerin başında, geleneksel akran zorbalığının okul ortamından sanal ortama taşınmasıyla ortaya çıkan siber zorbalık olgusu gelmektedir. Siber zorbalık, geleneksel akran zorbalığından türeyen ancak çeşitli yönleriyle ondan farklılaşmış olan yeni bir zorbalık biçimidir (Baştürk-Akca, Sayımer ve Ergül, 2015). Patchin ve Hinduja (2006)'ya göre siber zorbalık, kasıtlı ve tekrarlı bir biçimde elektronik metinler aracılığı ile yapılan zarar verme davranışı olarak tanımlanmaktadır. Örnek siber zorbalık davranışları olarak şunlar sıralanabilir: Elektronik posta ya da cep telefonu mesajı ile aşağılayıcı, alay edici, tehditkâr, cinsel taciz veya şiddet içeren mesajlar göndermek, mağdurun web sayfasına ya da bloglarına incitici, küçük düşürücü, tehdit edici mesajlar ya da resimler eklemek, siber ortamda mağdura ilişkin dedikodular yaymak, birini kötüleyen ya da utandıran web sayfaları hazırlamak, kameralı cep telefonları aracılığı ile mağdurların uygunsuz görüntülerini anında internete yönlendirmek, bir kişinin cep telefonu ile gizlice utanç verici fotoğraflarını çekmek, mağdura ilişkin küçültücü web sayfaları hazırlamak (Erdur-Baker, 2013).

Ergenler, içerisinde yer aldıkları gelişim dönemin özelliklerinin de etkisinde kalarak internetin problemleri kullanımının yaygınlaşması açısından önemli bir risk grubunu oluşturmaktadırlar (Doğan, Işıklar ve Eroğlu, 2008). Ergenlik döneminde yaşanan depresif durumlar, akran grupları içerisinde lider olma yarışı, duygusal ilişkiler ve bunlara bağlı olarak yaşanan sürtüşmeler, bu dönemde olan öğrencilerin siber zorbalık davranışına olan yatkınlığını arttırmaktadır (Ümmetler İlhan, 2016). Bu sebeple ülkemizde ve dünyada genellikle siber zorbalık ile ilgili araştırmaların ergenlik dönemindeki bireyler ile yapıldığı görülmektedir.

İnternetin bir getirisi olarak son yıllarda hayatımıza giren kavramlardan bir diğeri de sosyal medyadır. Sosyal etkileşimi, iş birliğini ve paylaşımı öncelik alan Web 2.0 teknolojileriyle günümüzde farklı internet ortamları kullanılmaya başlanmıştır. Bu ortamlardan biri de web 2.0 teknolojisinin önemli bileşenlerinden ve en popüler paylaşım ortamlarından biri olarak kabul edilen sosyal ağ siteleridir (Karal ve Kokoç, 2010). Otrar ve Arğın (2015) sosyal medyayı, kullanıcıların ilgilendikleri konular hakkında eş zamanlı olarak etkileşimde buldukları, iletişim kurabildikleri, zaman ve mekân kavramına gerek olmadan, resim, video gibi paylaşımlarda bulunarak içeriği kendilerinin oluşturduğu internet tabanlı bir ortam olarak tanımlamaktadır.

İnternetin ve internete bağlı olarak özellikle sosyal medya kullanımının artmasıyla birlikte çevrimiçi ortam; toplumsal sorumluluk, iletişim, eğitim, sosyal bağlantı ve kişilik gelişimi gibi faydalarının yanında başkaları hakkında yanlış, utanç verici, düşmanca bilgilerin yayıldığı olumsuz davranışlara da aracılık etmektedir (O’Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011). Özellikle 14-18 yaş arasındaki ergenlerin internette çevrimiçi olarak geçirmiş oldukları süredeki artış, bağımlılık, bilişim suçları gibi sorunlar ile karşılaşmaları riskini de beraberinde getirmektedir (Peker, 2013). Ulaştırma Bakanlığı İnternet Kurulu tarafından, Ortadoğu Teknik Üniversitesi ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı’nın işbirliğiyle yapılan 9-16 yaş grubu “*Çocukların Sosyal Paylaşım Sitelerini Kullanım Alışkanlıkları*”nın ortaya çıkartılması amaçlanan Şubat 2011 tarihli raporuna göre çocukların %70’i günde en az bir kere interneti kullanırken, %66’sı ise günde en az bir kere sosyal medyayı kullanmakta ve sosyaş medyada ortalama 72 dakika zaman geçirmektedir. Elde edilen bu veriler, çocukların internette harcadıkları zamanın büyük çoğunluğunun sosyal paylaşım sitelerine ait olduğunu göstermektedir.

Çocukların %49'u sosyal paylaşım sitesinde arkadaş listesinde ekli olmayan bir kişiden mesaj geldiğinde asla yanıtlamayacağını, %30'u mesajın içeriğine göre yanıtladığını, %9'u ise sosyal paylaşım sitesinde arkadaş listesinde ekli olmayan bir kişiden almış olduğu bir mesaja kesinlikle yanıt verdiğini belirtmektedir.

Çocuklar, zorbalık davranışlarını çevrimiçi ortama taşıırken de günümüzde en çok sosyal medyadan faydalanmaktadır. Zorbalık yapan ya da mağduriyet yaşayan bireyler sosyal medya aracılığıyla kendilerine ait olmayan profiller oluşturarak kendilerini farklı bir kişi gibi gösterebilmektedir. Sosyal ağlarda sahte hesaplar oluşturulabilmesi siber zorba ve siber mağdur için sosyal ağları çekici hale getirmektedir. Bu durumun sonucu olarak da öğrenciler sosyal medyaya karşı geliştirdikleri tutumda yaşamış oldukları zorbalık olaylarının da etkisinde kalabilmektedir (Otrar ve Ökte, 2014).

Sosyal paylaşım ağlarının dünyayla birlikte ülkemizde de kullanıcı sayısı artmıştır. Bu artışla birlikte gerçek ve sanal dünya ayrımı da giderek ortadan kalkmıştır. İnsanlar gerçek hayatta yapamayacakları ya da çekinecekleri şeyleri sanal ortamda rahatlıkla yapabilir hale gelmişlerdir. Bu durumun da internette geçirilen süreyi etkilediği ve internet başında geçirilen sürenin artmasına sebep olduğu söylenebilir. İnternet kullanımının artmasıyla doğru orantılı olarak kişilerin sanal ortamda kurmuş oldukları iletişimlerde ve girmiş oldukları web sayfalarında zorbalık içeren zararlı içeriklere maruz kalma olasılıkları da artabilir. Aynı zamanda öğrenciler günlük ilişkilerinde yaşamış oldukları problemlerini kendilerini yetkin hissettikleri internet ortamını kullanarak sosyal medyada çözüme davranışına yönebilirler ve sanal ortamda karşı tarafa zorbaca davranışlarda da bulunabilirler. Bu sebeple yapılan araştırmada siber zorbalık ve mağduriyetin, internet bağımlılığı, sosyal medya tutumları ile ilişkili olması beklenmektedir. Bu çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum ve internet bağımlılık düzeyinin siber zorbalık ve mağduriyet puanlarını yordayıp yordamadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda siber zorbalık ve mağduriyet davranışının azaltılabilmesi, internetin olumlu amaçlar ile kullanılması ile ilgili çözüm önerileri getirebilmek açısından alanyazına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, 9., 10. ve 11. sınıflara devam etmekte olan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum ve internet bağımlılık düzeyleri ile siber zorbalık/mağduriyet düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum ve internet bağımlılık düzeyinin siber zorbalık ve mağduriyet puanlarını yordayıp yordamadığına bakılmıştır. Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık, sosyal medya tutum ve siber zorbalık/mağduriyet düzeyleri demografik değişkenler açısından da incelenmiştir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki soruların yanıtlanması beklenmektedir:

1. Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeyleri, internet bağımlılık düzeyleri ile sosyal medya tutumları (paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon, öğretmenler ile ilişki ve toplam puan) arasında ilişki var mıdır?
2. İnternet bağımlılık düzeyi ve sosyal medya tutumları (paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon, öğretmenler ile ilişki ve toplam puan) siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerini yordamakta mıdır?
3. Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri cinsiyet, yaş, anne ve baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, okul türü, sınıf düzeyi, internette günlük harcanan zaman, sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı, herhangi bir sosyal medya sitesine üyelik durumu, anne-baba birliktelik durumu, anne babanın hayatta olup olmaması, internetin kullanıldığı mekan, internete en çok girilen teknolojik alet, internetin kullanım amacı, sosyal medya sitelerine üyelik ismi, ailede sosyal medya kullanımının olup olmaması ve aile fertlerini sosyal medyada takip etme durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
4. Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık/mağduriyet düzeyleri cinsiyet, yaş, anne ve baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, okul türü, sınıf düzeyi, internette günlük harcanan zaman, sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı, herhangi bir sosyal medya sitesine üyelik durumu, anne-baba birliktelik durumu, anne babanın hayatta olup olmaması, internetin kullanıldığı mekan, internete en çok girilen teknolojik alet, internetin kullanım amacı, sosyal medya sitelerine üyelik ismi, ailede sosyal medya kullanımının olup olmaması ve aile fertlerini sosyal medyada takip etme durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

5. Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutumları (paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon, öğretmenler ile ilişki ve toplam puan) cinsiyet, yaş, anne ve baba eğitim düzeyi, aylık ortalama gelir düzeyi, okul türü, sınıf düzeyi, internette günlük harcanan zaman, sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı, herhangi bir sosyal medya sitesine üyelik durumu, anne-baba birliktelik durumu, anne babanın hayatta olup olmaması, internetin kullanıldığı mekan, internete en çok girilen teknolojik alet, internetin kullanım amacı, sosyal medya sitelerine üyelik ismi, ailede sosyal medya kullanımının olup olmaması ve aile fertlerini sosyal medyada takip etme durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüzde teknolojideki hızlı değişimlerle internet bağlantısı kurulabilen tüm teknolojik araçlar hayatımızın vazgeçilmezleri olarak yerlerini almakta ve gittikçe daha yaygın bir hale gelmektedir.

İletişim teknolojilerinin kullanımı sadece yetişkinlerin kullanımında olmayıp, ergenlerin hatta çocukların yoğun ilgisini çekmektedir. Lise öğrencileri elektronik iletişim teknolojilerindeki bu gelişmeleri yakından takip ederek, yetişkinlerden daha fazla bu teknolojilerden yararlanmaktadırlar (Özel, 2013). Erdur-Baker ve Kavşut (2007) yapmış oldukları çalışmada, lise öğrencilerinin yaklaşık %80'inin internette zaman harcadığı ve cep telefonu ile konuşarak veya mesajlaşarak iletişim kurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuca bakıldığında lise öğrencileri arasında, internet ve telefon kullanımının yaygınlığının fazla olması dikkat çekmiştir. Son yıllarda sorunlu internet kullanımının özellikle ergenler arasında giderek yaygınlaştığı görülmekte olup bu durum gelişim dönemi olarak oldukça kritik dönemde olan ergenlerin kişisel, sosyal ve psikolojik durumlarını oldukça olumsuz etkilemiştir (Özer, 2013).

Ergenlerin internet kullanım nedenleriyle çevrimiçi ortamlara karşı oluşan bağımlılığının ortaya çıkması arasında bir ilişki vardır. Özellikle ergenlerin interneti eğlenmek ve sohbet amaçlı kullanmalarının internet bağımlılığı geliştirmelerinde büyük bir paya sahip olduğu düşünülmektedir (Chou, Condrón ve Belland, 2005). Ergenlerin bilişim ve iletişim teknolojilerini doğru kullanmalarının yanı sıra bu teknolojilerin anonimlik fırsatı sunması ve çevrimiçi ortamın denetimsizliğinden dolayı sahte hesaplar açma, zararlı e-postalar gönderme, başkalarına uygun olmayan

söylemlerde bulunma gibi olumsuz davranışlar göstermek için de kullanmaktadırlar. Bu tür hoş olmayan davranışlar gençler arasında olumsuz ilişkilere yol açmakta, bilişim ve iletişim teknolojilerinin kötü amaçla kullanımını içermektedir (Peker, 2015).

Özellikle sosyal medya takibi öğrencilerin önemli ilgi alanları içerisinde yer almaktadır. İnternetin yaygınlaşmasıyla ergen, sadece okul çevresi ve mahallesi ile sınırlı kalmayıp başka okullardan, şehirlerden hatta ülkelerden arkadaşlıklar kurabilmektedir. Ancak bu durum siber zorbalık ve mağduriyet durumlarını da beraberinde getirmektedir (Ümmetler İlhan, 2016).

Siber zorbalık ve internet bağımlılığı bireyi hem psikolojik hem de fiziksel yönden olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple siber zorbalık ve internet bağımlılığı ile ilgili problemlerin erken dönemde fark edilerek önleyici çalışmaların planlanması oldukça önemlidir. Bu alanla ilgili literatür taraması yapıldığında siber zorbalık/mağduriyet, internet bağımlılığı ve sosyal medya tutumu ile ilgili farklı değişkenler açısından araştırmaya konu olmuş birçok çalışmaya rastlanmıştır. Fakat ortaöğretim öğrencilerinde siber zorbalık/mağduriyet, internet bağımlılığı ve sosyal medya tutum değişkenlerinin birbiri ile ilişkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılacak bu çalışmada ergenler arasında siber zorbalık/mağduriyetin internet bağımlılığı, sosyal medya tutum ile ilişkisi incelenecektir. Araştırmadan elde edilen bulguların sonucunda siber zorbalık/mağduriyet, internet bağımlılığı ve sosyal medya tutumları ile ilgili yapılacak olan literatür çalışmalarına, alan uzmanlarının bireysel ya da grup ile yürütecekleri çalışmalarda dikkat etmeleri gereken noktalara, eğitim ortamlarında aile ve öğrenciler ile ilgili önleyici programların oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4.SAYILTILAR

1.Araştırmada kullanılan İnternet Bağımlılık Ölçeği, Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (RCBI-II), Sosyal Medya Tutum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunun örneklemde yer alan öğrenciler tarafından samimi bir şekilde cevaplandıkları varsayılmaktadır.

2.2017-2018 yılında Tekirdağ ilinin Süleymanpaşa ve Hayrabolu ilçelerinde yer alan ortaöğretim okullarında bulunan ve normal gelişim gösteren ergenlerden oluşturulan örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5.SINIRLILIKLAR

1. Araştırma Tekirdağ ilinin Süleymanpaşa ve Hayrabolu ilçelerinde 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 9., 10., ve 11. sınıf düzeylerine ait ortaöğretim kurumlarında eğitim öğretim faaliyetlerine devam eden öğrenciler ile sınırlıdır.

2. Araştırma bulguları öğrencilere uygulanan Kişisel Bilgi Formu, İnternet Bağımlılık Ölçeği, Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri II (RCBI-II) ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği'nin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

1.6.TANIMLAR

Siber Zorbalık: İletişim teknolojileri kullanılarak, kendini savunamayacak durumdaki bir kişiye karşı yapılan davranış ya da tek bir davranış olarak tanımlamaktadır (Langos, 2012).

Siber Mağduriyet: Kişinin siber zorbalık davranışı karşısında yaşamış olduğu durumdur.

Sosyal Medya : Web 2.0 teknolojilerinin sunmuş olduğu olanaklarla bireylerin belli amaç ve içeriklerle paylaşım yaptıkları, yapılan paylaşımlara karşılık alabildikleri, müdahale edebildikleri sanal ortam uygulamalarına verilen addır (Bat, 2012).

İnternet Bağımlılığı: İnternet kullanımı esnasında bireyin kendini kontrol edememesi ve bunun sonucunda da psikolojik, sosyal ve akademik olarak problemler yaşamasıdır (Davis, 2001).

Web 2.0: Web'in durağan yapıdan dinamiğe geçtiği, kullanıcıların okuyucu olmaktan çıkarak, başkalarıyla paylaşım, etkileşim ve işbirliği içinde ortak akıldan faydalanarak yaratıcı olduğu, zengin içeriğin olduğu, kullanımı kolay bir platformdur (Tavluoğlu, 2013).

BÖLÜM II : KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde siber zorbalık/mağduriyet, internet bağımlılığı ve sosyal medya tutumu ile ilgili literatür incelenmiştir.

2.1.ZORBALIK

2.1.1.Zorbalık Tanımı

Zorbalık kavramı ile ilgili çalışmalar ilk olarak Dan Olweus tarafından 1980'lerde Norveç ve İsveç'te gerçekleştirilmiştir (Olweus, 1993). Bu çalışmaların gündeme gelmesi ise Norveç'te 1982 yılında yaşları 10 ile 14 arasında değişen üç erkek çocuğun akranları arasında tekrarlayan bir şekilde saldırganca davranışlara maruz kalmalarına bağlı olarak intihar ettiğini duyuran bir gazete haberi ile olmuştur (Güvenir, 2005).

Zorbalık, bir ya da daha fazla kişinin sürekli ve tekrarlayıcı bir biçimde bir başkasını kasıtlı olarak rahatsız ettiği ve zarar verdiği saldırganca davranışlardır (Olweus, 1995). Olweus'a (1994) göre bir eylemin zorbalık olarak adlandırılabilmesi için şu üç ölçütü taşıması gerekmektedir:

- 1) Saldırgan davranış veya kasıtlı zarar verme,
- 2) Kişiler arası iletişimde güç dengesizliği,
- 3) Tekrarlı olması ve sürekliliğinin olmasıdır.

Kepekci ve Çınkır (2003) zorbalığı, incitme niyeti ile saldırma olarak ifade edilen, yapılan zorba davranışın mağdurda acı ve üzüntüye sebep olan, kişinin zorbaya karşı koymasının mümkün olmadığı bir davranış türü olarak tanımlamıştır. Koç'a (2006) göre yapılan hareketin zorbalık diye adlandırılabilmesi için davranışın yapıldığı kişiye karşı zarar vermek amacıyla olması ve davranışı yapan kişinin kendini koruma amacının olmaması, davranışın devamlılık göstermesi gibi özellikler taşıması gerekmektedir.

Zorbalık veya mağduriyet kavramı aynı güçteki iki kişi kavga ederken değil güçte bir dengesizlik olduğunda kullanılmalıdır (Olweus 1994; 1997). İlk defa karşılaşılan bir kişiyle tartışmak, fiziksel olarak hareket yapmak, sözel olarak bağırarak ya da herhangi bir zarar verme durumu zorbalık olarak ele alınmamalıdır

(Şahin ve Akbaba, 2017). Bu dengesizlik çocuklar arasındaki fiziksel güç farklılıklarını içerir ama genellikle sosyal statü ya da güç farkı olarak adlandırılır (Kowalski, Limber ve Agatston, 2012). Bu güçteki dengesizlikten dolayı zorbalığa uğrayan bir çocuk kendisini savunmada zorlanır (Olweus, 1997; Kowalski, Limber ve Agatston, 2012).

Bir dizi çalışma (Watson ve ark., 2010, s.62) zorbalık davranışının altı ana rol içerdiğini belirlemiştir: zorba, mağdur, zorba yardımcısı, zorba destekçisi, savunmacı ve seyirci koruyucusu ve seyirci/seyirci. Saf zorba ve saf mağdur, zorba mağdur senaryosundaki orijinal karakterlerdir. Kendinden güçsüz kişi ya da kişilere tekrarlı olarak zarar verme niyetiyle saldırıda bulunan kişilere zorba; zorbalığa maruz kalan kişiye ise mağdur denilmektedir (Burnukara ve Uçanak, 2012). Koruyucu rolündeki birey ise sadece mağduru zor durumda bırakmaktadır. Seyirci / seyirci ise sadece zorbalık davranışını izleyen karakterdir (Waters ve Mashburn, 2017).

2.1.2. Zorbalık Türleri

Literatür incelendiğinde, araştırmacılar tarafından zorbalığın türlerine ilişkin farklı sınıflandırmalar yapıldığı görülmektedir. Olweus (1993), yaptığı araştırmada zorbalığı dolaylı ve doğrudan zorbalık olmak üzere iki temel türe ayırmaktadır. Doğrudan zorbalık; fiziksel zorbalık, mağdurun kişisel eşyalarına zarar vermek veya sözlü olarak zorbalığa maruz bırakmaktır. Dolaylı zorbalık ise mağdur hakkında yanlış söylentiler yaymak (Langos, 2012, s.285), gruptan dışlama gibi davranışları içermektedir (Pişkin, 2002). Dolaylı zorbalıkta zorba, grup içerisinde yer alan diğer bireylerin mağdura yönelik bakış açısını etkileyerek mağdurun sosyal statüsünü yönlendirmeyi amaçlamaktadır (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011).

Lee (2004, s.9) ise zorbalığı fiziksel, sözel ve sosyal olmak üzere sınıflandırmaktadır. Bu türler içerisinde en yaygın olanın ad takma, tehdit etme, aşağılama şeklinde olan sözel zorbalık olduğunu belirtmektedir. Sosyal zorbalığı ise sosyal gruptan kasıtlı olarak dışlanmayı veya grup içinde sindirmeyi içeren bir kavram olarak tanımlamaktadır.

Rigby (2007, s.20) akran zorbalığını fiziksel ve fiziksel olmayan zorbalık sözel ve sözel olmayan zorbalık şeklinde sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya ek olarak tüm zorbalık türlerini doğrudan ve dolaylı olarak kategorize etmiştir. Farklı

zorbalık türlerinin birlikte görülebileceğini belirtmiştir. Fiziksel zorbalığa sözel zorbalığın eşlik edebileceğini ifade etmiştir.

Yılmaz (2016), zorbalık türlerini şu şekilde açıklamıştır:

1. *Fiziksel Zorbalık*: Vurma, dürtme, boğazlama, saç çekme gibi eylemlerdir.
2. *Sözel Zorbalık*: Üzücü isimler takma, alay etme ve dedikodu yapma gibi eylemlerdir.
3. *Duygusal Zorbalık*: Şantaj, adını çıkarma, aşağılama, dil, din, ırk gibi özellikleri hor görme, dışlama gibi eylemlerdir.
4. *Cinsel Zorbalık*: Teşhircilik, röntgencilik, cinsel taciz, saldırı ve istismar gibi eylemlerdir.
5. *Siber Zorbalık*: Facebook, Twitter, Skype gibi sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla başlayan bir türdür. İnternet ve mesaj ile rahatsız etmek, aşağılamak ve dedikodu yapmak siber zorbalık eylemleri olarak adlandırılmaktadır (aktaran, Korkmaz, 2016).

Polavoka (2018) zorbalığı fiziksel, psikolojik ve karışık zorbalık biçimleri olarak ele almıştır. Psikolojik zorbalık şekillerinden biri olan siber zorbalık olarak bilinen yeni ve modern formu da diğerlerinden ayırmıştır. Bunu diğer zorbalık biçimlerinden farklı kılan şey, alıcının asla zorbaya şahsen tanınmamış olabileceği ve dolaylı bir biçimde gerçekleşmesidir (Lee, 2004, s.10). Taylor (2009) da zorbalık türleri sınıflandırmasında cinsel ve siber zorbalık türlerine yer vermiştir.

2.2.SİBER ZORBALIK

İlk kez 2004 yılında Kanadalı eğitimci Belsey tarafından kullanılan siber zorbalık kavramı, teknolojideki değişimlerle okullarda öğrencilerin yaşamış olduğu zorbalık türleri arasına yeni bir tür olarak girmiştir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011). İletişim teknolojilerinin olumsuz kullanımı sonucu ortaya çıkan bu kavram literatürde sanal zorbalık, siber zorbalık, e-zorbalık, dijital zorbalık, internet zorbalığı, elektronik zorbalık, çevrimiçi zorbalık, online zarar verme veya internet tacizi gibi farklı biçimlerde isimlendirilmiştir (Peker, 2014).

İnternet, ergenler için bazı durumlarda bir kaçış ve kendini rahat ifade etme ortamına dönüşebilmekte; ergenlerin çevreleri ile yaşadıkları iletişim problemlerini, akademik başarısızlıktan doğan sıkıntılarını ve benzer problemlerini unutmak ya da diğer insanlarla rahatlıkla paylaşabildikleri bir yer haline gelebilmektedir (Taçyıldız, 2010). Gerçek yaşamda var olan ego sınırlamasının sanal ortamda büyük ölçüde ortadan kalkmasıyla kişiler gerçek yaşamda yapamayacakları davranış ve söylemleri rahatça sergileyebilmektedirler (Sayar, 2002). Özellikle son yıllardaki telefon ve internetteki gelişim ile ortaya çıkan siber zorbalık (Kowalski, Limber ve Agatston, 2012), ilişkilerin sanal ortama taşınması ile sosyal yaşamda ortaya çıkabilen çeşitli sorunların şekil değiştirerek sanal ortamda kendini göstermesidir (Özbay, 2013; Serin, 2012).

Bu yeni kavrama farklı isimler altında çeşitli tanımlar yapılmıştır. Ekşi ve Ümmet (2013) siber zorbalığı kişi veya kişilerin bilgi ve iletişim teknolojilerini bir başkasına zarar vermek amacıyla tekrarlayıcı bir biçimde kullanılması olarak tanımlarken, Kowalski, Limber ve Agatston (2012) siber zorbalığı elektronik ve çevrimiçi sosyal zulüm olarak da tanımlarken; e-posta yoluyla, anlık ileti şeklinde, sohbet odasında, web sitesinde, çevrimiçi bir oyun sitesinde atılan dijital mesajlarla ya da telefon gönderilerindeki görüntüler aracılığıyla yapılan bir zorbalık türü olarak da tanımlamaktadır. Langos (2012) ise bu kavramı iletişim teknolojileri kullanılarak, kendini savunamayacak birine karşı yapılan bir ya da birden fazla davranış olarak tanımlamaktadır. Cicioğlu (2014) siber zorbalığı, isimsiz çağrılar, gizli kimlikle gönderilen e-postalar, virüsler, hakaret ve tehdit içeren mesajlar ya da görüntüler ile yapılan davranışlar olarak ifade etmektedir. Hinduja ve Patchin (2009, s.5) siber zorbalığı, bilgisayar, cep telefonu ve diğer elektronik araçların kasıtlı ve tekrar edici şekilde kullanılarak başkalarına zarar verme şeklinde tanımlamışlardır. Bhat (2008, s.54) siber zorbalığı bir bireyi veya bir grup kişiyi sindirmek, taciz etmek, mağdur etmek veya zorbalığa düşürmek için bilgisayar iletişim teknolojileriyle gerçekleştirilmesi olarak belirtmektedir. Smith, Mahdavi, Carvalho ve Tippett (2006, s.6) siber zorbalığı, bir grup ya da birey tarafından, elektronik temas biçimlerini kullanarak, kendisini kolayca savunamayan bir kişiye karşı defalarca ve zaman içinde yapılan saldırgan, kasıtlı bir eylem olarak tanımlamaktadır.

Siber zorbalık kavramı Tokunaga (2010)'nın toplu değerlendirmesine göre şu şekildedir:

Tablo 2- 1: Literatürde Yer Alan Siber Zorbalık Tanımları

Belsey (2009)	Başkalarına zarar vermek amacıyla iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanılarak birey veya grup tarafından, tekrarlanan, kasıtlı ve düşmanca davranışlar.
Finkelhor ve ark. (2000)	Cinsel kışkırtma haricinde tehdit veya saldırgan davranışların başkalarının görmesi için çevrimiçi olarak yayımlanması.
Juvoven ve Gross (2008)	Birine hakaret etmek veya tehdit etmek için internet veya diğer dijital iletişim cihazlarının kullanılması.
Li (2008)	Kişisel elektronik araç, anlık mesajlaşma, internet veya elektronik iletişim gereçleriyle yapılan zorbalık.
Patchin ve Hinduja (2006)	Elektronik yazışma ortamında isteyerek tekrarlanan zarar verme davranışı.
Slonje ve Smith (2007)	Özellikle mobil telefon ve/veya internet üzerinden yapılan saldırgan davranışlar.
Smith ve ark. (2008)	Bireysel veya bir grup tarafından elektronik iletişim formlarını kullanarak kendisini kolayca savunamayan bir mağdura tekrar tekrar ve zaman içinde kasıtlı olarak yapılan saldırganlık.
Willard (2007)	İnternet veya dijital teknolojileri kullanarak zararlı materyaller veya acımasız metinleri göndermek, yaymak veya diğer sosyal saldırganlık biçimleriyle başkalarına karşı zalimce davranmaktır.

Literatürde tanımlanan siber zorbalık kavramları incelendiğinde bir davranışın siber zorbalık sayılabilmesi için “zarar verme bilinci” ve “tekrar” koşullarının sağlanması gerektiğini vurgulamıştır (Arıcak, 2015, s.74). Ancak bir kere yapılmış zarar verici bir eylem de siber zorbalık için yeterli olabilir. Önemli olan eylemin siber mağdur üzerinde bıraktığı etkidir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011, s.167)

Tüm bu tanımlar ışığında araştırmacılara göre siber zorbalık, çeşitli teknolojik gereçler aracılığıyla, her türlü teknolojik ortamda sesli sözlü, görüntü kullanarak birey veya gruplarca karşı tarafın kişilik hak ve özgürlüklerini sınırlamaya yönelik sistematik saldırı, taciz gibi davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir (Tamer ve Vatanartıran, 2015, s.41).

2.2.1. Siber Zorbalığın Tarafları

Siber zorbalıktaki ve geleneksel akran zorbalığındaki roller birbirleriyle bazı yönlerden benzerlik göstermektedir. Zorbalığa uğrayan kişiye siber mağdur, mağdura zorbalık yapan kişiye siber zorba denilmektedir. Bazen de kişi her iki rolde de olabilmektedir. Siber mağdur ve siber zorba dışında bir de zorbalık olayına şahitlik edenler vardır, bunlara da seyirciler denilmektedir (Willard, 2005; Aktaran Aksaray, 2011, s.409). Seçkin (2017, s.85), siber zorbalık rollerinin geleneksel zorbalık ile benzerlik gösterse de siber zorbalık açısından bazı yönlerden farklılık olduğunu ifade etmektedir.

Siber Zorba: Teknolojiyi kullanarak, hedef olarak belirlediği kişiye mesaj göndererek, kişiye ait bilgi ve görsellerini başkaları ile paylaşarak veya kişinin hesabını ele geçirip başkalarına uygunsuz olarak nitelendirilen görseller göndererek onu zor duruma düşüren kişidir (Seçkin 2017, s.85). Siber zorbalar genel olarak arkadaş çevreleri tarafından dışlanmış, hoşlanılmayan, kendini beğenmiş, kaba, düşüncesiz ve empati kurma becerisinden yoksun kişiler olarak tanımlanmaktadır (Topçu, Yıldırım ve Erdur-Baker, 2012).

Yaman, Eroğlu ve Peker (2011, s.195) ise siber zorbaların kişilik özelliklerini şu şekilde açıklamışlardır:

1. Siber zorbalar çevrimiçi ortamlarda hedeflerine aldıkları kişilere saldırganca davranırlar. Amaçlarına ulaşabilmek için iletişim araçlarının olduğu her ortam onlar için uygundur.
2. Ön yargı ve öfke ile hareket eder, intikam alma duygusu taşırlar ve hedeflerindeki kişilerin üzerinde baskı kurmak için sanal ortamı kullanırlar.
3. Aile ilişkileri iyi değildir ve madde kullanabilirler.

4. Okul yaşamları problemlidir ve akademik başarıları genellikle düşüktür ancak siber zorbalığın bilgisayar kullanma becerisi genelde yüksektir.

Siber Mağdur: Siber zorbalık davranışıyla karşılaşan ve bu davranış karşısında kendisini savunamayan kişidir (Seçkin, 2017). Siber mağdur, siber zorbalığı elektronik yollar aracılığıyla taciz veya tehdit olarak yaşamaktadır (Hinduja ve Patchin, 2008). Topçu, Yıldırım ve Erdur-Baker (2012) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmanın sonucuna göre siber mağdurlar çevreleri tarafından fazla içe dönük ya da dışa dönük ve dikkat çekici olarak tanımlanmaktadır. İçe dönük çocuklar tıpkı fiziksel ortamda olduğu gibi kolay hedefler olduğu için mağdur olarak seçilirken, dışa dönük çocukların ise popülerlikleri nedeniyle fiziksel ortamdaki kıskançlığın intikamının alınması amacıyla siber ortamda mağdur seçilmektedirler. Yaman, Eroğlu ve Peker (2011, s.196) siber mağdurların kişilik özelliklerini şu şekilde açıklamışlardır:

1. Siber mağdurların öz saygıları düşüktür ve mutsuz kişilerdir.
2. Sosyal çevreye uyum sağlamada problem yaşarlar ve arkadaşlık ilişkilerinden hoşnut değildirler.
3. Okul yaşamları problemlidir ve akademik başarıları genellikle düşüktür.
4. Madde kullanabilirler.
5. Siber mağdurların bilgisayar kullanma becerisi zayıftır ve siber zorbalığa maruz kaldıklarında kendilerini koruyamazlar.
6. Duygusal sorunlar yaşarlar.

Seyirciler: Siber zorbalık davranışında seyirciler, diğer rollerden biraz daha farklı bir rol oynarlar ve zorbalığa karışmada gönüllü ya da gönülsüz olabilir. Bir seyircinin oynadığı rol, siber zorbalığın gerçekleştiği ortam ile ilişkilidir (Kowalski, Limber ve Agatston, 2008). Çünkü bazen seyirciler zararlı metinleri veya hoş olmayan görselleri iletmek için tıkladıklarında kendileri de zorba durumuna düşebilirler (Hodalska, 2016, s.6).

Seyirciler kendi içerisinde destekçi seyirciler, zorbalık karşıtı seyirciler, ilgisiz seyirciler olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Destekçi seyirciler, zorbanın yanında yer alarak cesaretlendiren, mağduru tanınmasalar bile zorbanın paylaştığı bilgi ve belgelerin içeriğine dair yorumlarını paylaşarak zorbayı cesaretlendirebilen gruptur. Zorbalık karşıtı seyirciler, zorbanın karşısında duran kesimdir. İlgisiz seyirciler ise zorbalık davranışı karşısında herhangi bir tepkide bulunmayan gruptur (Seçkin, 2017).

2.2.2. Siber Zorbalık ve Geleneksel Zorbalık Arasındaki Farklar

Siber zorbalık ile geleneksel zorbalık birçok yönden birbirlerinden farklılaşmaktadır. Geleneksel zorbalıkta mağdurun zorbalığa uğrayabilmesi için fiziksel bir ortama ihtiyaç varken siber zorbalıkta böyle bir ortama ihtiyaç yoktur (Aksaray, 2011, s.410). İnternet veya cep telefonu gibi sanal iletişimin gerçekleştiği bilgi ve iletişim teknolojileri yeterlidir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007, s.33).

Siber zorbalığı ve geleneksel zorbalığı birbirinden ayıran bir diğer özellik ise siber ortamda iletişimin gizli olmasıdır (Heirman ve Walrave, 2008). Cep telefonları ve bilgisayarlar başkalarını taciz etmeye meyilli bireylere elektronik zorbalık olarak anonimlik sunar (Patchin ve Smith, 2006, s.152). İletişim ve bilgi teknolojilerini kötü amaçlı kullanmak isteyenler internet ortamında veya cep telefonu ile kimliklerini ve cinsiyetlerini gizleyerek ya da değiştirerek başkalarına hakaret içeren, aşağılayıcı, tehdit edici mesajlar gönderebilir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011, s.176). Bu gizlilik, siber zorbaya gerçek hayatta davranamayacağı kadar rahat davranma olanağı sağlar (Aksaray, 2011) ve geleneksel zorbalığa kıyasla siber zorbalığa katılmayı kolaylaştırır (Kowalski, Limber, Agastson, 2012, s.64).

Siber zorbalık en çok sosyal medya siteleri aracılığıyla gerçekleşir ve zorbalık davranışlarının okul ortamından ve öğrencilerin evlerinin ötesine devam etmesine izin verir (Waters ve Mashburn, 2017, s.3). Fiziksel ortamda yapılan zorbalıktan ortam değişikliği ile kurtulabilen mağdurun, siber zorbalıkta böyle bir imkânı yoktur. Cep telefonu ve internet kullanımını tamamıyla durdurulamayacağı için kişi her an siber zorbalığa uğramaya açık durumdadır (Erdur-Baker, 2013, s.280). Yani siber zorbalık 7/24 olabilen bir eylemdir (Willard, 2007, s.1).

Slonje ve Smith (2008) ise siber zorbalığın önemli özelliklerinden bir diğerinin de mağdurun kaçma imkânı olmaması olarak vurgulayarak, güç dengesine ilişkin bir saptamada bulunmuştur. Geleneksel zorbalıkta zorba ve mağdur arasında güç dengesizliği vardır. Yüz yüze iletişimde zorba davranışlar gösterenler, genel olarak bu davranışlara maruz kalanlardan fiziksel özellikleri açısından daha güçlü ya da popüler kişilerdir. Sanal ortamda ise zorbaların, mağdurlardan fiziksel anlamda üstün olması gerekmemektedir (Li, 2008). Geleneksel zorbalığın gücü fiziksel (boy) veya sosyal (yetkinlik veya popülerlik) olsa da çevrimiçi güç sadece yeterlilikten kaynaklanabilir. Yani, internet ortamını bilen ve teknolojiyi başkalarına zarar verecek şekilde kullananlar, mağdur ile ilgili olarak iktidar konumundadır (Hinduja ve Patchin, 2006, s.152).

Bir diğer farklılık ise zorbalık durumunun mağdur üzerindeki etkisidir. Geleneksel zorbalık olaylarında etki genellikle fiziksel ve psikolojiktir (Şahin ve Akbaba, 2017, s.56). Siber zorbalıkta ise fiziksel herhangi bir yakınlık söz konusu olmadığı için, mağdura sadece psikolojik zarar verebilir (Seçkin, 2017, s.91). Siber zorbalığa maruz kalan gençlerde depresyon, düşük benlik saygısı, korku, üzüntü, hayal kırıklığı, utanç gibi duygular görülebilir (Hinduja ve Patchin, 2005).

Siber zorbalık olaylarında geleneksel zorbalığa göre internet ortamında zorbalık olaylarının hızlı bir şekilde daha geniş kitlelere ulaşması, olumsuz etkileri arttırabilmektedir (Slonje ve Smith, 2008; Şahin ve Akbaba, 2017). İnternetin özelliklerinde dolayı internet ortamında olumsuz içeriğin bir kere paylaşılması, milyonlarca insanın bu içeriğe ulaşmasına imkân tanımaktadır ve bu içerik çevrimiçi ortamda sürekli olarak erişime açık halde tutulabilmektedir. Böylece siber zorba istediği zaman mağdura ulaşabilme imkanına sahip olmaktadır (Yaman, Eroğlu, Peker, 2011, s.178).

Yapılan bir davranışın zorbalık olarak değerlendirilebilmesi için gerekli ölçütlerden birisi de davranışın tekrarlanıyor olmasıdır. Siber zorbalık durumunda ise bu tekrarlamaya kriteri daha farklıdır. Örneğin bir kişinin uygunsuz bir videosunun ya da görselinin bir sanal ortama bir kere yüklenmesi tekrarlanan bir davranış değildir. Fakat mağdurun ya da diğer izleyicilerin bu video ya da fotoğrafı birden fazla kez görme imkânı olacaktır (Erdur-Baker, 2013,s.280). Siber zorbalığın gerçekleştirildiği

araçların, zarar verici dijital içeriği çoğaltıp dağıtabilme özelliği nedeniyle mağduriyeti sürekli duruma getirebilmektedir (Patchin ve Hinduja, 2012).

Siber zorbalık ve geleneksel zorbalık amaç bakımından da farklılaşmaktadır. Geleneksel zorbalık zarar verme niyetiyle yapılırken, siber zorbalık eğlence ya da şaka amacıyla da gerçekleştirilebilmektedir (Li, 2010). Şaka olarak başlayan zorbalık davranışı hoş olmayan sonuçlara neden olabilmektedir (Baştürk Akca, Sayımer, Balaban Salı ve Başak, 2014).

2.2.3. Siber Zorbalık Türleri

Siber zorbalık davranışları ile ilgili literatür incelendiğinde birçok sınıflamanın yer aldığı görülmektedir. Hinduja ve Patchin (2008, s.138) siber zorbalık içeren davranışları şu şekilde sıralamıştır; çevrimiçi birini rahatsız etmek, alay etmek, bireyin rahatsız edici isimler ile çağrılması, bireyin kasıtlı olarak düzenlenen etkinliklerden dışlanması, birini tehdit etmek ve birisine cinsel olarak istenmeyen şeyler söylemek.

Arıca (2015, s.78) ise siber zorbalık davranışlarını görülme biçimlerine göre “*teknik temelli elektronik siber zorbalık ve iletişim temelli siber zorbalık*” olarak iki türe ayırmıştır. Teknik temelli elektronik siber zorbalık, uzmanlık ve bilgi gerektirmektedir. Bilgisayar korsanlarının yapmış oldukları uygulamalar bu tür siber zorbalık eylemlerine örnektir. İletişim temelli siber zorbalıkta ise mağdurun kişiliği ve duyguları hedef alınmaktadır. Bu nedenle teknik temelli siber zorbalığa göre daha tehlikeli sonuçlar doğurabilmektedir.

Siber zorbalık eylemi çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Can sıkıcı bir yorumda ya da ölüm tehditlerine kadar bir dizi eylem siber zorbalığı kapsamaktadır (Evegü, 2014, s.24). Vandebosch ve VanCleemput (2009) yaptıkları araştırmada psikolojik açıdan en yaralayıcı siber zorbalık türlerinin kendisine ait hesabın şifresinin kırılıp kullanıcının hesabına girilerek kişisel bilgilerinin çalınması, kişiye ait bilgilerinin sanal ortamda paylaşılması ve sanal ortamda dedikodu çıkarılması olarak sıralamışlardır.

Bir öğrencinin fotoğrafından yüz kısmı kesilerek başka bir pornografik fotoğrafa yapıştırılarak sosyal paylaşım siteleri ya da elektronik posta aracılığı ile

okuldaki öğrenciler ile paylaşılması, mağdurlara ait önemli bilgilerin okuldaki tüm öğrencilere elektronik posta yolu ile bildirilmesi, herkese açık bir web sayfası hazırlanarak mağdur ile ilgili videoları, fotoğrafları ve yazılı paylaşımların diğer öğrenciler ile paylaşılması, yine bir web sayfası hazırlayarak diğer öğrencilerden okulun en çirkinini ya da en şışkosunu oylamalarını istenebilmesi de farklı siber zorbalık çeşitleridir (Akça, Sayımer, Salı ve Başak, 2014, s.21).

Williard (2007), tarafından siber zorbalık davranışları olarak kabul edilebilecek pek çok davranış tanımlanmıştır.

1. *Kızdırma (Flaming)*: Öfkeli ve hoş olmayan bir dil ile çevrimiçi mesajlar göndermek.
2. *Rahatsız etme (harrashment)*: Kötü niyetli ve aşağılayıcı mesajların tekrarlayıcı bir şekilde gönderilmesi.
3. *İftira (denigration)*: Bireye zarar vermek amacıyla hakkında söylenti veya dedikodu çıkarmak.
4. *Kimliğine bürünme (impersonation)*: Siber zorbanın mağdura ait çeşitli hesaplarına erişim sağlayarak onun kimliğine bürünmesi ve kimliğine büründüğü kişinin başını belaya sokmak veya tehlikeye atmak ya da kişinin itibarına ya da arkadaşlığına zarar vermek için mesajlar gönderilmesi.
5. *Yayma ve kandırma (outing and trickery)*: Birilerinin sırlarını veya utanç verici bilgileri veya görüntüleri çevrimiçi paylaşma.
6. *Dışlama (exclusion)*: Mağdurun bir grup tarafından dışlanması, sosyal ağlardan atılması, çevrimiçi oynanan oyunlara dâhil edilmemesi şeklinde olabilir.
7. *İnternet tacizi (cyberstalking)*: Tehditleri içeren veya kayda değer bir korku oluşturan, tekrarlanan, taciz ve inkarlar.

Teknolojinin gelişmesiyle siber zorbalık türlerine her geçen gün yenileri eklenerek yeni siber zorbalık biçimleri ortaya çıkmaktadır (Slonje, Smith ve Frisen, 2013).

2.2.4. Siber Zorbalığın Gerçekleştirildiği Araçlar

Siber zorbalık yapılırken kullanılan başlıca araçlar arasında internet özellikli kişisel bilgisayarlar ve cep telefonları gelmektedir (Hinduja ve Patchin, 2008, s.131). Siber zorbalık araçları olarak kullanılacak dijital iletişim biçimleri şunları içerir: cep telefonları üzerinden e-posta, anında mesajlaşma, sosyal ağ siteleri, sohbet odaları, web siteleri, bloglar ve metin mesajları, resimler, video klipler ve oyunlar (Bhat, 2008; Kowalski, Limber ve Agaston, 2012).

Limber (2007), Kuzey ve Güney Amerika'da 1915 kız, 1852 erkek olmak üzere 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada katılımcıların, en fazla sırasıyla anlık mesajlaşma, sohbet odası, eposta mesajı yollarıyla taciz edildiklerini ya da zorbalık yaptıklarını belirtmiştir. Ayas ve Horzum (2012) yapmış oldukları araştırmada öğrencilerin daha çok msn ve sohbet odalarını kullanarak sanal zorbalık yaptığını ve sanal zorbalığa maruz kaldıklarını tespit etmiştir. Bayram ve Saylı (2013) ise üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık davranışlarının ne ölçüde var olduğunu tespit etmek amacıyla yapmış oldukları çalışmada en fazla uygulanan siber zorbalık davranışının e-posta olduğunu ve daha sonra sohbet odaları/mesaj panoları, yorumlar/sosyal paylaşım sitelerindeki faaliyetlerin geldiğini saptamıştır. Özdemir ve Akar (2011), lise öğrencileriyle yapmış oldukları çalışmada siber zorbalığın en sık yaşandığı siber ortamların başında sosyal paylaşım siteleri ve cep telefonları olduğunu belirtmişlerdir. Cep telefonu siber zorbalık aracı olarak metin mesajları, resimler ve videolar olmak üzere üç şekilde siber zorbalıktan yararlanılabilir. Resimler, videolar, mağdurun rızasıyla veya onayı olmadan alınmış olabilir ve mağduru incitmek veya utandırmak amacıyla geniş kitlelere iletilebilir. (Bhat, 2008, s.59).

Siber zorbalığın en çok görüldüğü ortamlar, gençlerin sıkça kullandıkları çevrimiçi ortamlardır ve bunlar gelişmelere paralel olarak değişiklik göstermektedir (Baştürk Akça ve Sayımer, 2017).

2.2.5. Siber Zorbalığın Nedenleri

Siber zorbalığın daha iyi anlaşılabilmesi için bu davranışın ortaya çıkış nedeninin belirlenmesi önemlidir (Şahin ve Akbaba, 2017, s.63). Bhat (2008, s.56) siber zorbalığın en önemli sebeplerinden birinin gençler arasında sıklıkla görülen

dürtüsellik olduğunu ve gençlerin, kendileri veya başkası için oluşabilecek sonuçları düşünmeden hareket edebildikleri için kolayca risk içeren davranışları sergileyebileceklerini belirtmiştir.

İnternet, ortam olarak gerçek hayattaki gibi yüz ifadelerinin, jest ve mimiklerin gösterilebilmesinin mümkün olduğu bir ortam değildir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011, s.194). Bu sebeple çevrimiçi ortamda zorbalık yapanlar, yapmış oldukları davranışların karşı taraf üzerinde yarattığı olumsuz etkileri gözlemleyemedikleri için mağdur ile empati kuramamaktadırlar (Şahin ve Akbaba, 2017, s.73). Siber zorbada oluşan empati yoksunluğu da siber zorbalık davranışının devam etmesine neden olabilmektedir (Şahin ve Akbaba, 2017; Topçu, 2008).

Mason (2015) siber zorbalık davranışını meydana getiren nedenlerden birinin de anonimlik özelliği olduğunu ifade etmektedir. Siber zorbalık yapanlarda bu özellikten dolayı kimsenin onları tespit edemeyeceğini ve ceza alamayacaklarıyla ilgili "*Tepkisizlik Etkisi*" olduğunu belirtmektedir (Aktaran, Şahin ve Akbaba, 2017, s.63). Kişilerin gerçek hayatta bilişsel çarpıtmalar nedeniyle problem yaşadıkları kişileri siber zorbalık yolu ile problemi halletmek istemesi de siber zorbalığa neden olan nedenler arasında gösterilebilir (Çetin, Eroğlu, Peker, Akbaba ve Pepsöy, 2012).

Willard (2002) ise siber zorbalanın yaptıkları bu davranışlardan dolayı yakalanamayacaklarını ve mağdurlara fiziksel zarar vermediklerini düşünmeleri, başkalarının siber zorbalık yapmalarını örnek alarak bu davranışların etik dışı olmadığını düşünmeleri ya da intikam istemelerinden dolayı bu davranışları yaptıklarını belirtmiştir (Aktaran: Horzum ve Ayas, 2013, s.197).

Arıca (2015), bireylerin intikam alma duygusu, fiziksel dünyadan elde edemediği başarıyı sanal ortamda yakalama arzusu, akran grupları içerisinde popüler olma arzusu, düşük özgüven ve özsaygıya sahip olması, ailevi sorunlar, akıl sağlığı gibi problemlerinin olmasının siber zorbalık davranışı göstermelerini etkilediğini belirtmektedir.

Siber zorbalanın yetersiz ebeveyn iletişimi, madde kullanımı, kişisel içerikli eylemlere karışma gibi suç eğiliminde oldukları görülmektedir. Ayrıca okulda akran zorbalığına maruz kalan bireylerin siber zorbalık yapma olasılığının daha fazla olduğu, günlük internet kullanımı sıklığının siber zorbalık yapmayı ve zorbalığa

maruz kalmayı arttırdığı ve internette gezinirken sorun yaşamamanın siber zorbalığa da karışmayı arttırabileceği kabul edilmektedir (Tamer ve Vatanartıran, 2015, s.43).

Literatür incelendiğinde siber zorbalık nedenleri; siber zorbalık aracılığıyla başkalarının üzerinde kontrol kurmayı amaçlama, can sıkıntısı, saldırganca davranmaktan haz alma, teknoloji yardımı ile intikam alma, kıskançlık, akran grupları içerisinde saygınlık kazanma çabası, arkadaş ortamını genişletmek, sert ve soğukkanlı görünme isteği, anonimlik ve mağdur ile arasında ekran olmasından dolayı yüz yüze iletişim kurma zorunluluğunun olmaması, sosyal ilişkilerini geliştirme, siber zorbalıkta yakalanma riskinin geleneksel zorbalıktan daha zayıf olması olarak sınıflanmaktadır (Kowalski, Limber ve Agatston, 2008; Yaman ve Peker , 2012).

2.2.6. Siber Mağduriyet ve Nedenleri

Siber mağduriyet bir kişinin siber saldırganlık ya da siber zorbalık ile karşılaşması durumudur (Arıcak, 2015, s.83). Ergenler internette iki şekilde siber mağdur olmaktadır. Birey internette dolaşırken bir siber zorbayla karşılaşarak mağdur olur ya da birey zaten bir siber zorbadır ve internette siber zorbalık yaparken kendisi de başka bir siber zorba tarafından mağdur edilmektedir (Şahin ve Akbaba, 2017, s.77)

Yapılan araştırmalar mağdur olan bireylerin mağdur olmayan ya da nadiren mağduriyet yaşayan kişilere göre farklı birtakım özellikleri olduğunu göstermektedir. Arıcak (2015), bireylerin fiziksel ya da sanal ortamda diğer kişilerle çatışma yaşamasının, düşük özgüven ve özsaygıya sahip olmalarının, internetteki güvenlik ayarlarını bilmeme ya da önemsememelerinin, internet ortamında kişisel sınırlarının ve mahremiyetini koruyamamalarının, mağdur olmayı tercih etmelerinin siber mağduriyet nedenleri arasında olduğunu belirtmektedir.

Campfield (2008) ise arkadaşları ile kavga eden, sosyal ve duygusal problemler yaşayan, yalnız ve düşük özsaygıya sahip olan, arkadaşlık ilişkilerinden memnun ve mutlu olmayan, arkadaş sayısı az olan kişilerin daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığını ifade etmektedir. Dilmaç (2009) da yapmış olduğu araştırmada sebat değerleri düşük olan ve başkalarıyla yakın ilişkiler kuramayan kişilerin siber mağdur olma durumlarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Özetle mağdura bağlı nedenlere bakıldığında dış görünüş, sosyal özellikler, ırk, farklı olma gibi mağdura ilişkin özellikler; zorbanın sinirini bozmak, yanlış bir şey söylemek gibi mağdurun sergilediği davranışlar; arkadaşının olmaması, popüler olmaması, ortamda yeni olması gibi mağdurun yalnızlığına ilişkin düşünceler yer almaktadır. Zorba-mağdur ilişkisine bağlı nedenler mağdurdan hoşlanmama, arkadaşlarıyla kavgalı olma, okulda yarış içerisinde olma gibi durumları içermektedir (Türkileri, 2012, s.12).

2.2.7. Siber Zorbalığın Etkileri

Siber zorbalık sadece internet üzerinden yaşanan bir güvenlik sorunu değil aynı zamanda bireylerin sosyal yaşamlarını da etkileyen bir durumdur (Tamer ve Vatanarttıran, 2015, s.43). Siber zorbalık hem okul sınırları içinde hem de dışında öğrencilerin sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimini etkilemektedir (Walker, 2009). Siber zorbalıkta zorba, mağdura fiziki olarak ulaşmasa bile mağdurun sosyal ilişkilerini, iyilik halini olumsuz yönde etkilemekte (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007) ve mağdur üzerinde üzüntü, utanma, özgüven düşüklüğü gibi etkileri görülmektedir (Korkmaz, 2016).

Williard (2007), siber zorbalığın, siber mağdurun duygusal ve sosyal iletişimini olumsuz etkilediğini, arkadaşlık kurmada sıkıntı yaşanmasına ve mağdurun yalnızlaşmasına sebep olduğunu ifade etmektedir. Siber zorbalığa maruz kalan ergenler ya akran grupları tarafından dışlanmakta ya da utandıkları ve endişe duydukları için akranlarıyla ilişkilerini kesmekte ve çevrelerinde güvenilebilecekleri kimse bulamadıkları için umutsuzluk yaşamakta, akranlarından, ebeveynlerinden ve öğretmenlerinden yardım istemekten çekinmektedirler (Anderson, 2012). Mağdurların yaşamış oldukları yoğun yalnızlık duygusu benlik saygılarını zedelemekte ve değersizlik duygusu yaşamalarına yol açmaktadır (Hinduja ve Patchin, 2008).

Mağdurların siber zorbalık karşısında verdikleri duygusal tepkilerin başında stres, kaygı, üzüntü, kızgınlık ve utanç gelmektedir (Juvonen ve Gross, 2008; Patchin ve Hinduja, 2006; Ybarra ve Mitchell, 2004). Mağdurlar üzerinde siber zorbalık davranışlarının duygusal olarak daha çok öfke ve korkuya neden olurken bu durumlar kişide gerginlik ve savunmasızlık duygusuna sebep olabilmektedir (İnelsöz

ve Uçanok, 2013). Peker ve İskender'in (2015, s.3) çalışmasında da öğrencilerin siber zorbalığa uğradığında öfke ve üzüntü duygusu yaşadıklarına ulaşılmıştır.

Hinduja ve Patchin (2007, s.101) siber zorbalığa maruz kalmanın okulda şiddet ve suç davranışları gibi olumsuz gelişimsel ve davranışsal sonuçlara sebep olduğunu belirtmektedir. Araştırmacılar, siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin akademik olarak gerileme gösterdiklerini belirlemişlerdir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011). Li (2007) sanal zorbalığın akademik başarıya etkisini incelediği araştırmasında sanal mağdurların %48'inin akademik başarısının ortalamadan yüksek, %50'sinin ortalama başarıya sahip olduğu, %2'sinin akademik başarısının ise ortalamadan düşük olduğunu bulmuştur. Beran ve Li (2005, s.10) siber mağdurların üzüntü, öfke, endişe ve korku gibi duygularını yoğun yaşadıklarını bu durumdan akademik başarının olumsuz etkilendiğini ve öğrencilerin devamsızlıklarının çoğalmasına yol açtığını bildirmiştir. Siber mağdurun, zorbanın kimliğini bilmemesine ve siber zorbalığın sadece sanal ortamda gerçekleşmesine rağmen mağdurun okul ortamındaki akademik başarısını olumsuz yönde etkilemektedir (Shariff, 2008).

Şahin, Sarı, Özer ve Er (2010) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada öfke duygusunun kızlar ve erkekler arasında ortak olarak yaşanan tek duygu olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca diğer duygulara bakıldığında, üzüntü ve aşağılanmışlık duygusunu sadece kızların; nefret ve intikam isteğini ise sadece erkeklerin yaşadığı tespit edilmiştir.

Siber mağdur olan bireylerde ortaya çıkabilecek en önemli etkilerden biri de intihar düşüncesidir. Geleneksel zorbalık ile siber zorbalık karşılaştırıldığında, siber zorbalığa uğrayan bireylerde intihar düşüncesi daha yüksek oranda görülmektedir (Hinduja ve Patchin, 2010). Yapılan çalışmalarda özellikle hem mağdur hem zorba olanların, kaygı, depresyon ve sağlık problemi düzeylerinin yalnızca siber zorba veya yalnızca siber mağdura oranla daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür (Akgül, 2018, s.28).

Özetle siber zorbalık, mağdur durumundaki öğrencilerin okul performanslarını, akran ilişkilerini, fiziksel ve ruhsal sağlıklarını tehdit eden bir

faktördür (Akça ve ark., 2014). Siber zorbalığın yarattığı sonuçlar aşağıdaki tabloda sınıflandırılmış olarak verilmiştir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011, s.192):

Tablo 2- 2: Siber Zorbalığa Maruz Kalmanın Psikolojik, Sosyal ve Akademik Etkileri

Psikolojik Etkiler	Sosyal Etkiler	Akademik Etkiler
Üzüntülü olma	Özsaygının düşük olması	Okula gitmekten korkma
Yoğun stres yaşama	Akran ilişkilerin çatışma	Öğrenmede sorun yaşama
Kendini değersiz hissetme	Başkalarına güvenmeme	Okuldan kaçma
Kendisi hakkında bilgilerin öğrenilmesinden utanma	Arkadaşlık ilişkisi kurmada güçlük	Ders başarısının düşmesi

2.3.SİBER ZORBALIK/SİBER MAĞDURİYET İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Kowalski ve Limber (2007) ortaokul öğrencileri arasında siber zorbalığın yaygınlığını tespit etmek amacıyla yapmış olduğu bir araştırmada öğrencilerin %11'inin siber zorbalığa maruz kaldığını; %4'ünün başka birine siber zorbalık yaptığını; %7'sinin ise hem zorba hem de mağdur olduğunu bulgulamıştır.

Ybarra ve Mitchell (2004)'in 10–17 yaşları arasında düzenli internet kullanan çocuk ve gençlerin üzerinde yaptığı araştırmada katılımcıların yaklaşık beşte birinin siber zorbalığa bir şekilde karıştıkları; %4'ünün siber mağdur, %12'sinin siber zorba, %3'ünün ise zorba/mağdur oldukları ortaya konmuştur.

Juvonen ve Gross (2008) 1454 kişinin katılımı ile yaptıkları çalışmada 12-17 yaşlar arasındaki gençlerin %72'sinin son bir yılda en az bir defa internette zorbalık olayına maruz kaldıklarını, %51'inin ise sanal zorbalığa maruz kaldığını tespit etmişlerdir.

Slonje ve Smith (2008) İsveç'te 12-20 yaşlar arası 360 gençle yaptığı çalışmada okulda geleneksel zorbalık görenlerin oranını %10, siber zorbalık görenlerin oranını %5,3 olarak bulmuşlardır. Mağdurların %33'ü kendisine eziyet edeni bilmemektedir. Bilenlerin %57'si ise okuldan kişiler olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar sanal ortamda resim ve video klipler aracılığı ile yapılan zorbalığın daha geniş bir seyirci kitlesine sahip olduğu için etkisinin geleneksel zorbalıktan daha fazla olduğunu belirtmişlerdir.

Smith, Mahdavi, Carvalho ve Tippett (2006), siber zorbalık formları, farkındalık, etki ve cinsiyet ile yaşın siber zorbalıkla ilişkini incelemek için yaptıkları çalışmada; 11-16 yaşları arasında 14 farklı okulda öğrenim gören 92 öğrenciye anket uygulamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin %22'si en az bir kere siber mağduru olduğu, %6,6'sı ise son birkaç ay içinde sıklıkla siber zorbalık yaşadıkları bulunmuştur.

İspanya'da Calvete, Orue, Estévez, Villardón ve Padilla, (2010), tarafından yaşları 12–17 arasında değişen ergenlere yönelik yapılan bir çalışmada, ergenlerin %44,1'inin en az bir kez siber zorbalık davranışlarında buldukları, cinsiyet değişkeni açısından erkeklerin kızlardan daha fazla siber zorbalık yaptıkları bulunmuştur.

Erdur-Baker ve Kavşut (2007)'un 228 gönüllü lise ğrencisi ile yapmış oldukları çalışmada %28'inin sanal zorbalık yaptığı, %30'ununda sanal zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir.

zdemir ve Akar (2011) tarafından lise öğrencileri arasında siber zorbalığın yaygınlığı ile ilgili yapılan çalışmada son bir ay içerisinde katılımcıların %14'ünün siber zorbalığa maruz kaldığı, %10'unun başkalarına karşı siber zorbalık yaptığı bildirilmiştir.

Ayas ve Horzum (2012), 413 ğrenci ile yapmış oldukları araştırmada yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin %18,6'sının sanal zorbalığa maruz kaldığı, %11,6'sının sanal zorbalık davranışlarını sergilediği görülmüştür.

Baştürk-Akca, Sayımer ve Ergül (2015)'n 200 ortaokul öğrencisiyle yürüttüğü çalışma sonucuna göre öğrencilerin %9,5'inin siber mağdur, %7'sinin siber zorba ve %7,5'inin ise siber zorba-mağdur oldukları ve toplamda tüm örneklemenin %24'ünün bir şekilde siber zorbalık ya da siber mağduriyet durumuna bir şekilde karıştıkları belirtilmiştir.

Ayas (2011), 207 ğrenci ile yapmış olduğu araştırma sonucunda öğrencilerin %17,4'ünün sanal zorbalığa maruz kaldığı, %15,5'inin sanal zorbalık davranışlarını yaptığı, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla sanal zorbalığa maruz kaldığı ve sanal zorbalık yaptığı bulunmuştur. Araştırmada 12. sınıfa devam eden

öğrencilerin diğer sınıflardaki öğrencilere göre daha fazla sanal zorbalık yaptığı ve sanal zorbalığa maruz kaldıkları; erkeklerin daha çok msn ve sohbet odaları; kızların ise cep telefonu ile sanal zorbalığa maruz kaldığı ve sanal zorbalık yaptıkları bulunmuştur.

Peker (2013)'e göre ortaokul öğrencilerinin siber zorbalıkta bulunma oranı, %10,5 maruz kalma oranı %17 ve siber zorba/siber mağdur olma oranı ise %35,2 olarak bildirilmiştir.

Bayar (2010) tarafından ilköğretim ikinci kademedeki ve ortaöğretim öğrencilerine yönelik siber zorbalığın yaygınlığına ilişkin yapılan bir çalışmada öğrencilerin %5,7'sinin mağdur, %3,7'sinin zorba ve %4,7'sinin ise zorba-mağdur olarak siber zorbalığa dahil olduğu bulunmuştur.

Burnukara (2009) tarafından 12–18 yaşları arasındaki ergenlere yönelik yapılan çalışmada ergenlerin %21,7'sinin siber zorbalığa bir şekilde karıştıkları görülmüş ve %5,8'inin siber zorba, %10'unun siber mağdur ve %5,9'unun da siber zorba-mağdur olarak siber zorbalık statülerinde yer aldıkları bulunmuştur.

Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın (2008) tarafından 14–15 yaşlarındaki öğrencilere yönelik yapılan bir çalışmada, özel ve devlet okullarına devam eden öğrencilerin siber zorbalık davranışları belli değişkenler temel alınarak karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda siber zorbalık oranının %35 olduğu, erkek ve kız öğrencilerin siber zorbalığa karışma oranlarının birbirine eşit olduğu bulunmuştur.

Topçu (2008) tarafından siber zorbalık ve empati düzeyi arasındaki ilişkinin toplumsal cinsiyete bağlı olarak incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmada, yaş ortalamaları 16.83 olan ergenlerin %47,6'sının siber zorbalık yaptığı, erkeklerin %57,6'sının, kızların %40,1'inin siber zorbalık davranışlarında buldukları belirlenmiştir.

İnselöz ve Uçanok (2013) siber zorba, siber mağdur, siber zorba-mağdur ve siber zorbalığa karışmayan olarak gruplandırdıkları 2658 ortaöğretim öğrencisiyle yaptıkları araştırmada, katılımcıların %3,8'i siber zorba, %5,4'ü siber mağdur, 39

%4,2'si ise siber zorba/mağdur olduğu ve %86,7'sinin ise herhangi bir siber zorba davranışı göstermediği veya siber mağdur olmadığı sonucuna varılmıştır.

2.4.İNTERNET

2.4.1.İnternet Kavramı ve Özellikleri

İnternet, tüm dünyayı etkileyen ve kullanıcılarına birçok alanda fayda sağlayan yeni bir teknolojidir (Beard ve Wolf, 2001, s.377). İletişim teknolojilerindeki gelişmelerin sonucu olarak hayatımıza giren internet; insanların bilgiye rahat bir şekilde erişim sağlamalarına, hoşça vakit geçirmelerine ve sevdikleri kişiler ile aynı anda karşılıklı iletişim kurabilmelerine ortam sağlayan bir kitle iletişim aracıdır (Balcı ve Gülnar, 2009, s.5). Odabaşı, Kabakçı ve Çoklar (2007) ise interneti, dünyanın çeşitli yerlerindeki bilgisayar ağlarını birbirine bağlayan, dünya genelinde yaygınlaşan ve bilgiye ulaşılabilirliği sağlayacak bir iletişim sistemi olarak tanımlamaktadır. Gültutan (2007) interneti, dünyanın çeşitli yerlerindeki bilgisayarların ve gelişen teknoloji ile cep telefonlarının da birbirine bağlanmasıyla oluşan milyonlarca kullanıcının aynı anda ya da farklı zamanlarda kullandığı bir iletişim ve bilgi ağı olarak tanımlamaktadır.

İnternet, 1970 yılında, Amerikan Savunma Bakanlığı tarafından araştırma kuruluşları ve üniversiteler arasındaki bilgi alışverişini sağlamak amacıyla kurulmuştur (Bölükbaş, 2005, s.13). Ortaya çıktığı ilk on yılda özellikle elektronik posta, tartışma grupları ve uzak veri tabanlarına erişim, dosya transferi gibi amaçlar için kullanılan internet, 1980'lerin başında bütün ağların bir araya gelerek bir "ağlar ağı" inşa etmelerini öngören bir protokolün imzalanmasıyla Arpanet'in oluşturduğu ekseninde ana şeklini kazanmıştır (İçel, 1998). Türkiye'de ise ilk internet bağlantısı Nisan 1993'te ODTÜ'de gerçekleştirilmiştir (Bölükbaş, 2005, s.13). İnternete bağlı bilişim teknolojisi ürünlerinin gelişmelerle birlikte dört bilgisayarın bağlantısı ile temeli atılan sisteme bugün milyarlarla ifade edilen sayıda bağlantı olmakta ve her geçen gün bu sayı artmaktadır (İnan, 2010, s.31). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre 2018 yılı Nisan ayında hanelerin %83,8'i evden internete erişim imkânına sahiptir (TUİK, 2018).

İnternet kitle iletişimine, bilgi edinme ve iletişim, hayatı kolaylaştırma, anlık paylaşım, kültür oluşturma ya da kültürleştirme, gündem yaratma, kişilerin

kendilerini gerçekleştirebilmeleri ve kendilerini diğer insanlara duyurabilmeleri gibi çeşitli imkânlar sağlamaktadır (Okur ve Özkul, 2015). Ayrıca internet iletişim alanındaki değişimler ile sesli ve görüntülü haberleşme, e-posta kullanımı, bilgiye kolay ulaşım olanakları getirmiştir (Yalçın, 2003).

İnternet kullanım nedenleri arasında iletişim kurma, arkadaş edinme, ödevler için kullanım, can sıkıntısını giderme, problemlerden uzaklaşma, eğlenme ve kendini ifade etmede yer almaktadır (Bayraktutan, 2005). İnan (2010) ise internetin kullanım amaçlarını bilgisayar ağına bağlı tüm bilgisayarlarla iletişim, e-posta alıp göndermek, sohbet, bilgi, makale, teknik rapor gibi sınırsız kaynağa erişim, herkese açık yazılımlara ücretsiz erişim, kitap, konferans, duyuru ve kayıt işlemleri, bilgi bankalarına, arşivlere, kütüphane kataloglarına ulaşım, alışveriş, seyahat rezervasyonları, uçak ve diğer yolculuk biletleri, bankacılık gibi ticari işlemler, çeşitli resmi başvuru ve işlemler, her konuyla ilgili uzmanların adreslerine ulaşım iletişim olanağı, günlük gazete ve televizyon haberlerini izlemek olarak sınıflandırmıştır.

İnternet iletişimini diğer iletişim araçları ve biçimlerinden ayıran en önemli özellik, söz konusu iletişimin zaman ve mekâna bağlı kalınmadan, "sanal" bir ortam aracılığıyla gerçekleşiyor olmasıdır. Bu ortam, bilgisayar bağlantılarıyla oluşturulmuş ve yaşadığımız fiziksel dünyada algılayamayacağımız bir yeri işaret etmektedir (Camgöz, 1998). İnternette zaman ve mekan kısıtlamasının olmaması, kişinin kimliğini gizleyebilmesi ve kişide karşı tarafla somut olarak görüşemediği için gizem yaratması ve bu durumun bazı kişiler için heyecan verici olması, iletişimin anonim olması, kişinin sosyal kabul ile ilgili endişe taşımadan ve söylediklerinin sorumluluğunu üstlenmeden iletişim kurabilmesi, ortak konular için dünyanın herhangi bir yeri ile iletişime geçilebilmesi, iletişimin çift yönlü olması ve kişilerin duygu düşüncelerini forum, sosyal medya gibi ortamlarda paylaşabilmesi ve başka insanlar tarafından takip edilebilmesi, internet iletişiminin zaman ve maliyet açısından ekonomik olması, internette kişinin vaktini geçirebileceği birçok oyun ve yazılım programları bulunması, internet ortamının kişinin kendine güvenine yardımcı olabilecek alt yapı yaratması, internet ortamında herkesin eşit olması interneti cazip hale getiren internet iletişim özellikleri arasındadır (Kaypakoglu, 2004).

İnternete erişiminin kolay olması, sunmuş olduğu olanaklar kişilerin internete bağlı olarak geçirdiği süreyi de etkileyerek arttırmaktadır. Bu durum bir takım zihinsel ve fiziksel olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir (Günüç ve Kayri, 2010). Daha çok okul çağındaki gençlerde görülen, psikolojik ve bedensel gelişimlerini, sosyal ilişkilerini hatta akademik başarılarını olumsuz etkileyen aşırı internet ve bilgisayar kullanımı kişiyi bağımlı durumuna getirmektedir. Bu bağlamda da ortaya çıkan “bağımlılık” kavramının tanımının iyi yapılarak nedenlerinin, belirtilerinin ve çözüm önerilerinin ortaya konulması önem taşımaktadır (Cengizhan, 2005).

2.4.2. İnternet Bağımlılığı

Günümüzde rahat kurulamayan kişisel bağlantıların internet üzerinden sağlanabilmesi; kişilerin tanımadığı insanlar ile kolay ve tehlikesiz bir şekilde iletişim kurabilmeleri; duygu ve düşüncelerin özgürce aktarabilmesi, kişilerin sunmak istedikleri yönlerini abartarak gösterebilmeleri; internet üzerindeki paylaşım ortamlarında diğer insanların hayatına ortak olabilme olanağını bulabilmeleri bağımlılık oluşturmada interneti ön plana çıkaran etkenlerin başında gelmektedir (Ekinci, 2002).

Bağımlılık kavramı bir nesneye, kişiye ya da bir varlığa karşı engel olunamayan bir şekilde istek veya bir başka iradenin kontrolü altına girme durumu olarak tanımlanabilir (Uzbay, 2009, s.5). Bağımlılık kavramı genel anlamda alkol, esrar, kokain, eroin gibi kimyasal madde kullanımı için kullanılsa da kumar, seks, alışveriş, televizyon izleme, bilgisayar oyunları oynama gibi kimyasal olmayan davranışsal bağımlılıklar için de kullanılmaktadır. Alkol ve uyuşturucu bağımlılıklarında olduğu gibi davranışsal bağımlılıklar da bağımlılığın belirtilerini gösterir (Ögel, 2017). Örneğin, kişilerin bir konu, bir olay, bir nesne ya da bir araca gereğinden fazla, günlük aktivitelerini etkileyecek düzeyde zaman ayırması, bağımlılık sergilemesi de bir tür bağımlılık olarak değerlendirilebilmektedir (Aktan, 2018). Bağımlı davranışın varlığını belirginleştirmek için basit bir davranışsal model öneren Shaffer (2013) bağımlı davranışı üç unsurla tanımlamıştır. Bunlar (a) Duygularca güdülenmiş davranışın güçlü bir arzudan saplantılı bir yapıya yönelmesi, (b) Olumsuz sonuçlarına rağmen devam etmesi ve (c) Kontrol kaybı. Her tür bağımlılık geleneksel olarak kontrol edilemeyen bir dürtü ile bağlantılıdır, sıklıkla kontrol

kaybı, kullanımla uğraşma ve davranışa neden olan sorunlara rağmen sürekli kullanım eşlik eder (Young, 2004).

İnternet bağımlılığı ile fiziksel maddelere olan bağımlılık bazı yönleriyle birbirinden ayrılmaktadır. Madde bağımlılığında, maddenin kendisi söz konusuysen (Bayraktar, 2001), internet bağımlılığında bireyin bağımlı olduğu unsurun, internetin sunduğu seçenekler ve imkânlar olduğu söylenebilir (Bayraktar, 2001; Gönül, 2002; Ögel, 2017). Ortam olarak bilgisayar ve internet bağımlılık oluşturmada nadiren rol oynarken; özellikle seks, oyunlar, kumar, suç, kimlik manipülasyonu ve madde suistimali konularında ortam yoluyla iletilen mesajlar bağımlılığa yol açmaktadır (Tarhan, 2018). İnternet ortamının sunduğu imkânlar bağımlılık yaratabileceği gibi, kişinin kendi geçmişinde var olan bağımlılık nesnelere için de bir ortam oluşturabilmektedir. Örneğin kumar bağımlısı bir kişi aynı belirtileri yalnızca ortam değişikliği ile internette de yaşayabilmektedir (Shapira, Goldsmith, Keck, Khosla ve Mcelroy, 2000). İnternet bağımlısı birey, bilgisayarı bir bilgi aracı olarak kullanmaktan çok yaşamında başa çıkamadığı problemlerden kaçmak için sığınılan psikolojik bir kaçış yeri olarak görmektedir (Young, 2004, s.405).

İnternet bağımlılığı terimi ilk kez psikiyatrist Dr. Ivan Goldberg tarafından patolojik internet kullanımını nitelendirmek için teklif edilmiştir (Balcı ve Gülnar, 2009; Gültutan, 2007; Sezerel ve Gökbulut, 2015; Chon ve Hsiao, 2000). İlk bilimsel çalışma ise Pittsburgh Üniversitesinden psikolog Kimberly Young tarafından 1996'da yaklaşık 400 obsesif internet kullanıcısı üzerinden yaptığı çalışmaya dayanarak internet bağımlılığını 1998'de dile getirmiştir (Şahin, 2011). Young (2004), internet bağımlılığı kavramını, kişinin aşırı internet kullanma isteğini kontrol edememesi, internete bağlı olmadan geçirilen zamanın kişi tarafından önemini kaybetmesi, internet olmadığında kişide aşırı derecede saldırgan davranışların görülmesi ve kişinin sosyal yaşamının zarar görmesi olarak tanımlamıştır. Sosyal bir sorun haline gelen internet bağımlılığı, genel olarak kişinin internet kullanımının günlük hayatını olumsuz bir şekilde etkilemesini kontrol edememesi, gereğinden fazla vakit geçirme problemi şeklinde tanımlanabilir (Bozkurt, Şahin, Zoroğlu, 2016; Kelleci, 2008). Hansen (2002)'e göre internet bağımlılığı; sanal seks bağımlılığı, sanal arkadaşlık bağımlılığı, bilgi yükleme bağımlılığı, kumar ve oyun bağımlılığı gibi farklı ve geniş çerçevedeki davranış ve dürtü kontrol problemlerini kapsayan

genel bir kavramdır. Shaw ve Black göre (2008) ise internet bağımlılığı; bilgisayar ve internet kullanımı ile ilgili, rahatsızlığa sebep olan, aşırı veya zayıf kontrol edilmiş zihinsel meşguliyet, dürtüler ve davranışlardır. Griffiths (2000) internet bağımlılığını teknolojik bağımlılık olarak kavramsallaştırırken, insanların makine ile davranışsal bir bağımlılık yaşadıklarını ifade eder.

Literatür incelendiğinde internet bağımlılığının kompulsif internet kullanımı (Caplan, 2005; Ögel, 2017), patolojik internet kullanımı (Lei ve Wu, 2007; Ögel, 2017), internet davranış bağımlılığı (Hall ve Parsons, 2001), sorunlu internet kullanımı (Ögel, 2017) gibi farklı isimler ile tanılandığı saptanmıştır. Bunun sebebi ise Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayısal El Kitabı'nda internet bağımlılığının bir hastalık olarak ele alınmamasından kaynaklanmaktadır. DSM V'te (2013), internet bağımlılığı tanımlaması olmamasına rağmen, oyun oynama bozuklukları adı altında çeşitli açıklamalar bulunmaktadır. Buna göre ilerleyen dönemlerde internet bağımlılığının da DSM ölçütleri arasında yer alabileceği yorumu yapılabilmektedir (Yıldırım, 2018). Hangi terim kullanılırsa kullanılsın, internet bağımlılığını; internetle ilgili aşırı zihinsel meşguliyeti içerdiği, doyum ihtiyacının sağlanabilmesi için internette kalma isteğinin ve durumunun arttığı, yoksunluk durumunda agresiflik, kaygı gibi duygu durumlarının ortaya çıktığı ve tüm bunların da bireyin çevresiyle olan ilişkilerine zarar verdiği bir yapı olarak tanımlamak mümkündür (Çalışgan, 2013).

Suole, Shell ve Kleen (2003) yaptıkları çalışmada internet bağımlılığının 5 alt tipi bulunmakta olduğunu belirtmektedirler. Bunları sıralayacak olursak:

1. *Sanal Seks Bağımlılığı*: Yetişkinlere özgü sohbet odası ve sanal porno bağımlılığı olarak dikkat çekmektedir.
2. *Sanal İlişki/ Arkadaşlık Bağımlılığı*: Sohbet odaları ve sanal porno sitelerinde arkadaşlıklar edinme.
3. *İnternette Kumar Bağımlılığı*: Aşırı derecede kumar oynama, alış-veriş ve açık artırma ya da bahis sitelerini kullanma.
4. *İhtiyaç Dışı Bilgi Arama Bağımlılığı*: Gereğinden fazla web veya veri bankalarında tarama yapma

5. *Bilgisayar Bağımlılığı*: Aşırı derecede oyun oynama ve program hazırlama (yazma) bağımlılığı (aktaran, Balcı ve Gülnar, 2009).

Grohol'ün sosyalleşme kuramına göre internete bağımlılığını etkileyen sosyalleşmedir. Grohol, Young'dan farklı olarak patolojik kumar oynama ile internet bağımlılığının farklı olduğunu, birinin sosyal arayış odaklı diğerinin ise ödül arayış odaklı bir davranış olduğunu belirtmektedir (Esen, 2010). Grohol'e göre internet bağımlılığının nedeni internet bağımlılığının aşamalı oluşudur. Bu aşamalar a) Büyülenme; yeni heyecan verici bir çevre kişileri internette tutmaktadır, b) Hayal kırıklığı; etkinliklerin bildik bulunmasıyla başlar, birey büyülenme evresinde keyif aldığı internet etkinliklerinden artık keyif almamaya başlar ve buna bağlı olarak internet kullanımı azalır, c) Denge; aşırı internet kullanımının üstesinden gelinerek, internet ve gerçek hayat arasında dengenin kurulmasıdır (Grohol,1999).

Bilişsel davranışçı kurama göre ise internet bağımlılığına bireyin işlevsel olmayan bilişleri ve bu bilişleri destekleyen davranışlar neden olmaktadır (Sezen, 2018). Bağımlı internet kullanımı sergileyenlerin bilişsel yapılarının çarpıtılmış olduğu belirtilmektedir. Bireyin kendisine ya da yaşadığı dünyaya dönük oluşturduğu işlevsel olmayan bilişsel yapısının özgül veya genel tipte patolojik internet kullanımına neden olmaktadır. Özgül tipte gelişen internet kullanımında birey, interneti bağımlılık düzeyinde kullanımının yanı sıra olumsuz kullanımına da yönelmektedir. Genelleştirilmiş tipte internet kullanımında ise bireyin sorumlu olduğu birçok şeyi ihmal etmesine ve sonraya bırakmasına neden olacak düzeyde, bir hedefi olmaksızın aşırı bir şekilde internet kullanımını ifade etmektedir (Davis, 2001).

İnternet bağımlılığı ile ilgili yaptığı detaylı araştırmalar, Young'ın bu bağımlılık türüne nelerin sebep olduğu konusunda kendi varsayımlarını oluşturmasına yardımcı olmuştur. Young (1997) internet bağımlılığının nedenlerini dört kategoride açıklamıştır: a) sosyal destek, b) yaşam koşulları, c) cinsel ergi, d) yeni kimlik yaratma imkânı.

Sosyal beceri eksikliği kuramına göreyse psikiyatrik hastalığı veya kişilik problemi bulunan kişiler internet bağımlılığına daha yatkındırlar. Bu kuram, sosyal izolasyon, depresyon gibi problemleri bulunan kişilerin yüz yüze iletişim yerine

sanal olarak iletişim kurmayı tercih ettiklerini ifade etmektedir. Sanal ortamda kendilerini daha rahat hisseden bu kişilerde interneti daha çok kullanmalarının sonucu olarak internete bağımlı olma davranışı görülebilmektedir (Çalışgan, 2013).

Sosyal öğrenme kuramına göre ise bireyler çevresinde bulunan kişilerin davranışlarını gözleme yoluna giderek kendine en uygun olan davranışları sergileme eğilimlidirler. Model alınan kişinin özellikleri model alma üzerinde etkilidir. Ergenlik döneminde olan çocuklar ise daha çok yaşlıların etkilenerek model alırlar. Bu sebeple akranlar arasında yaygın internet kullanım eğiliminin bireyi internete bağımlı hale getirdiği düşünülmektedir (Arı, 1995; Küçükkaragöz, 2002; Beard, 2005; Aktaran, Taçyıldız, 2010).

Davranışçı kurama göre internet bağımlılığı klasik koşullanma ve edimsel koşullanma olarak iki farklı biçimde açıklanabilmektedir. Klasik koşullanmada internet, kişi için başta nötr iken sanal sohbetlerde eğlenmenin, sanal oyunlara katılmanın ve bu anları keyifli olarak yaşamalarından dolayı tekrar ve sürekli yaşama isteği oluşturması olarak açıklanır. Edimsel koşullanma temelinde ise internet aracılığıyla bilgilere erişim sağlamanın ve insanlarla iletişim kurmanın pekiştireç olabileceği düşünülmektedir (Küçükkaragöz, 2002).

Nörobiyolojik kuram ise öncelikler dopamine ve serotonin nörotransmitterleri olmak üzere bozuk nörotransmisyona odaklanır. Patolojik kumar oynama ve internet bağımlılığı gibi davranışsal bağımlılıkları teşvik eden ödül bağımlılığında dopamin nörotransmitterinin önemli katkısının olduğu ortaya konmuştur ancak hala doğrudan yer aldığını belirten kanıtlar yoktur (Shaw ve Black, 2008).

2.4.3. İnternet Bağımlılığı Tanı Kriterleri

Bu bölümde internet bağımlılığı tanı kriterleri ele alınmıştır.

2.4.3.1. Young İnternet Bağımlılığı Tanı Kriterleri

İnternetin ileri bir teknolojik araç olması bağımlılık durumunun tespit ve teşhisini güçleştirdiğinden dolayı normal olanı patolojik internet kullanımından ayıran kıstasları anlamak önemlidir (Young, 2004). Young (1996), internet bağımlılığı için tanı ölçütlerine DSM-IV'te yer alan ve internet bağımlılığına benzer bir bozukluk olduğunu düşündüğü patolojik kumar oynama kriterlerini uyarlayarak

aşağıdaki yer alan kriterleri geliştiren bir dürtü kontrol bozukluğu olarak tanımlamaktadır:

1. İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş (sürekli olarak interneti düşünme internette yer alan aktiviteleri hayal etme, internette yapılması planlanan bir sonraki etkinliği düşünme, vb.)
2. İnternet ile ilgili doyuma ulaşmak için artan bir şekilde internet kullanma ihtiyacı hissetme.
3. İnternet kullanımını kontrol etme, azaltma ya da bırakmaya yönelik girişimlerin başarısız olması.
4. İnternetin azaltılması ya da tamamen bırakılması durumunda huzursuzluk, çökkünlük veya irritabilite hissedilmesi.
5. Kişinin planlandığından daha uzun süre internette kalması.
6. Aşırı internet kullanımı nedeniyle aile, okul, iş ve arkadaş çevresinde problemler yaşama, eğitim veya kariyer ile ilgili bir fırsatı tehlikeye atma ya da kaybetme.
7. İnternetin kullanıldığı süre ile ilgili çevresine veya terapistine yalan söyleme.
8. İnterneti problemlerden kaçmak veya olumsuz duygulardan (çaresizlik, suçluluk, anksiyete, depresyon) uzaklaşmak için kullanma.

Sadece gereksiz bilgisayar veya internet kullanımı (örneğin, iş dışı veya akademik olmayan kullanımı) değerlendirilmeli ve değerlendirme uygulanan kişiler 6 aylık bir süre boyunca soruların beşine veya daha fazlasına evet cevabını verdiklerinde bağımlılık mevcuttur (Young, 2004, s.404).

2.4.3.2. Goldberg'in İnternet Bağımlılığı Tanı Kriterleri

Goldberg (1996) tarafından internet bağımlılığı kavramı DSM IV'te ki madde bağımlılığının tanı kriterlerinden yola çıkılarak ifade edilmiştir. On iki aylık bir dönem içerisinde ortaya çıkan aşağıdakilerin üçü veya daha fazlasıyla kendini gösteren, klinik olarak belirgin bir bozulmaya ya da sıkıntıya yol açan uygunsuz internet kullanımınıdır.

1. Aşağıdakilerden biriyle tanımlanan tolerans gelişimi.
 - a. İstenen keyfin alınabilmesi için internet kullanım süresinde artış olması,

b. İnternet kullanımında sürekli aynı sürede kalınması durumunda alınan keyif düzeyinin azalması,

2. Aşağıda tanımlanan şekilde yoksunluk gelişmesi.

Ağır ve uzun süreli internet kullanımı sonunda aşağıdakilerden en az 2 tanesinin günler içinde ortaya çıkması (1 ay içinde ortaya çıkabilir) ve kişilerin bunlardan dolayı çeşitli alanlarda problemler yaşaması.

a. Psikomotor ajitasyon,

b. Bunaltı,

c. İnternette neler olduğu hakkında takıntılı düşünceler,

d. İnternet hakkında fanteziler ve hayal kurma,

e. İsteyerek ya da istemeyerek tuşlara basma hareketi yapma,

f. Bu sıkıntılı durumlardan kurtulmak için internete veya benzeri servislere bağlanma,

3. İnternet kullanımı genellikle planlandığından daha uzun süreler alır.

4. İnternet kullanımını bırakmak veya denetim altına almak için sürekli bir istek veya boşa çıkan çabalar vardır.

5. İnternet ile ilgili eylemlere çok uzun süreler ayrılır.

6. İnternet kullanımı nedeniyle önemli toplumsal mesleki etkinlikler veya boş zamanları değerlendirme etkinlikleri bırakılır veya azaltılır.

7. İnternet kullanımı, neden olduğu sorunlara rağmen kullanım devam eder. İnternet kullanımının neden olduğu veya şiddetlenmesi muhtemel, sürekli veya tekrarlayan fiziksel, sosyal, mesleki veya psikolojik bir problemin varlığına rağmen internet kullanımı devam etmektedir (uyku yoksunluğu, medeni zorluklar, sabah erken randevular için gecikme, ihmal).

2.4.3.3.Suler İnternet Bağımlılığı Tanı Kriterleri

John Suler (1996) internette yapılan etkileşimlerin Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan ihtiyaçlara karşılık geldiği sonucuna varmıştır. Kişinin internete olan bağımlılığı sağlıklı, patolojik olarak bağımlılık yaratan veya aralarında bir yerde olabilir. Bir insanın bu devamlılığa ne zaman düştüğünü belirlemede çeşitli faktörler etkileşir. Suler (1999) sağlıklı ve problemlili internet kullanımının 8 ölçüt ile ayırt edilebileceğini belirtmiştir:

1. Etkinlik tarafından ele alınan ihtiyaçların sayısı ve türleri. İnternet kullanımında kişilerin ihtiyaçları fizyolojik, kişisel, kişilerarası ve manevi olabilir. İhtiyaç sayısı arttıkça internetin kullanıcı için önemi ve girme sıklığı da artar.

2. Temeldeki yoksunluk derecesi. Doyurulmamış ihtiyaçların altında yatan yoksunluğun derecesi kullanma sıklığını arttırmaktadır. Doyurulmamış, ihtiyaçları bulunan bireyler için internet, ihtiyaçlarını karşılayabileceği çekici ve kolayca erişilebilen bir ortamdır.

3. İnternet aktivitesinin türü. İnternette yer alan etkinlik ne kadar çok sayıda özelliğe barındırıyorsa kullanıcı interneti o kadar fazla sayıda ihtiyacını karşılamak için kullanmak ister. Örneğin hem oyunları hem sosyalleşmeyi, sohbet etmeyi ve e-posta, görsel ve metin iletişimini içeren topluluklar, birçok seviyede çok etkileyici olabilir.

4. İnternet aktivitesinin kişilik düzeyinde işleyişe etkisi. İnternet kullanımı sebebiyle sağlık ve hijyen, kariyer, aile ve sosyal çevre ile olan ilişkilerdeki işlevsellik etkilenmiş olabilir. İnternet kullanımı nedeniyle bozulmuş alanların sayısı ve bozulmanın boyutu patolojinin ciddiyetini gösterir.

5. Kişisel sıkıntı duyguları. Kullanıcının internet etkinliklerine ilişkin depresyon, öfke, suçluluk, hayal kırıklığı ve yabancılaşma duyguları patolojik internet kullanımının işaretleri olabilir.

6. İhtiyaçların bilinçli farkındalığı. Bireylerin ihtiyaçlarını bastırması, internet ortamında boşaltım sağlanmasına sebep olabilmektedir. İhtiyaçlar tam doyurulmadığı sürece tekrar edilir ve bu ihtiyaçla hakkındaki bilinç düzeyindeki farklılıklar iyi analiz edilmelidir. Bu ihtiyaçlarla ilgili çatışma ve yoksunluk belirtileri araştırılıp, çözümlenmelidir.

7. Tecrübe ve katılım aşaması. İnternet kullanıcılarının edinmiş oldukları deneyimle internette geçirilen sürenin gerçek hayattaki ihtiyaçları karşılamadığını ve internetin büyülü dünyasını kaybetmeye başladığını fark ederler.

8. Kişi ve siber yaşamın dengesi ve bütünleşmesi. Gerçek hayatla internet ortamındaki sanal ortam arasındaki denge ve uyum oldukça önemlidir. Sağlıklı internet kullanımı, internet etkinlikleri ile gerçek dünya ilişkilerini ve etkinliklerinin

bütünleşmesini sağlar. Patolojik internet kullanımı genellikle kişinin kendi yaşamından tamamen izole edilmiş ve hatta “gerçek” dünyadan algılanan saldırılara karşı korunmuş bir çevrimiçi yaşamla sonuçlanır (Suler, 1999).

2.4.3.4.Beard ve Wolf’ün İnternet Bağımlılığı Tanı Kriterleri

Beard ve Wolf (2001), Young’un internet bağımlılığı tanı ölçüt kriterlerinin nesnellik ve açıklayıcılık yönünden problemler olduğunu belirterek geliştirmişlerdir. Bazı kriterlerin birey tarafından kabul edilebilir veya inkâr edilebilir olmasının tanının kesinliğini etkileyeceğinden dolayı bu durum bireyin kendini değerlendirmesini de etkileyecektir. Bu sebeple kriterler daha belirgin olmalıdır (Örn; zihnin meşgul olması ne anlama gelmektedir?). Beard ve Wolf (2001), Young’ın tanımladığı 8 ölçütü iki grupta toplamış, ilk 5’ini internet kullanım fonksiyonelliği olarak gruplandırmışlardır. Buna göre, kişinin her bir ifadedeki durumu mutlaka yaşamış olması gerekmektedir. Diğer 3 madde ise kişilerin internet kullanımından dolayı zarar görmesi olarak gruplandırılmış, bireyin internet bağımlılığı tanısı alabilmesi için ise, kişinin en az bir tanesini yaşamış olması gerekmektedir.

Aşağıdaki ifadeler (1-5) daha önce mutlaka görülmüş olmalı:

1. İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş (bir önceki internet aktivitesi ya da bir sonraki online oturumu beklemek)
2. İnternete bağlı kalma süresinde artışa ihtiyaç duyma
3. İnternet kullanımını azaltmaya yönelik başarısız girişimlerde bulunma
4. İnternet kullanımının azaltılması durumunda yoksunluk belirtileri
5. Başlangıçta olduğundan daha uzun süre internete bağlı kalma

Aşağıdaki ifadelerden en az bir tanesi sağlanmış olmalı:

1. İnternetin aşırı kullanılması yüzünden ilişkiler, okul ya da işle ilgili sorunlar yaşama

2. İnternete bağlı kalabilmek için aile üyelerine, terapisteye ya da başkalarına yalan söyleme

3. İnternete bağlı kalındığı süre içerisinde duygu değişikliği olması (umutsuzluk, suçluluk, anksiyete, depresyon gibi)

2.4.4.İnternet Bağımlılığının Belirtileri

Young (2000) internet bağımlısı olan kişilerin duygusal açıdan daha hassas olduklarını, internet ile aşırı zihinsel uğraş, internete bağlı kalınan sürede artış, internet kullanımını bırakmada başarısız girişimler, yoksunluk belirtileri, tolerans geliştirme, akademik ve kariyer alanında sorunlar, yalan söyleme, duygulanım değişiklikleri olduğunu ifade etmiştir.

Burtsen ve Dombeck (2004) ise internet bağımlılığının belirtileri olarak internet kullanıcısının çevrim dışındayken dahi zihninin sürekli internet ile meşgul olması ya da uzun süre çevrimiçi kalma, kontrol kaybı ve bu durumun sonucunda yalan söyleme, internete giremediği zaman açıklanamayan üzüntü veya ruh hali, interneti bir anti-depresan olarak kullanma, internet kullanımı konusunda yalan söyleme, aşırı internet kullanımından dolayı kişinin çevresiyle ilişkilerinin bozulması ve diğer internet kullanıcıları ile sanal yakın ilişkiler kurma gibi davranışlar olduğunu söylemektedir.

Suler (2004)'in çalışmasında ifade ettiği gibi bazı araştırmacılar, internet bağımlılığını oluşturan belirtileri; bireyin çevrimiçinde geçirdiği süreyi kontrol edememesi, iş ve kişisel yükümlülüklerini ihmal etmesi, aile üyeleriyle problemler yaşama ya da arkadaş kaybıyla sonuçlanan sosyalleşmede azalmaların olması, önemli yaşam etkinliklerinden kaçınarak çevrimiçine daha fazla zaman ayırması, çevrimiçi etkinliklerini gizlemek için aile üyeleri ya da arkadaşlarına yalan söylemesi, gerçek hayata dair problemlerinden kaçmak için veya çaresizlik, suçluluk, anksiyete veya depresyon duygularını gidermek için çevrimiçine gitmesi, uyku, yemek, kişisel temizlik de dâhil olmak üzere fiziksel eylemlerde genel bir azalma görülmesi, çevrimiçi etkinliklerini kısımaya ya da durdurmaya çalışırken kendisini huzursuz, sinirli, depresif ve endişeli hissetmesi şekilde sıralamaktadırlar.

2.4.5. İnternet Bağımlılığının Sonuçları

Gençler tarafından sosyal çevreyle ilişki kurma ve iletişim aracı olarak görülen internet, gün geçtikçe artan bir şekilde vakit geçirdikleri bir platforma haline gelmektedir. Gençlerin internette geçirmiş oldukları sürenin uzamasıyla birlikte araştırmacılar tarafından internetin psikolojik ve sosyal olarak etkileri araştırılmaktadır (Ybarra, 2004). İnternet bağımlılığının beraberinde getirdiği problemler arasında psikiyatrik bozukluk, hiperaktivite, dikkat eksikliği, anksiyete, genel duygu durum bozuklukları sıralanabilir (Sayar ve Senkal, 2014). Bağımlılığı olan kişiler, internete erişim sağlayamadıklarında madde bağımlılarında gözlemlenen agresiflik, gerginlik ve huzursuzluk belirtileri gösterdikleri belirlenmiştir (Özsoy, 2010). İnternet kullanımı, kullanıcıları gerçek dünyadan uzaklaştırarak onları aidiyet duygusundan ve gerçek dünya etkileşimlerinden yoksun bırakmaktadır (Çimen, 2018).

Bilgisayar ve internetin uzun süreli kullanımı bir takım fizyolojik sorunları da beraberinde getirmiştir. Özellikle uzun süreli bilgisayar kullanımı ya da oturma bozuklukları nedeniyle kas ve iskelet sistemi rahatsızlıklarının ortaya çıkması, vücutta gerginlik ve tutulma yaşanması, gözde yorgunluk, ağrı, acıma ya da kuruluk gibi rahatsızlıklar görülebilmektedir. Bunun dışında bilgisayardan yayılan radyasyon dalgalarının çocuk ve ergenleri yetişkinlere nazaran daha ciddi bir biçimde etkilemesi söz konusudur (Akbulut, 2013). Uzun süre bilgisayar başında oturmak, bağımlıların uygun egzersiz yapmamasına neden olduğu için bağımlılar karpal tünel sendromu için risk altındadır (Young, 2004, s.405)

Bilgisayar ve internetin bilişsel etkileri konusunda farklı araştırma sonuçları bulunmaktadır. Ancak araştırmaların ortak sonucu dikkate alındığında, bu teknolojilerin bilişsel gelişime katkıda bulunup bulunmadığı kullanım biçimi ile ilişkilidir (Arslan, Bütün, Doğan, Dağ, Serdarzade ve Arıca., 2014). Zihinsel yetilerin etkin bir biçimde kullanıldığı ve bireyin aktif olduğu durumlarda internet ve bilgisayar aktivitelerinin bilişsel gelişime katkıda bulunması beklenir. Ancak çocuk ve ergenler açısından bilişsel gelişimde belli becerileri kazanmak için kritik zaman aralıkları vardır. Bilgisayarda harcanan süre, çocukların çevresindekilerle iletişim kurması, hayal kurması, dikkati, içsel süreçler üzerine odaklanması gibi önemli

bilişsel etkinliklerin yerine geçtiği zaman kazanılamayan bu becerilerin telafi edilmesi zor, hatta bazen imkânsız olabilir (Ceyhan ve Ceyhan, 2011).

İnternet sayesinde aşırı düzeyde bilgiye maruz kalmanın yanlış bilgilenmeye, dedikoduya ve tehlikeli bilgilerin hızlı bir şekilde elde edilmesine ve uygulanmasına neden olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin, bireyin kişisel, akademik ve iş yaşamı gibi birçok alanda sorunlara yol açabilecek şekilde pornografik malzemeye erişimi artabilmektedir. Ya da kişi kendisiyle ilgili fiziksel bir problemi kendisi yanlış bir şekilde teşhis etmeye kalkabilmekte veya kendine zarar verici davranışları öğrenebilmektedir (Beard, 2011). Ceyhan'a (2008) göre, internet kullanımının artması ergenlerin akademik başarılarını ve sosyal ilişkilerini etkilemektedir.

2.5. İNTERNET BAĞIMLILIĞI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Chien Chou ve Ming-Chun Hsiao (2000) Tayvan'da 12 üniversite ve kolejdeki 910 geçerli sonuç veren öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada yine internetin kullanım oranına bakmışlardır. Bu araştırmada Brenner'ın "İnternet-Related Addictive Behavior Inventory" (IRABI) doğru yanlış tipindeki ölçeğini 4'lü likert tipi ölçüme çevirmişlerdir. Ölçekten en yüksek puanı alan %10'luk (110 ve üstü) dilimdekiler ve soru listesinde beş ve daha fazla evet yanıtı verenler seçilerek toplam 54 kişi (%6) bağımlı olarak belirlenmiştir. Bu grubun internet kullanım oranı haftada 20-25 saat iken, diğerleri 5-10 saat kullandıkları belirlenmiş ve bu durumda internet bağımlısı grubun zamanlarını daha fazla internet başında harcadıkları görülmüştür.

Morahan-Martin ve Schumacher (2000), 277 kolej öğrencisinde patolojik internet kullanımı (PİK) olarak adlandırdıkları davranışı incelemişlerdir. Patolojik internet kullanıcılarının örneklemin %8,1'ini oluşturduğu ve erkeklerin kadınlara göre daha fazla patolojik internet kullanıcıları oldukları (erkekler %12,2, kadınlar %3,2) bulunmuştur.

Lin ve Tsai (2003)'nin Tayvan'daki öğrencilerle yapmış oldukları, ergenlerde internet bağımlılığına yönelik araştırmada on öğrencinin sekizinin internet bağımlısı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, internetin iş, sağlık, aile ve okulda da problemlere neden olduğuna dikkat çekilmiştir.

Dinicola (2004) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında da öğrencilerin %1,2'si sosyal ilişkilerde, %7,9'u akademik başarı da %20,7'si yeterli uyku konusunda, %14'ü dersleri kaçırmaya ya da derslere geç kalma konusunda internet kullanımının olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmiştir.

Gross (2004) lise öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada katılımcıların %91'lik bir kısmının internete arada veya düzenli girdiğini tespit etmiştir. Katılımcıların %33,5'lik bölümü web sitelerinde zamanlarını geçirmekte olduklarını %22,8'iye internette çevrimiçi olarak vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Erkeklerinse kızlara nazaran interneti daha erken yaşta kullanmaya başladıkları görülmüştür.

Chen ve Fu (2009) tarafından lise öğrencileri ile yapılmış olan çalışmada öğrencilerin interneti haftada 2-3 defa kullandıkları, internetin kullanılma amacının erkek ve kızlara göre değişiklik gösterdiği, genelde kızların sosyal iletişim ve bilgi, erkeklerinse oyun için kullandıkları neticesine ulaşılmıştır.

Aslanbay (2006), lise kademesindeki 296 öğrenci ile gerçekleştirmiş olduğu bir saha araştırmasında internet bağımlılığını çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Bu araştırma sonucunda internetten alınan haz faktörleri ile internet bağımlılığı arasında belirgin bir ilişki bulunmuştur. Çalışmada elde edilen bir başka bulguda internet kullanım saati ile internet bağımlılık eğilimi düzeyleri arasında da anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Balta ve Horzum (2008) yapmış oldukları çalışmada cinsiyet yönünden erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre internet bağımlılığı düzeylerinin yüksek olduğu, haftada sekiz saatten fazla internete bağlı kalan öğrencilerin, haftada sekiz saatten az internete bağlı kalan öğrencilerden internet bağımlılık düzeyi olarak daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Öğrencilerin sosyoekonomik statüleri ise internet bağımlılığı düzeylerine etkisi bakımından anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır.

Günüç (2009) internet bağımlılığının belirlenen değişkenlere göre incelediği bir çalışmada, cinsiyet, sınıf, yaş, baba mesleği, sigara kullanma durumu, aile geliri, interneti en sık kullanım amacı, interneti yıllık ve günlük kullanım miktarının anlamlı bir yordayıcısı olduğunu tespit etmiştir.

Gökçearslan ve Günbatar (2012) tarafından internet bağımlılığına etki edebilecek sosyodemografik özellikler ile internet kullanım süreleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada bir gün içerisinde üç saatten fazla internet kullanımı gerçekleştiren bireylerin diğerlerine göre daha fazla internet bağımlılığına maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan internet bağımlılığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılaşma olup, erkeklerin kızlara oranla daha fazla bağımlı internet kullanımı gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Dikme (2014) tarafından meslek lisesi öğrencileri ile ilgili yapılan araştırmada, internet bağımlılık durumlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Yaş değişkenine göre internet bağımlılık durumları arasında ise anlamlı bir farklılaşma olup en az bağımlılık düzeyinin 14 yaşında olup yaş arttıkça bağımlılık puanlarının da arttığı görülmektedir.

Yılmaz, Şahin, Haseski ve Erol (2014) 2853 öğrenci ile yapmış oldukları çalışmada lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerini; cinsiyet, sınıf düzeyi, öncelikli internet kullanım amacı ve günlük internet kullanım süresi değişkenlerine göre incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre lise öğrencilerinin %17'sinin düşük, %67'sinin orta ve %16'sının da yüksek düzeyde internet bağımlısı olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri; cinsiyete, sınıf düzeyine, öncelikli internet kullanım amacına ve günlük internet kullanım süresine göre farklılık tespit edilmiştir.

Şahin (2014) tarafından 518 lise öğrencisi ile ergenlik problemleri ve başa çıkma yöntemlerinin internet bağımlılığıyla ilişkisini incelemek amacıyla yapılan çalışmada ergenlik problemleri ve başa çıkma yöntemleri ile internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğu, sorunları aile ile çözme davranışı, olumsuz duyguları dışa vurma davranışı, internet kullanım amacı ve internet kullanım sıklığının internet bağımlılığının yordayıcıları olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yüksel ve Yılmaz'ın (2016) 400 lise öğrencisiyle yapmış olduğu çalışmada, internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme beceri puanları arasında pozitif düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmada, yüksek

ekonomik düzeyde bulunan öğrencilerin, orta ekonomik düzeyde bulunan öğrencilere göre; interneti oyun ve iletişim-sohbet amaçlı kullanan öğrencilerin, araştırma bilgilenme amacıyla kullanan öğrencilere göre daha çok internet bağımlısı olduğu bulunmuştur. İnternet kullanım süresindeki artışla internet bağımlılık düzeylerinin de arttığı elde edilen bulgular arasındadır.

Aslan ve Yazıcı (2016) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada internet bağımlısı, riskli internet kullanıcısı ve ortalama internet kullanıcısı olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Araştırma sonucunda internet bağımlılık oranı %2, riskli internet kullanıcısı oranı %20,9 ve ortalama internet kullanıcısı oranı ise %77,1 olarak tespit edilmiştir. İnternet bağımlılarının en sık kullandığı internet aktivitelerinin sohbet ve sosyal paylaşım; internet bağımlısı olmayan grubun ise bilgi araştırma ve haber okuma siteleri olduğu saptanmıştır.

Kutlu, Turgut ve Mut (2017) tarafından yapılan çalışmada internet bağımlılık düzeyinin belirlenmesi ve öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre bağımlılık düzeylerinde farklılık olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin internet bağımlılığı puan ortalamasının (42,15- %17) düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Ayrıca internet bağımlılığı ve alt boyutlarının puan ortalamaları açısından cinsiyet, mezun olunan lise türü, ailelerin yaşadığı yer, günlük internet kullanım süresi ve alkol kullanımı değişkenlerinin anlamlı fark oluşturduğu görülürken; yaş, sınıf, arkadaşlarla olan ilişkiler, kitap okuma sıklığı, sigara kullanımı ve ailesinin kişiye karşı tutumu değişkenlerinin internet bağımlılığı ve alt boyutlarının puan ortalamaları açısından anlamlı fark oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Yavuz (2018), 9, 10, 11 ve 12. sınıflarında öğrenim gören 464' ü kız öğrenci, 533' ü erkek öğrenci olmak üzere toplam 997 öğrenci ile yapmış olduğu çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin haftalık internet kullanma süresi ve internet bağımlılık puanlarının akademik başarı düzeylerine göre farklılıklarını incelemiştir. Araştırmanın bulgularında okul akademik başarı düzeylerine göre haftalık internet kullanım süreleri ve internet bağımlılık düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Akademik başarı düzeyi yüksek olanların orta ve düşük olanlara göre haftalık internet kullanım sürelerinin ve internet bağımlılık puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür.

Taş (2018) internet bağımlılığı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki incelenmiş olduğu araştırmasında 421 öğrenci ile çalışmıştır. Araştırmada sonucuna göre internet bağımlılığı ile psikolojik belirtiler arasında pozitif yönlü ilişki olduğu, internet bağımlılığının anne baba tutumları ve internete girme amacına göre anlamlı şekilde farklılaştığı ve internette kalma süresi ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik belirtilerin cinsiyet, anne baba tutumları ve sınıf değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığı yaş ve internette kalma süresi ile ilişkili olduğu ve interneti kullanma amacına göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır.

2.6.SOSYAL MEDYA

2.6.1.Sosyal Medya Kavramı ve Özellikleri

İletişim teknolojilerinin hayatımıza katılmasıyla iletişim kurma, öğrenme, çalışma ve boş vakit geçirme alışkanlıklarımız da oldukça değişmiştir (Okumuş ve Parlar, 2018). İnternetteki gelişmeler, kullanıcıları sanal ortamlarda ilgi alanları etrafında birleştirerek karşılıklı etkileşim ve bilgi akışını sağlayan uygulama alanlarından biri olan sosyal medyanın ortaya çıkmasını sağlamıştır (Yeniçikti-Tufan, 2016). Sosyal medya, kullanıcıların günlük diğer kullanıcılar ile eşzamanlı olarak, duygu ve düşüncelerini, kişisel bilgilerini, fotoğraflarını, videolarını dijital platformlarda paylaşabilmelerine izin veren bir ortamdır (Üçer, 2016). Web 2.0'ın ideolojik ve teknolojik temellerine dayalı olarak içerik yaratma ve yaratılan içeriği değiştirme gibi seçenekler sunan internet tabanlı uygulama grubu (Avcı, 2016) olan sosyal medyada da kullanıcılar, gönüllü olarak resim, müzik, video gibi farklı içeriklerde paylaşabilmektedirler (Koçak, 2012). Bir başka sosyal medya tanımı ise insanların görsellerini, video, müzik, düşüncelerini ve birbirleri hakkındaki görüş ve deneyimleri paylaşmak için düşük bütçeli ya da hiç bedelsiz, kullanımını kendilerinin kontrol edebildiği çevrimiçi platformlar ve araçlar şeklindedir (Lai ve Turban, 2008). Sosyal medyanın sağlamış olduğu bireysellik ve kullanıcı destekli hizmetler sayesinde bireyler sosyal medyada içerik denetimlerini kendileri sağlayabilmekte ve istemedikleri sayfa, uygulama, hesap, profil vb. engelleyebilmektedir. Birey din, dil, ırk ayrımı yaşamadan sosyal paylaşım ağlarına aktif olarak katılabilmektedir (Kırık, 2013).

Sosyal medya kavramı, 1979 tarihinde Duke Üniversitesi'nden Tom Truscott ve Jim Ellis'in 'Usenet' adında internet kullanıcılarına mesaj atma imkânı tanıyan bir

tartışma platformunda ortaya çıkmıştır (Kaplan ve Haenlein, 2010). Fakat günümüzde kullandığımız şekilde bilinen ilk sosyal medya sitesi 1997 yılında kurularak kullanıcıların profil oluşturma, arkadaş ekleyebilme gibi olanaklar sağlamış olan ve 1998 yılında kullanıcılarına arkadaşlarının listelerine bakabilme seçeneğini de getirmiş olan SixDegrees.com adlı sitedir. SixDegrees.com bu anlamda bu iki özelliği bir araya getiren ilk site olmuştur (Boyd ve Ellison, 2008). 2002-2003 yıllarında karşılıklı sosyal etkileşim sağlayan sosyal web uygulamaları web 2.0 olarak öne çıkmış ve önce Friendster ve Myspace, ardından 2004-2005 yıllarında Flickr ve Youtube ve 2006-2007 yıllarında Facebook ve Twitter ile birlikte giderek hız kazanmıştır (Boyd ve Ellison, 2010; aktaran, Otrar ve Argın, 2015).

Sosyal medya kavramı alanyazı incelendiğinde farklı terimler kullanılarak tanımlanmaktadır. Onlardan bazıları, sosyal ağ (Karademir ve Alper, 2011; Koç ve Karabatak, 2011; Onat ve Alikılıç, 2009; Özmen ve ark., 2011; Yağmurlu, 2011), sosyal iletişim ağı (Çetin, 2009; Yağmurlu, 2011), sosyal paylaşım sitesi (Aksüt, Ateş, Balaban ve Çelikkanat, 2012; Hacıfendioğlu, 2010), çevrimiçi (online) topluluk (Buss ve Strauss, 2009), web2.0 (Keskin ve Baş, 2015; Yağmurlu, 2011) gibi isimler almakla birlikte daha çok karşımıza “sosyal medya” (Erkul, 2009; Vural ve Bat, 2010) adıyla çıkmaktadır.

Showalter’e göre (2012) güncellenerek değişime uğrayan bu ağ sayesinde tebrik kartları e-kartlara, mektuplar e-postalara dönüşmüş, önemli günler ve davetler de bu ağlardan duyurulmaya başlanmıştır (aktaran, Atalay, 2014). İletişim teknolojisindeki yenilikler sosyal medyanın insan hayatındaki konumunu her geçen gün daha da büyüterek devam ettirmektedir (Okumuş ve Parlar, 2018).

Sosyal medya, yeni iletişim teknolojileriyle internetin bilgi amaçlı kullanımı dışında iletişimi sağlamak amacıyla da kullanılmasını mümkün kılmıştır. Sosyal medya sayesinde kullanıcılar zaman ve mekâna bağlı kalmayarak içerik oluşturma, değiştirme, yorumlama ve değerlendirme gibi eylemlerde bulunarak, dünyanın farklı yerlerinde yaşayan kullanıcılar ile bir araya gelerek gruplar oluşturabilmekte ve bu sayede sosyal çevreleri de değişmektedir (Akyazı ve Aslan, 2013).

1990’ların başında www ile simgeleşen iletişim devrimi 2004’te Web 2.0’in ortaya çıkmasıyla değişime uğrayarak, kişisel internet sayfalarının yerini günümüzde

bloglar, sosyal paylaşım ağı almıştır (Avcı, 2016). Web 2.0 sisteminin kullanıcıya sunulmasıyla tek yönlü bilgi paylaşımından çift yönlü ve eş zamanlı bilgi paylaşımına geçilmiştir (Kılıç, 2016). Web 2.0; internet kullanıcılarını karşılıklı bir şekilde içerik, bilgi ve veri paylaşımı yapabildikleri, sanal arkadaşlıklar oluşturabildikleri, bireysel etkileşimli uygulamaları kapsayan yeni nesil web teknolojisidir. (Kırık, 2013). Bu yeni teknolojiyle birlikte kullanılan araçlarında uyumunun sağlanmasıyla her kullanıcıya internet üzerinden bilgi ve iletişim kaynaklarına kolayca faydalanabilme olanağı sunulmuştur (Avcı, 2016).

Online medyanın yeni bir türü olarak yeni koşullar sunan sosyal medya şu özellikleri içermektedir (Mayfield, 2010; aktaran Vural ve Bat, 2010, s.3351-3352)

- a) *Katılımcılar*: Sosyal medya kullanıcılarından almış olduğu geri bildirimler ile katılımcıları cesaretlendirir.
- b) *Açıklık*: Sosyal medya katılımcılardan geri bildirim almaya en açık alan olması sebebiyle, medya servisleri bilgi paylaşımı, yorum yapma, oylama gibi hususlarda kullanıcılarına cesaret aşılamaktadırlar.
- c) *Konuşma*: Katılımcılar sosyal medyada çift yönlü etkileşime girebildiğinden sosyal medya daha fazla öne çıkmaktadır.
- d) *Toplum*: Sosyal medya, topluluklara etkili ve hızlı bir şekilde ulaşma olanağı sunmaktadır. Böylelikle insanlar ilgili oldukları alanlara yönelik paylaşımlarda bulunabilirler.
- e) *Bağlantılılık*: Birçok sosyal medya alanı birbiriyle ilişkilidir. Kişilerin ilgi alanlarına göre link vermesine imkân sağlamaktadırlar.

Bir uygulamanın ya da web sitesinin sosyal medya tanımına uygun olabilmesi için yayıncıdan bağımsız kullanıcılara sahip olması, zaman ve ortam sınırlamasının olmaması, kullanıcı kaynaklı içeriğin olması ve kullanıcılar arasında etkileşim olması gerekmektedir (Erkul, 2009, s.3).

2017 yılı sosyal medya istatistikleri verilerine göre dünyada 3,02 milyar sosyal medya kullanıcısı bulunmaktayken 2018 yılı sosyal medya istatistiklerinde bu sayının 3,29 milyara ulaştığı durumda olduğu belirlenmiştir. İstatistiklere göre dünya

genelinin %43'ü sosyal medya kullanıcısıdır ve mobil sosyal medya kullanıcı sayıları ise 3,08 milyara ulaşmış durumdadır. Türkiye'deki kullanıcılarda da internet en çok sosyal medya ve video platformlarını takip etmek için kullanılmaktadır (Bayrak, 2019). İnternet erişiminin artmasıyla sosyal medya kullanıcı sayısının doğru orantılı olarak arttığını söylemek de mümkündür (Başer, 2014).

Sosyal medyanın yaşamında kişiye kolaylık sunması, çoklu kullanıma açık olması, fotoğraf ve video paylaşımının yapılabilmesi, insanların kendilerini rahatça ifade edebilmeleri ve tartışılma ortamı olması, sosyal medyanın kullanımını artıran etkenlerdendir (Yanar, 2015).

2.6.2.Sosyal Medya Çeşitleri

Dünyanın birçok yerinde paylaşım ağları birbirinden farklı olsa da yeni iletişim teknolojilerinin ve yeni medya araçlarının en kullanılanı olan sosyal paylaşım ağları sosyal medya olarak adlandırılmaktadır (Babacan, 2017). Sosyal ağlar, başkaları ile iletişim kurabilmek için sistemde zorunlu olarak yer alan profilin paylaşılmasını imkân sunan, paylaşılan bir bağlantıyla birlikte paylaşılanlarla diğer kullanıcıların listesinin birbirlerine eklenmesine ve aynı zamanda sistemde bulunan her bir kişinin birbirlerini görmesini sağlayan web tabanlı araçlar olarak tanımlanmaktadır (Vural ve Bat, 2010). Sosyal ağlar, ürünler, markalar, hizmetler, kişilikler ve çeşitli konular hakkında bilgi vermek amacıyla olan tüketiciler tarafından oluşturulan ve kullanılan online bilginin yeni kaynağının bir çeşididir (Mangold ve Faulds, 2009, s.357).

Sosyal ağ siteleri; bireylere genel ya da yarı genel profillerden bir yapı oluşturmaya izin veren, aynı siteleri ziyaret eden kullanıcıları listelemelerine yardım eden ve kullanıcıların kendi listelerindeki bağlantılarını paylaşmalarına izin veren web tabanlı sistemlerdir (Boyd ve Ellison, 2007, s.2). Sosyal ağlar özellikle arkadaşlık, akrabalık, ilgiler ve etkinlikler üzerine kurulmuş gibi görünse de sosyal ağların tek işlevi bu değildir. Bu ağlar içerisinde sadece aile ve arkadaşlardan değil öğretmenler, okul çalışanları, komşular, toplumdaki farklı çevreleri de barındırmaktadır. Sosyal ağlar kullanıcılara bilgiyi yaratma ve paylaşma, iletişim kurma ve geliştirme gibi birçok imkân sağlamaktadır (Yılmazsoy ve Kahraman, 2017). Sosyal paylaşım ağlarından bazıları, evrensel olarak daha geniş bir yapıya

ulaşırken bazıları daha dar alanda yerel olarak kalmıştır. Her iki durumda da bu sosyal ağlar, sosyal medyanın birer parçasıdır (Başer, 2014).

Aşağıda popüler olan bazı sosyal medya uygulamalarının tanımlamalarına yer verilmiştir.

Facebook: Kullanıcıların yakın çevreleriyle iletişim kurmasına ve bilgi alışverişi yapmasına olanak veren bir sosyal internet sitesidir. Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg tarafından kurulmuştur (Yağmurlu, 2011). Facebook, kullanıcılara kendileriyle ilgili profil oluşturmalarına ve profilleriyle ilgili gizlilik ayarlarını yapabilmelerini sağlayan bir hizmet sunmaktadır. Facebook kullanıcıları kendilerine ait bu hesaplardan paylaşım yapabilmekte, başka kullanıcıların yapmış oldukları gönderilere yorum yapabilmekte ve bu gönderileri beğen butonuna basarak beğenebilmektedir. Kullanıcılar arkadaş listelerinde bulunan kişilere özel mesaj atabilmekte, bu sosyal medyayı kullanan herkese arkadaşlık isteğinde bulunabilmekte ve bu platform üzerinden çevrimiçi olanlar ile sohbet edebilmektedirler (Sönmez, 2013).

2018 We are Social 2018 2. çeyrek dünya kullanım istatistiklerine göre Facebook'un aktif kullanıcı sayısı 2,23 milyar ulaşmış durumdadır. Facebook 2,23 milyar kullanıcı ile en çok kullanılan sosyal platform olarak birinci sırada yer almaktadır. Facebook kullanıcılarının %28'i ise 18-24 yaş grubu arasındadır (Bayrak, 2019).

Twitter: 2006 yılında Jack Dorsey tarafından mobil bir hizmet olarak ortaya çıkan Twitter (Demirel, 2013), popüler sosyal ağ olarak kullanıcılarına 140 karakter tweet "metin" ile diğer linklere fotoğraf ve video gönderme olanağı sunmuştur (Avcı, 2016).

Twitter'ı diğer sosyal ağ sitelerinden ayıran özelliklerden biri, kullanıcının başka kullanıcılar üzerinden de kendisine bir imaj oluşturabilmesidir. Twitter kullanıcılarının takip ettikleri kişilerin niteliğine yönelik veya takipçi sayılarına yönelik kimliği hakkında çıkarımlar yapılabilmesinden dolayı kendi kimliğine yönelik bir algı mekanizmasının oluşturulabilir (Bulunmaz, 2014). Kayıtlı kullanıcılar tweetleri okuyup ve tweet gönderebilirken kayıtlı olmayan kullanıcılar tweetleri sadece okuyabilmektedir. Kullanıcılar başkasının yazdığı bir tweeti kendi

hesabından paylaşabilir, buna "retweet" denir. Kullanıcılar Twitter'a web sayfası üzerinden SMS yoluyla veya mobil cihazlardaki programlar vasıtasıyla giriş yapabilirler.

We Are Social 2. Çeyrek raporuna göre Twitter kullanıcı sayısı 330 milyondur ve erkek kullanıcılar ağırlıktadır. Twitter 72,3 milyon kullanıcı ile en çok Amerika Birleşik Devletleri'nde, ikinci sırada Japonya 50,9 milyon kullanıcı ile ikinci sırada, İngiltere 18,6 milyon kullanıcı ile üçüncü sırada takip etmektedir. Türkiye ise 10,8 milyon kullanıcı ile 5. sıradadır (Bayrak, 2019).

Instagram: 2010 yılında kurulan Instagram'da kullanıcılar profil oluşturma, oluşturulan profil üzerinden takipçileriyle veya herkese açık bir şekilde görsel paylaşma, etiketleme, gruplandırma, başka kullanıcıları takip etme gibi özelliklere sahiptir. İlk kurulduğunda yalnızca eni ve boyu birbirine eşit şekilde fotoğraflar paylaşılabilirken daha sonra bu konuda da değişimler yaşanmış, buna ek olarak kullanıcılarına video paylaşım seçeneğini de sağlamıştır (Yanar, 2017).

We Are Social 2018 2. çeyrek olarak yayınlanan verilere göre, Instagram 813 milyon kullanıcıya sahip ve platformda kadın-erkek kullanıcı dağılımı neredeyse birbirine eşittir. Instagram kullanıcılarının 1/3'ü 18-34 yaş grubu arasındadır. Kullanımı oldukça yaygın olan Instagram'ın Facebook'a göre yaş grubu arttıkça kullanım oranının düştüğü görülmektedir. Instagram 110 milyon kullanıcı ile en çok Amerika Birleşik Devletleri'nde kullanılmaktadır. Brezilya 57 milyon kullanıcısı ile ikinci sıradadır. Brezilya'yı 53 milyon kullanıcısı ile Hindistan takip etmektedir. Türkiye 33 milyon kullanıcı ile 5. sıradadır (Bayrak, 2019).

WhatsApp: WhatsApp 2010 yılında Biran Acton ve Jan Koum tarafından kurulmuştur. Akıllı telefonlar için geliştirilen bu uygulamanın mesajlaşma, video ya da ses kaydı gönderme, fotoğraf yollama, grup oluşturup arkadaş ekleme gibi özellikleri bulunmaktadır (Altına-Bor, 2018). Günümüzde en çok kullanılan sosyal medya çeşitlerinden biridir.

Youtube: 2005 yılında kurulan Youtube kullanıcıların videoları keşfetmeleri, izlemeleri ve paylaşmaları için oluşturulmuş video paylaşım sitesidir (Yanar, 2015). 2006 yılında Google tarafından satın alınan videoların depolandığı Youtube'a üye

olmadan videolar izlenebilir, üye olunursa da videolar eklenebilmektedir (Bostancı, 2010).

Pinterest: California’da 2010 yılında Evan Sharp, Ben Silbermann, Paul Sciarra tarafından kurulan Pinterest, kullanıcıların sevdikleri şeyleri keşfetmek ve bunları gerçekleştirmek için planlamasına yardımcı olan bir sitedir. Bu site sayesinde daha önce beğenilen sonra görmek istenilen ya da paylaşılmak istenen fotoğraflar, videolar iğnelenerek panoda toplanmaktadır (www. pinterest.com).

Snapchat: Snapchat 2011 yılında Stanford Üniversitesi öğrencileri Evan Spiegel, Bobby Murphy ve Reggie Brown tarafından kurulan ve arkadaşlar arasında zaman kısıtlı fotoğraf/video paylaşımına izin veren gizlilik temelli mobil paylaşım uygulamasıdır (Snapchat, 2016; aktaran, Kara, 2016). Uygulamayı diğer sosyal ağlardan ayıran en önemli kriterlerden biri, kullanıcıların çektikleri ve “snap” adı verilen video ya da fotoğrafların karşı tarafça ne kadar süreyle görüntülenebileceğini belirleyebiliyor oluşudur. En fazla 10 saniyeye görüntüleme imkânı tanıyan uygulama, bu sürenin sonunda görüntüleri silmekte ve herhangi bir ekran görüntüsü alınması durumunda içerik sahibine haber vermektedir (Kara, 2016).

2.6.3.Sosyal Medya Kullanım Nedenleri

Sosyal medya kullanım nedenleri arasında kullanıcıların farklılık yaratma yalnızlık duygusundan kurtulma, bireylerin ya da kurumların var olduklarını duyurabilme gibi etkenler bulunmaktadır (Kuşay, 2010, s.61). Bireylerin sosyal medya araçlarını yoğun olarak kullanmalarının temelinde paylaşım yaparak, beğenilmek, takdir görmek, dikkate alınarak takip edilmek yer almaktadır (Türkoğlu, 2018).

Sosyal medyanın ön plana çıkmasında büyük bir paya sahip olan sosyal ağlar, farklı kullanım ve sanal ortamda geçirilen süreyi arttıran çeşitli içerik ve özelliklere sahiptirler (Vural ve Bat, 2010, s.3355). Koçer’in (2012) yapmış olduğu çalışmasında kullanıcıların interneti en çok bilgilenmek ve araştırma yapmak, sosyal medya sitelerine erişmek, haberleri ve gelişmeleri takip etmek amacıyla kullandıkları görülmektedir.

Sosyal medyanın bir başka kullanım amacı ise kullanıcıların duygu, düşünce ve tepkilerini bağımsız bir şekilde etkileşimli olarak iletebilme olanaklarının olmasıdır (Babacan, 2017). Bu kullanımların dışında kullanıcılar sosyal medyayı uzaktan eğitim gibi eğitsel amaçlıda kullanabilmektedirler. Sosyal ağların birçok özelliği öğretmenlerin eğitim öğretim süreçlerini aktif, yaratıcı, işbirlikçi öğrenme ile desteklemelerine, öğrenci-öğrenci, öğrenci içerik ve öğretmen-öğrenci etkileşimi arttırmada, öğrencilerin araştırma, sorgulama ve problem çözme becerilerini kullanmaları ve geliştirmeleri konusunda yardımcı olmaktadır (Gülbahar, Kalelioğlu ve Madran, 2010). Özellikle aynı sınıfta öğrenim gören öğrencilerin dersle ilgili bilgileri takip edebilmesi, öğretmene soru sorabilmesi, öğretmenlerin ve öğrencilerinin dersle ilgili kaynakça paylaşımı yapabilmeleri veya tartışma konusu oluşturulabilmesi, anket uygulamalarına imkân sağlaması bakımından eğitim uygulamalarında kullanılan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Mencet, 2012, s. 87). Günümüzde kullanıcılar sosyal medyayı kullanarak yaşamları ile ilgili söz söyleyebilme fırsatı bulabilmektedirler (Babacan, 2017, s.88)

2.6.4.Sosyal Medyanın Etkileri

Sosyal medya, kullanıcılar tarafından üye olunarak yer aldığı bir platform olarak karşımıza çıkmaktadır. Her kesimden kullanıcının bulunduğu bu ortamın kullanıcılara olumlu ve olumsuz etkilerinin olması da kaçınılmazdır (Özay, 2018).

Günümüzde çevrimiçi ortamlarda ergenlere yönelik ana risk teknolojinin yanlış kullanılması, mahremiyet eksikliği, aşırı bilgi paylaşımı, kullanıcıların kendileri veya başkaları hakkında yanlış bilgi sunmadır (Barnes, 2006). Sosyal medya, özellikleri gereği teşhiri ve gözetlemeyi kolaylaştıran bir yapıya sahiptir. Bu durumu etkileyen özelliklerden biri de anonimlik özelliğidir (Uyanık, 2013). Sosyal medya kullanıcıları, gizliliğin yanı sıra çevrimiçi ortamlarda maruz kaldıkları durumlar sebebiyle mahremiyet endişesi de yaşamaktadırlar (Türkoğlu, 2018). Sosyal medya kullanıcılarının, fotoğraf, video ve kişisel bilgilerini paylaşması ve yer bildirimleri yaparak o anda bulunduğu mekânı diğer kullanıcılara duyurması, mahremiyet konusunun dönüşüme uğradığını ve sınırlarının genişlediğini göstermektedir (Özay, 2018).

Sosyal medyada kontrol mekanizmalarının olmaması kullanıcıların istenmeyen içerikler ile karşı karşıya kalmalarına neden olabilmektedir (Avcı, 2016). Ayrıca bu platformlardaki kullanıcılar tarafından açılan sahte profillerin başka kullanıcılara psikolojik ve fiziksel olarak zarar verme durumuyla da sıklıkla karşılaşmaktadır. Özellikle çocuk kullanıcılar bu sahte profillerle kandırılarak istismar edilmekte, insanları dolandıran kişiler sıkça gündeme gelmektedir (Özay, 2018).

İnternet kullanıcıları çeşitli web sitelerine girdiklerinde, geride girmiş oldukları web siteleriyle ilgili izlerini bırakırlar. Kişinin web etkinliğinin devam eden bu toplu kaydına “dijital ayak izi” adı verilir. Sosyal medya sitelerinde gençlere yönelik en büyük tehditlerden biri olan dijital ayak izi gençlerin gelecekteki itibarlarına zarar verecek sonuçlara neden olabilir (Chadwick, 2014; O’Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011). Gençler internetin hiçbir zaman unutmayacağını “çevrimiçinin çevrimiçi kaldığını” bilemeyebilirler. Resimler, mesajlar silinebilir ancak her zaman bir ayak izi kalır. Bu durum gençlerin gelecekteki iş veya üniversite beklentilerini etkileyebilir veya gençleri pazarlamacılara ve onları dolandırmak isteyenlere karşı daha savunmasız yapabilir. Çünkü işe alım yapan kişilerin ve insan kaynaklarının birçoğunun, çevrimiçi bulunan bilgilere dayanarak bir adayı reddettiği hatta bazen herhangi bir aday için çevrimiçi bir arama yapılmasında ısrarcı olabilmektedirler (Chadwick, 2014, s.27)

Sosyal medya kullanımı sanal ortamda bireylerin sosyal çevreleri ile olan ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Sosyal medya kullanımının sosyal etkileşimleri zayıflatıcı, güçlendirici veya tamamlayıcı etkileri olabilmektedir (Hazar, 2011; aktaran, Yanık-Düşünceli, 2016). Son zamanlarda internet ortamında geçirilen sürenin artmasıyla kendilerine yeni bir yaşam tarzı oluşturarak sosyal desteği internet ortamında arayan kişilerin bu durumu, gerçek yaşamlarındaki sosyal ilişkilerinin kötüleşmesine sebep olarak internet bağımlılık riskini de arttırmaktadır (Batıgün ve Kılıç, 2011). Sanal ortamın çokça kullanılması, arkadaş, akraba buluşmalarını olumsuz etkilemiş, insanlar yüz yüze görüşmek yerine internet üzerinden görüşmeyi tercih eder duruma gelmişlerdir (Yıldırım, 2014).

Web 2.0’ın bir getirisi olan sosyal medyanın birey merkezli bir uygulama olması bağımlılık sorununu da beraberinde getirmektedir (Tutgun Ünal, 2015, s.71).

Bağımlılığın yanı sıra sosyal medyanın aşırı kullanımını bireyleri sağlık açısından da uyku bozuklukları, el, baş, boyun, sırt, gözler gibi fiziksel açıdan da olumsuz etkilemektedir (Çam ve İşbulan, 2012). Sosyal medyanın kullanım şekillerinin farklılaşmasıyla bir kişiyi sosyal medyada sürekli takip etmek, gelişmeleri kaçırma korkusu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, narsisizm gibi yeni psikolojik problemlerde kullanıcılarda ortaya çıkmaya başlamıştır (Eraslan, 2016).

Yine çevrimiçi görüşmeler ile ilgili yapılan bir çalışmada gençlerin kısaltılmış sözcük ve cümle kullanımları, gençlere özgü bir teknolojik dilin oluşmasına sebep olmuştur. Bu durumun sonucu olarak ise gençlerin günlük hayattaki dil kullanım becerileri olumsuz etkilenmiştir (Akbulut, 2013).

2.7.SOSYAL MEDYA İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Vural ve Bat (2010) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin demografik değişkenleriyle sosyal ağ ve sosyal medyada bilgi paylaşımı ve sosyal medyayı kullanma alışkanlıkları arasındaki ilişkiler ele alınmış, öğrencilerin sosyal medyadaki farkındalık seviyesi ve kullanma alışkanlıkları belirlenmiştir. Örneklem grubunun tamamı internet kullanıcıdır. “İnternete girme sıklığınız nedir?” sorusuna karşılık %67,4’ü her gün, %53,6’sı ise günde bir ile üç saat arasında bir süreyi internette geçirdiğini belirtmiştir.

Bostancı (2010)’nın yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin sosyal medyayı kullanma alışkanlığı ile tercih ve amaçları konu edinilmiştir. Yapılan çalışmada öğrencilerden yüzde 55’inin her gün, %19,5’i ise haftada bir ya da iki gün internet kullandığı belirlenmiştir. Öğrencilerden %38,9’uysa bağılandıklarında 1-2 saat, %24,5’iyse otuz dakika ya da bir saat internete bağlı durmaktadır. Öğrencilerden %22,2’si interneti sosyal medyada bulunmak, %20,5’i, araştırma yapmak, %19,7’siyse iletişim maksatlı kullanmaktadırlar. Bu çalışmada sosyal medya alanlarında en fazla tercih edilenin ise Facebook olduğu sonucu çıkmıştır.

Argın (2013), ortaokul ve lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını incelediği yüksek lisans tezinde öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde olduğu ve sosyal medyaya yönelik olumlu tutum geliştirdikleri, ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin lisede öğrenim gören öğrencilere göre sosyal medyaya ilişkin tutumlarının daha yüksek olduğu,

öğrencilerin sınıf düzeylerinin yükselmesiyle yani yaşlarının artmasıyla ters orantılı olarak sosyal medyaya ilişkin tutumlarının azaldığı bilgisine ulaşmıştır.

Alican ve Saban (2013), ortaokul ve lise de öğrenim görmekte olan öğrencilerin sosyal medya kullanımına ilişkin tutumlarını belirlemek, sosyal medyaya ilişkin tutumları arasında farklılık olup olmadığını ve çeşitli değişkenlerin etkili olup olmadığını ortaya koymak amacıyla yapmış oldukları araştırmada öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumlarının kısmen olumlu olduğu, erkeklerin kızlara göre sosyal medyaya yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları, ortaokul ile lisede öğrenim gören öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

Ök (2013)'ün ortaöğretimdeki öğrencilerin sosyal medya motivasyonları ve sosyal medya kullanma alışkanlığını saptamaya dönük araştırmasında ortaöğretim öğrencileri tarafından en fazla kullanılmakta olan sosyal ağın %90,4'lük oranla Facebook olduğu belirlenmiş olup katılımcıların %39,6'lık bir bölümünün her gün sosyal ağlara girdiği tespit edilmiştir.

Dikme (2013)'nin Kadir Has Üniversitesi'ndeki öğrencilerin günlük yaşamda ve iletişimlerinde sosyal medya alışkanlığının yeri belirlenmeye çalıştığı araştırmada ankete katılım gösteren öğrencilerin ciddi bir bölümünün Facebook'u diğer ağlardan daha fazla kullandıkları ve sosyal medya kullanımı konusunda da aktif oldukları tespit edilmiştir.

Saraç (2014)'in 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ile sosyal medyaya ilişkin tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği yüksek lisans tezinin bulgularına göre araştırmaya katılanların %83'ü internete evden bağlanmakta, %41,4'ü masaüstü bilgisayardan, %28,2'si dizüstü bilgisayardan, %24,6'sı mobil cihazlardan sosyal medyaya erişim sağlamaktadır. Araştırmaya katılanların %63,8'i Facebook'u, %18,4'ü Youtube'u ve %12'si ise Twitter'ı kullanmaktadır. Sosyal Medya Tutum Ölçeğinden elde edilen sonuçlara göre cinsiyet değişkenine göre sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Söz konusu farklılıklar kız öğrenciler lehine gerçekleşmiştir.

Atalay (2014)'in yaptığı çalışmada liseli öğrencilerin algılamakta oldukları sosyal destek seviyesiyle sosyal medya tutumlarının ilişkisi araştırılmıştır. Araştırma

sonucuna göre; aile desteği alt boyutunun paylaşım ihtiyaçı alt boyutuyla pozitif, sosyal izolasyon alt boyutuyla negatif; arkadaş desteği alt boyutunun paylaşım ihtiyaçı alt boyutuyla pozitif, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutlarıyla negatif; öğretmen desteği alt boyutunun öğretmenlerle ilişki alt boyutuyla pozitif, sosyal izolasyon alt boyutuyla negatif yönlü anlamlı ilişkileri olduğu saptanmıştır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesine dair bilgiler açıklanmıştır.

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, 9., 10. ve 11. sınıfta okuyan öğrencilerin siber zorbalık/mağduriyet, internet bağımlılığı düzeyleri ve sosyal medya tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen ilişkisel tarama deseninde bir araştırmadır. İlişkisel tarama modeli değişkenler arasındaki ilişkileri saptamak üzere kullanılmaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2014). Araştırmada değişkenler arasındaki ilişki incelenirken bağımlı değişken olarak siber zorbalık/mağduriyet, bağımsız değişken olarak ise internet bağımlılığı, sosyal medya tutumları alınmıştır.

3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni 2017-2018 eğitim öğretim yılında Tekirdağ ilinde, ortaöğretim okullarında eğitim-öğretime devam etmekte olan 9., 10. ve 11. sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. Evreni oluşturan tüm öğrencilere erişmek zaman ve maliyet açısından güç olacağı için tesadüfi örneklem yoluyla Süleymanpaşa ve Hayrabolu olmak üzere iki ilçe belirlenmiştir. Örneklem ise 2017-2018 eğitim öğretim yılında Tekirdağ'ın Süleymanpaşa ve Hayrabolu ilçelerinden tekrar tesadüfi örneklem yoluyla seçilen ortaöğretim okullarındaki 2060 öğrenciden oluşturulmuştur. Okul türleri arasında Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Meslek Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi bulunmaktadır. Yapılan uygulama sonrasında veri toplama araçlarını hatalı ya da eksik doldurduğu görülen 94 öğrencinin verileri değerlendirmeye alınmamış ve örneklem grubu 2060 öğrenciden oluşmuştur. Ölçek uygulamaları gerekli izinler alındıktan sonra okul yöneticilerinin uygun gördüğü saatlerde araştırmacı tarafından gerekli açıklamalar yapılarak sınıf ortamında bir ders saatinde gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin uygulama sürecinde uygulamayı aksatacak herhangi bir olumsuz durum yaşanmamıştır. Uygulama sonrası öğrencilere Tekirdağ Milli Eğitim Müdürlüğü'nün isteği üzerine hazırlanan "*Siber Zorbalık Davranışı Hakkında Bilgilendirme*" broşürü dağıtılmıştır (Ek-5).

3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada kişisel bilgi formu, İnternet Bağımlılık Ölçeği, Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (RCBI-II), Sosyal Medya Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcılar hakkındaki demografik verileri elde etmek için araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formunda öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyi, yaş, anne ve baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, okul türü, internette günlük harcanan zaman, sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı, herhangi bir sosyal medya sitesine üyeliğin olup olmaması, anne-baba biriktelik durumu, anne babanın hayatta olup olmaması, internetin kullanıldığı mekan, internete en çok girilen teknolojik alet, internetin kullanım amacı, sosyal medya sitelerine üyelik ismi, ebeveynlerin sosyal medya kullanımının olup olmaması ve ailedeki bireyleri sosyal medyada takip etme ile ilgili bilgileri sağlamaya yönelik sorulardan oluşmaktadır (Ek-1).

3.3.2. İnternet Bağımlılık Ölçeği

İnternet Bağımlılık Ölçeği 20 sorudan oluşan likert tarzı bir ölçektir. Bu ölçekte katılımcıdan “Hiçbir zaman” “Nadiren” “Arada sırada” “Çoğunlukla” “Çok sık” ve “Devamlı” seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir. Bu seçeneklere sırasıyla 0, 1, 2, 3, 4 ve 5 puan verilmektedir. 80 ve üzeri puan alanlar “Patolojik İnternet Kullanıcısı”, 50-79 puan arası olanlar “Sınırlı Semptom Gösterenler”, 50 puan ve altı alanlar “Semptom Göstermeyenler” olarak tanımlanmıştır (Bayraktar, 2001). Çeviri testin standardize edilmiş Alpha değeri açısından güvenilirliği .91, Spearman-Brown değeri açısından da .87’dir (Bayraktar, 2001). Bu çalışma kapsamında İnternet Bağımlılık Ölçeği Cronbach Alfa katsayısı 0,748 olarak bulunmuştur. İnternet Bağımlılık Ölçeği incelendiğinde maddelere genel olarak güvenilir cevaplar elde edildiği görülmektedir (Ek-2).

3.3.3. Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (RCBI-II)

Erdur-Baker tarafından geliştirilen ve Erdur-Baker ve Kavşut (2007) tarafından ilk kez kullanılan Siber Zorbalık Envanterinin ikinci versiyonu olan Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri’nin (Topçu ve Erdur-Baker, 2010) gözden geçirilip tekrar düzenlenmesiyle elde edilmiştir. Gözden geçirme çalışması

çerçevesinde ölçek maddeleri yenilenen ve hızla değişen teknoloji isimlerinden arındırılmıştır. Ölçek iki sütun ve 10 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların her maddeyi “Ben yaptım” ve “Bana yapıldı” olmak üzere iki açıdan 4’lü likert ölçeğine göre (1= asla, 2= bir kez, 3=iki veya üç kez, 4=üçten çok kez) ikişer kez cevaplandırmaları istenmektedir. Ölçekten ele edilecek puanlar 10-40 arasındadır. Yüksek puanlar daha sık siber zorbalık ve siber mağduriyet olduğunu göstermektedir. Ölçeğin siber mağdur bölümü için iç tutarlılık kat sayısı .84, siber zorba bölümü için ise .69 olarak bulunmuştur (Topçu, 2014). Bu araştırmada Revize Edilmiş Siber Zorbalık Envanteri-II (RCBI-II) siber zorbalığa ilişkin Cronbach Alfa katsayısı 0,740, siber mağduriyete ilişkin katsayı 0,742 olarak hesaplanmıştır. Siber Zorbalık/Mağduriyet düzeyleri incelendiğinde maddelere genel olarak güvenilir cevaplar elde edildiği görülmektedir (Ek-4).

3.3.4. Sosyal Medya Tutum Ölçeği

Otrar ve Argın (2013) tarafından geliştirilen Sosyal Medya Tutum Ölçeği toplam 23 maddeden oluşmaktadır. Kesinlikle Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kararsızım (3), Katılmıyorum (2), Kesinlikle Katılmıyorum (1) olmak üzere 5’li likert ölçeği şeklindedir. Sosyal Medya Ölçeği’nin de dört alt boyut bulunmaktadır.

Birinci alt boyut “*Paylaşım İhtiyacı*” 8 maddeden; ikinci alt boyut “*Sosyal Yetkinlik*” 6 maddeden; üçüncü alt boyut “*Sosyal İzolasyon*” 6 maddeden; dördüncü alt boyut “*Öğretmenlerle İlişki*” alt boyutu ise 3 maddeden oluşmaktadır. Öğrencilerin sosyal medya tutum ölçeğinden aldıkları toplam puanlar “*sosyal izolasyon*” alt boyutundaki maddelerin olumsuz ifadelerden oluşmasından dolayı ters kodlanarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan puanın yüksek olması ölçek maddelerini yanıtlayan öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde olduğu anlamına gelmektedir. Her alt boyutta puanın artması ilgili özelliğin de arttığı şeklinde yorumlanmaktadır. Sosyal Medya Tutum Ölçeği’nden alınabilecek en düşük puan 23 iken, en yüksek puan 115’tir. Güvenirlik ölçeğin tümü için Cronbach .85 hesaplanmıştır. Alt boyutlar için alpha katsayıları Cronbach α min .79 ile Cronbach α max .81 arasında değişmektedir. Test tekrar test güvenirlik katsayısının her bir alt boyut için 0.72- 0.89; $p < .001$ ile anlamlı olduğu ve tüm ölçek için korelasyon katsayısının 0.83; $p < .001$ ile manidar olduğu bulunmuş, ölçeğin güvenilir ve geçerli olduğu görülmüştür (Otrar ve Argın, 2013). Bu araştırmada Sosyal Medya Tutum

Ölçeği'nin alt boyutlarından Sosyal Yetkinlik için katsayı 0,700; Paylaşım İhtiyacı için 0,807; Öğretmenlerle İlişki için katsayı 0,406; Sosyal İzolasyon için 0,715 olarak hesaplanmıştır. Sosyal Medya Tutum Ölçeği'nin Cronbach Alpha katsayısı ise 0,729 olarak hesaplanmıştır. Sosyal Medya Tutum Ölçeği incelendiğinde maddelere genel olarak güvenilir cevaplar elde edildiği görülmektedir (Ek-3)

3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Ortaöğretim öğrencilerinde siber zorbalık/mağduriyet, internet bağımlılığı ve sosyal medya tutum arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada; SPSS 22 programı kullanılmış ve öğrencilere uygulanan ölçeklerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde araştırma sorularına uygun istatistiksel teknikler ve testler uygulanmıştır. Araştırmadaki değişkenler normal dağılım göstermediği için, yapılacak olan ilişki testlerinde parametrik olmayan testler kullanılmıştır. İki değişkenli verilerde non-parametrik Mann-Whitney U testi; ikiden fazla değişkene sahip olan veriler non-parametrik Kruskal Wallis testi ile sınanmış ve farklılığın hangi grup arasında olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki incelenirken parametrik olmayan istatistiksel tekniklerden Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı analizinden yararlanılmıştır. Çalışmadaki değişkenlerin yordama gücünü belirlemek için non-parametrik regresyon analizinden faydalanılmıştır. Verilerin analizinde 0,05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır.

Tablo 3- 1: Siber Zorbalık/Mağduriyet, İnternet Bağımlılık ve Sosyal Medya Tutum Ölçeklerinin Normallik Testi Sonuçları

Ölçek	Kolmogorov-Smirnova	Sd	P
Siber Zorbalık	0,221	2060	,000
Siber Mağduriyet	0,204	2060	,000
İnternet Bağımlılık Ölçeği	0,055	2060	,000
Sosyal Yetkinlik	0,069	2060	,000
Paylaşım İhtiyacı	0,085	2060	,000
Öğretmenlerle İlişki	0,126	2060	,000
Sosyal İzolasyon	0,107	2060	,000
Sosyal Medya Tutum Ölçeği	0,049	2060	,000

Tablo 3-1'de ölçeklere ait normallik analizleri verilmiştir. Bu sonuçlara göre araştırmadaki değişkenlerin normal dağılım göstermediği sonucuna varılmıştır.

Ayrıca araştırma kapsamında demografik verilere ilişkin normallik sınanması yapılmıştır ve çıkan sonuçlar Tablo 3-2’de gösterilmiştir.

Tablo 3- 2: Demografik Değişkenlerin Normallik Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnova	Sd	P
Cinsiyet	,425	1513	,000
Yaş	,303	1513	,000
Sınıf düzeyi	,334	1513	,000
Okul türü	,236	1513	,000
Gelir durumu	,462	1513	,000
Anne Baba birliktelik durumu	,531	1513	,000
Anne hayatta mı?	,523	1513	,000
Baba hayatta mı?	,539	1513	,000
Anne eğitim düzeyi	,216	1513	,000
Baba eğitim düzeyi	,196	1513	,000
Sosyal medya sitesine üyelik	,539	1513	,000
Sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı	,471	1513	,000
Gün içerisinde internet kullanım süresi	,182	1513	,000
İnternete girilen yer	,530	1513	,000
İnternete girilen teknolojik alet	,499	1513	,000
Sosyal medya sitelerine üyelik ismi	,522	1513	,000
İnternetin kullanım amacı	,242	1513	,000
Annenin sosyal medya kullanım durumu	,438	1513	,000
Babanın sosyal medya kullanım durumu	,465	1513	,000
Aile fertlerini sosyal medya da takip etme durumu	,417	1513	,000

Tablo 3-3’te demografik bilgilere ilişkin yapılan analiz sonucunda tüm değişkenlerde normallik varsayımının sağlanmadığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu araştırmadaki değişkenlerin normal dağılmadığı sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın amaçlarındaki sıra gözetilerek öncelikle ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeyleri, internet bağımlılık düzeyleri ile sosyal medya tutumları (paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon, öğretmenler ile ilişki ve toplam puan) arasında ilişkiye yer verilmiştir. Daha sonra internet bağımlılık düzeyi ve sosyal medya tutumları (paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon, öğretmenler ile ilişki ve toplam puan) siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerini yordama gücüne bakılmıştır. Son olarak da internet bağımlılığı, siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri ve sosyal medya tutumları (paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon, öğretmenler ile ilişki ve toplam puan) demografik değişkenler açısından incelenmiş ve istatistiksel verilere yer verilmiştir.

Araştırmanın bulgular kısmında ilk olarak Kişisel Bilgi Formundaki demografik değişkenlere ilişkin betimsel istatistiksel verilere yer verilmiştir.

Tablo 4- 1: Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Kız	1386	67,3	67,3	67,3
Erkek	674	32,7	32,7	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerden 1386 (%67,3)'sı kız öğrenci, 674 (%32,7)'ü erkek öğrencidir.

Tablo 4- 2: Öğrencilerin Yaş Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Yaş	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
14	95	4,6	4,6	4,6
15	715	34,7	34,7	39,3
16	703	34,1	34,1	73,4
17 ve üstü	547	26,6	26,6	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-2'de araştırmaya katılan öğrencilerin n=95'i (%4.6) 14 yaşında, n=715 (%34,7)'i 15 yaşında, n=703 (%34,1)'ü 16 yaşında, n=547 (26,6)'si 17 yaş ve üstü olduğu görülmektedir.

Tablo 4- 3:Öğrencilerin Okul Türü Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Okul Türü	Frekans	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı%
Anadolu Lisesi	734	35,6	35,6	35,6
Fen Lisesi	363	17,6	17,6	53,3
Meslek Lisesi	700	34,0	34,0	87,2
Anadolu İmam Hatip Lisesi	263	12,8	12,8	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-3'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerin 734 (%35,6)'ü Anadolu Lisesi, 363 (%17,6)'ü Fen Lisesi, 700 (%34)'ü Meslek Lisesi, 263'ü (%12,8) Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde bulunmaktadır.

Tablo 4- 4: Öğrencilerin Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sınıf Düzeyi	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
9	812	39,4	39,4	39,4
10	595	28,9	28,9	68,3
11	653	31,7	31,7	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-4 incelendiğinde araştırmaya katılan 9. sınıflardan n=812 (%39,4), 11. sınıflardan n=595 (%28,9), 11.sınıflardan n=653 (%31,7) öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 4- 5: Öğrencilerin Gelir Durumu Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sosyoekonomik Düzey	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Düşük	101	4,9	4,9	4,9
Orta	1812	88,0	88,0	92,9
Yüksek	147	7,1	7,1	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Öğrencilerin ailelerine ait gelir durumu Tablo 4-5'te gösterilmektedir. Öğrencilerin gelir durumunu n=101 (%4,9)'i düşük, n=1812 (%88)'si orta, n=147 (%7,1)'si yüksek algıladıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4- 6: Öğrencilerin Anne-Baba Birliktelik Durumu Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Birliktelik Durumu	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Birlikte	1851	89,9	89,9	89,9
Ayrı	209	10,1	10,1	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-6’da anne ve baba birliktelik durumları incelendiğinde öğrencilerin n=1851’inin (%89,9) anne-babası birlikte, n=209’unun (%10,1) anne-babası ayrı yaşamaktadır.

Tablo 4- 7: Öğrencilerin Anne-Baba Hayatta Olma Durumu Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Anne-Babanın Var Olma Durumu	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Hayatta	2052	99,6	99,6	99,6
Hayatta Değil	8	,4	,4	100,0
Anne Toplam	2060	100,0	100,0	
Hayatta	2002	97,2	97,2	97,2
Hayatta Değil	58	2,8	2,8	100,0
Baba Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-7’de araştırmaya katılan öğrencilerin n=252 (%99,6)’sinin annesi, n=2002 (%97,2)’sinin babası hayattadır. Yine Tablo 4-7 incelendiğinde öğrencilerin n=8 (%0,4)’inin annesi, n=58 (%2,8)’inin babası hayatta değildir.

Tablo 4- 8: Öğrencilerin Anne eğitim düzeyi Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Eğitim Durumu	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
İlkokul	750	36,4	36,4	36,4
Ortaokul	496	24,1	24,1	60,5
Lise	473	23,0	23,0	83,4
Ön Lisans ve üstü	341	16,6	16,6	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4- 9: Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Eğitim Durumu	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
İlkokul	500	24,3	24,3	24,3
Ortaokul	485	23,5	23,5	47,8
Lise	602	29,2	29,2	77,0
Ön Lisans ve üstü	473	23,0	23,0	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Öğrencilerin anne ve baba eğitim durumları Tablo 4-8 ve Tablo 4-9’da gösterilmiştir. En yüksek yüzdeler ilkokul mezunu anneler n= 750 (%36,4) ve lise mezunu babalar n=602 (%29,2)’dir.

Tablo 4- 10: Öğrencilerin Sosyal Medya Sitesine Üyelik Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sosyal Medya Sitesine Üyelik	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Evet	1906	92,5	92,5	92,5
Hayır	154	7,5	7,5	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-10’da araştırmaya katılan öğrencilerin n=1906’sının (%92,5) sosyal medya üyeliğinin bulunduğu, n=154’ünün (%7,5) herhangi bir sosyal medya sitesine üyeliğinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4- 11: Öğrencilerin Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Her gün bir kereden fazla	1628	79,0	79,0	79,0
Haftada bir kereden fazla	75	3,6	3,6	82,7
Ayda bir kereden fazla	15	,7	,7	83,4
Her gün bir kere	243	11,8	11,8	95,2
Haftada bir kere	47	2,3	2,3	97,5
Ayda bir kere	52	2,5	2,5	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-11 incelediğinde araştırmaya katılan öğrencilerin n=1628 (%79)’inin her gün bir kereden fazla sosyal medyaya girdiği, n=243 (%11,8)’ünün her gün bir kere girdiği, n=75 (%3,6)’inin haftada bir kereden fazla, n=52 (%2,5)’sinin ayda bir kere, n=47 (%2,3)’sinin haftada bir kere, n=15 (%0,7)’inin ayda bir kere sosyal medyaya girdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4- 12: Öğrencilerin İnternet Kullanım Sıklığı Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

İnternet Kullanım Sıklığı	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Bir saatten az	160	7,8	7,8	7,8
1-2 saat	536	26,0	26,0	33,8
3-4 saat	629	30,5	30,5	64,3
4-6 saat	379	18,4	18,4	82,7
6 saatten fazla	356	17,3	17,3	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-12’de öğrencilerin internet kullanım sıklıkları incelendiğinde n=160 (%7,8)’inin 1 saatten az, n=536 (%26)’sının günde 1-2 saat, n=629 (%30,5)’unun günde 3- 4 saat, n= 379 (%18,4)’unun 4-6 saat, n=356 (17,3)’sının 6 saatten fazla internet kullandığı görülmektedir.

Tablo 4- 13: Öğrencilerin İnternetin Kullanıldığı Mekân Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

İnternetin Kullanıldığı Mekân	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Ev	1907	92,6	92,6	92,6
Okul	103	5,0	5,0	97,6
Arkadaşının evi	30	1,5	1,5	99,0
İnternet kafe	20	1,0	1,0	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-13 incelendiğinde öğrencilerin internete n=1907’sinin (92,6) evden, n=103’ünün (%5) okuldan, n=30’unun (%1,5) arkadaşının evinden, n=20’sinin (%1) internet kafede girdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 4- 14: Öğrencilerin İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

İnternete En çok Girilen Teknolojik Alet	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Bilgisayar	216	10,5	10,5	10,5
Cep telefonu	1812	88,0	88,0	98,4
Tablet	32	1,6	1,6	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	2060

Tablo 4-14 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin n=1812 (%88)’sinin internete cep telefonundan, n=216 (10,5)’sının bilgisayardan, n=32 (%1,6)’si ise tableten girdiği görülmektedir.

Tablo 4- 15: Öğrencilerin Sosyal Medya Sitelerindeki Üyelik İsimleri Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sosyal Medya Üyelik İsmi	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Gerçek Ad	1819	88,3	88,3	88,3
Takma Ad	241	11,7	11,7	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-15'te araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal medya sitelerine üyelik isimlerinin n=1819 (%88,3)'unun gerçek ad, n=241 (%11,7)'sinin takma adla olduğu görölmektedir.

Tablo 4- 16: Öğrencilerin İnterneti Kullanım Amaçları Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

İnternet Kullanım Amaçları	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Oyun	275	13,3	13,3	13,3
Paylaşımında bulunma	392	19,0	19,0	32,4
Sosyal sitelerdeki akışa bakmak	670	32,5	32,5	64,9
Araştırma ve ödev	131	6,4	6,4	71,3
Yeni bir şeyler öğrenmek için	98	4,8	4,8	76,0
İletişim kurma	465	22,6	22,6	98,6
Takip etme, takip edilme	29	1,4	1,4	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-16 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun interneti sosyal medya sitelerindeki akışa bakmak için kullandığı n=670 (%32,5) tespit edilmiştir.

Tablo 4- 17: Öğrencilerin Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanımı Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Sosyal Medya Kullanımı	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Anne	Evet	1412	68,5	68,5
	Hayır	648	31,5	100,0
	Toplam	2060	100,0	100,0
Baba	Evet	1517	73,6	73,6
	Hayır	543	26,4	100,0
	Toplam	2060	100,0	100,0

Tablo 4-17'de araştırmaya katılan öğrencilerin annesi ve babası sosyal medya kullananların sayısı sırasıyla n=1412 (%68,5), n=1517 (%73,6) olduğu görölmektedir.

Tablo 4-18: Öğrencilerin Ailedeki Fertleri Sosyal Medyada Takip Etme Durumu Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Aile fertlerini sosyal medya da takip etme durumu	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Evet	1331	64,6	64,6	64,6
Hayır	729	35,4	35,4	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	

Tablo 4-18 incelendiğinde öğrencilerin n=1331 (%64,6)'i aile fertlerini sosyal medyada takip ederken, n=729 (%35,4)'u takip etmemektedir.

Tablo 4- 19: Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Siber Zorba-Mağdur Dağılımı

Durumlar	Frekanslar	Yüzde	Geçerli %	Yığılmalı %
Siber zorbalık yapmamış	751	36,5	36,5	36,5
Siber zorba	1309	63,5	63,5	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	
Siber Mağduriyet Yaşamayan	684	33,2	33,2	33,2
Siber mağduriyet	1376	66,8	66,8	100,0
Toplam	2060	100,0	100,0	
Dahil olmayanlar	521	25,3	25,3	25,3
Siber zorba ve mağdur	1146	55,6	55,6	80,9
Siber zorba veya mağdur	393	19,1	19,1	100
Toplam	2060	100	100	

Tablo 4-19 görüldüğü gibi örneklem grubundaki ortaöğretim öğrencilerinin %63,5'i siber zorba, %66,8'i siber mağdur ve %55,6'sı siber zorba ve mağdur, %25,3'ü hiçbirine katılmayanlar olarak dağılım göstermektedir.

4.1. ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET, İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ İLE SOSYAL MEDYA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİNE YÖNELİK BULGULAR

Araştırmanın birinci problemde örneklemdeki öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet düzeyleri, internet bağımlılık düzeyleri ile sosyal medya tutumları arasındaki ilişki Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı Analizi ile incelenmiş olup Tablo 4-20'de açıklanmıştır.

Tablo 4-20: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyet, İnternet Bağımlılık Düzeyleri ile Sosyal Medya Tutumları (Paylaşım İhtiyacı, Sosyal Yetkinlik, Sosyal İzolasyon, Öğretmenler ile İlişki ve Toplam Puan) Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Analizi

Puan Türü	Değerler	Sosyal Yetkinlik	Paylaşım ihtiyacı	Öğretmenlerle ilişki	Sosyal izolasyon	Sosyal Medya Tutum Toplam	İnternet Bağımlılığı Toplam
Siber Zorbalık	R	,258**	,276**	-0,043	,158**	,184**	,391**
	P	,000	,000	0,051	,000	,000	,000
	N	2060	2060	2060	2060	2060	2060
Siber Mağduriyet	R	,235**	,253**	-0,01	,199**	,155**	,344**
	P	,000	,000	0,639	,000	,000	,000
	N	2060	2060	2060	2060	2060	2060

N=2060 p<05, ** p<001

Tablo 4-20 incelendiğinde istatistiksel açıdan siber zorbalık düzeyleri ile internet bağımlılığı ($r=,391$; $p=,000$), sosyal medya tutum ölçeği alt boyutlarından sosyal yetkinlik düzeyi ($r=0,258$; $p=,000$), paylaşım ihtiyacı ($r=0,276$; $p=,000$), sosyal izolasyon ($r=0,158$; $p=,000$) ve sosyal medya tutum ölçeği toplam puanları ($r=0,184$; $p=,000$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,001$). Öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanları ($r=-0,043$; $p=,051$) ile ise anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bu veriler internet bağımlılık düzeyleri, sosyal medya tutumları ile sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı, sosyal izolasyon alt boyutu puanları arttıkça siber zorbalık düzeylerinin de aynı şekilde artış gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 4-20 incelendiğinde siber mağduriyet düzeyleri ile internet bağımlılık düzeyleri ($r=0,344$; $p=,000$), sosyal medya tutum ölçeği alt boyutlarından sosyal yetkinlik ($r=0,235$; $p=,000$), paylaşım ihtiyacı ($r=0,253$; $p=,000$), sosyal izolasyon ($r=0,199$; $p=,000$) ve sosyal medya tutum toplam puanları ($r=0,155$; $p=,000$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanları ($r=-0,01$; $p=,639$) ile ise anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Bu veriler internet bağımlılık düzeylerinin sosyal medya tutum ile sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı, sosyal izolasyon alt boyut puanları yükseldikçe siber mağduriyet düzeylerinin de aynı şekilde yükseliş gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

4.2. ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ VE SOSYAL MEDYA TUTUMLARININ SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET DÜZEYLERİNİ YORDAMA GÜCÜNE İLİŞKİN REGRESYON ANALİZİ

Araştırmanın ikinci problemde örneklemden alınan öğrencilerin, internet bağımlılık düzeyi ve sosyal medya tutumları (paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon, öğretmenler ile ilişki ve toplam puan) siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerini yordayıp yordamadığı regresyon analizi ile incelenmiştir.

Tablo 4-21: Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	T	P	F	Model (p)	R ²
Siber Zorbalık	Sabit	12,427	4,406	,000	66,074	,000	,160
	İnternet Bağımlılık	,080	13,545	,000			
	Sosyal Yetkinlik	,173	2,112	,035			
	Paylaşım İhtiyacı	,178	2,082	,037			
	Öğretmenlerle İlişki	,014	,170	,865			
	Sosyal İzolasyon	-,107	-1,154	,249			
	Sosyal Medya Tutum	-,114	-1,408	,159			
Siber Mağduriyet	Sabit	13,808	4,613	,000	47,507	,000	,120
	İnternet Bağımlılık	,063	9,952	,000			
	Sosyal Yetkinlik	,201	2,313	,021			
	Paylaşım İhtiyacı	,234	2,590	,010			
	Öğretmenlerle İlişki	,061	,693	,488			
	Sosyal İzolasyon	-,121	-1,233	,218			
	Sosyal Medya Tutum	-,150	-1,753	,080			

p<0,05

Tablo 4-21 incelendiğinde siber zorbalık düzeyi internet bağımlılık düzeyi, sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı, öğretmenlerle ilişki, sosyal izolasyon, sosyal medya tutumları ile zayıf ($R^2=.160$) ve anlamlı ($F=66,074$; $p=.000$) bir ilişki vermektedir. İnternet bağımlılık düzeyi, sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı, öğretmenlerle ilişki, sosyal izolasyon, sosyal medya tutumları, siber zorbalık düzeyinin yaklaşık %16'sını açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin siber zorbalık düzeyi üzerine görece önem sırası: İnternet bağımlılık ($\beta=.080$), sosyal yetkinlik ($\beta=.173$), paylaşım ihtiyacı ($\beta=.178$) şeklindedir. Ayrıca yordayıcı değişkenlerin p değerlerine

bakıldığında; internet bağımlılık düzeyi ($p=,000$), sosyal yetkinlik ($p=,035$), paylaşım ihtiyacı ($p=,037$) ile siber zorbalık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerle ilişki ($p=,865$), sosyal izolasyon ($p=,249$) ve sosyal medya tutumları ($p=,159$) ile siber zorbalık düzeyi arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Siber mağduriyet düzeyi internet bağımlılık düzeyi, sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı, öğretmenlerle ilişki, sosyal izolasyon, sosyal medya tutumları ile zayıf ($R^2=.120$) ve anlamlı ($F=47,507$; $p=.000$) bir ilişki vermektedir. İnternet bağımlılık düzeyi, sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı, öğretmenlerle ilişki, sosyal izolasyon, sosyal medya tutumları, siber mağduriyet düzeyinin yaklaşık %12'sini açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin siber mağduriyet düzeyi üzerine görece önem sırası: İnternet bağımlılık ($\beta=.063$), sosyal yetkinlik ($\beta=.201$), paylaşım ihtiyacı ($\beta=.234$) şeklindedir. Ayrıca yordayıcı değişkenlerin p değerlerine bakıldığında; internet bağımlılık ($p=,000$), sosyal yetkinlik ($p=,021$), paylaşım ihtiyacı ($p=,010$) ile siber mağduriyet düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerle ilişki ($p=,488$) ve sosyal izolasyon ($p=,218$), sosyal medya tutum ($p=,080$) ile siber mağduriyet düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Bu sonuca göre siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışları açıklanırken internet bağımlılığının, sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

4.3. ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİN İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın üçüncü probleminde örneklemdaki öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 4-22: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İnternet Bağımlılık Toplam	Kız	1386	1033,83	1432882,50	462472,500	,716
	Erkek	674	1023,66	689947,50		
	Toplam	2060				

Tablo 4-22 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında anlamlı farka rastlanmamıştır (U=462472,500; p>0,05). İnternet bağımlılık düzeyleri kız ve erkek cinsiyet gruplarına göre farklılaşmamaktadır.

Tablo 4- 23: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p
İnternet Bağımlılık Toplam	14	95	958,08	3	6,500	,090
	15	715	1072,57			
	16	703	1020,01			
	17 ve Üzeri	547	1001,57			
	Toplam	2060				

Tablo 4-23 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmamıştır (X² =6,500; p>0,05).

Tablo 4- 24: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
İnternet Bağımlılık Toplam	Anadolu Lisesi	734	1030,86	3	9,495	,023	2-4
	Fen Lisesi	363	1093,15				
	Meslek Lisesi	700	1029,85				
	Anadolu İmam Hatip	263	944,77				
	Toplam	2060					

Tablo 4-24 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda internet bağımlılık düzeyleri bakımından istatistiksel açıdan fark anlamlı bulunmuştur ($X^2=9,495$; $p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-25).

Tablo 4-25: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İnternet Bağımlılığı Toplam	Anadolu Lisesi (1)	734	537,37	394428,50	124683,500	,084
	Fen Lisesi (2)	363	572,52	207824,50		
	Toplam	1097				
İnternet Bağımlılığı Toplam	Anadolu Lisesi (1)	734	717,60	526718,50	256826,500	,993
	Meslek Lisesi (3)	700	717,40	502176,50		
	Toplam	1434				
İnternet Bağımlılığı Toplam	Anadolu Lisesi (1)	734	510,89	374993,00	87794,000	,029
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	465,82	122510,00		
	Toplam	997				
İnternet Bağımlılığı Toplam	Fen Lisesi (2)	363	551,70	200268,00	119898,000	,132
	Meslek Lisesi (3)	700	521,78	365248,00		
	Toplam	1063				
İnternet Bağımlılığı Toplam	Fen Lisesi (2)	363	332,93	120854,00	40681,000	,002
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	286,68	75397,00		
	Toplam	626				
İnternet Bağımlılığı Toplam	Meslek Lisesi (3)	700	491,67	344167,00	85283,000	,078
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	456,27	119999,00		
	Toplam	963				

$p<0,008$ (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-25'te hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda internet

bağımlılık düzeyleri Fen ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencileri arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($U=40681,000$; $p<0,008$). Fen Lisesi öğrencilerinin (sıra ort.= 332,93) internet bağımlılık düzeylerinin Anadolu İmam Hatip Lisesi (sıra ort.=286,68) öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4-26: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Uygulanan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
	9	812	1067,67				
İnternet Bağımlılık Toplam	10	595	1036,03				
	11	653	979,25	2	8,072	,018	1-3
	Toplam	2060					

Tablo 4-26'da ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin sınıf değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($X^2=0,018$; $p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-27).

Tablo4-27: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	Sınıf	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İnternet	9 (1)	812	713,72	579538,00		
Bağımlılığı	10 (2)	595	690,74	410990,00	233680,000	,295
Toplam	Toplam	1407				
İnternet	9 (1)	812	760,45	617484,00		
Bağımlılığı	11 (3)	653	698,87	456361,00	242830,000	,006
Toplam	Toplam	1465				
İnternet	10 (2)	595	643,29	382755,00		
Bağımlılığı	11 (3)	653	607,38	396621,00	183090,000	,079
Toplam	Toplam	1248				

$p<0,016$ (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-27’de hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda internet bağımlılık düzeyleri 9. sınıf ve 11. sınıf (U=40681,000) öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,016$). 9.sınıf öğrencilerinin (sıra ort.=760,45) 11. sınıf öğrencilerine (sıra ort.= 698,87) göre internet bağımlılık düzeylerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4-28: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Uygulanan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Gelir Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p
İnternet Bağımlılık Toplam	Düşük	101	1097,29	2	1,340	,512
	Orta	1812	1026,99			
	Yüksek	147	1027,86			
	Toplam	2060				

Tablo 4-28’de ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($X^2=1,340$; $p>0,05$).

Tablo 4-29: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne-Baba Birliktelik Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne-Baba Birliktelik	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
İnternet Bağımlılık Toplam	Birlikte	1851	1025,26	1897748,00	183722,000	,234
	Ayrı	209	1076,95	225082,00		
	Toplam	2060				

Tablo 4-29 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin anne-baba birliktelik yaşama değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmamıştır (U=183722,000; $p>0,05$).

Tablo 4-30: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne-Babanın Var Olması Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne-Babanın Var Olması	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İnternet Bağımlılık Toplam	Hayatta	2052	1031,28	2116188,50	6605,500	,340
	Hayatta	8	830,19	6641,50		
	Değil					
	Toplam	2060				
	Hayatta	2002	1028,87	2059805,00	54802,000	,466
	Hayatta	58	1086,64	63025,00		
	Değil					
	Toplam	2060				

Tablo 4-30 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin anne (U=6605,500) ve babanın (U=54802,000) hayatta olup olmaması değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 4-31: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeyinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Uygulanan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
İnternet Bağımlılık Toplam	İlkokul	750	980,41	3	12,785	,005	1-3
	Ortaokul	496	1017,33				
	Lise	473	1096,75				
	Ön Lisans ve üstü	341	1067,93				
	Toplam	2060					

Tablo 4-31 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X^2=12,785$; $p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir (Tablo 4-32).

Tablo 4-32: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
İnternet Bağımlılığı Toplam	İlkokul (1)	750	614,87	461149,00	179524,000	,298
	Ortaokul (2)	496	636,56	315732,00		
	Toplam	1246				
İnternet Bağımlılığı Toplam	İlkokul (1)	750	585,31	438985,00	157360,000	,001
	Lise (3)	473	654,32	309491,00		
	Toplam	1223				
İnternet Bağımlılığı Toplam	İlkokul (1)	750	531,23	398422,50	116797,500	,022
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	578,49	197263,50		
	Toplam	1091				
İnternet Bağımlılığı Toplam	Ortaokul (2)	496	467,07	231665,00	108409,000	,041
	Lise (3)	473	503,81	238300,00		
	Toplam	969				
İnternet Bağımlılığı Toplam	Ortaokul (2)	496	410,71	203711,00	80455,000	,231
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	431,06	146992,00		
	Toplam	837				
İnternet Bağımlılığı Toplam	Lise (3)	473	412,63	195174,50	78219,500	,463
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	400,38	136530,50		
	Toplam	814				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-32’de hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. İnternet bağımlılık düzeyi puanlarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U Testi sonucunda; internet bağımlılık düzeyleri annesi ilkokul ve lise mezunu (U=40681,000) olan öğrencilere göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,008). Annesi lise mezunu (sıra ort.=654,32) olan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri annesi ilkokul mezunu (sıra ort.=585,31) olan öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 4-33: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	P	Fark
İnternet Bağımlılık Toplam	İlkokul	500	966,37	3	22,487	,000	1-3
	Ortaokul	485	970,12				
	Lise mezunu	602	1108,98				
	Ön Lisans ve üstü	473	1060,33				
	Toplam	2060					

Tablo 4-33'te ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur ($X^2=22,487$; $p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-34).

Tablo 4-34: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İnternet Bağımlılık Toplam	İlkokul (1)	750	492,34	246171,00	120921,000	,941
	Ortaokul (2)	496	493,68	239434,00		
	Toplam	1246				
İnternet Bağımlılık Toplam	İlkokul (1)	750	510,53	255267,50	130017,500	,000
	Lise (3)	473	585,52	352485,50		
	Toplam	1223				
İnternet Bağımlılık Toplam	İlkokul (1)	750	464,49	232244,50	106994,500	,010
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	510,80	241606,50		
	Toplam	1091				
İnternet Bağımlılık Toplam	Ortaokul (2)	496	503,69	244292,00	126437,000	,000
	Lise (3)	473	576,47	347036,00		
	Toplam	969				

İnternet Bağımlılık Toplam	Ortaokul (2)	485	458,75	222491,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	500,78	236869,50	104636,500	,019
	Toplam	958				
İnternet Bağımlılık Toplam	Lise (3)	602	549,98	331087,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	522,75	247262,50	135161,500	,153
	Toplam	1075				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-34'te hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda; internet bağımlılık düzeyleri babası ilkökul ve lise (U=130017,500) mezunu olan öğrencilere; ortaokul ve lise (U=126437,000) mezunu olan öğrencilere göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,008). İnternet bağımlılık düzeyleri babası ilkökul (sıra ort.=510,53) ve lise (sıra ort.=585,52) mezunu olan öğrenciler arasında lise; babası lise (sıra ort.= 503,69) ve ortaokul (sıra ort.= 576,47) mezunu olan öğrenciler arasında babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri anlamlı derecede daha yüksektir. Tüm bu yapılan karşılaştırmalar sonucunda babası lise mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin babası ilkökul ve ortaokul mezunu olan öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-35: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Sosyal Medya Sitesine Üyelik	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
İnternet Bağımlılık Toplam	Evet	1906	1047,35	1996242,00		
	Hayır	154	822,00	126588,00	114653,000	,000
	Toplam	2060				

Tablo 4-35 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin sosyal medya sitesine üyelik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmıştır (U=114653,000; p<0,05). Sosyal medya sitesine üyeliği bulunan (sıra ort.=1047,35)

öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri sosyal medya sitesine üyeliği bulunmayan (sıra ort.=822,00) öğrencilere göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 4-36: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
İnternet Bağımlılık Toplam	Her gün bir kereden fazla	1628	1111,37				1-2
	Haftada bir kereden fazla	75	778,43				1-3
	Ayda bir kereden fazla	15	576,00				1-4
	Her gün bir kere	243	794,58	5	158,659	,000	1-5
	Haftada bir kere	47	588,39				1-6
	Ayda bir kere	52	495,35				2-6
	Toplam		2060				4-6

Tablo 4-36 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin sosyal medya kullanım sıklığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur ($X^2=158,659$; $p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-37).

Tablo 4-37: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Değişkeni Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
İnternet Bağımlılık Toplam	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	864,13	1406806,50		
	Haftada bir kereden fazla (2)	75	588,66	44149,50	41299,500	,000
	Toplam		1703			
İnternet Bağımlılık Toplam	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	826,04	1344788,50		
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	383,83	5757,50	5637,500	,000
	Toplam		1643			
İnternet Bağımlılık Toplam	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	973,87	1585464,00		
	Her gün bir kere (4)	243	682,27	165792,00	136146,000	,000

	Toplam		1871				
İnternet Bağımlılık Toplam	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	849,84	1383538,50			
	Haftada bir kere (5)	47	427,90	20111,50	18983,500	,000	
	Toplam	1675					
İnternet Bağımlılık Toplam	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	855,49	1392737,50			
	Ayda bir kere (6)	52	371,20	19302,50	17924,500	,000	
	Toplam	1680					
İnternet Bağımlılık Toplam	Haftada bir kereden fazla (2)	75	46,27	3470,00			
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	41,67	625,00	505,000	,533	
	Toplam	90					
İnternet Bağımlılık Toplam	Haftada bir kereden fazla (2)	75	156,17	11712,50			
	Her gün bir kere (4)	243	160,53	39008,50	8862,500	,719	
	Toplam	318					
İnternet Bağımlılık Toplam	Haftada bir kereden fazla (2)	75	66,23	4967,50			
	Haftada bir kere (5)	47	53,95	2535,50	,1407,500	,062	
	Toplam	122					
İnternet Bağımlılık Toplam	Haftada bir kereden fazla (2)	75	73,11	5483,00			
	Ayda bir kere (6)	52	50,87	2645,00	1267,000	,001	
	Toplam	127					
İnternet Bağımlılık Toplam	Ayda bir kereden fazla (3)	15	106,13	1592,00			
	Her gün bir kere (4)	243	130,94	31819,00	1472,000	,211	
	Toplam	258					
İnternet Bağımlılık Toplam	Ayda bir kereden fazla (3)	15	34,63	519,50			
	Haftada bir kere (5)	47	30,50	1433,50	305,500	,439	
	Toplam	62					
İnternet Bağımlılık Toplam	Ayda bir kereden fazla (3)	15	41,73	626,00			
	Ayda bir kere (6)	52	31,77	1652,00	274,000	,081	
	Toplam	67					
İnternet Bağımlılık Toplam	Her gün bir kere (4)	243	150,87	36662,00			
	Haftada bir kere (5)	47	117,72	5533,00	4405,000	,013	
	Toplam	290					
İnternet Bağımlılık Toplam	Her gün bir kere (4)	243	157,97	38386,50			
	Ayda bir kere (6)	52	101,41	5273,50	3895,500	,000	
	Toplam	295					
İnternet Bağımlılık Toplam	Haftada bir kere (5)	47	54,32	2553,00			
	Ayda bir kere (6)	52	46,10	2397,00	1019,000	,154	
	Toplam	99					

p<0,003(Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-37 incelendiğinde hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda; internet bağımlılık düzeyleri her gün bir kereden fazla ve haftada bir kereden fazla (U=41299,500) girenler arasında; her gün bir kereden fazla ve ayda bir kereden fazla (U=5637,500) girenler arasında; her gün bir kereden fazla ve her gün bir kere (U=136146,000) girenler arasında; her gün bir kereden fazla ve haftada bir kere (U=18983,500) girenler arasında; her gün bir kereden fazla ve ayda bir kere (U=17924,500) girenler arasında; haftada bir kereden fazla ve ayda bir kere (U=1267,000) girenler arasında; her gün bir kere ve ayda bir kere (U=3895,500) girenler arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,003$). Sosyal medya kullanım sıklığına göre internet bağımlılık düzeylerinin her gün bir kereden fazla (sıra ort.= 864,13) ve haftada bir kereden fazla (sıra ort.= 588,66) arasındaki karşılaştırmada her gün bir kereden fazla; her gün bir kereden fazla (sıra ort.= 826,04) ve ayda bir kereden fazla (sıra ort.= 383,83) arasındaki karşılaştırmada her gün bir kereden fazla; her gün bir kereden fazla (sıra ort.=973,87) ve her gün bir kere (sıra ort.=682,27) arasındaki karşılaştırmada her gün bir kereden fazla; her gün bir kereden fazla (sıra ort.=849,84) ve haftada bir kere (sıra ort.= 427,90) arasındaki karşılaştırmada her gün bir kereden fazla; her gün bir kereden fazla (sıra ort.=855,49) ve ayda bir kere (sıra ort.=371,20) arasındaki karşılaştırmada her gün bir kereden fazla; haftada bir kereden fazla (sıra ort.=73,11) ve ayda bir kere (sıra ort.=50,87) arasındaki karşılaştırmada haftada bir kere; her gün bir kere (sıra ort.=157,97) ve ayda bir kere (sıra ort.=101,41) arasındaki karşılaştırmada her gün bir kere giren öğrenci gruplarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tüm yapılan karşılaştırmalar sonucunda her gün bir kereden fazla sosyal medyaya giren öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin haftada bir kereden fazla, ayda bir kereden fazla, her gün bir kere, haftada bir kere, ayda bir kereden fazla giren öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Her gün bir kereden fazla ve haftada bir kere sosyal medyaya giren öğrencilerin ise ayda bir kere giren öğrencilere göre internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 4-38: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zamana Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternette Günlük Harcanan Zaman	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
İnternet Bağımlılık Toplam	Bir Saatten Az	160	555,17	4	386,329	,000	1-2
	1-2 Saat	536	759,44				1-3
	3-4 Saat	629	1057,19				1-4
	4-6 Saat	379	1239,78				1-5
	6 Saatten Fazla	356	1382,29				2-3
	Toplam	2060					2-5
							2-4
			3-4				
							3-5
							4-5

Tablo 4-38 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin internette günlük harcanan zaman değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda internet bağımlılık düzeyleri bakımından fark anlamlı bulunmuştur ($X^2=386,329$; $p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-39).

Tablo 4-39: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zaman Değişkeni Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	İnternette Günlük Harcanan Zaman	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İnternet Bağımlılık Toplam	Bir Saatten Az (1)	160	271,69	43470,50	30590,500	,000
	1-2 Saat (2)	536	371,43	199085,50		
	Toplam	696				
İnternet Bağımlılık Toplam	Bir Saatten Az (1)	160	232,22	37155,00	24275,000	,000
	3-4 Saat (3)	629	436,41	274500,00		
	Toplam	789				
İnternet Bağımlılık Toplam	Bir Saatten Az (1)	160	152,98	24477,00	11597,000	,000
	4-6 Saat (4)	379	319,40	121053,00		
	Toplam	539				
İnternet	Bir Saatten Az (1)	160	139,78	22365,00		

Bağımlılık Toplam	6 Saatten Fazla (5)	356	311,86	111021,00	9485,000	,000
	Toplam	516				
İnternet Bağımlılık Toplam	1-2 Saat (2)	536	481,69	258184,00		
	3-4 Saat (3)	629	669,33	421011,00	114268,000	,000
	Toplam	1165				
İnternet Bağımlılık Toplam	1-2 Saat (2)	536	367,29	196868,00		
	4-6 Saat (4)	379	586,28	222202,00	52952,000	,000
	Toplam	915				
İnternet Bağımlılık Toplam	1-2 Saat (2)	536	344,53	184670,50		
	6 Saatten Fazla (5)	356	600,02	213607,50	40754,500	,000
	Toplam	892				
İnternet Bağımlılık Toplam	3-4 Saat (3)	629	466,63	293508,50		
	4-6 Saat (4)	379	567,35	215027,50	95373,500	,000
	Toplam	1008				
İnternet Bağımlılık Toplam	3-4 Saat (3)	629	429,82	270356,00		
	6 Saatten Fazla (5)	356	604,63	215249,00	72221,000	,000
	Toplam	985				
İnternet Bağımlılık Toplam	4-6 Saat (4)	379	336,74	127623,50		
	6 Saatten Fazla (5)	356	401,28	142856,50	55613,500	,000
	Toplam	735				

p<0,003 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-39 incelendiğinde hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda internet bağımlılık düzeyleri internette günlük harcanan zaman değişkenine göre 1 saatten az ve 1-2 saat (U=30590,500) giren öğrenciler arasında; 1 saatten az ve 3-4 saat (U=24275,000) giren öğrenciler arasında; 1 saatten az ve 4-6 saat giren öğrenciler arasında (U=11597,000); 1 saatten az ve 6 saatten fazla giren öğrenciler arasında (U=9485,000); 1-2 saat ve 3-4 saat (U=114268,000) giren öğrenciler arasında; 1-2 saat ve 4-6 saat (U=52952,000) giren öğrenciler arasında; 1-2 saat ve 6 saatten fazla (U=40754,500) giren öğrenciler arasında; 3-4 saat ve 4-6 saat giren (U=95373,500) öğrenciler arasında; 3-4 saat ve 6 saatten fazla (U=72221,000) giren öğrenciler arasında; 4-6 saat ve 6 saatten fazla (U=72221,000) giren öğrenciler arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,003). İnternette harcanan zaman değişkenine göre internet bağımlılık düzeylerinin 1 saatten az (sıra ort.=271,69) ve 1-2 saat (sıra ort.=371,43) arasındaki karşılaştırmada 1-2 saat; 1 saatten az (sıra ort.=232,22) ve 3-4 saat (sıra ort.=436,41) arasındaki karşılaştırmada

3-4 saat; 1 saatten az (sıra ort.=152,98) ve 4-6 saat (sıra ort.=319,40) arasındaki karşılaştırmada 4-6 saat; 1 saatten az (sıra ort.=139,78) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=311,86) arasındaki karşılaştırmada 6 saatten fazla; 1-2 saat (sıra ort.=481,69) ve 3-4 saat (sıra ort.=669,33) arasındaki karşılaştırmada 3-4 saat; 1-2 saat (sıra ort.=367,29) ve 4-6 saat (sıra ort.=586,28) arasındaki karşılaştırmada 4-6 saat; 1-2 saat (sıra ort.=344,53) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=600,02) arasındaki karşılaştırmada 6 saatten fazla; 3-4 saat (sıra ort.=466,63) ve 4-6 saat (sıra ort.=567,35) arasındaki karşılaştırmada 4-6 saat; 3-4 saat (sıra ort.=429,82) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=604,63) arasındaki karşılaştırmada 6 saatten fazla; 4-6 saat (sıra ort.=336,74) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=401,28) arasındaki karşılaştırmada 6 saatten fazla interneti kullanan öğrencilerde anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tüm bu yapılan karşılaştırmalar sonucunda günde 1-2 saat, 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri günde 1 saatten az kullanan öğrencilerden; 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri günde 1-2 saat internet kullanan öğrencilerden; 4-6 saat ve 6 saatten fazla internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri günde 3-4 saat kullanan öğrencilerden; 6 saat internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri günde 4-6 saatten fazla interneti kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-40: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Mekâna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternetin Kullanıldığı Mekân	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p
İnternet Bağımlılık Toplam	Ev	1907	1034,96	3	1,857	,603
	Okul	103	983,51			
	Arkadaşımın evi	30	997,52			
	İnternet kafe	20	896,57			
	Toplam	2060				

Tablo 4-40 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin internetin kullanıldığı mekân değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi

sonucunda internet bağımlılık düzeylerinin anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($X^2=1,857$; $p>0,05$).

Tablo 4-41: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
İnternet Bağımlılık Toplam	Bilgisayar	216	1042,36	2	,875	,646
	Cep telefonu	1812	1030,74			
	Tablet	32	937,14			
	Toplam	2060				

Tablo 4-41 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin internete en çok girilen teknolojik alet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda internet bağımlılık düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($X^2=0,875$; $p>0,05$).

Tablo 4-42: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medyada Sitesine Üyelik İsmi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Sosyal Medya Sitesine Üyelik	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İnternet Bağımlılık Toplam	Gerçek	1819	1023,44	1861640,00	206350,000	,139
	Takma Ad	241	1083,78	261190,00		
	Toplam	2060				

Tablo 4-42 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin sosyal medya sitesine üyelik ismi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmamıştır ($U=206350,000$; $p>0,05$).

Tablo 4-43: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternetin Kullanım Amacı	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	Fark
	Oyun	275	1041,67				1-4
	Paylaşımında bulunma	392	1146,41				2-4
	Sosyal sitelere bakmak	670	1067,57				2-5
	Araştırma ve ödev	131	477,38				4-5
İnternet Bağımlılık	Yeni bir şeyler öğrenmek	98	861,15	6	140,931	,000	4-6
Toplam	İletişim kurma	465	1056,86				4-7
	Takip etme, takip edilme	29	1149,50				3-4 3-5
	Toplam	2060					

Tablo 4-43 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin internetin kullanım amacı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda internet bağımlılık düzeyleri bakımından fark anlamlı bulunmuştur ($X^2=140,9310$; $p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-44).

Tablo 4-44: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternetin Kullanım Amacı Gruplarına Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	İnternetin Kullanım Amacı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
İnternet Bağımlılık Toplam	Oyun (1)	275	314,29	86428,50		
	Paylaşımında bulunma (2)	392	347,83	136349,50	48478,500	,027
	Toplam	667				
İnternet Bağımlılık Toplam	Oyun (1)	275	464,76	127808,00		
	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	476,38	319177,00	89858,000	,552
	Toplam	945				
İnternet	Oyun (1)	275	238,79	65667,00		

Bağımlılık Toplam	Araştırma ve ödev (4)	131	129,42	16954,00	8308,000	,000
	Toplam	406				
İnternet Bağımlılık Toplam	Oyun (1)	275	195,62	53794,50		
	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	162,82	15956,50	11105,500	,010
	Toplam	373				
İnternet Bağımlılık Toplam	Oyun (1)	275	367,26	100997,00		
	İletişim kurma (6)	465	372,42	173173,00	63047,000	,751
	Toplam	740				
İnternet Bağımlılık Toplam	Oyun (1)	275	150,96	41513,50		
	Takip etme, takip edilme (7)	29	167,12	4846,50	3563,500	,346
	Toplam	304				
İnternet Bağımlılık Toplam	Paylaşımında bulunma (2)	392	558,35	218875,00		
	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	515,79	345578,00	120793,000	,029
	Toplam	1062				
İnternet Bağımlılık Toplam	Paylaşımında bulunma (2)	392	302,77	118684,50		
	Araştırma ve ödev (4)	131	140,01	18341,50	9695,500	,000
	Toplam	523				
İnternet Bağımlılık Toplam	Paylaşımında bulunma (2)	392	259,16	101590,00		
	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	190,87	18705,00	13854,000	,000
	Toplam	490				
İnternet Bağımlılık Toplam	Paylaşımında bulunma (2)	392	449,88	176351,50		
	İletişim kurma (6)	465	411,40	191301,50	82956,500	,023
	Toplam	857				
İnternet Bağımlılık Toplam	Paylaşımında bulunma (2)	392	210,93	82683,50		
	Takip etme/ edilme (7)	29	211,98	6147,50	5655,500	,964
	Toplam	421				
İnternet Bağımlılık Toplam	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	439,04	294157,50		
	Araştırma ve ödev (4)	131	206,44	27043,50	18397,500	,000
	Toplam	801				
İnternet Bağımlılık Toplam	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	394,72	264460,00		
	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	314,65	30836,00	25985,000	,001
	Toplam	768				

İnternet Bağımlılık Toplam	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	570,35	382135,00		
	İletişim kurma (6)	465	564,61	262545,00	154200,000	,772
	Toplam	1135				
İnternet Bağımlılık Toplam	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	348,79	233690,50		
	Takip etme/edilme(7)	29	377,91	10959,50	8905,500	,447
	Toplam	699				
İnternet Bağımlılık Toplam	Araştırma ve ödev (4)	131	93,88	12298,50		
	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	143,23	14036,50	3652,500	,000
	Toplam	229				
İnternet Bağımlılık Toplam	Araştırma ve ödev (4)	131	166,14	21764,00		
	İletişim kurma (6)	465	335,79	156142,00	13118,000	,000
	Toplam	596				
İnternet Bağımlılık Toplam	Araştırma ve ödev (4)	131	71,49	9365,50		
	Takip etme/edilme(7)	29	121,19	3514,50	719,500	,000
	Toplam	160				
İnternet Bağımlılık Toplam	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	236,99	23225,00		
	İletişim kurma	465	291,49	135541,00	18374,000	,003
	Toplam	563				
İnternet Bağımlılık Toplam	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	60,09	5888,50		
	Takip etme, takip edilme	29	77,22	2239,50	1037,500	,028
	Toplam	127				
İnternet Bağımlılık Toplam	İletişim kurma (6)	465	246,15	114462,00		
	Takip etme, takip edilme	29	269,07	7803,00	6117,000	,402
	Toplam	494				

p<0,002 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-44 incelendiğinde hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda internet bağımlılık düzeyleri interneti oyun ve araştırma/ödev (U=8308,000) için; paylaşımda bulunma ve araştırma/ödev (U=9695,500) için; paylaşımda bulunma ve yeni bir şeyler öğrenmek (U=13854,000) için; sosyal sitelerdeki akışa bakmak ve araştırma/ödev (U=18397,500) için; sosyal sitelerdeki akışa bakmak ve yeni bir şeyler öğrenmek (U=25985,000) için; araştırma/ödev ve iletişim kurmak (U=13118,000) için; araştırma/ödev ve takip etme/edilme

(U=719,500) için kullanan öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,002). İnternetin kullanım amacı değişkenine göre internet bağımlılık düzeylerinin oyun (sıra ort.=238,79) ve araştırma/ödev (sıra ort.=129,42) arasındaki karşılaştırmada oyun; paylaşımda bulunmak (sıra ort.=449,88) ve iletişim (sıra ort.=411,40) arasındaki karşılaştırmada paylaşımda bulunmak; paylaşımda bulunmak (sıra ort.=259,16) ve yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=190,87) arasındaki karşılaştırmada paylaşımda bulunmak; sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=439,04) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=206,44) arasındaki karşılaştırmada sosyal sitelerdeki akışa bakmak; sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=394,72) yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=314,65) arasındaki karşılaştırmada sosyal sitelerdeki akışa bakmak; yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=143,23) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=93,88) arasındaki karşılaştırmada yeni bir şeyler öğrenmek; takip etme ve takip edilme (sıra ort.=121,19) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=71,49) arasındaki karşılaştırmada takip etme ve edilme için kullanan öğrencilerin anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda araştırma ve ödev için interneti kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin oyun, paylaşım yapma, yeni bir şeyler öğrenmek, iletişim ve sosyal sitelere bakmak için kullanan öğrencilerden daha düşük olduğu; paylaşımda bulunmak, sosyal sitelere bakmak için kullanan öğrencilerin ise internet bağımlılık düzeylerinin araştırma ve ödev, yeni bir şeyler öğrenmek için internete giren öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-45: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne-Baba Sosyal Medya Kullanma Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
İnternet Bağımlılık Toplam	Evet	1412	1059,86	1496526,00	416028,000	,001
	Anne Hayır	648	966,52	626304,00		
	Toplam	2060				
	Evet	1517	1048,47	1590527,00		
	Baba Hayır	543	980,30	532303,00	384607,000	,022
	Toplam	2060				

Tablo 4-45 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin annenin (U=416028,000) ve babanın (U=384607,000) sosyal medya sitesi kullanım durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Örneklemdeki öğrencilerin anne ve babalarının sosyal medya sitesi kullanım durumlarının sıra ortalaması dikkate alındığında, annesi ve babası sosyal medya sitesi kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyi, annesi ve babası sosyal medya sitesi kullanmayanlardan daha yüksektir.

Tablo 4-46: Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Aile Fertlerini Sosyal Medyada Takip Etme Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Aile Fertlerini Sosyal Medyada Takip Etme	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
İnternet Bağımlılık	Evet	1331	1017,46	1354243,50	467797,500	,179
	Hayır	729	1054,30	768586,50		
Toplam	Toplam	2060				

Tablo 4-46 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin aile fertlerini sosyal medyada takip etme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (U=467797,500; $p > 0,05$).

4.4. ÖĞRENCİLERİN SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET DÜZEYLERİNİN DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın ikinci probleminde örneklemdeki öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 4-47: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Siber Zorbalık	Kız	1386	993,14	1376496,50	415305,500	,000
	Erkek	674	1107,32	746333,50		
	Toplam	2060				
Siber Mağduriyet	Kız	1386	1013,90	1405263,00	444072,000	,064
	Erkek	674	1064,64	717567,00		
	Toplam	2060				

Tablo 4-47 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, siber zorbalık düzeylerinin (U=415305,500) cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilirken ($p < 0,05$); siber mağduriyet düzeylerinde (U=444072,000) cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmamıştır ($p > 0,05$). Erkek (sıra ort.=1107,32) öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri kız (sıra ort.=993,14) öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo4-48: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
Siber Zorbalık	14	95	1010,95	3	8,205	,042	2-4
	15	715	1068,53				
	16	703	1037,19				
	17 ve Üstü	547	975,58				
	Toplam	2060					
Siber Mağduriyet	14	95	1046,37	3	7,817	,051	
	15	715	1064,64				
	16	703	1037,77				
	17 ve Üstü	547	973,77				
	Toplam	2060					

Tablo 4-48 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda siber zorbalık düzeylerinin ($X^2=8,205$) yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık

gösterdiği tespit edilirken ($p<0,05$); siber mağduriyet düzeylerinde ($X^2=7,817$) yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmamıştır ($p>0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-49).

Tablo 4-49: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Yaş Değişkeni Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Siber Zorbalık	14 (1)	95	384,07	36487,00	31927,000	,333
	15 (2)	715	408,35	291968,00		
	Toplam	810				
Siber Zorbalık	14 (1)	95	390,80	37126,00	32566,000	,687
	16 (3)	703	400,68	281675,00		
	Toplam	798				
Siber Zorbalık	14 (1)	95	332,07	31547,00	24978,000	,533
	17 ve ü (4)	547	319,66	174856,00		
	Toplam	642				
Siber Zorbalık	15 (2)	715	719,85	514696,00	243919,000	,326
	16 (3)	703	698,97	491375,00		
	Toplam	1418				
Siber Zorbalık	15 (2)	715	656,33	469276,50	177798,500	,005
	17 ve ü (4)	547	599,04	327676,50		
	Toplam	1262				
Siber Zorbalık	16 (3)	703	641,55	451010,00	180987,000	,065
	17 (4)	547	604,87	330865,00		
	Toplam	1250				

$p<0,008$ (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-49 hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber zorbalık düzeyleri 15 yaş ve 17 yaş ve üzeri ($U=177798,500$) öğrenciler arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,008$). 15 yaş (sıra ort.=656,33) grubundaki öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin 17 yaş ve üzeri (sıra ort.599,04) olan öğrenci grubuna göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4-50: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Okul Türü Değişkeni Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
Siber Zorbalık	Anadolu Lisesi	734	1011,05	3	28,779	,000	1-2
	Fen Lisesi	363	1144,89				1-4
	Meslek Lisesi	700	1040,98				2-3
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	263	899,00				2-4
	Toplam	2060					3-4
Siber Mağduriyet	Anadolu Lisesi	95	983,78	3	15,648	,001	1-2
	Fen Lisesi	715	1126,23				2-4
	Meslek Lisesi	703	1042,28				
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	547	997,42				
	Toplam	2060					

Tablo 4-50 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ($X^2=28,779$) ve siber mağduriyet düzeylerinin ($X^2=15,648$) okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda anlamlı düzeyde farklılık olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-51, Tablo 4-52).

Tablo 4-51: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Siber Zorbalık	Anadolu Lisesi (1)	734	525,46	385690,50	115945,500	,000
	Fen Lisesi (2)	363	596,59	216562,50		
	Toplam	1097				
Siber Zorbalık	Anadolu Lisesi (1)	734	707,29	519154,00	249409,000	,326
	Meslek Lisesi (3)	700	728,20	509741,00		
	Toplam	1434				
Siber Zorbalık	Anadolu Lisesi (1)	734	513,29	376757,50	86029,500	,007
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	459,11	120745,50		

	Toplam	997				
Siber	Fen Lisesi (2)	363	568,01	206188,00		
Zorbalık	Meslek Lisesi (3)	700	513,33	359328,00	113978,000	,005
	Toplam	1063				
Siber	Fen Lisesi (2)	363	344,28	124975,00		
Zorbalık	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	271,01	71276,00	36560,000	,000
	Toplam	626				
Siber	Meslek Lisesi (3)	700	500,46	350319,00		
Zorbalık	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	432,88	113847,00	79131,000	,001
	Toplam	963				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-51'de hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda; siber zorbalık düzeyleri okul türüne göre Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi (U=115945,500) öğrencileri; Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (U=86029,500) öğrencileri; Fen Lisesi ve Meslek Lisesi (U=113978,000) öğrencileri; Fen Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (U=36560,000) öğrencileri; Meslek Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (U=79131,000) öğrencileri arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,008). Okul türüne göre Anadolu Lisesi (sıra ort.=525,46) ve Fen Lisesi (sıra ort.=596,59) arasındaki karşılaştırmada Fen Lisesi öğrencilerinin; Anadolu Lisesi (sıra ort.=513,29) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (sıra ort.=459,11) arasındaki karşılaştırmada Anadolu Lisesi öğrencilerinin; Fen Lisesi (sıra ort.=568,01) ve Meslek Lisesi (sıra ort.= 513,33) arasındaki karşılaştırmada Fen Lisesi öğrencilerinin; Fen Lisesi (sıra ort.=344,28) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (sıra ort.=271,01) arasındaki karşılaştırmada Fen Lisesi öğrencilerinin; Meslek Lisesi (sıra ort.=500,46) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (sıra ort.=432,88) arasındaki karşılaştırmada Meslek Lisesi öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda Fen Lisesi öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin Meslek Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi öğrencilerinden yüksek olduğu; Anadolu İmam Hatip Lisesi'nin ise siber zorbalık düzeylerinin Meslek Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu Lisesi öğrencilerine göre daha düşük olduğu bulunmuştur.

Tablo 4-52: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U-Testi

Puan	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Siber Mağduriyet	Anadolu Lisesi (1)	734	524,25	384801,50	115056,500	,000
	Fen Lisesi (2)	363	599,04	217451,50		
	Toplam	1097				
Siber Mağduriyet	Anadolu Lisesi (1)	734	697,28	511801,50	242056,500	,053
	Meslek Lisesi (3)	700	738,70	517093,50		
	Toplam	1434				
Siber Mağduriyet	Anadolu Lisesi (1)	734	497,25	364978,50	95233,500	,741
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	503,90	132524,50		
	Toplam	997				
Siber Mağduriyet	Fen Lisesi (2)	363	561,35	203770,00	116396,000	,023
	Meslek Lisesi (3)	700	516,78	361746,00		
	Toplam	1063				
Siber Mağduriyet	Fen Lisesi (2)	363	329,84	119733,50	41801,500	,007
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	290,94	76517,50		
	Toplam	626				
Siber Mağduriyet	Meslek Lisesi (3)	700	487,79	341455,00	87995,000	,283
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	466,58	122711,00		
	Toplam	963				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-52’de hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber mağduriyet düzeyleri Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi (U=115056,500) öğrencileri; Fen Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (U=41801,500) öğrencileri arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,008). Okul türüne göre siber mağduriyet düzeylerinin Anadolu Lisesi (sıra ort.=524,25) ve Fen Lisesi (sıra ort.=599,04) arasındaki karşılaştırmada Fen Lisesi öğrencileri; Fen Lisesi (sıra ort.=329,84) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (sıra ort.=290,94) arasındaki karşılaştırmada Fen Lisesi öğrencilerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda Fen Lisesi öğrencilerinin siber mağduriyet düzeylerinin Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4-53: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Sınıf	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
Siber Zorbalık	9	812	1089,56	2	27,928	,000	1-3
	10	595	1056,31				2-3
	11	653	933,55				
	Toplam	2060					
Siber Mağduriyet	9	812	1081,53	2	23,076	,000	1-3
	10	595	1059,12				2-3
	11	653	940,96				
	Toplam	2060					

Tablo 4-53 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ($X^2=27,928$) ve siber mağduriyet ($X^2= 23,076$) düzeylerinin sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-54, Tablo 4-55).

Tablo 4-54: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Gruplarına Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney-U Testi

Puan	Sınıf	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Siber Zorbalık	9 (1)	812	712,99	578948,50	234269,500	,323
	10 (2)	595	691,73	411579,50		
	Toplam	1407				
Siber Zorbalık	9 (1)	812	783,07	635851,50	224462,500	,000
	11(3)	653	670,74	437993,50		
	Toplam	1465				
Siber	10 (2)	595	662,58	394232,50		

Zorbalık	11 (3)	653	589,81	385143,50	171612,500	,000
	Toplam	1248				

p<0,016 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-54'te hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber zorbalık düzeyleri 9 ve 11. sınıf (U=224462,500) öğrencileri arasında; 10. ve 11. sınıf (U=171612,500) öğrencileri arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,016). Sınıf düzeyine göre siber zorbalık düzeylerinin 9. sınıf (sıra ort.=783,07) ve 11. sınıf (sıra ort.=670,74) arasındaki karşılaştırmada 9. sınıf öğrencilerinin; 10. (sıra ort.=662,58) ve 11. sınıf (sıra ort.=589,81) öğrencileri arasındaki karşılaştırmada 10. sınıf öğrencilerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda 11. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin 9., sınıf ve 10. sınıf öğrencilerine göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 4-55: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sınıf Gruplarına Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	Sınıf	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Siber Mağduriyet	9 (1)	812	710,17	576655,50	236562,500	,499
	10 (2)	595	695,58	413872,50		
	Toplam	1407				
Siber Mağduriyet	9 (1)	812	777,87	631626,50	228687,500	,000
	11 (3)	653	677,21	442218,50		
	Toplam	1465				
Siber Mağduriyet	10 (2)	595	661,54	393614,50	172230,500	,000
	11 (3)	653	590,75	385761,50		
	Toplam	1248				

p<0,016 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-55'te hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber mağduriyet düzeyleri 9 ve 11. sınıf (U=228687,500) öğrencileri arasında; 10 ve 11. sınıf (U=172230,500) öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0,016). Sınıf düzeyine göre siber mağduriyet düzeylerinin 9. sınıf (sıra ort.=777,87) ve 11. sınıf (sıra ort.=677,21) arasındaki karşılaştırmada 9. sınıf öğrencilerinin; 10. (sıra ort.=661,54) ve 11. sınıf (sıra ort.=590,75) öğrencileri

arasındaki karşılaştırmada 10. sınıf öğrencilerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda 11. sınıf öğrencilerinin siber mağduriyet düzeylerinin 9., sınıf ve 10. sınıf öğrencilerine göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-56: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Gelir Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Gelir Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p
Siber Zorbalık	Düşük	101	1079,97	2	4,815	,090
	Orta	1812	1020,46			
	Yüksek	147	1120,29			
	Toplam	2060				
Siber Mağduriyet	Düşük	101	1152,04	2	5,416	,067
	Orta	1812	1020,89			
	Yüksek	147	1065,49			
	Toplam	2060				

Tablo 4-56 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ($X^2=4,815$) ve siber mağduriyet düzeylerinin ($X^2=5,416$) gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4-57: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Baba Birlikte Yaşama Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne Baba Birlikte Yaşama Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Siber Zorbalık	Birlikte	1851	1023,05	1893674,00	179648,000	,082
	Ayrı	209	1096,44	229156,00		
	Toplam	2060				
Siber Mağduriyet	Birlikte	1851	1020,25	1888480,00	174454,000	,017
	Ayrı	209	1121,29	234350,00		
	Toplam	2060				

Tablo 4-57 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin anne ve baba birlikte yaşama değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, siber zorbalık düzeylerinde ($U=179648,000$) anne ve baba birlikte

yaşama değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmazken ($p>0,05$), siber mağduriyet düzeylerinin ($U=174454,000$) anne baba birlikte yaşama değişkenine göre farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$). Anne ve babası ayrı olan öğrencilerin (sıra ort.=1121,29) siber mağduriyet düzeyleri anne ve babası birlikte yaşayan (sıra ort.=1020,25) öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 4-58: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Babanın Var Olması Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

	Puan	Anne Baba Var Olma	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Anne		Hayatta	2052	1030,24	2114044,00		
	Siber Zorbalık	Hayatta	8	1098,25	8786,00	7666,000	,740
		Değil					
		Toplam					
	Siber Mağduriyet	Hayatta	2052	1030,58	2114754,50		
		Hayatta	8	1009,44	8075,50	8039,500	,918
Değil							
Toplam	2060						
Baba		Hayatta	2002	1025,26	2052566,50		
	Siber Zorbalık	Hayatta	58	1211,44	70263,50	47563,500	,016
		Değil					
		Toplam					
	Siber Mağduriyet	Hayatta	2002	1029,36	2060775,50		
		Hayatta	58	1069,91	62054,50	55772,500	,601
Değil							
Toplam	2060						

Tablo 4-58 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ($U=7666,000$) ve siber mağduriyet ($U=8039,500$) düzeyleri annenin hayatta olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Tablo 4-58 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin babasının hayatta olup olmamasına göre siber zorbalık düzeyleri ($U=47563,500$) farklılaşırken ($p<0,05$); siber mağduriyet düzeylerinin ($U=55772,500$) anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$). Babası hayatta olmayan öğrencilerin (sıra ort.= 1069,91) siber zorbalık düzeylerinin babası hayatta olan öğrencilerden (sıra ort.=1029,36) anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4-59: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Siber Zorbalık	İlkokul	750	969,27	3	19,528	,000	
	Ortaokul	496	1014,99				
	Lise	473	1087,63				
	Ön Lisans ve üstü	341	1108,49				
	Toplam	2060					
Siber Mağduriyet	İlkokul	750	971,35	3	19,559	,000	1-3
	Ortaokul	496	1011,32				1-4
	Lise	473	1081,25				
	Ön Lisans ve üstü	341	1118,11				
	Toplam	2060					

Tablo 4-59 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ($X^2=19,528$) ve siber mağduriyet düzeylerinin ($X^2=19,559$) anne eğitim düzeyi değişkenine göre bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmıştır ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-60, Tablo 4-61).

Tablo 4-60: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Anne Eğitim Değişkeni Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Siber Zorbalık	İlkokul (1)	750	612,47	459351,50	177726,500	,010
	Ortaokul (2)	496	640,18	317529,50		
	Toplam	1246				
Siber Zorbalık	İlkokul (1)	750	584,93	438697,50	157072,500	,001
	Lise (3)	473	654,92	309778,50		
	Toplam	1223				
Siber Zorbalık	İlkokul (1)	750	522,87	392153,00	110528,000	,000
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	596,87	203533,00		

	Toplam	1091				
Siber Zorbalık	Ortaokul (2)	496	468,45	232352,00		
	Lise (3)	473	502,35	237613,00	109096,000	,054
	Toplam	969				
Siber Zorbalık	Ortaokul (2)	496	403,35	200063,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	441,76	150639,50	76807,500	,021
	Toplam	837				
Siber Zorbalık	Lise (3)	473	404,36	191261,00		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	411,86	140444,00	79160,000	,647
	Toplam	814				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-60'da hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber zorbalık düzeyleri annesi ilkokul ve lise (U= 157072,500) mezunu olan öğrenciler arasında; ilkokul ve ön lisans ve üstü (U=110528,000) mezunun olan öğrenciler arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,008). Anne eğitim durumuna göre siber zorbalık düzeylerinin annesi ilkokul (sıra ort.=584,93) ve lise (sıra ort.=654,92) mezunu olan öğrenciler arasındaki karşılaştırmada lise; ilkokul (sıra ort.=522,87) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=596,87) mezunu olan öğrenciler arasındaki karşılaştırmada annesi ön lisans ve üstü öğrenci grubunda anlamlı derecede yüksektir.

Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin annesi lise ve ön lisans ve üstü öğrencilere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-61: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Siber Mağduriyet	İlkokul (1)	750	613,71	460279,50		
	Ortaokul (2)	496	638,31	316601,50	178654,500	,225
	Toplam	1246				
Siber Mağduriyet	İlkokul (1)	750	586,77	440079,50		
	Lise (3)	473	652,00	308396,50	158454,500	,001

	Toplam	1223				
Siber Mağduriyet	İlkokul (1)	750	521,87	391400,00		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	599,08	204286,00	109775,000	,000
	Toplam	1091				
Siber Mağduriyet	Ortaokul (2)	496	468,57	232412,00		
	Lise (3)	473	502,23	237553,00	109156,000	,057
	Toplam	969				
Siber Mağduriyet	Ortaokul (2)	496	401,44	199113,00		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	444,55	151590,00	75857,000	,010
	Toplam	837				
Siber Mağduriyet	Lise (3)	473	401,02	189684,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	416,48	142020,50	77583,500	,348
	Toplam	814				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-61’de hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber mağduriyet düzeyleri annesi ilkokul ve lise mezunu (U=158454,500) mezunu olan öğrenciler arasında; ilkokul ve ön lisans ve üstü (U=109775,000) mezunu olan öğrenciler arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,008). Anne eğitim düzeyine göre siber mağduriyet düzeylerinin annesi ilkokul (sıra ort.=586,77) ve lise (sıra ort.=652,00) mezunu öğrenciler arasındaki karşılaştırmada lise; ilkokul (sıra ort.=521,87) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=599,08) mezunu öğrenciler arasındaki karşılaştırmada annesi ön lisans ve üstü olan öğrenci grubunun anlamlı derecede yüksektir. Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin annesi lise ve ön lisans ve üstü mezunu olan öğrencilere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-62: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Siber	İlkokul	500	996,04	3	22,515	,000	1-4
	Ortaokul	485	945,75				

Zorbalık	Lise	602	1069,76				2-3
	Ön Lisans ve üstü	473	1103,86				2-4
	Toplam	2060					
Siber Mağduriyet	İlkokul	500	992,12				
	Ortaokul	485	955,77				1-4
	Lise	602	1069,19	3	19,559	,000	2-3
	Ön Lisans ve üstü	473	1098,44				2-4
	Toplam	2060					

Tablo 4-62 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ($X=22,515$) ve siber mağduriyet ($X^2=19,559$) düzeylerinin baba eğitim düzeyi değişkenine göre bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmıştır ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-63, Tablo 4-64).

Tablo 4-63: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Siber Zorbalık	İlkokul (1)	750	505,36	252680,00		
	Ortaokul (2)	496	480,26	232925,00	115070,000	,151
	Toplam	1246				
Siber Zorbalık	İlkokul (1)	750	529,77	264882,50		
	Lise (3)	473	569,55	342870,50	139632,500	,034
	Toplam	1223				
Siber Zorbalık	İlkokul (1)	750	461,91	230957,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	513,52	242893,50	105707,500	,003
	Toplam	1091				
Siber Zorbalık	Ortaokul (2)	496	508,08	246418,50		
	Lise (3)	473	572,94	344909,50	128563,500	,000
	Toplam	969				
Siber Zorbalık	Ortaokul (2)	485	443,41	215054,00		
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	516,51	244307,00	97199,000	,000

	Toplam	958				
	Lise (3)	602	530,27	319221,50		
Siber Zorbalık	Ön Lisans ve üstü (4)	473	547,84	259128,50	137718,500	,347
	Toplam	1075				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-63'te hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber zorbalık düzeyleri babası ilkököl ve ön lisans ve üstü (U=105707,500) mezunu olan öğrenciler arasında; ortaokul ve lise (U=128563,500) mezunu olan öğrenciler arasında; ortaokul ve ön lisans ve üstü mezunu (U=97199,000) olan öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,008). Baba eğitim düzeylerine göre siber zorbalık düzeylerinin babası, ilkököl (sıra ort.=461,91) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=513,52) mezunu öğrenciler arasındaki karşılaştırmada ön lisans ve üstü olan öğrenci grubunun; ortaokul (sıra ort.=508,08) ve lise (sıra ort.=572,94) mezunu öğrenciler arasındaki karşılaştırmada lise mezunu olan öğrenci grubunun; ortaokul (sıra ort.=443,41) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=516,51) mezunu öğrenciler arasındaki karşılaştırmada ön lisans ve üstü öğrenci grubunun anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda babası ön lisans ve üstü olan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin babası ilkököl ve ortaokul mezunu olan öğrencilere göre; babası lise mezunu olan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin babası ortaokul mezunu olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-64: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Baba Eğitim Durumu Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	Baba Eğitim	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
	İlkokul (1)	750	502,11	251055,50		
Siber Mağduriyet	Ortaokul (2)	496	483,61	234549,50	116694,500	,295
	Toplam	1246				
	İlkokul (1)	750	528,95	264473,50		
Siber Mağduriyet	Lise (3)	473	570,23	343279,50	139223,500	,029
	Toplam	1223				
Siber Mağduriyet	İlkokul (1)	750	462,06	231032,00		

	Ön Lisans ve üstü (4)	341	513,36	242819,00	105782,000	,004
	Toplam	1091				
Siber Mağduriyet	Ortaokul (2)	496	511,10	247881,50		
	Lise (3)	473	570,51	343446,50	130026,500	,002
	Toplam	969				
Siber Mağduriyet	Ortaokul (2)	485	447,07	216829,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	512,75	242531,50	98974,500	,000
	Toplam	958				
Siber Mağduriyet	Lise (3)	602	531,45	319934,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	546,33	258415,50	138431,500	,428
	Toplam	1075				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-64’te hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber mağduriyet düzeylerinin babası ilkokul ve ön lisans ve üstü (U=105782,000) mezunu; ortaokul ve lise (U=130026,500) mezunu; ortaokul ve ön lisans ve üstü (U=98974,500) mezunu olan öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (p<0,008). Baba eğitim düzeylerine göre siber mağduriyet düzeylerinin babası ilkokul (sıra ort.=462,06) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=513,52) mezunu öğrenciler arasındaki karşılaştırmada ön lisans ve üstü olan öğrenci grubunun; ortaokul (sıra ort.=511,10) ve lise (sıra ort.=570,51) mezunu öğrenciler arasındaki karşılaştırmada lise mezunu olan öğrenci grubunun; ortaokul (sıra ort.=447,07) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=512,75) mezunu öğrenciler arasındaki karşılaştırmada ön lisans ve üstü öğrenci grubunun anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Yapılan karşılaştırmalar sonucunda babası ön lisans ve üstü olan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilere göre; babası lise mezunu olan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin babası ortaokul mezunu olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-65: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Uygulanan Mann Whitney U Testi

Puan	Sosyal Medya Sitesine Üyelik	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Siber Zorbalık	Evet	1906	1045,22	1992186,00	118709,000	,000
	Hayır	154	848,34	130644,00		
	Toplam	2060				
Siber Mağduriyet	Evet	1906	1037,50	1977479,00	133416,000	,055
	Hayır	154	943,84	145351,00		
	Toplam	2060				

Tablo 4-65 ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin sosyal medya sitesine üyelik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, siber zorbalık düzeylerinin (U=118709,000) sosyal medya sitesine üyelik durumu değişkenine göre farklılaşma gösterdiği tespit edilirken ($p < 0,05$); siber mağduriyet düzeylerinin (U=133416,000) sosyal medya sitesine üyelik durumuna göre farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$). Sosyal medya sitesine üyeliği bulunan (sıra ort.=1045,22) öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri üyeliği bulunmayan (sıra ort.=848,34) öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 4-66: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Siber Zorbalık	Her gün bir kereden fazla	1628	1092,03	5	88,477	,000	1-2
	Haftada bir kereden fazla	75	784,02				1-4
	Ayda bir kereden fazla	15	822,23				1-5
	Her gün bir kere	243	813,13				1-6
	Haftada bir kere	47	808,85				
	Ayda bir kere	52	735,89				
Siber Mağduriyet	Toplam	2060					
	Her gün bir kereden fazla	1628	1075,38	5	51,191	,000	
	Haftada bir kereden fazla	75	956,36				1-4
	Ayda bir kereden fazla	15	863,33				1-5
	Her gün bir kere	243	871,47				1-6
Haftada bir kere	47	800,03					

Ayda bir kere	52	732,03
Toplam	2060	

Tablo 4-66 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ($X^2=88,477$) ve siber mağduriyet ($X^2=51,191$) düzeylerinin sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı değişkenine göre bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-67, Tablo 4-68).

Tablo 4-67: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Sıklığı Gruplarına Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Siber Zorbalık	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	863,20	1405283,50	42822,500	,000
	Haftada bir kereden fazla (2)	75	608,97	45672,50		
	Toplam	1703				
Siber Zorbalık	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	823,94	1341375,50	9050,500	,078
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	611,37	9170,50		
	Toplam	1643				
Siber Zorbalık	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	969,28	1577983,50	143626,500	,000
	Her gün bir kere (4)	243	713,06	173272,50		
	Toplam	1871				
Siber Zorbalık	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	844,29	1374502,50	28019,500	,001
	Haftada bir kere (5)	47	620,16	29147,50		
	Toplam	1675				
Siber Zorbalık	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	849,32	1382700,50	27961,500	,000
	Ayda bir kere (6)	52	564,22	29339,50		
	Toplam	1680				
Siber Zorbalık	Haftada bir kereden fazla (2)	75	45,32	3399,00	549,000	,873
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	46,40	696,00		
	Toplam	90				
Siber Zorbalık	Haftada bir kereden fazla (2)	75	154,52	11589,00	8739,000	,565
	Her gün bir kere (4)	243	161,04	39132,00		
	Toplam	318				
Siber	Haftada bir kereden fazla (2)	75	61,47	4610,50		

Zorbalık	Haftada bir kere (5)	47	61,54	2892,50	1760,500	,991
	Toplam	122				
Siber Zorbalık	Haftada bir kereden fazla (2)	75	65,74	4930,50		
	Ayda bir kere (6)	52	61,49	3197,50	1819,500	,476
	Toplam	127				
Siber Zorbalık	Ayda bir kereden fazla (3)	15	127,80	1917,00		
	Her gün bir kere (4)	243	129,60	31494,00	1797,000	,923
	Toplam	258				
Siber Zorbalık	Ayda bir kereden fazla (3)	15	32,27	484,00		
	Haftada bir kere (5)	47	31,26	1469,00	341,000	,833
	Toplam	62				
Siber Zorbalık	Ayda bir kereden fazla (3)	15	36,40	546,00		
	Ayda bir kere (6)	52	33,31	1732,00	354,000	,541
	Toplam	67				
Siber Zorbalık	Her gün bir kere (4)	243	146,46	35590,50		
	Haftada bir kere (5)	47	140,52	6604,50	5476,500	,633
	Toplam	290				
Siber Zorbalık	Her gün bir kere (4)	243	150,97	36686,00		
	Ayda bir kere (6)	52	134,12	6974,00	5596,000	,164
	Toplam	295				
Siber Zorbalık	Haftada bir kere (5)	47	51,37	2414,50		
	Ayda bir kere (6)	52	48,76	2535,50	1157,500	,608
	Toplam	99				

p<0,003(Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-67 incelendiğinde hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber zorbalık düzeyleri sosyal medya kullanım sıklığına göre her gün bir kereden fazla ve haftada bir kereden fazla (U=42822,500) giren; her gün bir kereden fazla ve her gün bir kere (U=143626,500) giren; her gün bir kereden fazla ve haftada bir kere (U=28019,500) giren; her gün bir kereden fazla ve ayda bir kere (U=27961,500) öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,003). Sosyal medya kullanım sıklığı değişkenine göre öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin her gün bir kereden fazla (sıra ort.=863,20) ve haftada bir kereden fazla (sıra ort.=608,97) arasındaki karşılaştırmada her gün bir kereden fazla; her gün bir kereden fazla (sıra ort.=969,28) ve her gün bir kere (sıra ort.=713,06) arasındaki karşılaştırmada her gün bir kereden fazla; her gün bir kereden fazla (sıra ort.=844,29) ve haftada bir kere (sıra ort.=620,16) arasındaki karşılaştırmada her gün bir kereden

fazla; her gün bir kereden fazla (sıra ort.=849,32) ve ayda bir kere (sıra ort.=564,22) arasındaki karşılaştırmada her gün bir kereden fazla kullanan öğrencilerin anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu karşılaştırmaların sonucunda her gün bir kereden fazla sosyal medyayı kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin, her gün bir kere, haftada bir kereden fazla, haftada bir kere ve ayda bir kere giren öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4-68: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Sıklığı Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Siber Mağduriyet	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	856,32	1394088,50	54017,500	,086
	Haftada bir kereden fazla (2)	75	758,23	56867,50		
	Toplam	1703				
Siber Mağduriyet	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	823,57	1340774,50	9651,500	,156
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	651,43	9771,50		
	Toplam	1643				
Siber Mağduriyet	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	960,15	1563127,00	158483,000	,000
	Her gün bir kere (4)	243	774,19	188129,00		
	Toplam	1871				
Siber Mağduriyet	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	844,27	1374479,00	28043,000	,001
	Haftada bir kere (5)	47	620,66	29171,00		
	Toplam	1675				
Siber Mağduriyet	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	849,06	1382275,00	28387,000	,000
	Ayda bir kere (6)	52	572,40	29765,00		
	Toplam	1680				
Siber Mağduriyet	Haftada bir kereden fazla (2)	75	46,03	3452,50	522,500	,653
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	42,83	642,50		
	Toplam	90				
Siber Mağduriyet	Haftada bir kereden fazla (2)	75	169,36	12702,00	8373,000	,266
	Her gün bir kere (4)	243	156,46	38019,00		
	Toplam	318				
Siber Mağduriyet	Haftada bir kereden fazla (2)	75	64,92	4869,00	1506,000	,156
	Haftada bir kere (5)	47	56,04	2634,00		
	Toplam	122				
Siber	Haftada bir kereden fazla (2)	75	69,81	5236,00		

Mağduriyet	Ayda bir kere (6)	52	55,62	2892,00	1514,000	,022
	Toplam	127				
Siber Mağduriyet	Ayda bir kereden fazla (3)	15	128,97	1934,50		
	Her gün bir kere (4)	243	129,53	31476,50	1814,500	,976
	Toplam	258				
Siber Mağduriyet	Ayda bir kereden fazla (3)	15	33,33	500,00		
	Haftada bir kere (5)	47	30,91	1453,00	325,000	,630
	Toplam	62				
Siber Mağduriyet	Ayda bir kereden fazla (3)	15	38,77	581,50		
	Ayda bir kere (6)	52	32,63	1696,50	318,500	,230
	Toplam	67				
Siber Mağduriyet	Her gün bir kere (4)	243	147,35	35805,00		
	Haftada bir kere (5)	47	135,96	6390,00	5262,000	,369
	Toplam	290				
Siber Mağduriyet	Her gün bir kere (4)	243	151,94	36920,50		
	Ayda bir kere (6)	52	129,61	6739,50	5361,500	,069
	Toplam	295				
Siber Mağduriyet	Haftada bir kere (5)	47	52,46	2465,50		
	Ayda bir kere (6)	52	47,78	2484,50	1106,500	,368
	Toplam	99				

p<0,003(Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-68 incelendiğinde hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber mağduriyet düzeylerinin sosyal medya kullanım sıklığı değişkenine göre her gün bir kereden fazla ve her gün bir kere (U=158483,000); her gün bir kereden fazla ve haftada bir kere (U=28043,000); her gün bir kereden fazla ve ayda bir kere (U=28387,000) giren öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir (p<0,003). Sosyal medya kullanım sıklığı değişkenine göre öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin her gün bir kereden fazla (sıra ort.=960,15) kullananların her gün bir kere (sıra ort.=774,19); her gün bir kereden fazla (sıra ort.=844,27) kullananların haftada bir kere (sıra ort.=620,66); her gün bir kereden fazla (sıra ort.=849,06) kullananların ayda bir kere (sıra ort.=572,40) kullananlardan anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu yapılan karşılaştırmalar sonucunda her gün bir kereden fazla sosyal medyayı kullanan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin her gün bir kere, haftada bir kere, ayda bir kere kullanan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4-69: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zamana Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternette Günlük Harcanan Zaman	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
Siber Zorbalık	Bir Saatten Az	160	748,80	4	176,154	,000	1-3
	1-2 Saat	536	861,66				1-4
	3-4 Saat	629	1029,88				1-5
	4-6 Saat	379	1128,26				2-3
	6 Saatten Fazla	356	1308,33				2-4
	Toplam	2060					2-5
Siber Mağduriyet	Bir Saatten Az	160	729,57	4	125,083	,000	1-2
	1-2 Saat	536	897,58				1-3
	3-4 Saat	629	1047,09				1-4
	4-6 Saat	379	1125,76				1-5
	6 Saatten Fazla	356	1235,15				2-3
	Toplam	2060					2-4
							2-5
							3-5

Tablo 4-69 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ($X^2=176,154$) ve siber mağduriyet ($X^2=125,083$) düzeylerinin internette günlük harcanan zaman değişkenine göre bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmıştır ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiş ve bu amaçla Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4-70: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	İnternette Günlük Harcanan Zaman	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Siber Zorbalık	Bir Saatten Az (1)	160	316,34	50614,00	37734,000	,013
	1-2 Saat (2)	536	358,10	191942,00		

	Toplam	696				
Siber Zorbalık	Bir Saatten Az (1)	160	306,20	48992,00		
	3-4 Saat (3)	629	417,59	262663,00	36112,000	,000
	Toplam	789				
Siber Zorbalık	Bir Saatten Az (1)	160	200,15	32023,50		
	4-6 Saat (4)	379	299,49	113506,50	19143,500	,000
	Toplam	539				
Siber Zorbalık	Bir Saatten Az (1)	160	167,61	26818,00		
	6 Saatten Fazla (5)	356	299,35	106568,00	13938,000	,000
	Toplam	516				
Siber Zorbalık	1-2 Saat (2)	536	530,26	284219,00		
	3-4 Saat (3)	629	627,94	394976,00	140303,000	,000
	Toplam	1165				
Siber Zorbalık	1-2 Saat (2)	536	408,16	218775,00		
	4-6 Saat (4)	379	528,48	200295,00	74859,000	,000
	Toplam	915				
Siber Zorbalık	1-2 Saat (2)	536	370,64	198661,50		
	6 Saatten Fazla (5)	356	560,72	199616,50	54745,500	,000
	Toplam	892				
Siber Zorbalık	3-4 Saat (3)	629	485,81	305575,00		
	4-6 Saat (4)	379	535,52	202961,00	107440,000	,007
	Toplam	1008				
Siber Zorbalık	3-4 Saat (3)	629	443,54	278986,00		
	6 Saatten Fazla (5)	356	580,39	206619,00	80851,000	,000
	Toplam	985				
Siber Zorbalık	4-6 Saat (4)	379	334,77	126879,50		
	6 Saatten Fazla (5)	356	403,37	143600,50	54869,500	,000
	Toplam	735				

p<0,003(Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-70 incelendiğinde hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber zorbalık düzeylerinin internette harcanan zaman değişkenine göre interneti bir saatten az ve 3-4 saat (U=36112,000) kullanan öğrenciler; bir saatten az ve 4-6 saat (U=19143,500) kullanan öğrenciler; bir saatten az ve 6 saatten fazla (U=140303,00) kullanan öğrenciler; 1-2 saat ve 3-4 saat (U=13938,000) kullanan öğrenciler;1-2 saat ve 4-6 saat (U=74859,000) kullanan öğrenciler; 1-2 saat ve 6 saatten fazla (U=54745,500) kullanan öğrenciler; 3-4 saat ve 6 saatten fazla

(U=80851,000) kullanan öğrenciler; 4-6 saat ve 6 saatten fazla (U=54869,500) kullanan öğrenciler arasında anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,003$). İnternette harcanan zamana göre siber zorbalık düzeylerinin bir saatten az (sıra ort.=306,20) ve 3-4 saat (sıra ort.=417,59) arasındaki karşılaştırmada 3-4 saat; bir saatten az (sıra ort.=200,15) ve 4-6 saat (sıra ort.=299,49) arasındaki karşılaştırmada 4-6 saat; bir saatten az (sıra ort.=167,61) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=299,35) arasındaki karşılaştırmada 6 saatten fazla; 1-2 saat (sıra ort.=530,26)ve 3-4 saat (sıra ort.=627,94) arasındaki karşılaştırmada 3-4 saat; 1-2 saat (sıra ort.= 408,16) ve 4-6 saat (sıra ort.=528,48) arasındaki karşılaştırmada 4-6 saat; 1-2 saat (sıra ort.=370,64) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=560,72) arasındaki karşılaştırmada 6 saatten fazla; 3-4 saat (sıra ort.=443,54) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=580,39) arasındaki karşılaştırmada 6 saatten fazla; 4-6 saat (sıra ort.=334,77)ve 6 saatten fazla (sıra ort.=403,37) arasındaki karşılaştırmada 6 saatten fazla kullanan öğrencilerin anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu yapılan karşılaştırmalar sonucunda internete 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla giren öğrencilerin 1 saatten az, 1-2 saat giren öğrencilere göre; 4-6 saat ve 6 saatten fazla giren öğrencilerin 3-4 saat giren öğrencilerden; 6 saatten fazla giren öğrencilerin 4-6 saat giren öğrencilere göre siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4-71: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	İnternette Günlük Harcanan Zaman	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Siber Mağduriyet	Bir Saatten Az (1)	160	301,51	48241,50	35361,500	,000
	1-2 Saat (2)	536	362,53	194314,50		
	Toplam	696				
Siber Mağduriyet	Bir Saatten Az (1)	160	297,29	47567,00	34687,000	,000
	3-4 Saat (3)	629	419,85	264088,00		
	Toplam	789				
Siber Mağduriyet	Bir Saatten Az (1)	160	195,63	31300,50	18420,500	000
	4-6 Saat (4)	379	301,40	114229,50		
	Toplam	539				
Siber Mağduriyet	Bir Saatten Az (1)	160	176,64	28262,50	15382,500	,000
	6 Saatten Fazla (5)	356	295,29	105123,50		

	Toplam	516			
Siber Mağduriyet	1-2 Saat (2)	536	536,95	287803,00	
	3-4 Saat (3)	629	622,24	391392,00	143887,000 ,000
	Toplam	1165			
Siber Mağduriyet	1-2 Saat (2)	536	414,79	222329,00	
	4-6 Saat (4)	379	519,11	196741,00	78413,000 ,000
	Toplam	915			
Siber Mağduriyet	1-2 Saat (2)	536	388,82	208406,00	
	6 Saatten Fazla (5)	356	533,35	189872,00	64490,000 ,000
	Toplam	892			
Siber Mağduriyet	3-4 Saat (3)	629	489,88	308132,00	
	4-6 Saat (4)	379	528,77	200404,00	109997,000 ,037
	Toplam	1008			
Siber Mağduriyet	3-4 Saat (3)	629	460,11	289411,50	
	6 Saatten Fazla (5)	356	551,11	196193,50	91276,500 ,000
	Toplam	985			
Siber Mağduriyet	4-6 Saat (4)	379	346,49	131318,50	
	6 Saatten Fazla (5)	356	390,90	139161,50	59308,500 ,004
	Toplam	735			

p<0,003(Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-71 incelendiğinde hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber mağduriyet düzeylerinde internette harcanan zaman değişkenine göre bir saatten az ve 1-2 saat (U=35361,500) arasında; bir saatten az ve 3-4 saat (U=34687,000) arasında bir saatten az ve 4-6 saat (U=18420,500) arasında; bir saatten az ve 6 saatten fazla (U=15382,500) arasında; 1-2 saat ve 3-4 saat (U=143887,000) arasında; 1-2 saat ve 4-6 saat (U=78413,000) arasında; 1-2 saat ve 6 saatten fazla (U=64490,000) arasında; 3-4 saat ve 6 saatten fazla (U=91276,500) kullanan öğrenci grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (p<0,003). İnternette harcanan zamana göre siber mağduriyet düzeylerinin bir saatten az (sıra ort.=301,51) ve 1-2 saat (sıra ort.=362,53) arasında 1-2 saat; bir saatten az (sıra ort.=297,29) ve 3-4 saat (sıra ort.=419,85) arasında 3-4 saat; bir saatten az (sıra ort.=195,63) ve 4-6 saat (sıra ort.=301,40) arasında 4-6 saat; bir saatten az (sıra ort.=176,64) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=295,29) arasında 6 saatten fazla; 1-2 saat (sıra ort.=536,95) ve 3-4 saat (sıra ort.=622,24) arasında 3-4 saat; 1-2 saat (sıra ort.=414,79) ve 4-6 saat (sıra ort.=519,11) arasında 4-6 saat; 1-2 saat (sıra

ort.=388,82) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=533,35) arasında 6 saat saatten fazla; 3-4 saat (sıra ort.=460,11) ve 6 saatten fazla (sıra ortalaması =551,11) arasında 6 saatten fazla kullanan öğrencilerin anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu yapılan karşılaştırmalar sonucunda internete 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla giren öğrencilerin 1-2 saat giren öğrencilere ve 1 saatten az girenlere göre; 4-6 saat ve 6 saatten fazla giren öğrencilerin 3-4 saat giren öğrencilerden; 6 saatten fazla giren öğrencilerin 4-6 saat giren öğrencilere göre siber mağduriyet düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4-72: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Mekâna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternetin Kullanıldığı Mekan	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
Siber Zorbalık	Ev	1907	1022,52	3	11,474	,009	1-3
	Okul	103	1046,30				
	Arkadaşımın evi	30	1293,62				
	İnternet kafe	20	1315,48				
	Toplam	2060					
Siber Mağduriyet	Ev	1907	1030,81	3	5,793	,122	
	Okul	103	957,84				
	Arkadaşımın evi	30	1247,80				
	İnternet kafe	20	1049,20				
	Toplam	2060					

Tablo 4-72 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin internetin kullanıldığı mekân değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda; siber zorbalık düzeylerinin ($X^2=11,474$) internetin kullanıldığı mekân değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p<0,05$), siber mağduriyet düzeylerinin ($X^2=5,793$) ise internetin kullanıldığı mekân değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-73).

Tablo 4-73: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Mekân Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	İnternetin Kullanıldığı Mekân	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Siber Zorbalık	Ev (1)	1907	1004,32	1915234,00		
	Okul (2)	103	1027,39	105821,00	95956,000	,686
	Toplam	2010				
Siber Zorbalık	Ev (1)	1907	965,05	1840350,00		
	Arkadaşımın evi (3)	30	1220,10	36603,00	21072,000	,006
	Toplam	1937				
Siber Zorbalık	Ev (1)	1907	961,15	1832915,50		
	İnternet kafe (4)	20	1235,63	24712,50	13637,500	,024
	Toplam	1927				
Siber Zorbalık	Okul (1)	103	63,44	6534,00		
	Arkadaşımın evi (3)	30	79,23	2377,00	1178,000	,044
	Toplam	133				
Siber Zorbalık	Okul (1)	103	59,47	6125,50		
	İnternet kafe (4)	20	75,03	1500,50	769,500	,068
	Toplam	123				
Siber Zorbalık	Arkadaşımın evi (3)	30	25,28	758,50		
	İnternet kafe (4)	20	25,83	516,50	293,500	,897
	Toplam	50				

Tablo 4-73'te hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber zorbalık düzeyleri internete ev ve arkadaşının evinden (U=21072,000) giren öğrenci grubunda anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,008$). İnternete arkadaşının evinden (sıra ort.= 1220,10) giren öğrenci grubunun siber zorbalık düzeylerinin kendi evinden (sıra ort.=965,05) giren öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 4-74: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
Siber Zorbalık	Bilgisayar	216	1140,20				
	Cep telefonu	1812	1020,07	2	10,487	,005	1-2

	Tablet	32	880,42			
	Toplam	2060				
	Bilgisayar	216	1077,45			
Siber	Cep telefonu	1812	1025,78			
Mağduriyet	Tablet	32	980,61	2	1,755	,416
	Toplam	2060				

Tablo 4-74 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin internete en çok girilen teknolojik alet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda; siber zorbalık düzeylerinin ($X^2=10,487$) internete en çok girilen teknolojik alet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p<0,05$); siber mağduriyet düzeylerinin ($X^2=1,755$) ise internete en çok girilen teknolojik alet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-75).

Tablo 4-75: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternetin İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Gruplarına Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi

Puan	İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Siber Zorbalık	Bilgisayar (1)	216	1120,18	241959,50		
	Cep telefonu (2)	1812	1001,90	1815446,50	172868,500	,004
	Toplam	2028				
Siber Zorbalık	Bilgisayar (1)	216	128,52	27760,00		
	Tablet (3)	32	97,38	3116,00	2588,000	,020
	Toplam	248				
Siber Zorbalık	Cep telefonu (2)	1812	924,67	1675504,50		
	Tablet (3)	32	799,55	25585,50	25057,500	,175
	Toplam	1844				

$p<0,016$ (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-75'te hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber zorbalık düzeyleri internete bilgisayar ve cep telefonuyla giren öğrenci grubu

arasında anlamlı farklılık göstermektedir ($p < 0,016$). Sonuç olarak bilgisayar (sıra ort.=1120,18) ile internete giren öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin cep telefonu (sıra ort.=1020,07) ile giren öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4-76: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Sitelerine Üyelik İsmine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Uygulanan Mann Whitney-U Testi

Puan	Sosyal Medya Sitelerine Üyelik İsmi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Siber Zorbalık	Gerçek	1819	1021,14	1857462,00	202172,000	,044
	Takma	241	1101,11	265368,00		
	Toplam	2060				
Siber Mağduriyet	Gerçek	1819	1019,50	1854462,00	199172,000	,019
	Takma	241	1113,56	268368,00		
	Toplam	2060				

Tablo 4-76 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ($U=202172,000$) ve siber mağduriyet ($U=199172,000$) düzeylerinin sosyal medya sitesine üyelik ismi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmıştır ($p < 0,05$). Sosyal medya sitelerine üyelik ismini takma kullanan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri gerçek adını kullanan öğrencilere göre daha yüksektir.

Tablo 4-77: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternetin Kullanım Amacı	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Siber Zorbalık	Oyun (1)	275	1136,53	6	86,335	,000	1-3
	Paylaşımında bulunma (2)	392	1127,25				1-4
	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	998,79				1-5
	Araştırma ve ödev (4)	131	648,19				2-4
	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	918,25				2-5
	İletişim kurma (6)	465	1052,18				3-4
	Takip etme/edilme(7)	29	1208,60				4-5

	Toplam	2060			4-7
	Oyun (1)	275	1107,77		1-3
	Paylaşımında bulunma (2)	392	1110,26		2-3
	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	986,95		2-4
Siber	Araştırma ve ödev (4)	131	719,42	⁶ 57,533	3-4
Mağduriyet	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	1013,05	,000	4-5
	İletişim kurma (6)	465	1059,91		4-6
	Takip etme/edilme(7)	29	1218,41		4-7
	Toplam	2060			

Tablo 4-77 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ($X^2=86,335$) ve siber mağduriyet düzeylerinin ($X^2=57,533$) internetin kullanım amacı değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmıştır ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi yapılmıştır.

Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber zorbalık düzeylerinin interneti oyun ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak ($U=79820,500$); oyun ve araştırma ve ödev ($U=9711,500$); oyun ve yeni bir şeyler öğrenmek ($U=10675,000$); paylaşımında bulunma ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak ($U=114964,000$); paylaşımında bulunma ve araştırma ve ödev ($U=13835,500$); paylaşımında bulunma ve yeni bir şeyler öğrenmek ($U=15357,500$); sosyal sitelerdeki akışa bakmak ve araştırma ve ödev ($U=28944,000$); araştırma ve ödev ve yeni bir şeyler öğrenmek ($U=4750,500$); araştırma ve ödev ve iletişim kurma ($U=18089,500$); araştırma ve ödev ve takip etme/edilme ($U=936,000$) amacıyla kullanan öğrenci grupları arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,002$). Siber zorbalık düzeyleri interneti, oyun (sıra ort.=275) ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=670) arasındaki karşılaştırmada sosyal sitelerdeki akışa bakmak; oyun (sıra ort.=233,69) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=140,13) arasında oyun; paylaşımında bulunma (sıra ort.=573,22) ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=507,09) arasında paylaşımında bulunma; paylaşımında bulunma (sıra ort.=292,21) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=171,61)

arasında paylaşımda bulunma; paylaşımda bulunma (sıra ort.=255,32) ve yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=206,21) arasında paylaşımda bulunma; sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=423,30) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=286,95) arasında sosyal sitelerdeki akışa bakmak; araştırma ve ödev (sıra ort.=102,26) ve yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=132,03) arasında yeni bir şeyler öğrenmek; araştırma ve ödev (sıra ort.=204,09) ve iletişim kurma (sıra ort.=325,10) arasında iletişim kurma; araştırma ve ödev (sıra ort.=73,15)ve takip etme/takip edilme (sıra ort.=113,72) arasında takip etme /takip edilme amacıyla kullanan öğrencilerin anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda interneti araştırma ve ödev için kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin, interneti paylaşımda bulunma, yeni bir şeyler bakma, oyun, takip etme/edime, iletişim kurma, sosyal sitelerdeki akışa bakma için kullananlardan anlamlı derecede daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Yapılan karşılaştırmalar sonucunda siber mağduriyet düzeylerinin interneti oyun ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak ($U=81289,500$); paylaşımda bulunma ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak ($U=115627,500$); paylaşımda bulunma ve araştırma ve ödev ($U=15910,000$); sosyal sitelerdeki akışa bakmak ve araştırma ve ödev ($U=32458,500$); araştırma ve ödev ve yeni bir şeyler öğrenmek ($U=4623,000$); araştırma ve ödev ve iletişim kurma; araştırma ve ödev ve takip etme takip edilme ($U=1042,000$) amacıyla kullanan öğrenci grupların arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0,002$). İnterneti oyun (sıra ort.=512,40) ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=456,83) arasındaki karşılaştırmada oyun; paylaşımda bulunma (sıra ort.=571,53) ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=508,08) arasındaki karşılaştırmada paylaşımda bulunma; paylaşımda bulunma (sıra ort.=286,91) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=187,45) arasındaki karşılaştırmada paylaşımda bulunma; sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=418,05) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=313,77) arasındaki karşılaştırmada sosyal sitelerdeki akışa bakmak; araştırma ve ödev (sıra ort.=101,29) ve yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=133,33) arasındaki karşılaştırmada yeni bir şeyler öğrenmek; araştırma ve ödev (sıra ort.=221,90) ve iletişim kurma (sıra ort.=320,08) arasındaki karşılaştırmada iletişim kurma; araştırma ve ödev (sıra ort.=73,95) ve takip etme/edilme (sıra ort.=110,07) arasındaki karşılaştırmada takip etme/edilme amacıyla kullanan öğrencilerin anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Tüm yapılan

karşılaştırmalar sonucunda interneti araştırma ve ödev için kullanan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin paylaşımında bulunma, sosyal sitelerdeki akışa bakma, yeni şeyler öğrenmek için, iletişim kurma ve takip etme/edime amacıyla kullanan öğrencilere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca interneti sosyal sitelere bakmak amacıyla kullanan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin oyun ve paylaşımında bulunmak için kullananlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4-78: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Ebeveynlerin Sosyal Medya Kullanım Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

	Puan	Anne- Baba Sosyal Medya Kullanım	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Anne	Siber Zorbalık	Evet	1412	1070,32	1511288,00	401266,000	,000
		Hayır	648	943,74	611542,00		
		Toplam	2060				
	Siber Mağduriyet	Evet	1412	1086,40	1533993,00	378561,000	,000
		Hayır	648	908,70	588837,00		
		Toplam	2060				
Baba	Siber Zorbalık	Evet	1517	1057,60	1604384,00	370750,000	,000
		Hayır	543	954,78	518446,00		
		Toplam	2060				
	Siber Mağduriyet	Evet	1517	1065,23	1615958,50	359175,500	,000
		Hayır	543	933,47	506871,50		
		Toplam	2060				

Tablo 4-78 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeylerinin anne ve babanın sosyal medya kullanma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında anlamlı farka rastlanmıştır ($p < 0,05$). Anne ve babası sosyal medya kullanan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri anne ve babası sosyal medya kullanmayan öğrencilere göre daha yüksektir.

Tablo 4-79: Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Ailedeki Fertleri Sosyal Medyada Takip Etme Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Ailedeki Fertleri Sosyal Medyada Takip Etme Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Siber Zorbalık	Evet	1331	1007,38	1340821,00	454375,000	,014
	Hayır	729	1072,71	782009,00		
	Toplam	2060				
Siber Mağduriyet	Evet	1331	1022,15	1360477,00	474031,000	,379
	Hayır	729	1045,75	762353,00		
	Toplam	2060				

Tablo 4-79 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin ailedeki fertleri sosyal medyada takip etme değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ve ailesini sosyal medyada takip eden öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir (U=454375,000; p<0,05). Ailedeki fertleri sosyal medyada takip etme durumuna göre siber mağduriyet düzeyleri arasında ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (U=474031,000; p>0,05).

4.5. ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA TUTUMLARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın üçüncü problemde örneklemdaki ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutumlarının demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4-80: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sosyal Yetkinlik	Kız	1386	1019,35	1412812,50	451621,500	,222
	Erkek	674	1053,44	710017,50		
	Toplam	2060				
Paylaşım İhtiyacı	Kız	1386	1088,11	1508127,00	387228,000	,000
	Erkek	674	912,02	614703,00		
	Toplam	2060				
Sosyal İzolasyon	Kız	1386	1078,44	1494712,50		

	Erkek	674	931,93	628117,50	400642,500	,000
	Toplam	2060				
Öğretmenlerle İlişki	Kız	1386	1056,27	1463993,50		
	Erkek	674	977,50	658836,50	431361,500	,005
	Toplam	2060				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Kız	1386	1039,79	1441151,00		
	Erkek	674	1011,39	681679,00	454204,000	,309
	Toplam	2060				

Tablo 4-80 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin paylaşım ihtiyacı (U=387228,000), sosyal izolasyon (U=400642,500) ve öğretmenlerle ilişki (U=431361,500) alt boyutu puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmıştır (p<0,05). Cinsiyete göre sosyal medya tutum toplam puanı (U=454204,000) ile sosyal yetkinlik (U=451621,500) alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir (p>0,05). Paylaşım ihtiyacı, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının kızlarda erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-81: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Sosyal Yetkinlik	14	95	973,59				
	15	715	1085,29				
	16	703	1008,73	3	9,667	,022	2-4
	17 ve Üstü	547	996,75				
	Toplam	2060					
Paylaşım İhtiyacı	14	95	1035,23				
	15	715	1042,43				
	16	703	1060,93	3	6,920	,074	
	17 ve Üstü	547	974,97				
	Toplam	2060					
Sosyal İzolasyon	14	95	1046,81				
	15	715	1049,97				
	16	703	999,08	3	3,039	,386	
	17 ve Üstü	547	1042,60				
	Toplam	2060					

	14	95	998,31				
	15	715	1075,66				
Öğretmenlerle İlişki	16	703	996,03	3	6,977	,073	
	17 ve Üstü	547	1021,37				
	Toplam	2060					
	14	95	983,09				
	15	715	1066,11				
Sosyal Medya Tutum Toplam	16	703	1042,15	3	7,832	,049	2-4
	17 ve Üstü	547	977,21				
	Toplam	2060	983,09				

Tablo 4-81’de yapılan analiz sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin paylaşım ihtiyacı ($X^2=6,920$), sosyal izolasyon ($X^2=3,039$) ve öğretmenlerle ilişki ($X^2=6,977$) alt boyutu puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4-81 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanlarının ($X^2=7,832$) ve sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının ($X^2=9,667$) yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-82, Tablo 4-83).

Tablo 4-82: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemeye Yönelik Yapılan Mann Whitney-U Testi

	Puan	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal Yetkinlik		14 (1)	95	366,83	34849,00		
		15 (2)	715	410,64	293606,00	30289,000	,086
		Toplam	810				
Sosyal Yetkinlik		14 (1)	95	387,58	36820,50		
		16 (3)	703	401,11	281980,50	32260,500	,591
		Toplam	798				
Sosyal Yetkinlik		14 (1)	95	315,17	29941,50		
		17 ve ü (4)	547	322,60	176461,50	25381,500	,718

	Toplam	642				
Sosyal Yetkinlik	15 (2)	715	735,44	525839,00		
	16 (3)	703	683,12	480232,00	232776,000	,016
	Toplam	1418				
Sosyal Yetkinlik	15 (2)	715	655,21	468475,00		
	17 ve ü (4)	547	600,51	328478,00	178600,000	,008
	Toplam	1262				
Sosyal Yetkinlik	16 (3)	703	628,50	441835,50		
	17 ve ü (4)	547	621,64	340039,50	190161,500	,739
	Toplam	1250				

p<0,0083 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-82 incelendiğinde hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal yetkinlik alt boyutu puanları yaş değişkenine göre 15 yaş ve 17 yaş ve üzeri olan öğrenci grubun arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,0083). 15 yaşındaki (sıra ort.=655,21) öğrenci grubunun sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının 17 yaş ve üzeri (sıra ort.=600,51) olan öğrenci grubuna göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4-83: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Toplam Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemeye Yönelik Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sosyal Medya Tutum	14 (1)	95	376,53	35770,50		
	15 (2)	715	409,35	292684,50	31210,500	,199
	Toplam	810				
Sosyal Medya Tutum	14 (1)	95	379,45	36048,00		
	16 (3)	703	402,21	282753,00	31488,000	,366
	Toplam	798				
Sosyal Medya Tutum	14 (1)	95	323,11	30695,00		
	17 ve ü (4)	547	321,22	175708,00	25830,000	,927
	Toplam	642				
Sosyal Medya Tutum	15 (2)	715	717,82	513240,50		
	16 (3)	703	701,04	492830,50	245374,500	,440
	Toplam	1418				
Sosyal Medya Tutum	15 (2)	715	654,94	468283,50		
	17 ve ü (4)	547	600,86	328669,50	178791,500	,008
	Toplam	1262				

	16 (3)	703	642,90	451960,00		
Sosyal Medya Tutum	17 ve ü (4)	547	603,14	329915,00	180037,000	,053
	Toplam	1250				

p<0,0083 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-83'te hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal medya tutum toplam puanlarının 15 ve 17 yaş ve üzeri öğrenci grubu arasında farklılaşma gösterdiği belirlenmiştir (p<0,0083). 15 yaşındaki (sıra ort.=654,94) öğrenci grubunun sosyal medya tutumlarının 17 yaş ve üzeri (sıra ort.=600,86) olan öğrenci grubuna göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 4-84: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

	Puan	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sd	X²	p	Fark
Sosyal Yetkinlik		Anadolu Lisesi	734	1018,97				1-2
		Fen Lisesi	363	902,33				1-3
		Meslek Lisesi	700	1137,09	3	43,880	,000	2-3
		Anadolu İmam Hatip Lisesi	263	955,87				3-4
		Toplam	2060					
	Paylaşım İhtiyacı		Anadolu Lisesi	734	1066,18			
		Fen Lisesi	363	1082,54				2-4
		Meslek Lisesi	700	995,60	3	12,445	,006	
		Anadolu İmam Hatip Lisesi	263	952,00				
		Toplam	2060					
Sosyal İzolasyon			Anadolu Lisesi	734	943,85			
		Fen Lisesi	363	982,16				1-3
		Meslek Lisesi	700	1142,80	3	43,183	,000	2-3
		Anadolu İmam Hatip Lisesi	263	1040,15				
		Toplam	2060					
	Öğretmenler ile İlişki		Anadolu Lisesi	734	1039,81			
		Fen Lisesi	363	884,80				1-2
		Meslek Lisesi	700	1091,79	3	29,877	,000	2-3
		Anadolu İmam Hatip Lisesi	263	1042,48				2-4
		Toplam	2060					

	Anadolu Lisesi	734	1095,72			
	Fen Lisesi	363	991,45			1-2
Sosyal Medya Tutum Toplam	Meslek Lisesi	700	1018,26	3	17,485	,001 1-4
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	263	934,96			
	Toplam	2060				

Tablo 4-84 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanları ($X^2=17,485$) ile sosyal yetkinlik ($X^2=43,880$), paylaşım ihtiyacı ($X^2=12,445$), sosyal izolasyon ($X^2=43,183$) ve öğretmenler ile ilişki ($X^2=29,877$) alt boyutu puanlarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-85, Tablo 4-86, Tablo 4-87, Tablo 4-88, Tablo 4-89).

Tablo 4-85: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu Puanlarının Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sosyal Yetkinlik	Anadolu Lisesi (1)	734	570,10	418453,00		
	Fen Lisesi (2)	363	506,34	183800,00	117734,000	,002
	Toplam	810				
Sosyal Yetkinlik	Anadolu Lisesi (1)	734	676,72	496711,00		
	Meslek Lisesi (3)	700	760,26	532184,00	226966,000	,000
	Toplam	1434				
Sosyal Yetkinlik	Anadolu Lisesi (1)	734	507,16	372252,50		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	476,24	125250,50	90534,500	,135
	Toplam	997				
Sosyal Yetkinlik	Fen Lisesi (2)	363	452,66	164314,00		
	Meslek Lisesi (3)	700	573,15	401202,00	98248,000	,000
	Toplam	1063				
Sosyal Yetkinlik	Fen Lisesi (2)	363	307,33	111562,50		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	322,01	84688,50	45496,500	,316
	Toplam	626				

	Toplam	626				
	Meslek Lisesi (3)	700	504,68	353278,50		
Sosyal Yetkinlik	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	421,63	110887,50	76171,500	,000
	Toplam	963				

p<0,0083 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-85'te hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal yetkinlik alt boyut puanlarının okul türü değişkenine göre Anadolu ve Fen Lisesi (U=117734,000) öğrencileri arasında; Anadolu ve Meslek Lisesi (U=226966,000) öğrencileri arasında; Fen ve Meslek Lisesi (U=98248,000) öğrencileri arasında; Meslek ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (U=76171,500) öğrencileri arasında anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (p<0,0083). Okul türüne göre sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının Anadolu Lisesi (sıra ort.=570,10) ve Fen Lisesi öğrenci grubu (sıra ort.=506,34) karşılaştırmasında Anadolu Lisesi; Anadolu Lisesi (sıra ort.=676,72) ve Meslek Lisesi grubu (sıra ort.=760,26) karşılaştırmasında Meslek Lisesi; Fen Lisesi (sıra ort.=452,66) ve Meslek Lisesi (sıra ort.=573,15) grubu karşılaştırmasında Meslek Lisesi; Meslek Lisesi (sıra ort.=504,68) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (sıra ort.=421,63) karşılaştırmasında Meslek Lisesi öğrencilerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Tüm karşılaştırmalar sonucunda Anadolu Lisesi öğrencilerinin sosyal yetkinliklerinin Fen Lisesi öğrencilerinden; Meslek Lisesi öğrencilerinin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4-86: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyutu Puanlarının Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Paylaşım İhtiyacı	Anadolu Lisesi (1)	734	545,78	400605,50		
	Fen Lisesi (2)	363	555,50	201647,50	130860,500	,632
	Toplam	1097				
Paylaşım İhtiyacı	Anadolu Lisesi (1)	734	741,48	544248,50		
	Meslek Lisesi (3)	700	692,35	484646,50	239296,500	,025
	Toplam	1434				
Paylaşım	Anadolu Lisesi (1)	734	513,91	377209,50		

İhtiyacı	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	457,39	120293,50	85577,500	,006
	Toplam	997				
	Paylaşım İhtiyacı	Fen Lisesi (2)	363	561,23	203726,50	
	Meslek Lisesi (3)	700	516,84	361789,50	116439,500	,025
	Toplam	1063				
Paylaşım İhtiyacı	Fen Lisesi (2)	363	329,81	119721,50		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	290,99	76529,50	41813,500	,008
	Toplam	626				
Paylaşım İhtiyacı	Meslek Lisesi (3)	700	487,40	341181,50		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	467,62	122984,50	88268,500	,325
	Toplam	963				

p<0,0083 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-86’da hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır Yapılan karşılaştırmalar sonucunda paylaşım ihtiyacı alt boyut puanları okul türü değişkenine göre Anadolu ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (U=85577,500) öğrencileri arasında; Fen ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (U=41813,500) öğrencileri arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,0083). Okul türüne göre paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının Anadolu Lisesi (sıra ort.=513,91) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrenci grubunda (sıra ort.=457,39) Anadolu Lisesi; Fen (sıra ort.=329,81) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (sıra ort.=290,99) öğrenci grubunda Fen Lisesi öğrencilerinin paylaşım ihtiyacı puanlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Fen Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin paylaşım ihtiyaçlarının Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-87: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal İzolasyon Alt Boyutu Puanlarının Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sosyal izolasyon	Anadolu Lisesi (1)	734	541,55	397499,00		
	Fen Lisesi (2)	363	564,06	204754,00	127754,000	,267
	Toplam	1097				
Sosyal izolasyon	Anadolu Lisesi (1)	734	650,62	477558,00		
	Meslek Lisesi (3)	700	787,62	551337,00	207813,000	,000

	Toplam	1434				
Sosyal izolasyon	Anadolu Lisesi (1)	734	486,67	357219,00		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	533,40	140284,00	87474,000	,024
	Toplam	997				
	Fen Lisesi (2)	363	476,06	172808,50		
Sosyal izolasyon	Meslek Lisesi (3)	700	561,01	392707,50	106742,500	,000
	Toplam	1063				
	Fen Lisesi (2)	363	306,04	111092,00		
Sosyal izolasyon	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	323,80	85159,00	45026,000	,224
	Toplam	626				
	Meslek Lisesi (3)	700	495,17	346617,50		
Sosyal izolasyon	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	446,95	117548,50	82832,500	,016
	Toplam	963				

p<0,0083 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-87’de hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal izolasyon alt boyutu puanları okul türü değişkenine göre Anadolu ve Meslek Lisesi (U=207813,000) öğrencileri arasında; Fen ve Meslek Lisesi (U=106742,500) öğrencileri arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,0083). Okul türüne göre sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının Anadolu Lisesi (sıra ort.=650,62) ve Meslek Lisesi (sıra ort.=787,62) öğrenci grubunda Meslek Lisesine giden; Fen Lisesi (sıra ort.=476,06) ve Meslek Lisesi (sıra ort.=561,01) öğrenci grubunda Meslek Lisesi öğrencilerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır. Meslek Lisesi öğrencilerinin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının Anadolu ve Fen Lisesi’ne giden öğrencilerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4-88: Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenler ile İlişki Alt Boyutu Puanlarının Okul Türü Gruplarına Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Öğretmenler ile ilişki	Anadolu Lisesi (1)	734	576,69	423290,00		
	Fen Lisesi (2)	363	493,01	178963,00	112897,000	,000
	Toplam	1097				
Öğretmenler	Anadolu Lisesi (1)	734	699,53	513451,50		

ile ilişki	Meslek Lisesi (3)	700	736,35	515443,50	243706,500	,091
	Toplam	1434				
Öğretmenler ile ilişki	Anadolu Lisesi (1)	734	498,60	365969,00		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	500,13	131534,00	96224,000	,941
	Toplam	997				
Öğretmenler ile ilişki	Fen Lisesi (2)	363	462,73	167970,00		
	Meslek Lisesi (3)	700	567,92	397546,00	101904,000	,000
	Toplam	1063				
Öğretmenler ile ilişki	Fen Lisesi (2)	363	293,06	106380,00		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	341,71	89871,00	40314,000	,001
	Toplam	626				
Öğretmenler ile ilişki	Meslek Lisesi (3)	700	488,52	341965,50		
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	464,64	122200,50	87484,500	,233
	Toplam	963				

p<0,0083 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-88’de hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanları okul türü değişkenine göre Anadolu ve Fen Lisesi (U=112897,000) öğrencileri arasında; Fen ve Meslek Lisesi (U=101904,000) öğrencileri arasında; Fen ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (U=40314,000) öğrencileri arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,0083). Okul türüne göre öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının Anadolu Lisesi (sıra ort.=576,69) ve Fen Lisesi (sıra ort.=493,01) öğrenci grubundaki karşılaştırmada Anadolu Lisesi; Fen Lisesi (sıra ort.=462,73) ve Meslek Lisesi (sıra ort.=567,92) öğrenci grubundaki karşılaştırmada Meslek Lisesi; Fen Lisesi (sıra ort.=293,06) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (sıra ort.=341,71) öğrenci grubundaki karşılaştırmada Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinde anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Fen Lisesi öğrencilerinin öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Meslek Lisesi öğrencilerine göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4-89: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Okul Türü Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sosyal Medya Tutum Toplam	Anadolu Lisesi (1)	734	567,68	416676,50	119510,500	,005
	Fen Lisesi (2)	363	511,23	185576,50		
	Toplam	1097				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Anadolu Lisesi (1)	734	743,35	545622,50	237922,500	,015
	Meslek Lisesi (3)	700	690,39	483272,50		
	Toplam	1434				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Anadolu Lisesi (1)	734	519,69	381451,50	81335,500	,000
	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	441,26	116051,50		
	Toplam	997				
	Fen Lisesi (2)	363	522,96	189833,00		
Sosyal Medya Tutum Toplam	Meslek Lisesi (3)	700	536,69	375683,00	123767,000	,489
	Toplam	1063				
	Fen Lisesi (2)	363	321,26	116617,50		
Sosyal Medya Tutum Toplam	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	302,79	79633,50	44917,500	,207
	Toplam	626				
	Meslek Lisesi (3)	700	492,18	344523,50		
Sosyal Medya Tutum Toplam	Anadolu İmam Hatip Lisesi (4)	263	454,91	119642,50	84926,500	,064
	Toplam	963				
	Meslek Lisesi (3)	700	492,18	344523,50		

p<0,0083 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-89’da hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal medya tutum toplam puanları okul türü değişkenine göre Anadolu ve Fen Lisesi (U=119510,500) öğrencileri arasında; Anadolu ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (U=81335,500) öğrencileri arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,0083). Okul türüne göre sosyal medya tutumları toplam puanlarının Anadolu Lisesi (sıra ort.=519,69) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi (sıra ort.=441,26) öğrenci grubu karşılaştırmasında Anadolu Lisesi; Anadolu Lisesi (sıra ort.=567,68) ve Fen Lisesi (sıra ort.=511,23) öğrenci grubu karşılaştırmasında Anadolu Lisesi öğrencilerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır. Anadolu Lisesi öğrencilerinin

sosyal medya tutumlarının Fen Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4-90: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Sosyal Yetkinlik	9	812	1080,55				
	10	595	1051,10				1-3
	11	653	949,49	2	18,630	,000	2-3
	Toplam	2060					
Paylaşım İhtiyacı	9	812	1027,60				2-3
	10	595	1093,10				
	11	653	977,07	2	11,911	,003	
	Toplam	2060					
Sosyal İzolasyon	9	812	1051,74				
	10	595	1017,67				
	11	653	1015,78	2	1,720	,423	
	Toplam	2060					
Öğretmenlerle İlişki	9	812	1060,91				
	10	595	1018,04				
	11	653	1004,05	2	3,721	,156	
	Toplam	2060					
Sosyal Medya Tutum Toplam	9	812	1048,88				1-3
	10	595	1078,47				2-3
	11	653	963,94	2	12,832	,002	
	Toplam	2060					

Tablo 4-90 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanları ile alt boyutu puanlarının sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda sosyal izolasyon ($X^2=1,720$) ve öğretmenlerle ilişki ($X^2=3,721$) alt boyut puanlarında sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmezken ($p>0,05$), sosyal medya tutum toplam ($X^2=12,832$) ile sosyal yetkinlik ($X^2=18,6300$), paylaşım ihtiyacı ($X^2=11,911$) alt boyut puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan Mann

Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-91, Tablo 4-92, Tablo 4-93).

Tablo 4-91: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu Puanlarının Sınıf Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sosyal Yetkinlik	9 (1)	812	712,38	578453,00	234765,000	,365
	10 (2)	595	692,56	412075,00		
	Toplam	1407				
Sosyal Yetkinlik	9 (1)	812	774,67	629034,50	231279,500	,000
	11 (3)	653	681,18	444810,50		
	Toplam	1465				
Sosyal Yetkinlik	10 (2)	595	656,53	390637,50	175207,500	,003
	11 (3)	653	595,31	388738,50		
	Toplam	1248				

p<0,016 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-91’de hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının sınıf değişkenine göre 9. ve 11. sınıf (U=231279,500) öğrencileri arasında; 10. ve 11. sınıf (U=175207,500) öğrencileri arasında anlamlı bir farklılaşma gösterdiği bulunmuştur (p<0,016). Sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının 9. sınıf (sıra ort.= 774,67) ve 11. sınıf (sıra ort.=681,18) öğrencileri arasında 9. sınıf; 10. sınıf (sıra ort.=656,53) ve 11. sınıf (sıra ort.=595,31) öğrencileri arasında 10. sınıf öğrencilerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Tüm bu yapılan karşılaştırmalar sonucunda 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının 11. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4-92: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyutu Puanlarının Sınıf Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Paylaşım İhtiyacı	9 (1)	812	685,22	556400,50	226322,500	,043
	10 (2)	595	729,63	434127,50		
	Toplam	1407				
Paylaşım İhtiyacı	9 (1)	812	748,88	608092,00	252222,000	,109
	11 (3)	653	713,25	465753,00		

	Toplam	1465				
Paylaşım İhtiyacı	10 (2)	595	661,47	393574,50		
	11 (3)	653	590,81	385801,50	172270,500	,001
	Toplam	1248				

p<0,016(Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-92’de hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanları sınıf düzeylerine göre 10. ve 11. sınıf (U=172270,500) öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<0,016). 10. sınıf öğrencilerinin (sıra ort.=661,47) paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının 11. sınıfa (sıra ort.= 590,81) giden öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-93: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Sınıf Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
	9 (1)	812	695,41	564674,00		
Sosyal Medya Tutum Toplam	10 (2)	595	715,72	425854,00	234596,000	,354
	Toplam	1407				
	9 (1)	812	759,96	617091,00		
Sosyal Medya Tutum Toplam	11(3)	653	699,47	456754,00	243223,000	,006
	Toplam	1465				
	10 (2)	595	660,75	393146,50		
Sosyal Medya Tutum Toplam	11 (3)	653	591,47	386229,50	172698,500	,001
	Toplam	1248				

p<0,016(Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-93’te hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal medya tutum toplam puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre 10. ve 11. sınıf (U=172698,500) öğrencileri arasında ve 9. sınıf ve 11. sınıf (U=243223,000) öğrencileri arasında anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir (p<0,016). 9. Sınıf (sıra ortalaması=759,96) ve 11. Sınıf (sıra ort.= 699,47) öğrencileri arasında 9. sınıf ; 10. sınıf öğrencilerin (sıra ort.= 660,75) sosyal medya tutumlarının 11. sınıfa (sıra ort.= 591,47) giden öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tüm bu yapılan karşılaştırmalar sonucunda 9. sınıf ve 10 sınıf öğrencilerinin sosyal medya tutumlarının 11. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4-94: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Gelir Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Sosyal Yetkinlik	Düşük	101	1106,40	2	1,781	,410	
	Orta	1812	1025,76				
	Yüksek	147	1036,73				
	Toplam	2060					
Paylaşım İhtiyacı	Düşük	101	955,50	2	1,852	,396	
	Orta	1812	1032,84				
	Yüksek	147	1053,14				
	Toplam	2060					
Sosyal İzolasyon	Düşük	101	1179,57	2	6,700	,035	1-2
	Orta	1812	1022,75				
	Yüksek	147	1023,67				
	Toplam	2060					
Öğretmenlerle İlişki	Düşük	101	986,27	2	,726	,696	
	Orta	1812	1034,16				
	Yüksek	147	1015,79				
	Toplam	2060					
Sosyal Medya Tutum Toplam	Düşük	101	960,32	2	1,510	,470	
	Orta	1812	1033,45				
	Yüksek	147	1042,33				
	Toplam	2060					

Tablo 4-94 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanları ile alt boyutu puanlarının gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda, sosyal medya tutum toplam puanları ($X^2=1,510$) ile sosyal yetkinlik ($X^2=1,781$), paylaşım ihtiyacı ($X^2=1,852$), öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarında ($X^2=726$) gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilemezken ($p>0,05$), sosyal izolasyon ($X^2=6,700$) alt boyutu puanlarında gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-95).

Tablo 4-95: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal İzolasyon Alt Boyut Puanlarının Gelir Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Gelir Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sosyal İzolasyon	Düşük (1)	101	1095,60	110656,00	77507,000	,009
	Orta (2)	1812	949,27	1720085,00		
	Toplam	1913				
Sosyal İzolasyon	Düşük (3)	101	134,97	13632,00	6366,000	,056
	Yüksek (4)	147	117,31	17244,00		
	Toplam	248				
Sosyal İzolasyon	Orta (2)	1812	979,97	1775707,00	133129,000	,994
	Yüksek (3)	147	980,36	144113,00		
	Toplam	1959				

p<0,016 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-95'te hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının düşük ve orta gelir düzeyi (U=77507,000) gösteren öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir (p<0,016). Gelir düzeyi düşük (sıra ort.=1095,60) olan öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının orta gelir (sıra ort.=949,27) düzeyine sahip öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4-96: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Anne Baba Birliktelik Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne-Baba Birlikte Yaşama Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sosyal Yetkinlik	Birlikte	1851	1024,85		182968,500	,199
	Ayrı	209	1080,55	225835,50		
	Toplam	2060				
Paylaşım İhtiyacı	Birlikte	1851	1028,21	1903224,50	189198,500	,603
	Ayrı	209	1050,74	219605,50		
	Toplam	2060				
Sosyal İzolasyon	Birlikte	1851	1030,60	1907639,00	193246,000	,982
	Ayrı	209	1029,62	215191,00		
	Toplam	2060				
Öğretmenlerle İlişki	Birlikte	1851	1028,92	1904522,50	190496,500	,717
	Ayrı	209	1044,53	218307,50		
	Toplam	2060				

	Birlikte	1851	1027,38	1901675,00		
Sosyal Medya Tutum Toplam	Ayrı	209	1058,16	221155,00	187649,000	,478
	Toplam	2060	1027,38	1901675,00		

Tablo 4-96 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam ve alt boyutu puanlarının anne-babanın birlikte yaşama durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4-97: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Anne Babanın Var Olma Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne-Babanın Var Olması	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sosyal Yetkinlik	Hayatta	2052	1029,73	2112998,00		
	Hayatta					
	Anne Değil	8	1229,00	9832,00	6620,000	,344
	Toplam	2060				
	Hayatta	2002	1031,66	2065392,50		
	Hayatta					
	Baba Değil	58	990,30	57437,50	55726,500	,601
	Toplam	2060				
	Hayatta	2052	1029,95	2113462,00		
	Hayatta					
	Anne Değil	8	1171,00	9368,00	7084,000	,503
	Toplam	2060				
Paylaşım İhtiyacı	Hayatta	2002	2002	1030,93		
	Hayatta					
	Baba Değil	58	58	1015,55	57191,000	,846
	Toplam	2060				
	Hayatta	2052	1030,55	2114690,50		
	Hayatta					
	Anne Değil	8	1017,44	8139,50	8103,500	,950
	Toplam	2060				
	Hayatta	2002	1031,58	2065224,50		
	Hayatta					
	Baba Değil	58	993,20	57605,50	55894,500	,627
	Toplam	2060				

Öğretmenlerle İlişki		Hayatta	2052	1029,77	2113086,00		
	Anne	Hayatta	8	1218,00	9744,00	6708,000	,369
		Değil					
		Toplam	2060				
		Hayatta	2002	1031,25	2064554,50		
	Baba	Hayatta	58	1004,75	58275,50	56564,50	337
Değil							
Toplam		2060					
Sosyal Medya Tutum Toplam		Hayatta	2052	1029,75	2113043,00		
	Anne	Hayatta	8	1223,38	9787,00	6665,000	,358
		Değil					
		Toplam	2060				
		Hayatta	2002	1030,77	2063603,00		
	Baba	Hayatta	58	1021,16	59227,00	57516,000	,958
Değil							
Toplam		2060					

Tablo 4-97 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanlarının ve alt boyutu puanlarının anne-babanın var olması değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4-98: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

	Puan	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sd	X²	p	Fark
Sosyal Yetkinlik		İlkokul	750	1052,77				
		Ortaokul	496	1082,15				1-4
		Lise	473	1050,47	3	27,616	,000	2-4
		Ön Lisans ve üstü	341	878,70				3-4
		Toplam	2060					
Paylaşım İhtiyacı		İlkokul	750	978,01				
		Ortaokul	496	1003,96				1-3
		Lise	473	1133,45	3	21,177	,000	2-3
		Ön Lisans ve üstü	341	1041,75				
		Toplam	2060					
Sosyal İzolasyon		İlkokul	750	1064,10				

	Ortaokul	496	1045,14			1-4
	Lise	473	1029,92			
	Ön Lisans ve üstü	341	936,11	3	11,331	,010
	Toplam	2060				
Öğretmenlerle İlişki	İlkokul	750	1080,92			
	Ortaokul	496	1105,34			1-4
	Lise	473	1008,19	3	48,878	,000
	Ön Lisans ve üstü	341	841,69			3-4
	Toplam	2060				
Sosyal Medya Tutum Toplam	İlkokul	750	1005,24			
	Ortaokul	496	1052,05			1-3
	Lise	473	1099,88	3	13,447	,004
	Ön Lisans ve üstü	341	958,48			
	Toplam	2060				

Tablo 4-98 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanları ($X^2=13,447$), sosyal yetkinlik ($X^2=27,616$), paylaşım ihtiyacı ($X^2=21,177$), sosyal izolasyon ($X^2=11,331$) ve öğretmenler ile ilişki ($X^2=48,878$) alt boyutu puanlarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda tüm değişkenlerde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-99, Tablo 4-100, Tablo 4-101, Tablo 4-102, Tablo 4-103).

Tablo 4-99: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal Yetkinlik	İlkokul (1)	750	616,50	462373,50		
	Ortaokul (2)	496	634,09	314507,50	180748,500	,398
	Toplam	1246				
Sosyal Yetkinlik	İlkokul (1)	750	612,55	459413,50		
	Lise (3)	473	611,13	289062,50	176961,500	,945
	Toplam	1223				
Sosyal Yetkinlik	İlkokul (1)	750	574,72	431038,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	482,84	164647,50	106336,500	,000

	Toplam	1091				
Sosyal Yetkinlik	Ortaokul (2)	496	492,37	244216,50		
	Lise (3)	473	477,27	225748,50	113647,500	,400
	Toplam	969				
Sosyal Yetkinlik	Ortaokul (2)	496	452,69	224534,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	370,00	126168,50	67857,500	,000
	Toplam	837				
Sosyal Yetkinlik	Lise (3)	473	436,08	206264,00		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	367,86	125441,00	67130,000	,000
	Toplam	814				

Tablo 4-99’da hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının anne eğitim düzeylerine göre annesi ilkököl ve ön lisans ve üstü (U=106336,500) mezunu; ortaokul ve ön lisans ve üstü (U=67857,500) mezunu; lise ve ön lisans ve üstü (U=67130,000) mezunu olan öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (p<0,008). Bu farklılıklarda sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının annesi ilkököl mezunu (sıra ort.=574,72) ve ön lisans ve üstü mezunu (sıra ort.=482,84) karşılaştırmasında annesi ilkököl mezunu grubunun; ortaokul mezunu (sıra ort.=452,69) ve ön lisans ve üstü mezunu (sıra ort.=370,00) karşılaştırmasında annesi ortaokul mezunu olan öğrenci grubunun; lise (sıra ort.=436,08) ve ön lisans ve üstü mezunu (sıra ort.=367,86) karşılaştırmasında annesi lise mezunu olan öğrenci grubunun anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Annesi ön lisans ve üstü mezunu olan öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının annesi ilkököl ve ortaokul mezunu olan öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur. Anne eğitim düzeyi azaldıkça öğrencilerin sosyal yetkinlik puanının arttığı görülmektedir.

Tablo 4-100: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyut Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Paylaşım İhtiyacı	İlkokul (1)	750	617,45	463086,00		
	Ortaokul (2)	496	632,65	313795,00	181461,000	,465
	Toplam	1246				
Paylaşım İhtiyacı	İlkokul (1)	750	576,14	432106,50		
	Lise (3)	473	668,86	316369,50	150481,500	,000

	Toplam	1223				
Paylaşım İhtiyacı	İlkokul (1)	750	535,42	401566,00		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	569,27	194120,00	119941,000	,100
	Toplam	1091				
Paylaşım İhtiyacı	Ortaokul (2)	496	455,47	225913,50		
	Lise (3)	473	515,97	244051,50	102657,500	,001
	Toplam	969				
Paylaşım İhtiyacı	Ortaokul (2)	496	412,84	204767,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	427,96	145935,50	81511,500	,373
	Toplam	837				
Paylaşım İhtiyacı	Lise mezunu (3)	473	422,63	199902,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	386,52	131802,50	73491,500	,030
	Toplam	814				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-100'de hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanları anne eğitim düzeylerine göre annesi ilkokul ve lise mezunu (U=150481,500); ortaokul ve lise mezunu (U=102657,500) olan öğrenci grupları arasında farklılık göstermektedir (p<0,008). Paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının annesi ilkokul mezunu (sıra ort.=576,14) ve lise mezunu (sıra ort.=668,86) karşılaştırmasında annesi lise mezunu öğrenci grubunun; annesi ortaokul mezunu (sıra ort.=455,47) ve lise mezunu (sıra ort.=515,97) karşılaştırmasında annesi lise mezunu olan öğrenci grubunun anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Annesi lise mezunu olan öğrenci grubunun paylaşım ihtiyacı puanının annesi ortaokul ve ilkokul mezunu olan öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-101: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal İzolasyon Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal İzolasyon	İlkokul (1)	750	627,97	470977,00		
	Ortaokul (2)	496	616,74	305904,00	182648,000	,589
	Toplam	1246	627,97	470977,00		
Sosyal İzolasyon	İlkokul (1)	750	620,28	465212,00		
	Lise (3)	473	598,87	283264,00	171163,000	,301
	Toplam	1223	620,28	465212,00		

	İlkokul (1)	750	566,85	425134,50		
Sosyal İzolasyon	Ön Lisans ve ü. (4)	341	500,15	170551,50	112240,500	,001
	Toplam	1091				
	Ortaokul (2)	496	488,66	242377,50		
Sosyal İzolasyon	Lise (3)	473	481,16	227587,50	115486,500	,676
	Toplam	969				
	Ortaokul (2)	496	436,74	216621,50		
Sosyal İzolasyon	Ön Lisans ve ü. (4)	341	393,20	134081,50	75770,500	,010
	Toplam	837				
	Lise (3)	473	423,90	200504,00		
Sosyal İzolasyon	Ön Lisans ve ü. (4)	341	384,75	131201,00	72890,000	,019
	Toplam	814				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-101’de hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal izolasyon alt boyutu puanlarında anne eğitim düzeylerine göre annesi ilkokul ve ön lisans ve üstü mezunu (U=112240,500) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (p<0,008). Annesi ilkokul mezunu (sıra ort.=566,85) olan öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanları annesi ön lisans ve üstü (sıra ort.=500,15) olan öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 4-102: Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenler ile İlişki Alt Boyutu Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne eğitim düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öğretmenler ile ilişki	İlkokul (1)	750	617,64	463228,50		
	Ortaokul (2)	496	632,36	313652,50	181603,500	,477
	Toplam	1246				
Öğretmenler ile ilişki	İlkokul (1)	750	628,64	471483,50		
	Lise (3)	473	585,61	276992,50	164891,500	,037
	Toplam	1223				
Öğretmenler ile ilişki	İlkokul (1)	750	585,64	439228,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	458,82	156457,50	98146,500	,000
	Toplam	1091				
Öğretmenler ile ilişki	Ortaokul (2)	496	507,39	251665,50		
	Lise (3)	473	461,52	218299,50	106198,500	,010
	Toplam	969				
Öğretmenler	Ortaokul (2)	496	462,58	229440,50		

ile ilişki	Ön Lisans ve üstü (4)	341	355,61	121262,50	62951,500	,000
	Toplam	837				
<hr/>						
	Lise (3)	473	435,06	205785,50		
Öğretmenler ile ilişki	Ön Lisans ve üstü (4)	341	369,27	125919,50	67608,500	,000
	Toplam	814				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-102’de hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarında anne eğitim düzeylerine göre annesi ilkököl ve ön lisans ve üstü mezunu (U=98146,500), ortaokul ve ön lisans ve üstü (U=62951,500), lise ve ön lisans ve üstü mezunu (U=67608,500) olan öğrenci grupları arasında farklılık olduğu belirlenmiştir (p<0,008). Öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının annesi ilkököl (sıra ort.=585,64) ve ön lisans ve üstü mezunu (sıra ort.=458,82) öğrenci grubu karşılaştırmasında annesi ilkököl mezunu olan; ortaokul (sıra ort.=462,58) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=355,61) öğrenci grubu karşılaştırmasında annesi ortaokul mezunu olan; lise (sıra ort.=435,06) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.= 369,27) karşılaştırmasında annesi lise mezunu olan öğrenci grubunun anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Annesi ilkököl, ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerin öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanları annesi ön lisans ve üstü mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4-103: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne eğitim düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal Medya Tutum Toplam	İlkokul (1)	750	612,19	459141,50		
	Ortaokul (2)	496	640,60	317739,50	98146,500	,172
	Toplam	1246				
Sosyal Medya Tutum Toplam	İlkokul (1)	750	590,43	442823,00		
	Lise (3)	473	646,20	305653,00	161198,000	,007
	Toplam	1223				
Sosyal Medya Tutum Toplam	İlkokul (1)	750	553,62	415218,00		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	529,23	180468,00	122157,000	,236
	Toplam	1091				
Sosyal Medya	Ortaokul (2)	496	474,10	235151,50		

Tutum Toplam	Lise (3)	473	496,43	234813,50	111895,500	,214
	Toplam	969				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Ortaokul (2)	496	434,35	215435,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	396,68	135267,50	76956,500	,027
	Toplam	837				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Lise (3)	473	431,24	203976,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	341	374,57	127728,50	69417,500	,001
	Toplam	814				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-103'te hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal medya tutum toplam puanları anne eğitim düzeylerine göre annesi ilkököl ve lise (U=161198,000); lise ve ön lisans ve üstü mezunu (U=69417,500) olan öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,008). Anne eğitim düzeyine göre sosyal medya tutum toplam puanının annesi ilkököl (sıra ort.=590,43) ve lise (sıra ort.=646,20) arasındaki karşılaştırmada lise; lise (sıra ort.=431,24) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=374,57) öğrenci grubu arasındaki karşılaştırmada lise mezunu olan öğrencilerin anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Anne eğitim düzeyi lise olan öğrencilerin sosyal medya tutumlarının annesi ilkököl ve ön lisans ve üstü olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4-104: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	Fark
Sosyal Yetkinlik	İlkökököl	500	1070,93	3	25,879	,000	
	Ortaoköl	485	1035,31				1-4
	Lise	602	1085,16				2-4
	Ön Lisans ve üstü	473	913,26				3-4
	Toplam	2060					
Paylaşım İhtiyacı	İlkökököl	500	935,65				
	Ortaoköl	485	974,58				1-3
	Lise	602	1130,51	3	35,344	,000	1-4
	Ön Lisans ve üstü	473	1060,82				2-3
	Toplam	2060					
Sosyal	İlkökököl	500	1085,99				

İzolasyon	Ortaokul	485	1044,40				1-4
	Lise	602	1037,11	3	13,590	,004	
	Ön Lisans ve üstü	473	949,18				
	Toplam	2060					
Öğretmenlerle İlişki	İlkokul	500	1083,68				1-4
	Ortaokul	485	1062,84				2-4
	Lise	602	1068,53	3	33,692	,000	3-4
	Ön Lisans ve üstü	473	892,72				
	Toplam	2060					
Sosyal Medya Tutum Toplam	İlkokul	500	988,59				
	Ortaokul	485	996,57				1-3
	Lise	602	1116,85	3	18,029	,000	2-3
	Ön Lisans ve üstü	473	999,69				3-4
	Toplam	2060					

Tablo 4-104 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutumları ($X^2=18,029$) ile sosyal yetkinlik ($X^2=25,879$), paylaşım ihtiyacı ($X^2=35,344$), sosyal izolasyon ($X^2=13,590$) ve öğretmenler ile ilişki ($X^2=33,692$) alt boyutu puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-105, Tablo 4-106, Tablo 4-107, Tablo 4-108, Tablo 4-109).

Tablo 4-105: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklaşp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal Yetkinlik	İlkokul (1)	500	501,02	250511,50		
	Ortaokul (2)	485	484,73	235093,50	117238,500	,368
	Toplam	985				
Sosyal Yetkinlik	İlkokul (1)	500	547,23	273616,00		
	Lise (3)	602	555,04	334137,00	148366,000	,684
	Toplam	1102				
Sosyal Yetkinlik	İlkokul (1)	500	523,68	261837,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	448,23	212013,50	99912,500	,000

	Toplam	973				
Sosyal Yetkinlik	Ortaokul (2)	485	529,87	256986,50		
	Lise (3)	602	555,38	334341,50	139131,500	,182
	Toplam	1087				
Sosyal Yetkinlik	Ortaokul (2)	485	506,71	245755,00		
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	451,60	213606,00	101505,000	,002
	Toplam	958				
Sosyal Yetkinlik	Lise (3)	602	577,73	347796,00		
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	487,43	230554,00	118453,000	,000
	Toplam	1075				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-105'te hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının baba eğitim düzeylerine göre babası ilkokul ve ön lisans ve üstü (U=99912,500) mezunu olan öğrenciler; ortaokul ve ön lisans ve üstü (U=101505,000) mezunu olan öğrenciler; lise ve ön lisans ve üstü (U=118453,000) mezunu olan öğrenciler arasında farklılık gösterdiği bulunmuştur (p<0,008). Sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının babası ilkokul mezunu (sıra ort.=523,68) ve ön lisans ve üstü mezunu (sıra ort.=448,23) karşılaştırmasında babası ilkokul mezunu grubun; ortaokul mezunu (sıra ort.=506,71) ve ön lisans ve üstü mezunu (sıra ort.=451,60) karşılaştırmasında babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin; lise (sıra ort.=577,73) ve ön lisans ve üstü mezunu (sıra ort.=487,43) karşılaştırmasında babası lise mezunu olan öğrenci grubunun anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tüm yapılan karşılaştırmalar sonucunda babası ön lisans ve üstü olan öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının babası ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 4-106: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Paylaşım İhtiyacı	İlkokul (1)	500	484,46	242230,00		
	Ortaokul (2)	485	501,80	243375,00	116980,000	,338
	Toplam	985				
Paylaşım İhtiyacı	İlkokul (1)	500	494,10	247050,50		
	Lise (3)	602	599,17	360702,50	121800,500	,000

	Toplam	1102				
Paylaşım İhtiyacı	İlkokul (1)	500	458,09	229043,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	517,56	244807,50	103793,500	,001
	Toplam	973				
Paylaşım İhtiyacı	Ortaokul (2)	485	499,01	242017,50		
	Lise (3)	602	580,25	349310,50	124162,500	,000
	Toplam	1087				
Paylaşım İhtiyacı	Ortaokul (2)	485	459,77	222990,50		
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	499,73	236370,50	105135,500	,025
	Toplam	958				
Paylaşım İhtiyacı	Lise (3)	602	554,08	333559,00		
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	517,53	244791,00	132690,000	,055
	Toplam	1075				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-106'da hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarında baba eğitim düzeylerine göre farklılaşma babası ilkokul ve lise (U=121800,500), ortaokul ve ön lisans ve üstü (U=105135,500), ortaokul ve lise (U=124162,500) mezunu olan öğrenci gruplarında olduğu görülmektedir (p<0,008). Baba eğitim düzeyine göre ilkokul (sıra ort.=494,10) ve lise (sıra ort.=599,17) arasındaki karşılaştırmada lise; ortaokul (sıra ort.=499,01) ve lise (sıra ort.=580,25) arasındaki karşılaştırmada lise; ortaokul (sıra ort.=459,77) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=499,73) arasındaki karşılaştırmada ön lisans ve üstü mezunu olan öğrenci grubunun paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanları anlamlı derecede yüksektir.

Tüm bu yapılan analizler sonucunda baba eğitim düzeyine göre paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının babası lise mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerden; babası ön lisans ve üstü mezunu olan öğrencilerin babası ortaokul mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4-107: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal İzolasyon Alt Boyut Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal İzolasyon	İlkokul (1)	500	502,71	251353,00	116397,000	,276
	Ortaokul (2)	485	482,99	234252,00		
	Toplam	985				
Sosyal İzolasyon	İlkokul (1)	500	565,82	282908,50	143341,500	,173
	Lise (3)	602	539,61	324844,50		
	Toplam	1102				
Sosyal İzolasyon	İlkokul (1)	500	518,47	259234,00	102516,000	,000
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	453,74	214617,00		
	Toplam	973				
Sosyal İzolasyon	Ortaokul (2)	485	546,21	264910,50	144914,500	,835
	Lise (3)	602	542,22	326417,50		
	Toplam	1087				
Sosyal İzolasyon	Ortaokul (2)	485	501,20	243080,00	104180,000	,014
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	457,25	216281,00		
	Toplam	958				
Sosyal İzolasyon	Lise (3)	602	558,28	336083,00	130166,000	,015
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	512,19	242267,00		
	Toplam	1075				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-107’de hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal izolasyon alt boyutu puanları baba eğitim düzeylerine göre babası ilkokul ve ön lisans ve üstü mezunu (U=102516,000) olan öğrenci grubu arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<0,008). Babası ilkokul mezunu (sıra ort.=518,47) olan öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanı babası ön lisans ve üstü olan (sıra ort.=453,74) öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 4-108: Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenler ile İlişki Alt Boyutu Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öğretmenler ile İlişki	İlkokul (1)	500	497,39	248695,50	119054,500	,621
	Ortaokul (2)	485	488,47	236909,50		
	Toplam	985				
Öğretmenler ile İlişki	İlkokul (1)	500	555,63	277812,50	148437,500	,693
	Lise (3)	602	548,07	329940,50		
	Toplam	1102				
Öğretmenler ile İlişki	İlkokul (1)	500	531,67	265833,00	95917,000	,000
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	439,78	208018,00		
	Toplam	973				
Öğretmenler ile İlişki	Ortaokul (2)	485	542,57	263147,50	145292,500	,892
	Lise (3)	602	545,15	328180,50		
	Toplam	1087				
Öğretmenler ile İlişki	Ortaokul (2)	485	517,79	251128,50	96131,500	,000
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	440,24	208232,50		
	Toplam	958				
Öğretmenler ile İlişki	Lise (3)	602	578,31	348140,00	118109,000	,000
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	486,70	230210,00		
	Toplam	1075				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-108’de hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanları baba eğitim düzeylerine göre babası ilkokul ve ön lisans ve üstü (U=95917,000) mezunu olan; ortaokul ve ön lisans ve üstü (U=96131,500) mezunu olan; lise ve ön lisans ve üstü (U=118109,000) mezunu olan öğrenci grupları arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<0,008). Baba eğitim düzeyine göre öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanının babası ilkokul (sıra ort.=531,67) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=439,78) arasındaki karşılaştırmada ilkokul; ortaokul (sıra ort.=517,79) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=440,24) arasındaki karşılaştırmada ortaokul; lise (sıra ort.=578,31) ve ön lisans ve üstü (sıra ort.=486,70) arasındaki karşılaştırmada lise öğrenci grubunun lehine olduğu bulunmuştur. Babası ön lisans ve üstü olan öğrencilerin öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanları babası lise, ortaokul ve ilkokul öğrencilerine göre daha düşüktür.

Baba eğitim düzeyi arttıkça öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanının düştüğü söylenebilir.

Tablo 4-109: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal Medya Tutum Toplam	İlkokul (1)	500	490,98	245489,00	120239,000	,821
	Ortaokul (2)	485	495,08	240116,00		
	Toplam	985				
Sosyal Medya Tutum Toplam	İlkokul (1)	500	514,29	257144,00	131894,000	,000
	Lise (3)	602	582,41	350609,00		
	Toplam	1102				
Sosyal Medya Tutum Toplam	İlkokul (1)	500	484,33	242163,50	116913,500	,760
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	489,83	231687,50		
	Toplam	973				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Ortaokul (2)	485	508,78	246759,00	128904,000	,001
	Lise (3)	602	572,37	344569,00		
	Toplam	1087				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Ortaokul (2)	485	478,71	232172,50	114317,500	,928
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	480,31	227188,50		
	Toplam	958				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Lise (3)	602	565,07	340170,00	126079,000	,001
	Ön Lisans ve üstü (4)	473	503,55	238180,00		
	Toplam	1075				

p<0,008 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-109’da hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal medya tutum toplam puanları baba eğitim düzeylerine göre babası ilkokul ve lise (U=131894,000); ortaokul ve lise (U=128904,000); lise ve ön lisans ve üstü (U=126079,000) mezunu olan öğrenci grupları arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<0,008). Baba eğitim düzeyine göre sosyal medya tutum toplam puanlarının babası ilkokul (sıra ort.=514,29) ve lise (sıra ort.=582,41) arasındaki karşılaştırmada lise; ortaokul (sıra ort.=508,78) ve lise (sıra ort.=572,37) arasındaki karşılaştırmada lise; lise (sıra ort.=565,07) ve ön lisans ve üstü (sıra toplamı=503,55) arasındaki karşılaştırmada lise öğrenci grubunun anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Babası lise mezunu olan öğrencilerin sosyal medya tutumlarının babası

ilkokul, ortaokul ve ön lisans ve üstü olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4-110: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Sosyal Medya Sitesine Üyelik	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal Yetkinlik	Evet	1906	1034,81	1972343,00	138552,000	,247
	Hayır	154	977,19	150487,00		
	Toplam	2060				
Paylaşım İhtiyacı	Evet	1906	1054,34	2009576,50	101318,500	,000
	Hayır	154	735,41	113253,50		
	Toplam	2060				
Sosyal İzolasyon	Evet	1906	1024,39	1952491,50	135120,500	,100
	Hayır	154	1106,09	170338,50		
	Toplam	2060				
Öğretmenlerle İlişki	Evet	1906	1024,90	1953450,50	136079,500	,130
	Hayır	154	1099,87	169379,50		
	Toplam	2060				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Evet	1906	1047,37	1996281,50	114613,500	,000
	Hayır	154	821,74	126548,50		
	Toplam	2060				

Tablo 4-110 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutumları toplam puanları (U=114613,500) ile paylaşım ihtiyacı (U=101318,500) alt boyut puanlarının sosyal medya sitesine üyelik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmıştır ($p < 0,05$). Sosyal medya sitesine üye olan öğrencilerin üye olmayan öğrencilere göre sosyal medya tutumları ve paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının daha yüksek oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 4-110'da ortaöğretim öğrencilerinin sosyal yetkinlik (U=138552,000), sosyal izolasyon (U=135120,500) ve öğretmenlerle ilişki (U=136079,500) alt boyutu puanlarının sosyal medya sitesine üyelik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 4-111: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyutu Puanlarının Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Sosyal Yetkinlik	Her gün bir kereden fazla	1628	1075,70				
	Haftada bir kereden fazla	75	804,31				1-2
	Ayda bir kereden fazla	15	985,43				1-4
	Her gün bir kere	243	896,37				1-6
	Haftada bir kere	47	893,30	5	50,875	,000	
	Ayda bir kere	52	705,38				
	Toplam	2060					
Paylaşım İhtiyacı	Her gün bir kereden fazla	1628	1125,84				1-2
	Haftada bir kereden fazla	75	750,71				1-4
	Ayda bir kereden fazla	15	739,73				1-5
	Her gün bir kere	243	715,27				1-6
	Haftada bir kere	47	538,78	5	212,409	,000	2-6
	Ayda bir kere	52	450,45				4-6
	Toplam	2060					
Sosyal İzolasyon	Her gün bir kereden fazla	1628	1049,60				
	Haftada bir kereden fazla	75	946,89				
	Ayda bir kereden fazla	15	921,07				
	Her gün bir kere	243	960,62				
	Haftada bir kere	47	940,91	5	8,338	,139	
	Ayda bir kere	52	992,30				
	Toplam	2060					
Öğretmenlerle İlişki	Her gün bir kereden fazla	1628	1030,55				
	Haftada bir kereden fazla	75	967,35				
	Ayda bir kereden fazla	15	1319,93				
	Her gün bir kere	243	1022,20				
	Haftada bir kere	47	1139,64	5	6,533	,258	
	Ayda bir kere	52	976,80				
	Toplam	2060					
Sosyal Medya Tutum Toplam	Her gün bir kereden fazla	1628	1099,64				
	Haftada bir kereden fazla	75	765,70				1-2
	Ayda bir kereden fazla	15	952,03				1-4
	Her gün bir kere	243	811,99				1-5
	Haftada bir kere	47	760,53	5	115,667	,000	1-6
	Ayda bir kere	52	535,69				4-6
	Toplam	2060					

Tablo 4-111 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenlerle ilişki ($X^2=6,533$) ve sosyal izolasyon ($X^2=8,338$) alt boyutu puanlarının sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4-111 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutumları ($X^2=115,667$) ile sosyal yetkinlik ($X^2=50,875$), paylaşım ihtiyacı ($X^2=212,409$) alt boyutu puanlarının sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4-112: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu Puanlarının Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal Yetkinlik	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	861,86	1403101,50	45004,500	,000
	Haftada bir kereden fazla (2)	75	638,06	47854,50		
	Toplam	1703				
Sosyal Yetkinlik	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	822,68	1339326,50	11099,500	,543
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	747,97	11219,50		
	Toplam	1643				
Sosyal Yetkinlik	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	957,36	1558584,00	163026,000	,000
	Her gün bir kere (4)	243	792,89	192672,00		
	Toplam	1871				
Sosyal Yetkinlik	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	842,12	1370977,50	31544,500	,040
	Haftada bir kere (5)	47	695,16	32672,50		
	Toplam	1675				
Sosyal Yetkinlik	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	849,68	1383277,00	27385,000	,000
	Ayda bir kere (6)	52	553,13	28763,00		
	Toplam	1680				
Sosyal Yetkinlik	Haftada bir kereden fazla (2)	75	44,03	3302,50	452,500	,233
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	52,83	792,50		

	Toplam		90				
Sosyal Yetkinlik	Haftada bir kereden fazla (2)	75	147,57	11067,50			
	Her gün bir kere (4)	243	163,18	39653,50	8217,500		,198
	Toplam	318					
Sosyal Yetkinlik	Haftada bir kereden fazla (2)	75	59,74	4480,50			
	Haftada bir kere (5)	47	64,31	3022,50	1630,500		,486
	Toplam	122					
Sosyal Yetkinlik	Haftada bir kereden fazla (2)	75	66,91	5018,50			
	Ayda bir kere (6)	52	59,80	3109,50	1731,500		,283
	Toplam	127					
Sosyal Yetkinlik	Ayda bir kereden fazla (3)	15	141,17	2117,50			
	Her gün bir kere (4)	243	128,78	31293,50	1647,500		,532
	Toplam	258					
Sosyal Yetkinlik	Ayda bir kereden fazla (3)	15	33,73	506,00			
	Haftada bir kere (5)	47	30,79	1447,00	319,000		,581
	Toplam	62					
Sosyal Yetkinlik	Ayda bir kereden fazla (3)	15	41,73	626,00			
	Ayda bir kere (6)	52	31,77	1652,00	274,000		,080
	Toplam	67					
Sosyal Yetkinlik	Her gün bir kere (4)	243	145,79	35428,00			
	Haftada bir kere (5)	47	143,98	6767,00	5639,000		,892
	Toplam	290					
Sosyal Yetkinlik	Her gün bir kere (4)	243	153,72	37354,50			
	Ayda bir kere (6)	52	121,26	6305,50	4927,500		,013
	Toplam	295					
Sosyal Yetkinlik	Haftada bir kere (5)	47	55,06	2588,00			
	Ayda bir kere (6)	52	45,42	2362,00	984,000		,094
	Toplam	99					

p<0,003(Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-112’de hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal yetkinlik boyutu puanları sosyal medyayı her gün bir kereden fazla ve haftada bir kereden fazla (U=45004,500); her gün bir kereden fazla ve her gün bir kere (U=163026,000); her gün bir kereden fazla ve ayda bir kere (U=27385,000) kullanan öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,003). Sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı değişkenine göre sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının her gün bir kereden fazla (sıra ort.=842,12) kullananların haftada bir kereden fazla (sıra ort.=638,06) kullananlardan; her gün bir kereden fazla (sıra

ort.=957,36) kullananların her gün bir kere (sıra ort.=792,89) kullananlardan; her gün bir kereden fazla (sıra ort.=849,68) kullananların ayda bir kere (sıra ort.=59,80) kullanan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sosyal medyayı her gün bir kereden fazla kullanan öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının her gün bir kere, haftada bir kereden fazla ve ayda bir kere sosyal medya kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4-113: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyut Puanlarının Hangi Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığına Göre Farklılaştığını Belirlemeye Yönelik Mann Whitney-U Testi

Puan	Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Paylaşım İhtiyacı	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	865,62	1409236,50		
	Haftada bir kereden fazla (2)	75	556,26	41719,50	38869,500	,000
	Toplam	1703				
Paylaşım İhtiyacı	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	824,84	1342833,50		
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	514,17	7712,50	7592,500	,011
	Toplam	1643				
Paylaşım İhtiyacı	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	985,04	1603643,50		
	Her gün bir kere (4)	243	607,46	147612,50	117966,500	,000
	Toplam	1871				
Paylaşım İhtiyacı	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	851,29	1385905,50		
	Haftada bir kere (5)	47	377,54	17744,50	16616,500	,000
	Toplam	1675				
Paylaşım İhtiyacı	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	857,05	1395278,00		
	Ayda bir kere (6)	52	322,35	16762,00	15384,000	,000
	Toplam	1680				
Paylaşım İhtiyacı	Haftada bir kereden fazla (2)	75	45,45	3408,50		
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	45,77	686,50	558,500	,965
	Toplam	90				
Paylaşım İhtiyacı	Haftada bir kereden fazla (2)	75	162,27	12170,50		
	Her gün bir kere (4)	243	158,64	38550,50	8904,500	,765
	Toplam	318				
Paylaşım İhtiyacı	Haftada bir kereden fazla (2)	75	66,17	4962,50		
	Haftada bir kere (5)	47	54,05	2540,50	1412,500	,065
	Toplam	122				
Paylaşım İhtiyacı	Haftada bir kereden fazla (2)	75	72,57	5442,50		
	Ayda bir kere (6)	52	51,64	2685,50	1307,500	,002
	Toplam	127				

Paylaşım İhtiyacı	Ayda bir kereden fazla (3)	15	131,97	1979,50		
	Her gün bir kere (4)	243	129,35	31431,50	1785,500	,895
	Toplam	258				
Paylaşım İhtiyacı	Ayda bir kereden fazla (3)	15	36,63	549,50		
	Haftada bir kere (5)	47	29,86	1403,50	275,500	,205
	Toplam	62				
Paylaşım İhtiyacı	Ayda bir kereden fazla (3)	15	43,20	648,00		
	Ayda bir kere (6)	52	31,35	1630,00	252,000	,038
	Toplam	67				
Paylaşım İhtiyacı	Her gün bir kere (4)	243	150,60	36596,50		
	Haftada bir kere (5)	47	119,12	5598,50	4470,500	,018
	Toplam	290				
Paylaşım İhtiyacı	Her gün bir kere (4)	243	157,22	38204,50		
	Ayda bir kere (6)	52	104,91	5455,50	4077,500	,000
	Toplam	295				
Paylaşım İhtiyacı	Haftada bir kere (5)	47	54,20	2547,50		
	Ayda bir kere (6)	52	46,20	2402,50	1024,500	,166
	Toplam	99				

Tablo 4-113'te hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanları sosyal medyayı her gün bir kereden fazla ve haftada bir kereden fazla ($U=38869,500$); her gün bir kereden fazla ve her gün bir kere ($U=117966,500$); her gün bir kereden fazla ve haftada bir kere ($U=16616,500$); her gün bir kereden fazla ve ayda bir kere ($U=15384,000$); haftada bir kereden fazla ve ayda bir kere ($U=1307,500$); her gün bir kere ve ayda bir kere ($U=4077,500$) kullanan öğrenci grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,003$). Sosyal medya siteleri kullanım sıklığı değişkenine göre paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının her gün bir kereden fazla (sıra ort.=865,62) kullananların haftada bir kereden fazla (sıra ort.=556,26) kullananlardan; her gün bir kereden fazla (sıra ort.=985,04) kullananların her gün bir kere (sıra ort.=607,46) kullananlardan; her gün bir kereden fazla (sıra ort.=857,05) kullananların ayda bir kere (sıra ort.=322,35) kullanan öğrencilerin puanları anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Her gün bir kere, haftada bir kereden fazla ve ayda bir kere sosyal medya kullanan paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının sosyal medyayı her gün bir kereden fazla kullanan öğrencilerden daha düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 4-114: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal Medya Tutum Toplam	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	864,15	1406841,50	41264,500	,000
	Haftada bir kereden fazla (2)	75	588,19	44114,50		
	Toplam	1703				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	1628	823,08	10447,000	,335
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	15	704,47		
	Toplam	1643				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	970,25	1579571,00	142039,000	,000
	Her gün bir kere (4)	243	706,52	171685,00		
	Toplam	1871				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	845,71	1376812,00	25710,000	,000
	Haftada bir kere (5)	47	571,02	26838,00		
	Toplam	1675				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Her gün bir kereden fazla (1)	1628	854,44	1391028,00	19634,000	,000
	Ayda bir kere (6)	52	404,08	21012,00		
	Toplam	1680				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Haftada bir kereden fazla (2)	75	44,23	3317,00	467,000	,301
	Ayda bir kereden fazla (3)	15	51,87	778,00		
	Toplam	90				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Haftada bir kereden fazla (2)	75	152,88	11466,00	8616,000	,475
	Her gün bir kere (4)	243	161,54	39255,00		
	Toplam	318				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Haftada bir kereden fazla (2)	75	61,61	4620,50	1754,500	,966
	Haftada bir kere (5)	47	61,33	2882,50		
	Toplam	122				

Sosyal Medya Tutum Toplam	Haftada bir kereden fazla (2)	75	70,79	5309,50		
	Ayda bir kere (6)	52	54,20	2818,50	1440,500	,012
	Toplam	127				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Ayda bir kereden fazla (3)	15	146,43	2196,50		
	Her gün bir kere (4)	243	128,45	31214,50	1568,500	,365
	Toplam	258				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Ayda bir kereden fazla (3)	15	36,07	541,00		
	Haftada bir kere (5)	47	30,04	1412,00	284,000	,260
	Toplam	62				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Ayda bir kereden fazla (3)	15	45,20	678,00		
	Ayda bir kere (6)	52	30,77	1600,00	222,000	,011
	Toplam	67				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Her gün bir kere (4)	243	147,06	35736,50		
	Haftada bir kere (5)	47	137,41	6458,50	5330,500	,470
	Toplam	290				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Her gün bir kere (4)	243	156,41	38006,50		
	Ayda bir kere (6)	52	108,72	5653,50	4275,500	,000
	Toplam	295				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Haftada bir kere (5)	47	56,72	2666,00		
	Ayda bir kere (6)	52	43,92	2284,00	906,000	,027
	Toplam	99				

p<0,003(Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-114'te hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal medya tutum toplam puanları sosyal medya sitesini her gün bir kereden fazla ve haftada bir kereden fazla (U=41264,500); her gün bir kereden fazla ve her gün bir kere (U=142039,000); her gün bir kereden fazla ve haftada bir kere (U=25710,000); her gün bir kereden fazla ve ayda bir kere (U=19634,000); her gün bir kere ve ayda bir kere(U=4275,500) kullanan öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,003). Sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı değişkenine göre sosyal medya tutum toplam puanlarının her gün bir kereden fazla (sıra ort.=864,15) kullananların haftada bir kereden fazla (sıra ort.=588,19) kullananlardan; her gün bir kereden fazla (sıra ort.=970,25) kullananların her gün bir

kere (sıra ort.=706,52) kullanan; her gün bir kereden fazla (sıra ort.= 854,44) fazla kullananların haftada bir kere (sıra ort.=571,02) kullanan, her gün bir kereden fazla (sıra ort.=854,44) kullananların ayda bir kere (sıra ort.=404,08) kullanan; her gün bir kere (sıra ort.=156,41) kullananların ayda bir kere (sıra ort.=108,72) kullanan öğrencilerin puanları anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sosyal medyayı her gün bir kereden fazla kullanan öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanlarının her gün bir kere, haftada bir kere, haftada bir kereden fazla ve ayda bir kere sosyal medya kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit etmiştir.

Tablo 4-115: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının İnternette Günlük Harcanan Zaman Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternette Günlük Harcanan Zaman	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
Sosyal Yetkinlik	Bir Saatten Az	160	800,97				1-3
	1-2 Saat	536	902,44				1-4
	3-4 Saat	629	990,12				1-5
	4-6 Saat	379	1136,97	4	128,987	,000	2-4 2-5
	6 Saatten Fazla	356	1284,46				3-4
	Toplam	2060					3-5 4-5
	Paylaşım İhtiyacı	Bir Saatten Az	160	634,02			
1-2 Saat		536	896,52				1-4 1-5
3-4 Saat		629	1033,34				2-3 2-4
4-6 Saat		379	1188,38	4	168,500	,000	2-5
6 Saatten Fazla		356	1237,31				3-4
Toplam		2060					3-5
Sosyal İzolasyon		Bir Saatten Az	160	929,59			
	1-2 Saat	536	919,53				1-5
	3-4 Saat	629	989,99				2-4
	4-6 Saat	379	1151,10	4	66,413	,000	2-5
	6 Saatten Fazla	356	1186,12				3-4 3-5
	Toplam	2060					2-4
	Öğretmenlerle İlişki	Bir Saatten Az	160	1066,21			
1-2 Saat		536	1071,15				
3-4 Saat		629	983,53				
4-6 Saat		379	1016,13	4	7,767	,100	
6 Saatten Fazla		356	1051,54				

	Toplam	2060				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Bir Saatten Az	160	749,48		1-2	
	1-2 Saat	536	961,62		1-3	
	3-4 Saat	629	1024,91		1-4	
	4-6 Saat	379	1114,29	4	73,381 ,000	1-5
	6 Saatten Fazla	356	1181,18		2-4	
	Toplam	2060			2-5 3-5	

Tablo 4-115 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutumları ($X^2=73,381$) ile sosyal yetkinlik ($X^2=128,987$), sosyal izolasyon ($X^2=66,413$), paylaşım ihtiyacı ($X^2=168,500$) alt boyutu puanlarının internette günlük harcanan zaman değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Öğretmenle ilişki alt boyutu puanlarının ise internette günlük harcanan zaman değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 4-116: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Yetkinlik Alt Boyut Puanlarının Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	İnternette Günlük Harcanan Zaman	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sosyal Yetkinlik	Bir Saatten Az (1)	160	321,05	51368,50		
	1-2 Saat (2)	536	356,69	191187,50	38488,500	,049
	Toplam	696				
Sosyal Yetkinlik	Bir Saatten Az (1)	160	331,96	53113,00		
	3-4 Saat (3)	629	411,04	258542,00	40233,000	,000
	Toplam	789				
Sosyal Yetkinlik	Bir Saatten Az (1)	160	207,58	33212,50		
	4-6 Saat (4)	379	296,35	112317,50	20332,500	,000
	Toplam	539				
Sosyal Yetkinlik	Bir Saatten Az (1)	160	181,88	29101,00		
	6 Saatten Fazla (5)	356	292,94	104285,00	16221,000	,000
	Toplam	516				
Sosyal Yetkinlik	1-2 Saat (2)	536	554,18	297040,00		
	3-4 Saat (3)	629	607,56	382155,00	153124,000	,007
	Toplam	1165				
Sosyal	1-2 Saat (2)	536	414,47	222153,50		

Yetkinlik	4-6 Saat (4)	379	519,57	196916,50	78237,500	,000
	Toplam	915				
	1-2 Saat (2)	536	382,60	205076,00		
Sosyal Yetkinlik	6 Saatten Fazla (5)	356	542,70	193202,00	61160,000	,000
	Toplam	892				
	3-4 Saat (3)	629	475,94	299365,00		
Sosyal Yetkinlik	4-6 Saat (4)	379	551,90	209171,00	101230,000	,000
	Toplam	1008				
	3-4 Saat (3)	629	440,59	277130,00		
Sosyal Yetkinlik	6 Saatten Fazla (5)	356	585,60	208475,00	78995,000	,000
	Toplam	985				
	4-6 Saat (4)	379	339,14	128535,50		
Sosyal Yetkinlik	6 Saatten Fazla (5)	356	398,72	141944,50	56525,500	,000
	Toplam	735				

p<0,005 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-116’da hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal yetkinlik alt boyutu puanları interneti bir saatten az ve 3-4 saat (U=40233,000); bir saatten az ve 4-6 saat (U=20332,500); bir saatten az ve 6 saatten fazla (U=16221,000); 1-2 saat ve 4-6 saat (U=78237,500); 1-2 saat ve 6 saatten fazla (U= 61160,000); 3-4 saat ve 4-6 saat (U= 101230,000); 3-4 saat ve 6 saatten fazla (U=78995,000); 4-6 saat ve 6 saatten fazla (U=56525,500) kullanan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<0,005). Bir saatten az (sıra ort.= 331,96) ve 3-4 saat (sıra ort.=411,04) arasında 3-4 saat; bir saatten az (sıra ort.=207,58) ve 4-6 saat (sıra ort.=296,35) arasında 4-6 saat ; bir saatten az (sıra ort.=181,88) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=292,94) arasında 6 saatten fazla; 1-2 saat (sıra ort.=414,47) ve 4-6 saat (sıra ort.=519,57) arasında 4-6 saat; 1-2 saat (sıra ort.=382,60) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=542,70) arasında 6 saatten fazla; 3-4 saat (sıra ort.= 475,94) ve 4-6 saat (sıra ort.=551,90) arasında 4-6 saat; 3-4 saat (sıra ort.= 440,59) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=585,60) arasında 6 saatten fazla; 4-6 saat (sıra ort.=339,14) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=398,72) arasında 6 saatten fazla kullanan öğrencilerin daha yüksek bulunmuştur. Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının internette günlük harcadıkları zamana göre incelenmesi sonucunda; 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette zaman harcayan öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının 1 saatten az ve

1-2 saat arasında zaman harcayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4-117: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyut Puanlarının İnternette Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	İnternette Günlük Harcanan Zaman	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Paylaşım İhtiyacı	Bir Saatten Az (1)	160	273,49	43759,00	30879,000	,000
	1-2 Saat (2)	536	370,89	198797,00		
	Toplam	696				
Paylaşım İhtiyacı	Bir Saatten Az (1)	160	266,59	42654,00	29774,000	,000
	3-4 Saat (3)	629	427,66	269001,00		
	Toplam	789				
Paylaşım İhtiyacı	Bir Saatten Az (1)	160	171,83	27492,00	14612,000	,000
	4-6 Saat (4)	379	311,45	118038,00		
	Toplam	539				
Paylaşım İhtiyacı	Bir Saatten Az (1)	160	163,61	26177,50	13297,500	,000
	6 Saatten Fazla (5)	356	301,15	107208,50		
	Toplam	516				
Paylaşım İhtiyacı	1-2 Saat (2)	536	538,57	288673,00	144757,000	,000
	3-4 Saat (3)	629	620,86	390522,00		
	Toplam	1165				
Paylaşım İhtiyacı	1-2 Saat (2)	536	403,67	216366,00	72450,000	,000
	4-6 Saat (4)	379	534,84	202704,00		
	Toplam	915				
Paylaşım İhtiyacı	1-2 Saat (2)	536	388,90	208448,00	64532,000	,000
	6 Saatten Fazla (5)	356	533,23	189830,00		
	Toplam	892				
Paylaşım İhtiyacı	3-4 Saat (3)	629	474,04	298173,00	100038,000	,000
	4-6 Saat (4)	379	555,05	210363,00		
	Toplam	1008				
Paylaşım İhtiyacı	3-4 Saat (3)	629	455,77	286680,00	88545,000	,000
	6 Saatten Fazla (5)	356	558,78	198925,00		
	Toplam	985				
Paylaşım İhtiyacı	4-6 Saat (4)	379	357,05	135322,50	63312,500	,148
	6 Saatten Fazla (5)	356	379,66	135157,50		
	Toplam	735				

p<0,005 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-117’de hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarında interneti bir saatten az ve 1-2 saat (U=30879,000) arasında, bir saatten az ve 3-4 saat (U=29774,000) arasında; bir saatten az ve 4-6 saat (U=14612,000) arasında; bir saatten az ve 6 saatten fazla (U=13297,500) arasında; 1-2 saat ve 3-4 saat (U=144757,000) arasında; 1-2 saat ve 4-6 saat (U=72450,000) arasında; 1-2 saat ve 6 saatten fazla (U=64532,000) arasında; 3-4 saat ve 4-6 saat (U=100038,000); 3-4 saat ve 6 saatten fazla (U=63312,500) kullanan olan öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,005$). Paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanının bir saatten az (sıra ort.=273,49) ve 1-2 saat (sıra ort.=370,89) arasında 1-2 saat; bir saatten az (sıra ort.=266,59) ve 3-4 saat (sıra ort.=427,66) arasında 3-4 saat; bir saatten az (sıra ort.=171,83) ve 4-6 saat (sıra ortalaması =311,45) arasında 4-6 saat; bir saatten az (sıra ort.=163,61) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=301,15) arasında 6 saatten fazla; 1-2 saat (sıra ort.=538,57) ve 3-4 saat (sıra ort.=620,86) arasında 3-4 saat; 1-2 saat (sıra ort.= 403,67) ve 4-6 saat (sıra ort.=534,84) arasında 4-6 saat; 1-2 saat (sıra ort.=388,90) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=533,23) arasında 6 saatten fazla; 3-4 saat (sıra ort.= 474,04) ve 4-6 saat (sıra ort.=555,05) arasında 4-6 saat ; 3-4 saat (sıra ort.=455,77 ve 6 saatten fazla (sıra ort.=558,78) arasında 6 saatten fazla kullanan öğrencilerin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda 1-2 saat, 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının 1 saatten az internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının 1-2 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının 3-4 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4-118: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal İzolasyon Puanlarının İnternette Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	İnternette Günlük Harcanan Zaman	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
	Bir Saatten Az (1)	160	346,13	55380,50		
Sosyal İzolasyon	1-2 Saat (2)	536	349,21	187175,50	42500,500	,865
	Toplam	696				

Sosyal İzolasyon	Bir Saatten Az (1)	160	372,88	59660,00		
	3-4 Saat (3)	629	400,63	251995,00	46780,000	,168
	Toplam	789				
Sosyal İzolasyon	Bir Saatten Az (1)	160	232,57	37210,50		
	4-6 Saat (4)	379	285,80	108319,50	24330,500	,000
	Toplam	539				
Sosyal İzolasyon	Bir Saatten Az (1)	160	219,52	35124,00		
	6 Saatten Fazla (5)	356	276,02	98262,00	22244,000	,000
	Toplam	516				
Sosyal İzolasyon	1-2 Saat (2)	536	559,85	300081,00		
	3-4 Saat (3)	629	602,72	379114,00	156165,000	,030
	Toplam	1165				
Sosyal İzolasyon	1-2 Saat (2)	536	414,62	222237,00		
	4-6 Saat (4)	379	519,35	196833,00	78321,000	,000
	Toplam	915				
Sosyal İzolasyon	1-2 Saat (2)	536	401,35	215121,50		
	6 Saatten Fazla (5)	356	514,48	183156,50	71205,500	,000
	Toplam	892				
Sosyal İzolasyon	3-4 Saat (3)	629	473,46	297804,00		
	4-6 Saat (4)	379	556,02	210732,00	99669,000	,000
	Toplam	1008				
Sosyal İzolasyon	3-4 Saat (3)	629	458,18	288195,50		
	6 Saatten Fazla (5)	356	554,52	197409,50	90060,500	,000
	Toplam	985				
Sosyal İzolasyon	4-6 Saat (4)	379	359,93	136412,50		
	6 Saatten Fazla (5)	356	376,59	134067,50	64402,500	,287
	Toplam	735				

p<0,005 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-118’de hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal izolasyon alt boyutu puanlarında interneti bir saatten az ve 4-6 saat (U=24330,500); bir saatten az ve 6 saatten fazla (U=22244,000); 1-2 saat ve 4-6 saat (U=78321,00); 1-2 saat ve 6 saatten fazla (U=71205,500); 3-4 saat ve 4-6 saat (U=99669,00); 3-4 saat ve 6 saatten fazla (U=90060,500) kullanan öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (p<0,005). Sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının interneti bir saatten az (sıra ort.=232,57) ve 4-6 saat (sıra ort.=285,80) arasında 4-6 saat; bir saatten az (sıra ort.= 219,52) ve 6 saatten fazla (sıra

ort.=276,02) arasında 6 saatten fazla; 1-2 saat (sıra ort.=414,62) ve 4-6 saat (sıra ort.=519,35) arasında 4-6 saat; 1-2 saat (sıra ort.=401,35) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=514,48) arasında 6 saatten fazla; 3-4 saat (sıra ort.=473,46) ve 4-6 saat (sıra ort.=556,02) arasında 4-6 saat; 3-4 saat (sıra ort.= 458,18) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=554,42) arasında 6 saatten fazla kullanan öğrencilerin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının internette günlük harcadıkları zamana göre incelenmesi sonucunda; 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette zaman harcayan öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının 1 saatten az, 1-2 saat ve 3-4 saat arasında zaman harcayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir

Tablo 4-119: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının İnternette Günlük Harcanan Zaman Gruplarına Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	İnternette Günlük Harcanan Zaman	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal Medya Tutum Toplam	Bir Saatten Az (1)	160	291,37	46619,00		
	1-2 Saat (2)	536	365,55	195937,00	33739,000	,000
	Toplam	696				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Bir Saatten Az (1)	160	306,99	49119,00		
	3-4 Saat (3)	629	417,39	262536,00	36239,000	,000
	Toplam	789				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Bir Saatten Az (1)	160	203,93	32629,00		
	4-6 Saat (4)	379	297,89	112901,00	19749,000	,000
	Toplam	539				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Bir Saatten Az (1)	160	188,68	30189,00		
	6 Saatten Fazla (5)	356	289,88	103197,00	17309,000	,000
	Toplam	516				
Sosyal Medya Tutum Toplam	1-2 Saat (2)	536	562,67	301593,50		
	3-4 Saat (3)	629	600,32	377601,50	157677,500	,057
	Toplam	1165				
Sosyal Medya Tutum Toplam	1-2 Saat (2)	536	429,67	230303,00		
	4-6 Saat (4)	379	498,07	188767,00	86387,000	,000
	Toplam	915				
Sosyal Medya Tutum Toplam	1-2 Saat (2)	536	409,22	219342,00		
	6 Saatten Fazla (5)	356	502,63	178936,00	75426,000	,000
	Toplam	892				
Sosyal Medya	3-4 Saat (3)	629	487,17	306432,50		

Tutum Toplam	4-6 Saat (4)	379	533,25	202103,50	108297,500	,015
	Toplam	1008				
Sosyal Medya Tutum Toplam	3-4 Saat (3)	629	465,03	292503,50		
	6 Saatten Fazla (5)	356	542,42	193101,50	94368,500	,000
	Toplam	985				
Sosyal Medya Tutum Toplam	4-6 Saat (4)	379	355,08	134576,00		
	6 Saatten Fazla (5)	356	381,75	135904,00	62566,000	,089
	Toplam	735				

p<0,005 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-119’da hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal medya tutum toplam puanlarında interneti bir saatten az ve 1-2 saat (U=33739,000); bir saatten az ve 3-4 saat (U=36239,000); bir saatten az ve 4-6 saat (U=19749,000); bir saatten az ve 6 saatten fazla (U=17309,000); 1-2 saat ve 4-6 saat (U=86387,000); 1-2 saat ve 6 saatten fazla (U=75426,000); 3-4 saat ve 6 saatten fazla (U=94368,500) kullanan öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (p<0,005). Sosyal medya tutumlarının bir saatten az (sıra ort.=291,37) ve 1-2 saat (sıra ort.=365,55) arasında 1-2 saat; bir saatten az (sıra ort.=306,99) ve 3-4 saat (sıra ort.=417,39) arasında 3-4 saat; bir saatten az (sıra ort.=203,93) ve 4-6 saat (sıra ort.=297,89) arasında 4-6 saat; bir saatten az (sıra ort.=188,68) ve 6 saatten fazla (sıra ortalaması =289,88) arasında 6 saatten fazla ; 1-2 saat (sıra ort.= 429,67) ve 4-6 saat (sıra ort.=498,07) arasında 4-6 saat ; 1-2 saat (sıra ort.=409,22) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=502,63) arasında 6 saatten fazla ; 3-4 saat (sıra ort.=465,03) ve 6 saatten fazla (sıra ort.=542,42) arasında 6 saatten fazla kullanan olan öğrencilerin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda 1-2 saat, 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanlarının 1 saatten az internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanlarının 1-2 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanlarının 3-4 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4-120: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının İnternetin Kullanıldığı Mekân Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternetin Kullanıldığı Mekân	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
Sosyal Yetkinlik	Ev	1907	1027,19	3	4,465	,215
	Okul	103	1008,28			
	Arkadaşımın evi	30	1184,85			
	İnternet kafe	20	1229,08			
	Toplam	2060				
Paylaşım İhtiyacı	Ev	1907	1038,24	3	6,776	,079
	Okul	103	894,92			
	Arkadaşımın evi	30	1084,68			
	İnternet kafe	20	909,05			
	Toplam	2060				
Sosyal İzolasyon	Ev	1907	1029,07	3	2,236	,525
	Okul	103	1003,16			
	Arkadaşımın evi	30	1106,12			
	İnternet kafe	20	1194,10			
	Toplam	2060				
Öğretmenlerle İlişki	Ev	1907	1032,16	3	,657	,883
	Okul	103	995,43			
	Arkadaşımın evi	30	1004,30			
	İnternet kafe	20	1092,50			
	Toplam	2060				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Ev	1907	1036,51	3	2,971	,396
	Okul	103	937,10			
	Arkadaşımın evi	30	1007,68			
	İnternet kafe	20	972,55			
	Toplam	2060				

Tablo 4-120 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanları ($X^2=2,971$), sosyal yetkinlik ($X^2=4,465$), paylaşım ihtiyacı ($X^2=6,776$), sosyal izolasyon ($X^2=2,236$) ve öğretmenler ile ilişki ($X^2=,657$) alt boyut puanlarının internetin kullanıldığı mekân durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4-121: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alete Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Sosyal Yetkinlik	Bilgisayar	216	1036,55				
	Cep telefonu	1812	1033,79				
	Tablet	32	803,20	2	4,765	,092	
	Toplam	2060					
Paylaşım İhtiyacı	Bilgisayar	216	906,75				
	Cep telefonu	1812	1050,83				1-2
	Tablet	32	714,63	2	20,547	,000	2-3
	Toplam	2060					
Sosyal İzolasyon	Bilgisayar	216	1002,97				
	Cep telefonu	1812	1035,74				
	Tablet	32	919,59	2	1,723	,422	
	Toplam	2060					
Öğretmenlerle İlişki	Bilgisayar	216	991,24				
	Cep telefonu	1812	1039,36				
	Tablet	32	793,77	2	6,494	,039	2-3
	Toplam	2060					
Sosyal Medya Tutum Toplam	Bilgisayar	216	944,87				
	Cep telefonu	1812	1046,79				
	Tablet	32	685,98	2	16,583	,000	2-3
	Toplam	2060					

Tablo 4-121 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin internete en çok girilen teknolojik alet değişkenine göre sosyal yetkinlik ($X^2=4,765$) ve sosyal izolasyon ($X^2=1,723$) alt boyutu puanlarının farklılık göstermediği ($p>0,05$); sosyal medya tutum toplam puanı ($X^2=16,583$) ile paylaşım ihtiyacı ($X^2=20,547$) ve öğretmenler ile ilişki ($X^2=6,494$) alt boyutu puanlarının internete en çok girilen teknolojik alete göre farklılık gösterdiği saptanmıştır ($p<0,05$).

Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 4-122, Tablo 4-123, Tablo 4-124).

Tablo 4-122: Ortaöğretim Öğrencilerinin Paylaşım İhtiyacı Alt Boyut Puanlarının İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Paylaşım İhtiyacı	Bilgisayar (1)	216	888,08	191826,00	168390,000	,001
	Cep telefonu (2)	1812	1029,57	1865580,00		
	Toplam	2028				
Paylaşım İhtiyacı	Bilgisayar (1)	216	127,17	27468,50	2879,500	,128
	Tablet (3)	32	106,48	3407,50		
	Toplam	248				
Paylaşım İhtiyacı	Cep telefonu (2)	1812	927,76	1681101,50	19460,500	,001
	Tablet (3)	32	624,64	19988,50		
	Toplam	1844				

p<0,016 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-122’de hangi gruplar arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının internete en çok girilen teknolojik alet değişkenine göre bilgisayar ve cep telefonu (U=168390,000); cep telefonu ve tablet (U=19460,500) kullanan öğrenciler arasında anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir (p<0,016). İnternete en çok girilen teknolojik alet değişkenine göre paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının bilgisayar (sıra ort.=127,17) ve cep telefonu (sıra ort.=1029,57) arasındaki karşılaştırmada cep telefonu; cep telefonu (sıra ort.=927,76) ve tablet (sıra ort.=624,64) arasındaki karşılaştırmada cep telefonu kullanan öğrencilerin puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tüm bu yapılan karşılaştırmalar sonucunda cep telefonu kullanan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı bilgisayar ve tablet kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4-123: Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğretmenlerle İlişki Alt Boyut Puanlarının İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemeye Yönelik Mann Whitney-U Testi

Puan	İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Öğretmenler ile İlişki	Bilgisayar (1)	216	972,41	210040,50	186604,500	,216
	Cep telefonu (2)	1812	1019,52	1847365,50		
	Toplam	2028				
Öğretmenler	Bilgisayar (1)	216	127,33	27503,50		

ile İlişki	Tablet (3)	32	105,39	3372,50	2844,500	,104
	Toplam	248				
Öğretmenler ile İlişki	Cep telefonu (2)	1812	926,34	1678534,00		
	Tablet (3)	32	704,88	22556,00	22028,000	,015
	Toplam	1844				

p<0,016 (Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-123'te hangi grup arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda, öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının internete girerken cep telefonu ve tablet (U=22028,000) kullanan öğrenci grubu arasında anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir (p<0,016). İnternete girerken cep telefonu (sıra ortalaması=926,34) kullanan öğrencilerin öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanları internete tablet (sıra ort.=704,88) ile giren öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 4-124: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam Puanlarının İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet Gruplarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	İnternete En Çok Girilen Teknolojik Alet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal Medya Tutum Toplam	Bilgisayar (1)	216	925,40	199886,00		
	Cep telefonu (2)	1812	1025,12	1857520,00	176450,000	,018
	Toplam	2028				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Bilgisayar (1)	216	127,97	27642,50		
	Tablet (3)	32	101,05	3233,50	2705,500	,047
	Toplam	248				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Cep telefonu (2)	1812	928,17	1681844,00		
	Tablet (3)	32	601,44	19246,00	18718,000	,001
	Toplam	1844				

p<0,016(Bonferroni düzeltmesi)

Tablo 4-124'te hangi grup arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda, sosyal medya tutumlarında internete girerken cep telefonu ve tablet (U=18718,000) kullanan öğrencilere göre anlamlı farklılaşma olduğu belirlenmiştir (p<0,016). İnternete girerken cep telefonu (sıra ort.=928,17) kullanan öğrencilerin sosyal medya tutumlarının tablettten (sıra ort.=601,44) giren öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4-125: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği ile Alt Boyut Puanlarının Sosyal Medya Sitesine Üyelik İsmi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Sosyal Medya Sitesine Üyelik İsmi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Sosyal Yetkinlik	Gerçek	1819	1028,21	1870310,50	215020,500	,630
	Takma	241	1047,80	252519,50		
	Toplam	2060				
Paylaşım İhtiyacı	Gerçek	1819	1041,94	1895286,50	198382,500	,016
	Takma	241	944,16	227543,50		
	Toplam	2060				
Sosyal İzolasyon	Gerçek	1819	1032,02	1877239,50	216429,500	,750
	Takma	241	1019,05	245590,50		
	Toplam	2060				
Öğretmenlerle İlişki	Gerçek	1819	1045,33	1901458,00	192211,000	,002
	Takma	241	918,56	221372,00		
	Toplam	2060				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Gerçek	1819	1040,18	1892094,00	201575,000	,042
	Takma	241	957,41	230736,00		
	Toplam	2060				

Tablo 4-125 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal yetkinlik (U=215020,500), sosyal izolasyon (U=216429,500) alt boyutu puanlarının sosyal medya sitelerine üyelik ismi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farka rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4-125 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanı (U=201575,000) ile paylaşım ihtiyacı (U=198382,500) ve öğretmenler ile ilişki (U=192211,000) alt boyutu puanlarının sosyal medya siteleri üyelik ismine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$). Sosyal medya sitesine üyelikte gerçek isim kullanan öğrencilerin takma ad kullanan öğrencilere göre sosyal medya tutum toplam puanı ile paylaşım ihtiyacı ve öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4-126: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puanlarının İnterneti Kullanım Amacına Göre Farklaşp Farklaşmadığını Test Etmek İçin Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Puan	İnternetin Kullanım Amacı	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p	Fark
Sosyal Yetkinlik	Oyun (1)	275	832,58	6	169,854	,000	
	Paylaşımında bulunma (2)	392	1216,23				1-2
	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	1103,15				2-3
	Araştırma ve ödev (4)	131	575,10				2-4
	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	843,11				2-5
	İletişim kurma (6)	465	1040,16				2-6
	Takip etme/edilme(7)	29	1253,78				4-6
							4-7
	Toplam	2060					5-7
Paylaşım İhtiyacı	Oyun (1)	275	832,58	6	169,854	,000	
	Paylaşımında bulunma (2)	392	1216,23				1-2
	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	1103,15				1-3
	Araştırma ve ödev (4)	131	575,10				1-4
	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	843,11				1-6
	İletişim kurma (6)	465	1040,16				1-7
	Takip etme/edilme(7)	29	1253,78				2-3
							2-4
	Toplam	2060					2-5
Sosyal İzolasyon	Oyun (1)	275	941,67	6	18,810	,004	
	Paylaşımında bulunma (2)	392	1100,23				
	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	1017,49				
	Araştırma ve ödev (4)	131	977,43				
	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	965,34				
	İletişim kurma (6)	465	1058,53				1-2
	Takip etme/edilme(7)	29	1241,12				
	Toplam	2060					
Öğretmenlerle İlişki	Oyun (1)	275	921,93				
	Paylaşımında bulunma (2)	392	1134,56				1-2
	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	984,39				1-4
	Araştırma ve ödev (4)	131	1150,69				2-3
	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	1028,79				

	İletişim kurma (6)	465	1030,08	6	32,993	,000	
	Takip etme/edilme(7)	29	1188,34				
	Toplam	2060					
	Oyun (1)	275	908,71				
	Paylaşımında bulunma (2)	392	1204,99				1-2
	Sosyal sitelerdeki akışa bakmak (3)	670	1065,54				1-3 1-4 2-3 2-4
Sosyal Medya Tutum Toplam	Araştırma ve ödev (4)	131	714,65				2-5
	Yeni bir şeyler öğrenmek (5)	98	862,26				2-6 3-4
	İletişim kurma (6)	465	1019,64	6	94,593	,000	3-5
	Takip etme/edilme(7)	29	1186,71				4-6 4-7
	Toplam	2060					

Tablo 4-126 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanları ($X^2=94,593$) ile sosyal yetkinlik ($X^2=65,353$), paylaşım ihtiyacı ($X^2=169,854$), sosyal izolasyon ($X^2=18,810$) ve öğretmenler ile ilişki ($X^2=32,993$) alt boyut puanlarının internetin kullanım amacı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$).

Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının internet kullanım amacına göre oyun ve paylaşımında bulunma ($U=41309,000$); paylaşımında bulunma ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak ($U=103532,500$); paylaşımında bulunma ve araştırma ve ödev ($U=17200,000$); paylaşımında bulunma ve yeni bir şeyler öğrenmek ($U=12425,500$); paylaşımında bulunma ve iletişim kurma ($U=74609,000$); araştırma ve ödev ve iletişim kurma ($U=25179,000$); araştırma ve ödev ve takip etme, takip edilme ($U=1211,500$); yeni bir şeyler öğrenmek ve takip etme, takip edilme ($U=856,500$) öğrenci grupları arasında anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p<0,002$). İnternet kullanım amacına göre oyun (sıra ort.=294,76) ve paylaşımında bulunma (sıra ort. =361,53) arasında paylaşımında bulunma; paylaşımında bulunma (sıra ort. 602,39) ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=490,03) arasında paylaşımında bulunma; paylaşımında bulunma (sıra ort.=283,62) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=197,30) arasında paylaşımında bulunma; paylaşımında bulunma (sıra ort.=262,80) ve yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=176,29) arasında paylaşımında bulunma; paylaşımında bulunma (sıra ort.=471,17) ve iletişim kurma (sıra ort.=393,45) arasında paylaşımında bulunma; araştırma ve ödev (sıra ort.=258,21) ve

iletişim kurma (sıra ort.=309,85) arasında iletişim kurma; araştırma ve ödev (sıra ort.= 75,25) ve takip etme, takip edilme (sıra ort.=104,22) arasında takip etme/takip edilme; yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=58,24) ve takip etme, takip edilme (sıra ort.=83,47) arasında takip etme, takip edilme amacıyla kullanan öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanları interneti kullanma amacı paylaşımında bulunmak olan öğrencilerin oyun, sosyal sitelerdeki akışa bakmak, araştırma ve ödev, yeni bir şeyler öğrenmek ve iletişim kurma olan öğrencilerden; iletişim kurma amacıyla kullananların araştırma ve ödev ihtiyacı amacıyla kullananlardan; takip etme edilme ihtiyacı amacıyla kullanan öğrencilerin interneti kullanma amacı yeni bir şeyler öğrenme ve araştırma ve ödev amacıyla kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan karşılaştırmalar sonucunda paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının internet kullanım amacına göre oyun ve paylaşımında bulunma (U=34297,500); oyun ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (U=67424,000); oyun ve araştırma ve ödev (U=13268,500); oyun ve iletişim kurma (U=51029,500); oyun ve takip etme, takip edilme (U=2367,500); paylaşımında bulunma ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (U=115581,500); paylaşımında bulunma ve araştırma ve ödev (U=10425,000); paylaşımında bulunma ve yeni bir şeyler öğrenmek (U=12188,500); paylaşımında bulunma ve iletişim kurma (U=75531,000); sosyal sitelerdeki akışa bakmak ve araştırma ve ödev (U=21164,000); sosyal sitelerdeki akışa bakmak ve yeni bir şeyler öğrenmek (U=24177,500); araştırma ve ödev ve yeni bir şeyler öğrenmek (U=4483,000); araştırma ve ödev ve iletişim kurma (U=16658,500); araştırma ve ödev ve takip etme, takip edilme (U=693,000); yeni bir şeyler öğrenmek ve takip etme, takip edilme (U=836,000) amacıyla kullananlar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0,002$). Paylaşım ihtiyacı alt boyut puanlarının oyun (sıra ort.=262,65) ve paylaşımında bulunma (sıra ort.=384,05) arasında paylaşımında bulunma; oyun (sıra ort.=383,18) ve sosyal sitelerde akışa bakmak (sıra ort.=509,87) arasında sosyal sitelerde akışa bakmak; oyun (sıra ort.=220,759) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=167,29) arasında oyun; oyun (sıra ort.=323,56) ve iletişim kurma (sıra ort.=398,26) arasında iletişim kurma ; oyun (sıra ort.=146,61) ve takip etme takip edilme (sıra ort.=208,36) arasında takip etme takip edilme; paylaşımında bulunma (sıra ort.= 570,96) ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=508,41)

arasında paylaşımda bulunma; paylaşımda bulunma (sıra ort.=300,91) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=145,58) arasında paylaşımda bulunma; paylaşımda bulunma (sıra ort.=263,41) ve yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=173,87) arasında paylaşımda bulunma; paylaşımda bulunma (sıra ort.=468,82) ve iletişim kurma (sıra ort.=395,43) arasında paylaşımda bulunma; sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=493,91) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=227,56) arasında sosyal sitelerdeki akışa bakmak; sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=397,41) ve yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=296,21) arasında sosyal sitelerde akışa bakmak; araştırma ve ödev (sıra ort.=100,22) ve yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=134,76) arasında yeni bir şeyler öğrenmek; araştırma ve ödev (sıra ort.=193,16) ve iletişim kurma (sıra ort.=328,18) arasında iletişim kurma; araştırma ve ödev (sıra ort.=71,29) ve takip etme, takip edilme (sıra ort.=122,10) arasında takip etme, takip edilme; yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=58,03) ve takip etme, takip edilme (sıra ort.=84,17) arasında takip edilme amacıyla kullanan öğrencilerin anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda interneti kullanma amacı oyun olan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının araştırma ve ödev amacıyla kullanan öğrencilerden; paylaşımda bulunmak için kullanan öğrencilerin oyun, sosyal sitelerdeki akışa bakmak, araştırma ve ödev, yeni bir şeyler öğrenmek ve iletişim kurma amacıyla kullanan öğrencilerden; sosyal sitelerdeki akışa bakmak amacıyla kullanan öğrencilerin oyun ve yeni bir şeyler öğrenmek için kullanan öğrencilerden; iletişim kurmak için kullananların oyun ve araştırma ve ödev için kullanan öğrencilerden; takip etme edilme amacıyla kullanan öğrencilerin oyun, yeni bir şeyler öğrenme ve araştırma ve ödev amacıyla kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal izolasyon alt boyut puanlarının internet kullanım amacına göre oyun ve paylaşımda bulunma ($U=45860,000$) amacıyla kullanan öğrenciler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,002$). İnterneti paylaşımda bulunmak (sıra ort.=354,51) amacıyla kullanan öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarını oyun (sıra ort.=304,76) amacıyla kullanan öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının internet kullanım amacı arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda

farklılık oyun ve paylaşımda bulunma (U=43362,500); oyun ve araştırma ve ödev (U=14081,500); paylaşımda bulunma ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (U=112128,500) için kullanan öğrencilerden kaynaklandığı tespit edilmiştir ($p<0,002$). İnterneti oyun (sıra ort.=295,68) ve paylaşımda bulunma (sıra ort.=360,88) amacıyla kullananlarda paylaşımda bulunma; oyun (sıra ort.=189,21) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=233,51) amacıyla kullananlarda araştırma ve ödev; paylaşımda bulunma (sıra ort.=580,46) ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=502,86) amacıyla kullananlar arasında paylaşımda bulunmak için kullanan öğrencilerin öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanları anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Tüm bu karşılaştırmalar sonucunda interneti paylaşımda bulunmak, ödev ve araştırma için kullanan öğrencilerin oyun amacıyla kullananlardan; paylaşımda bulunmak için kullananların sosyal sitelerdeki akışa bakmak için kullananlardan öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sosyal medya tutumlarının internet kullanım amacına göre oyun ve paylaşımda bulunma (U=38991,000); oyun ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (U=77745,500); oyun ve araştırma ve ödev (U=14559,000); paylaşımda bulunma ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (U=112397,000); paylaşımda bulunma ve araştırma ve ödev (U=14134,500); paylaşımda bulunma ve yeni bir şeyler öğrenmek (U=12961,500); paylaşımda bulunma ve İletişim kurma (U=74512,000); sosyal sitelerdeki akışa bakmak ve araştırma ve ödev (U=28628,000); sosyal sitelerdeki akışa bakmak ve yeni bir şeyler öğrenmek (U=26064,500); araştırma ve ödev ve iletişim kurma (U=21250,000); araştırma ve ödev ve takip etme, takip edilme olan öğrencilerde elde edilmiştir ($p<0,002$). Sosyal medya tutum toplam puanlarının oyun (sıra ort.=279,79) ve paylaşımda bulunma (sıra ort.=372,03) arasında paylaşımda bulunma; oyun (sıra ort.=420,71) ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=494,46) arasında sosyal sitelerdeki akışa bakmak; oyun (sıra ort.=216,06) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=177,14) arasında oyun; paylaşımda bulunma (sıra ort.=579,77) ve sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=503,26) arasında paylaşımda bulunma; paylaşımda bulunma (sıra ort.=291,44) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=173,90) arasında paylaşımda bulunma; paylaşımda bulunma (sıra ort.=261,43) ve yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=181,76) arasında paylaşımda bulunma; paylaşımda

bulunma (sıra ort.=471,42) ve iletişim kurma (sıra ort.=393,24) arasında paylaşımda bulunma; sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=423,77) ve araştırma ve ödev (sıra ort.=284,53) arasında sosyal sitelerdeki akışa bakmak; sosyal sitelerdeki akışa bakmak (sıra ort.=394,60) ve yeni bir şeyler öğrenmek (sıra ort.=315,46) arasında sosyal sitelerdeki akışa bakmak; araştırma ve ödev (sıra ort.=228,21) ve iletişim kurma (sıra ort.=318,30) arasında iletişim kurma amacıyla kullanan öğrencilerin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanları oyun amacıyla kullananların araştırma ve ödev için kullananlardan; paylaşımda bulunmak amacıyla kullananların oyun, sosyal sitelerdeki akışa bakmak, araştırma ve ödev, yeni bir şeyler öğrenmek ve iletişim kurmak için kullananlardan; sosyal sitelerdeki akışa bakmak amacıyla kullananların oyun, araştırma ve ödev ve yeni bir şeyler öğrenmek için kullananlardan; iletişim kurmak amacıyla kullananların araştırma ve ödev için kullananlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4-127: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt Boyutları ile Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanım Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Test Etmek İçin Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Anne-Baba Sosyal Medya Kullanım	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p	
Sosyal Yetkinlik	Evet	1412	1044,49	1474824,50	437729,500	,114	
	Anne Hayır	648	1000,01	648005,50			
	Toplam	2060					
	Baba	Evet	1517	1038,84	1575917,00	399217,000	,287
		Hayır	543	1007,21	546913,00		
		Toplam	2060				
Paylaşım İhtiyacı	Evet	1412	1087,69	1535817,00	376737,000	,000	
	Anne Hayır	648	905,88	587013,00			
	Toplam	2060					
	Baba	Evet	1517	1069,51	1622447,50	352686,500	,000
		Hayır	543	921,51	500382,50		
		Toplam	2060				
Sosyal İzolasyon	Evet	1412	1026,82	1449875,50	452297,500	,678	
	Anne Hayır	648	1038,51	672954,50			
	Toplam	2060					
	Baba	Evet	1517	1014,50	1350300,00	463854,000	,098
		Hayır					

	Hayır	543	1059,71	772530,00		
	Toplam	2060				
	Evet	1412	1027,91	1451405,00		
Öğretmenlerle İlişki	Anne					
	Hayır	648	1036,15	671425,00	453827,000	,769
	Toplam	2060				
	Evet	1517	1030,94	1563933,00		
Baba	Hayır	543	1029,28	558897,00	411201,000	,955
	Toplam	2060				
	Evet	1412	1069,33	1509901,00		
Sosyal Medya Tutum Toplam	Anne					
	Hayır	648	945,88	612929,00	402653,000	,000
	Toplam	2060				
Baba	Evet	1517	1053,89	1598747,50		
	Hayır	543	965,16	524082,50	376386,500	,000
	Toplam	2060				

Tablo 4-127 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının annenin (U=437729,500) ve babanın (U=399217,000) sosyal medya kullanım değişkenine göre farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 4-127 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinde paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının annenin (U=376737,000) ve babanın (U=352686,500) sosyal medya kullanım değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,05$). Paylaşım ihtiyacı alt boyut puanının annesi ve babası sosyal medya kullanan öğrencilerin annesi ve babası sosyal medya kullanmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4-127 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının annenin (U=453827,000) ve babanın (U=411201,000) sosyal medya kullanım değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$). Yapılan analiz sonucunda ortaöğretim öğrencilerinde sosyal izolasyon alt boyut puanının annenin (U=452297,500) ve babanın (U=409719,500) sosyal medya kullanım durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4-127 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanlarının annenin (U=402653,000) ve babanın (U=376386,500) sosyal medya kullanma değişkenine göre farklılaşma gösterdiği bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 4-128: Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt Boyutları ile Ailedeki Fertleri Sosyal Medyada Takip Etme Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney-U Testi

Puan	Ailedeki Fertleri Sosyal Medyada Takip Etme Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sosyal Yetkinlik	Evet	1331	1020,49	1358269,50	471823,500	,301
	Hayır	729	1048,78	764560,50		
	Toplam	2060				
Paylaşım İhtiyacı	Evet	1331	1056,13	1405710,00	451035,000	,008
	Hayır	729	983,70	717120,00		
	Toplam	2060				
Sosyal İzolasyon	Evet	1331	1014,50	1350300,00	463854,000	,098
	Hayır	729	1059,71	772530,00		
	Toplam	2060				
Öğretmenlerle İlişki	Evet	1331	1106,99	1473407,50	383337,500	,000
	Hayır	729	890,84	649422,50		
	Toplam	2060				
Sosyal Medya Tutum Toplam	Evet	1331	1068,83	1422608,50	434136,500	,000
	Hayır	729	960,52	700221,50		
	Toplam	2060				

Tablo 4-128 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal yetkinlik (U=471823,500) ve sosyal izolasyon (U=463854,000) alt boyutu puanlarının ailedeki fertleri sosyal medyada takip etme değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 4-128 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanı (U=434136,500) ile paylaşım ihtiyacı (U=451035,000) ve öğretmenlerle ilişki (U=383337,500) alt boyutu puanlarının ailedeki fertleri sosyal medyada takip etme değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$). Aile fertlerini sosyal medyada takip eden öğrencilerin etmeyen öğrencilere göre sosyal medya tutum, paylaşım ihtiyacı ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA

Ortaöğretim öğrencilerinde siber zorbalık/siber mağduriyet düzeylerinin internet bağımlılığı ve sosyal medya tutumları ile ilişkisinin incelendiği araştırmanın bu bölümünde ortaöğretim öğrencilerinde siber zorbalık/siber mağduriyet düzeylerinin internet bağımlılığı ve sosyal medya tutumlarına ilişkin bulgular amaçlarda yer alan araştırma soruları doğrultusunda tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1.2. ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET, İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ İLE SOSYAL MEDYA TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİNE YÖNELİK BULGULARIN YORUMU VE TARTIŞMASI

Araştırma bulgularına göre internet bağımlılık düzeyleri ile siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu veriler siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri arttıkça internet bağımlılık düzeyinin de aynı şekilde artış olduğu şeklinde yorumlanabilir. Gencer (2017) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin siber zorbalık ve internet bağımlılık düzeyleri arasında orta düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuç araştırmanın sonucu ile tutarlılık göstermektedir. Sırakaya (2011), Cicioğlu (2014), Yüksel ve Yılmaz (2016)'ın araştırma sonuçları da internet kullanım süresi arttıkça problemlerli internet kullanımının arttığını doğrulamaktadır. İnternetin büyüdüğü dünyası ile tanışan kişiler sanal ortamda vakit geçirdikçe daha çok eğlenmekte ve bu ortam daha çok cazibe merkezi haline gelmektedir. Uzun süre internet kullanımıyla birlikte kişiler, internet aracılığıyla sosyal çevreleriyle daha kolay iletişim kurarken bu kişilere ait kişisel bilgilere ve görsellere daha kolay ulaşabilmektedirler. İnternette geçirilen sürenin artmasıyla kişiler daha fazla yabancı kişi ile iletişim kurabilmekte daha fazla web sayfalarında dolaşabilmekte ve daha fazla oyun oynayabilmektedir. Aynı zamanda kullanıcılar daha fazla zararlı içeriğe de maruz kalabilmektedir. Ayrıca kişiler günlük ilişkilerinde yaşamış oldukları problemleri internet aracılığıyla çözüme davranışı gösterebilmektedir. Karşı karşıya kalınan bu durumlar daha fazla siber zorbalığa, siber mağduriyete ve internet bağımlılığına neden olabilmektedir.

Araştırma bulgularında siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri ile sosyal yetkinlik alt boyutu puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sosyal yetkinlik düzeyleri arttıkça siber zorbalık düzeylerinin de aynı şekilde artış gösterdiği belirlenmiştir. Ümmetler İlhan (2016) da yapmış olduğu araştırmasında sosyal yetkinlik alt boyutu ile siber zorbalık ve mağduriyet arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulmuştur. Atalay (2014) yapmış olduğu çalışmasında bireylerin sosyal medya sitelerinde geçirmiş oldukları sürenin artmasıyla daha fazla insanla etkileşim halinde olunacağını ve bu durumun sonucu olarak kişinin daha fazla beğeni ve paylaşım yapacağını belirtmiştir. Kişinin yapmış olduğu beğeni ve paylaşım sayısında ki artışın, kendisine de daha fazla beğeni yapılmasını sağlayacağı için, kendisini sosyal anlamda daha yetkin hissedeceğini ifade etmiştir. Boyd (2014) çalışmasında gençlerin sanal ortamdaki kimliklerinin, yapmış oldukları paylaşımlar ve bu paylaşımlara verilen cevaplarla inşa edildiğini belirtmiştir (aktaran, Özay, 2018).

Sosyal medya platformlarında kullanıcılar yetkinliklerini gösterebilmek ve popüler olmak adına profiller oluşturabilirler. Oluşturmuş oldukları bu profiller ile yeni kimlikler kazanmış olurlar. Ergenler, akran grupları içerisinde fark edilebilmek, hâkimiyet kurabilmek ya da intikam alabilmek için kendilerini yetkin hissettikleri sanal ortamda bu profillerini kullanabilirler. Sanal ortam aracılığıyla saygınlık kazanacağını, akran grupları içerisinde üstünlük kurabileceğini düşünen ergenler yapmış oldukları paylaşımlara ve profillerinin güvenlik ayarlarına dikkat etmeyebilirler. Bu durum sonucunda ergenlerin siber zorbalık ve mağduriyet yaşama riskleri de artmaktadır. Tuncer ve Dikme (2016)'nin yapmış oldukları araştırma sonucuna göre sosyal ağ sitelerini kullanan bireylerin, daha az kullananlara göre daha fazla siber zorba ve siber mağdur oldukları bulunmuştur. Ayas ve Horzum da (2012) sanal zorbalığa maruz kalan öğrencilerin daha çok msn, sohbet odaları ve sosyal ağlar kullanılarak zorbalığa maruz kaldığını belirtmektedir.

Siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri ile paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanları arttıkça siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinde de aynı şekilde artış görülmektedir. Tuncer ve Dikme (2016), Özdemir ve Akar (2011)'in yapmış oldukları araştırmalar da bireylerin en çok Facebook isimli sosyal

paylaşım sitesinde siber mağdur ya da siber zorba olduklarını saptamışlardır. Kullanıcılar sosyal medyayı daha çok video, fotoğraf, yer bildiri, yazı gibi paylaşımlar yapmak için kullanmaktadırlar. Sosyal medya kullanıcıları yapmış oldukları paylaşımların daha fazla beğeni alması ya da arkadaş ve takipçi listelerindeki sayıyı arttırmak için uygulamaların güvenlik ayarlarını görmezden gelirken, bazı kullanıcılar da sosyal medya uygulamalarındaki güvenlik ayarlarını yeterince bilmemektedirler. Güvenlik ayarlarını önemsemeyen, arkadaş ve takipçi listelerindeki sayıyı arttırmak için tanımasa da arkadaşlık/takip yollayanları kabul eden kullanıcılar siber zorbalık yapmak isteyen bireylerin hedefi durumuna gelebilmektedirler. Sosyal medyada paylaşılan bir içeriğin herkese açık olarak paylaşılması zorbalık eğilimi olan kullanıcılar tarafından kolayca erişebilmesine imkân sunmaktadır. Zorbalık eğilimindeki kullanıcılar, ele geçirdikleri fotoğrafları, videoları ve kişisel bilgileri kendi bilgisayarlarına rahatlıkla indirebilmekte ve istediği şekilde kullanabilmektedir.

Siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri ile sosyal izolasyon alt boyutu puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sosyal izolasyon alt boyutu puanları arttıkça siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinde de aynı şekilde artış olduğu tespit edilmiştir. Bireyin sosyal medya kullanımının artmasıyla, bu durumdan çevresiyle olan ilişkisi olumsuz bir şekilde etkilenebilir. Kendisini çevresinden ayrı ve kopuk olarak gören ergenler, sosyal olarak etkinlikler ile ilgilenmeyebilir. Otrar ve Ökte (2014) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin zamanlarının büyük çoğunluğunu sosyal medya sitelerinde geçirdiğini ve bu durumun öğrencinin zorbalık eğilimlerini arttırdığını belirtmektedir. Ayrıca sosyal medyada bu kadar uzun zaman geçiren öğrencilerin olumsuz durumlarla ya da paylaşımlarla karşılaşmasının da kaçınılmaz bir son olduğunu ifade etmektedirler. Bu bulgu araştırma bulgumuzlar örtüşmektedir. Öğrencilerin internet ve sosyal medyada geçirmiş oldukları sürenin fazla olması sosyal hayattan uzaklaşmalarına ve yalnızlaşmalarına neden olabilmektedir (Aküzüm ve Saraçoğlu, 2017). İnternete ve sosyal medyaya bağımlı hale gelen bireylerin zaman içerisinde sosyalleşme sürecinde ciddi sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Bu aşamada kullanıcılar, ailelerinden ve arkadaşlık ilişkilerinden uzaklaşmakta, sosyal aktivitelere yeterince vakit ayıramamaktadırlar. Bu durumun sonucu olarak da sosyal medya platformlarının kullanım alışkanlıkları ve internette gezilen web sayfaları, internetin

kullanım amacına ilişkin olarak siber zorbalığa maruz kalma ve mağdur olma riskini arttıracıecek unsurların başında gelmektedir (Yaşa ve Pınarbaşı, 2018).

Siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri ile sosyal medya tutumları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin sosyal medya tutumları arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri de yükselmektedir. Ümmetler-İlhan (2016) da ortaöğretim öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada sosyal medya tutumları yüksek olan öğrencilerin siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeylerinin de daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu bulgu araştırma bulgumuzla paralellik göstermektedir. Otrar ve Ökte (2014) öğrencilerin sosyal medya sitelerini kullanma sıklığının artmasıyla birlikte sosyal medya sitelerine yönelik tutumlarının da arttığını belirtmektedir. Bunun sonucu olarak da öğrencilerin zorbalık eğilimlerinde artış olduğunu ifade etmektedir. Sosyal medya tutumları yüksek olan kişiler zamanlarının büyük çoğunluğunu sosyal medya sitelerinde geçirmektedir. Bu durumun bir getirisi olarak da sanal ortamda zorbalık eğilimi olan kişiler ile karşılaşma ihtimali artmaktadır.

5.1.3.İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZELERİNİN VE SOSYAL MEDYA TUTUMLARININ SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET DÜZEYLERİNİ YORDAMASINA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMU

Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyi ve sosyal medya tutumları ile alt boyutlarının siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerini yordayıp yordamadığı ile ilgili yapılan analiz sonucunda internet bağımlılık düzeyi, sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacının siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin anlamlı yordayıcıları olduğu, siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinde öğretmenler ile ilişki, sosyal izolasyon ve sosyal medya tutumlarının ise yordayıcı olmadığı bulunmuştur. Bu değişkenler siber zorbalık düzeylerinin yaklaşık %16'sını, siber mağduriyet düzeylerinin ise yaklaşık %12'sini açıklamaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, literatürdeki sonuçlarla uyumludur. Eroğlu, Aktepe, Akbaba, Işık ve Özkorumak (2015) yapmış oldukları çalışmada internet bağımlılığı açısından risk altında bulunmanın siber zorbalığı anlamlı biçimde yordadığını belirtmişlerdir. Peker, Eroğlu ve Ada (2012) ise siber mağduriyetin

haftalık ortalama internet kullanma süresi tarafından yordandığını belirlemiştir. Ekşi ve Ümmet'in (2013) yapmış olduğu çalışma incelendiğinde, internet bağımlılığının artmasıyla birlikte siber zorbalık davranışının da artmış olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yaşa ve Pınarbaşı (2018) sosyal medyanın kullanımının ve internette girilen sayfaların siber zorbalığa ve siber mağduriyet yaşamaya etkisi olduğunu belirtmektedirler. Özdemir ve Akar (2011) da lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada siber zorbalığın en sık yaşandığı ortamların başında sosyal paylaşım siteleri ve cep telefonları olduğunu belirtmiştir. Cicioğlu (2014), bireyin sosyal paylaşım sitelerinde tanımadığı kişilerle tanışması, kişisel bilgi ve fotoğraflarını, şifrelerini paylaşması, kişiyi siber zorbalık yapmak isteyen bireylerin hedefi durumuna getireceğini ifade etmiştir.

Tüm bu yapılan analizler sonucunda siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri açıklanırken internet bağımlılığının, sosyal yekinlik ve paylaşım ihtiyacının önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

5.1.4. DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE İNTERNET BAĞIMLILIK DÜZEYİNLERİNİN FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde kişisel bilgi formunda yer alan değişkenlerden elde edilen sonuçlar sırası ile tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1.4.1. Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırma bulgularında cinsiyet değişkenine göre internet bağımlılık düzeyinde farklılaşmaya rastlanmamıştır. İlgili literatür incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşan araştırmalar mevcuttur. Dikme (2014), meslek lisesi öğrencileri ile yapmış olduğu yüksek lisans tezinde öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Şahin (2014), lise öğrencileri ile yapmış olduğu yüksek lisans tezinde internet bağımlılık düzeylerinin kızlar ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını saptamıştır. Taş (2017), Prakash (2017), Yılmazsoy ve Kahraman (2017), Ertekin, Ertekin, Uludağ ve Tekin (2016), Akdeniz (2016), Altıntaş ve Öztapak (2016), Mansuroğlu

(2016), Eroğlu ve Bayraktar (2016), şahin, Aydın ve Balay (2016), Özçelik (2016), Turan (2015), Eftekin (2015), Has (2015), Ayas ve Horzum (2013), Çalışgan (2013), Fu, Chan, Wong, Yip (2010), Batıgün ve Hasta (2010), Balcı ve Gülnar (2009), Doğan, Işıklar ve Eroğlu (2008), Bayraktar ve Gün (2007), Kim, Ryu, Chon, Yeun, Choi, Seo ve Nam (2006) tarafından yürütölen araştırmalar da çalışmamızda ulaşılan bulguyu desteklemektedir.

Literatür incelendiğinde internet bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilen çalışmalar da yer almaktadır. İnternet bağımlılığı ile ilgili yapılan birçok çalışmada erkeklerin internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu görölmektedir (Alaçam, 2012; Balta ve Horzum, 2008; Bayraktar, 2001; Doğan, 2013; Esen, 2010; Esen ve Siyez, 2011; Gencer, 2017; Günüç, 2009; İşsever, 2016; Sezen, 2018; Taçyıldız, 2010; Türkoğlu, 2013; Üçkardeş, 2010; Üneri ve Tanıdır, 2011; Tok, 2014; Zorbaz, 2013; Waldo, 2014). İnternet bağımlılık düzeylerinin kızlarda daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılan araştırmalar da bulunmaktadır (Beşaltı, 2016; Griffiths, 1996). Literatürdeki araştırmalar arasındaki cinsiyet değişkenine ilişkin elde edilen bu farklılığın kullanılan internet bağımlılık ölçeklerinin çeşitlilik göstermesinden, kullanılan yöntem ve katılımcıların kültürel farklılıklarından kaynaklı olabileceği düşünölmektedir. Ayrıca günümüzde akıllı telefonlar aracılığıyla internete erişimin kolaylaşması, sosyal medya kullanımının yaygınlaşması cinsiyetler açısından fark elde edilememesini etkilediği söylenebilir. İnternet bağımlılık düzeyleri açısından cinsiyetler arasında fark çıkmamasının bir diğer nedeni de erkeklerin bilgisayar ve video oyunları gibi bilgisayar teknolojisinin farklı türlerine daha fazla zaman ayırmasının etkili olabileceği belirtilmektedir (Subrahmanyam ve Lin, 2007).

5.1.4.2.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Öğrencilerin yaş değişkenine göre internet bağımlılık düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Topal (2018), Arslan (2017), Usta (2016), Özçelik (2016), İşsever (2016), şahin (2014), Çalışgan (2013), Çavuş ve Göktaş (2006), Üçkardeş (2010), Alaçam (2012)'ın yapmış oldukları çalışmaların sonucunda da yaş değişkenine göre internet bağımlılık düzeylerinde anlamlı bir

farklılık tespit edilmemiştir. Çalışmalar arasında elde edilen bu farklılıklara çalışılan örneklemin ve yaş düzeylerinin etkisi olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle daha geniş yaş aralığını kapsayan çalışmalar yapılabilir.

5.1.4.3.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Okul Türü Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Literatür incelendiğinde okul türüne göre internet bağımlılığı ile ilgili yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara göre internet bağımlılık düzeylerinde okul türüne göre farklılaşma olduğu bulunmuştur. Fen Lisesi öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Taş, Eker ve Anlı (2014) yapmış oldukları çalışmada Anadolu Lisesi öğrencilerinin Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerine göre, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerine göre daha fazla internet bağımlısı olduğunu belirtmişlerdir. Usta (2016) ve Gencer (2011) yapmış oldukları çalışmalarında okul türüne göre internet bağımlılığı ölçeğinin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını saptamıştır. Araştırmalar arasındaki bu farklılıkların sebebi olarak örneklem farklılığı, okul kuralları, teknolojik gelişmeleri takip etmek, okul kültürü gibi etkenlerin etkili olduğu düşünülebilir.

5.1.4.4.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada ele alınan bir diğer değişken de sınıf düzeyine göre internet bağımlılık düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığıdır. Yapılan analiz sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin sınıf düzeyine göre farklılaştığı ve bu farklılaşmanın 9. sınıf ve 11. sınıf öğrenci gruplarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. 9. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin 11. sınıflara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. İlgili literatürde benzer bulgulara ulaşan çalışmalara rastlanılmıştır. Günüş (2009)'ün yapmış olduğu tez çalışmasında ortaöğretim kademesinden 9., 10., 11. ve 12. sınıflara ulaşılmış ve en yüksek bağımlılık düzeyinin 9. sınıflarda olduğu tespit edilmiştir. Yılmaz, Şahin, Haseki ve

Erol (2014) lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerini çeşitli değişkenlere göre inceledikleri çalışmalarında 9. sınıf ve 10. sınıftaki öğrencilerin bağımlılık düzeylerini, 11. sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Literatürde internet bağımlılık düzeylerinin sınıf değişkenine göre farklılaşmadığına ulaşan araştırmalarda mevcuttur (Derin, 2013; Dinç, 2017; Gencer, 2017; Turan, 2017).

İnternet bağımlılık düzeylerinin 9. sınıf öğrencilerinde 11. sınıflara göre daha yoğun bulunmasının nedeni olarak üst sınıflarda derslerin yoğunlaşması ve öğrencilerin üniversiteye giriş sınavlarına hazırlanmak için interneti daha az kullanması gösterilebilir. Ayrıca elde edilen farklılığın ergenlik döneminin yoğun olarak yaşandığı yaş aralığında yer alan 9. sınıf öğrencilerinin özellikle yeni bir okula uyum, arkadaş edinme, farklı bir kademeye alışma ve ortaöğretim döneminde aileden koparak bireyselleşmeye başlamasıyla bu dönemin gerginliğini ortadan kaldırabilmek için bir kaçış aracı olarak interneti kullanması öngörülebilir.

5.1.4.5.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin algıladıkları gelir durumuna göre internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. İlgili literatür incelendiğinde ergenler ile çalışılan ve benzer sonuçlara ulaşan araştırmalar mevcuttur (Esen, 2010; Öztosun, 2018; Şahin, 2014).

Bu bulgunun aksine Bayraktar (2001), Günüç (2009) ve Şahin (2011) çalışmalarında ailelerin sosyoekonomik düzeyi ile ergenlerin internet kullanımı arasında doğrusal bir ilişki olduğunu, gelir düzeyi arttıkça internet bağımlılık düzeyinin arttığını tespit etmiştir.

Araştırmalar arasında elde edilen bu farklılıkların son yıllarda internetin eğitimin bir parçası olması, katılımcıların gelir durumunu algılayış ve değerlendirme biçimi, kişilerin birçok ihtiyacını internette karşılamasıyla ilişkili olduğu tahmin edilmektedir. Günümüzde internete ekonomik olarak ulaşımın kolaylaşması da her kesim tarafından kullanılan bir iletişim aracı haline gelmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca araştırmamızdan elde edilen bulguya göre katılımcıların yüksek oranda

kendisini orta gelir düzeyinde görmesinin farklılaşma elde edilememesini etkilediği düşünülmektedir. Jackson ve arkadaşları (2003), gelir ve eğitim düzeyinin internet kullanım ile önceleri ilişkili olduğunu, fakat yaygınlaştırma politikalarıyla birlikte bu durumun ortadan kalktığını belirtmektedirler.

5.1.4.6.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne ve Baba Birliktelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada ele alınan değişkenlerden bir diğeri de ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılık düzeylerinin anne ve baba birliktelik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri anne ve baba birlikte yaşama değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Bu bulguya paralel olarak Doğan (2013) ve Şahin (2011)'in ergenler ile yapmış oldukları çalışmalarında internet bağımlılık düzeyinin anne ve baba birlikteliğine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Turan (2017) ise araştırmasında anne babası ayrı olan bireylerin internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

5.1.4.7.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne-Babanın Hayatta Olma Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Yapılan analiz sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinde anne ve babanın hayatta olup olmaması değişkenine göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Katılımcıların çoğu annenin hayatta olup olmaması ile ilgili soruyu “hayatta” olarak işaretlemiştir. Araştırmada yer alan bulgulara paralel olarak Tanrıverdi (2012) ve Beşaltı (2016) lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında internet bağımlılığı ile anne ve babası hayatta olan öğrenciler ile anne ve babası hayatta olmayan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Örneklemin çoğunluğunun anne-babasının yaşıyor olmasının araştırmanın sonucunu etkilediği söylenebilir.

5.1.4.8.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne ve Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırma bulgularında anne eğitim düzeyi değişkenine göre internet bağımlılık düzeyinde farklılaşma tespit edilmiştir. Annesi lise mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri annesi ilkokul mezunu olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. İnan (2010) ergenler ile yapmış olduğu çalışmada anneleri üniversite mezunu olanların internet bağımlılık düzeylerinin anlamlı şekilde fazla olduğunu ve annenin eğitim düzeyi arttıkça bağımlılık düzeyinin de arttığını tespit etmiştir. Efetkin (2015) ergenler ile yapmış olduğu araştırmasında anne eğitim düzeyine göre internet bağımlılık puan ortalamasının en yüksek annesi lise mezunu olan grupta olduğunu belirlemiştir. Çevik ve Çelikkaleli (2010) annesi lise mezunu olan ergenlerin internet bağımlılık puan ortalamasının annesi okur-yazar olmayan ve ilköğretim mezunu olan ergenlerin internet bağımlılık puan ortalamasından anlamlı bir biçimde daha yüksek olduğunu bulmuştur. Araştırmacıların elde etmiş olduğu bulgular araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Literatür incelendiğinde internet bağımlılık düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre farklılaşma bulunmayan çalışmaların da olduğu görülmüştür (Altıntaş ve Öztapak, 2016; Gencer, 2017; İşsever, 2016; Şahin, 2014). İnternet bağımlılığının annelerin eğitim düzeyi arttıkça yükselmesi, annelerin bilgisayar ve internet ile ilgili bilgi sahibi olmaları ve buna bağlı olarak çocuğun eğitimsel gelişimine katkı sunmak istemelerinden dolayı internet erişimine izin vermelerinden kaynaklı olabileceği şeklinde değerlendirilmiştir (Çevik ve Çelikkaleli, 2010). İnternette geçirilen sürenin artmasıyla internet bağımlılık düzeylerinin olumsuz olarak etkilendiği söylenebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinde baba eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Babası lise mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Babaların eğitim düzeyi yükseldikçe internet bağımlılık düzeyi de artmaktadır. Kılınç (2015) lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada babaların eğitim seviyesi arttıkça çocuklarının internet bağımlılığı oranının da arttığını tespit etmiştir. Efetkin

(2015)'in yapmış olduğu tez çalışmasında öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin baba eğitim durumuna göre en yüksek puan ortalamasının üniversitede, en düşük puan ortalamasının ise ilkokulda olduğu bulunmuştur. Bu bulgular araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Literatür incelendiğinde baba eğitim durumuna göre internet bağımlılık düzeyinde farklılık tespit edilmeyen çalışmalarda mevcuttur (Altıntaş ve Öztapak, 2016; Arslan, 2017; Çelik, Çelen ve Seferoğlu, 2014; Çevik ve Çelikkaleli, 2010; Günbatır ve Gökçe Arslan, 2012; İnan, 2010; İşsever, 2016; Şahin, 2014; Zorbaz, 2013). Araştırmalar arasındaki bu farklılığın sebebi olarak aile içi ilişkiler, babanın çalışma koşulları, sosyal çevre gibi durumların etkili olduğu düşünülmektedir.

5.1.4.9.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumu Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Bu çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya sitesine üyelik durumlarına göre internet bağımlılık düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Sosyal medya sitelerine üyeliği bulunan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin sosyal medya sitesine üyeliği bulunmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde benzer sonuçların elde edildiği çalışmalar olduğu görülmektedir. Dalgacı (2016), Doğrusever (2015), Kaplan (2016) da çalışmalarında sosyal medya üyeliği bulunan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin sosyal medya üyeliği bulunmayanlara göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Literatür incelendiğinde farklılık bulunmayan araştırmalar da mevcuttur. Doğan (2013) yaşları 12-18 arasında değişen ortaokul ve lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada ergenlerin sosyal medya sitesine üyelik durumlarına göre internet bağımlılık düzeylerinde farklılık olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Sosyal medya bireylerin eğlence, iletişim, aidiyet duygusu ve boş zamanlarını değerlendirebildikleri bir ortamdır. Sosyal medyanın, Suler'in (1996) internet bağımlılığı kuramında yer alan Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidinin temel alındığı piramitte bulunan kendini gerçekleştirme, öğrenme, başarı/saygınlık ihtiyacı, kişilerarası temas, sosyal onay/aidiyet duygusu ve fizyolojik ihtiyaçları karşılamasından dolayı üye sayısının her geçen gün arttığı ve bu durumun internetin kullanım süresini de etkilediği söylenebilir.

5.1.4.10.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternete Girilen Teknolojik Alet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

İnternete girilen teknolojik alet değişkenine göre internet bağımlılık düzeylerinde farklılaşma bulunmamıştır. Doğan (2013), ergenler ile çalışmış olduğu çalışmada cep telefonunun internet bağlantısı olma durumuna göre internet bağımlılık durumlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediğini tespit etmiştir. Soydan (2015) ise üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu tez çalışmasında internete en çok bilgisayar aracılığı ile bağlanan öğrencilerin internet bağımlılığı puan ortalamalarının, internete bağlanırken en çok cep telefonunu kullanan öğrencilerin puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Araştırmalar arasındaki bu farklılığın kullanılan cihazların özelliklerinden ve gelişen ağ sisteminden kaynaklandığı düşünülebilir.

5.1.4.11.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitelerini Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırma kapsamında ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı değişkenine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Sosyal medya kullanım sıklığına göre internet bağımlılık düzeylerinin her gün bir kereden fazla sosyal medyaya giren öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin haftada bir kereden fazla, ayda bir kereden fazla, her gün bir kere, haftada bir kere, ayda bir kereden fazla giren öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Her gün bir kereden fazla ve haftada bir kere sosyal medyaya giren öğrencilerin ise ayda bir kere giren öğrencilere göre internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Sosyal medyaya giriş sıklığı arttıkça internet bağımlılık düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Yıldız ve Demir (2016)'in üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada katılımcıların %54'ü her gün sosyal medyaya bağlandıklarını, %27'si ise iki günde bir sosyal medyaya bağlandıklarını ifade etmişlerdir. Teknolojideki gelişmelerle birlikte hayatımıza giren akıllı telefonların ayrılmaz bir parçası olan sosyal medya uygulamaları sayesinde bireyler istedikleri yerde ve zamanda bu uygulamaları kullanabilmektedir.

Kullanıcıların zaman ve mekân kısıtlaması engeline takılmadan istedikleri yerde sosyal medyaya giriş imkânı bulmalarının sosyal medya ile olan bağı da güçlendirdiği düşündürmektedir.

5.1.4.12.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zaman Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

İnternet bağımlılığı ve internette günlük harcanan zaman arasındaki ilişkiyi araştıran birçok çalışma yapılmıştır. Araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri internette günlük harcanan zaman değişkenine göre farklılık göstermiştir. Günde 1-2 saat, 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri günde 1 saatten az kullanan öğrencilerden; 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri günde 1-2 saat internet kullanan öğrencilerden; 4-6 saat ve 6 saatten fazla internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri günde 3-4 saat kullanan öğrencilerden; 4-6 saat internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri günde 6 saatten fazla interneti kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan araştırmada, interneti kullanma süresi arttıkça internet bağımlılık düzeyinin arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Şahin, Haseski, Erol ve Yılmaz (2014) yaptıkları çalışmada internet kullanım süresinin artmasıyla internet bağımlılığının da arttığını tespit etmişlerdir. Kılınç'ın (2015) lise öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada haftalık 10 saat üzeri internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının haftalık 10 saatin altında internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. İşsever (2016) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada interneti günlük 8 saat ve üstü kullananların internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek çıktığını saptamıştır. Topal (2018) günlük internet kullanım miktarı 7 saat ve üstü olan grubun internet bağımlılık ölçeği puan ortalamalarını diğer gruplara oranla daha yüksek bulmuştur. Işık (2007), çalışmasında üniversite öğrencilerinin internette günlük ortalama 109 dakika kaldıklarını tespit etmiştir. İnternette kalma süresi ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bakıldığında internette kalma süresi arttıkça internet bağımlılığının arttığına dair bulgular elde edilmiştir (Soydan, 2015; Şahin, 2011; Üneri ve Tanıdır, 2011). Literatürdeki sonuçlar incelendiğinde çalışmalarda farklı kullanım miktarlarının tespit edildiği görülmektedir. Bu durumun

örneklem gruplarının ve kullanılan ölçeklerin farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca son yıllarda akıllı telefonlarda ve internet ağındaki gelişmelerle birlikte her ortamda internete bağlanabilmesinin de günlük kullanım miktarını arttırdığı söylenebilir. İnternette geçirilen sürenin artmasıyla birlikte kişi daha çok yenilik ile karşılaşmakta, internetin görselliğine ve sınırsız özelliklerinin farkına vararak internetin olumsuz etkilerine daha fazla maruz kalabilmektedir (Soydan, 2015). Bu sebeplerden dolayı internette geçirilen süre arttıkça internet bağımlılığının da arttığı düşünülebilir. Farklı yıllarda, birbirinden farklı örneklemlemler ile yapılan bu çalışmalar araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermesinin yanı sıra internet kullanım saatlerinin gün ve hafta içerisinde ne kadar yüksek olduğunu gösterir niteliktedir. Ergenlik dönemindeki birey yaşadığı sorunları unutabileceği ve kaçabileceği bir ortama ihtiyaç duyabilir. İhtiyaçlarını sağlayabileceği, eğlenebileceği uygulamaları içeren, anlaşılabilirdiği, kabul gördüğünü düşündüğü, duygu ve düşünlerine önem verildiği bir ortam olarak gördüğü internet ile tanışır. Ergenler internetle birlikte çevrelerinden göremedikleri duygusal desteği karşıladıkça bu teknolojiye daha çok bağlanabilmekte, zamanının çoğunu burada geçirebilmektedir (Ögel, 2017, s.147).

5.1.4.13.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Mekân Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırma kapsamında ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin internetin kullanıldığı mekâna göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmek istenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin internetin kullanıldığı mekâna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. İşsever (2016), Doğan (2013) ve Çam (2014) da araştırmalarının sonucunda internet bağımlılık düzeyinin internetin kullanıldığı mekâna göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. İlgili literatür incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşılan araştırmalar da mevcuttur. İnan (2010), ilköğretim 2. kademe ve ortaöğretim öğrencileri ile yapmış olduğu tez çalışmasında internete bağlanma yerlerine göre internet bağımlılık durumlarının farklılaşmakta olduğunu ve internete evden bağlanan öğrencilerin internet bağımlılık puanlarının internet kafeden giren öğrencilerden daha yüksek olduğunu saptamıştır. Gencer (2017) ortaokul öğrencileri ile yapmış olduğu tez çalışmasında öğrencilerin interneti

kullandıkları yer ile internet bağımlılık davranışları arasındaki manidar bir ilişkinin olduğunu; internet kafede ve evde internet kullanan öğrencilerin okulda internet kullanan öğrencilere göre internet bağımlılık davranışını daha çok gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır. Araştırmalar arasındaki bu farklılığın teknolojinin gelişmesi ve internete bağlanılan cihazların çoğalmasıyla bireyin istediği zaman ve mekânda internete bağlanabilme olanağının olması gösterilebilir.

5.1.4.14.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik İsmi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırma bulgularına göre ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyinin sosyal medya sitesine gerçek ad ya da takma ad ile üyeliklerinin bulunmasına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Doğan (2013) da tez çalışmasında ergenlerin internet kullanırken gerçek adlarını kullanma durumuna göre internet bağımlılık düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediğini bulmuştur. Bu bulgu araştırmanın sonucu ile tutarlılık göstermektedir.

5.1.4.15.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara göre ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin internetin kullanım amaçlarına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırma ve ödev için interneti kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin oyun, paylaşım yapma, yeni bir şeyler öğrenmek, iletişim ve sosyal sitelere bakmak için kullanan öğrencilerden daha düşük olduğu; paylaşımda bulunmak, sosyal sitelere bakmak için kullanan öğrencilerin ise internet bağımlılık düzeylerinin araştırma ve ödev, yeni bir şeyler öğrenmek için internete giren öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak interneti araştırma ve ödev için kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin interneti oyun, sosyal sitelerdeki akışa bakmak ve takip etme/takip edilme amacıyla kullananlardan anlamlı derecede daha düşük olduğu bulunmuştur.

İnternet kullanım amacını inceleyen çalışmalarda birçok farklı sonuç elde edildiği görülmektedir. Tahiroğlu, Çelik, Özcan ve Uzel (2008), ergenler ile yapmış

oldukları çalışmada interneti eğitim amaçlı kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin, sohbet ve oyun amaçlı kullanan öğrencilerden daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırma bulgumuzu destekler niteliktedir. Aslanbay (2006) internet bağımlılarının interneti en sık müzik ve film indirme, e-posta, sohbet ve arkadaş bulma amacı ile kullandıklarını ifade ederken, Bayraktar ve Gün (2007)'de internet kullanıcılarının interneti en çok eğlence ve iletişim amacı ile kullandıklarını belirtmişlerdir.

Topal (2018) interneti kullanım amacına ilişkin bulguları %42,60'ının güncel olayları takip etme, %21,30'unun webde sörf, %20,90'ının hobi, %8,50'sinin ödev takibi, %3'ünün online oyun, %2,60'ının e-posta takibi, %1,30'unun online alışveriş olarak belirtmektedir. Doğan (2013) da ergenlerin interneti kullanma amacına göre internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlemiştir ve interneti "sohbet" amacı ile kullanan ergenlerin internet bağımlılık düzeyleri daha yüksek olarak tespit edilmiştir. İnternet ortamında çıkartılan akımlar, sosyal medya uygulamalarındaki son güncellemeler, kişilerin ihtiyaçları kullanım amaçlarını da etkilediği ve değiştirdiği söylenebilir.

5.1.4.16.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanma Durumu Değişkeni Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri anne ve babanın sosyal medya kullanma durumuna göre farklılaşmaktadır. Anne ve babası sosyal medya kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri anne ve babası sosyal medya kullanmayan öğrencilerden daha yüksektir. Doğan (2013) tez çalışmasında ergenlerin annelerinin evde internet kullanma durumuna göre ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin farklılık gösterdiğini ve annesi internet kullanan ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin annesi internet kullanmayan ergenlerden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu sonuç araştırma bulgumuzu destekler niteliktedir. Sosyal öğrenme kuramına göre bireyler çevresinde bulunan kişilerin davranışlarını gözlemleyerek kendilerine göre en uygun davranışları sergileme eğilimlidirler (Arı, 1995; Küçükkaragöz, 2002; Beard, 2005; Aktaran, Taçyıldız, 2010). Günümüzde, çocuklarının her türlü etkinliğini sosyal medyada paylaşan annelerin çocuklarının da

yetişkin olduğunda sosyal medyayı sıklıkla kullanma eğilimi gösterecekleri düşünülmektedir.

5.1.4.17.Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Aile Fertlerini Sosyal Medyada Takip Etme Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin aile fertlerini sosyal medyada takip etme durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde bu değişkenler ile ilgili yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan analiz sonucunda örnekleme yer alan öğrencilerin büyük çoğunluğunun aile fertlerini sosyal medya da takip ettikleri belirlenmiştir. Bu durumun sonucu etkilediği düşünülmektedir.

5.1.5.DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE ÖĞRENCİLERİN SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET DÜZEYLERİNİN FARKLILAŞMASINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin demografik bilgilere göre farklılaşp farklılaşmadığı tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1.5.1.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmamızdan elde edilen bulgulara göre ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği; erkeklerin kızlara oranla daha fazla siber zorbalık davranışında buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorbalık ile ilgili çalışmalar incelendiğinde elde edilen sonuç ile tutarlılık gösteren ve erkeklerin daha fazla zorbalık yaptıklarıyla ilgili sonuçlara ulaşılmıştır (Arıcak ve Özbay, 2016; Ayas ve Horzum, 2012; Dalmaç-Polat ve Bayraktar, 2016; Dalmaç, 2014; Dilmaç, 2009; Erdur-Baker, 2010; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Eroğlu, 2011; Fırat ve Ayran, 2016; Gönenç, 2018; İğdeli, 2018; Li, 2007; Manap, 2012; Özer, 2014; Pekşen-Süslü, 2016; Balaban-Salı, Ergün-Başak ve Akça, 2015; Serin, 2012). Bazı araştırmalarda ise kızların erkeklerden daha

çok siber zorbalık yaptıkları belirlenmiştir (Agatston, Kowalski, Limber, 2007; Hinduja ve Patchin, 2010; Sakallı ve Çiftçi, 2016; Slonje ve Smith, 2008). Cinsiyete göre siber zorbalık düzeylerinde fark olmadığı sonucuna ulaşan araştırmalar da mevcuttur (Çiftçi, 2015; Dalmaz, 2014; Juvonen ve Gross, 2008; Hinduja ve Patchin, 2008; Korkmaz, 2016; Ünver, 2016; Topçu, 2008; Slonje ve Smith, 2008). İlgili literatürdeki araştırma bulgularının birbirinden farklı çıkmasının uygulanan örneklem, kültür ve kullanılan ölçeklerden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Erkeklerin siber zorbalık davranışını kızlara göre daha çok göstermelerinin nedenleri cinsiyetin şiddete yönelik tutumları (Eroğlu, 2011) ve toplumsal roller (Baykal, 2016) ile ilişkilendirilebilir. Akbulut ve Erişti (2011)'ye göre toplumumuzda kızlardan erkek çocuklarına göre daha çok kurallara uyma davranışı beklenmekte ve erkeklerdeki saldırganca tutumlar olumlu karşılanmaktadır. Balkıs, Duru ve Buluş (2005) yapmış oldukları çalışmada cinsiyet açısından erkeklerin kızlara göre şiddete daha eğilimli olduklarını belirlemişlerdir. Bu sebeple erkekler gerçek hayatta baş edemedikleri kişilere karşı internetin anonimlik imkanından yararlanarak zarar verme davranışında bulunabilirler.

Ortaöğretim öğrencilerinin siber mağduriyet düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde siber mağduriyet düzeylerinde cinsiyete göre farklılık bulunmayan araştırmalara rastlanmıştır (Arıcak, 2009; Burnukara, 2009; Büyükyıldırım ve Dilmaç, 2015; Dalmaz, 2014; Demir ve Seferoğlu, 2016; Elmas, 2016; İğdeli, 2018; Özbay, 2013; Özdemir ve Akar, 2011; Özdemir, 2015; Patchin ve Hinduja, 2006; Pekşen-Süslü, 2016; Slonje ve Smith, 2008, Topçu, Erdur-Baker, Çapa-Aydın, 2008). İnternet kullanıcıları girmiş oldukları web siteleri, sosyal ağlar gibi sanal ortamlarda cinsiyet farkı olmaksızın zararlı virüsler, hoş olmayan mesaj ya da görsellere maruz kalma riskiyle karşı karşıya kalabilmektedirler.

5.1.5.2.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Yaş Değişkeni Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmamızdan elde edilen bulgular sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri yaş değişkenine göre farklılaşmaktadır. Örneklemde yer alan 15 yaş grubunda bulunan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri 17 yaş ve üstü

gruplarındaki öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Siber mağduriyet düzeyinde ise yaş gruplarına göre anlamlı bir fark saptanmamıştır. Demet-Pekşen (2016) 16 yaş grubunda bulunan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının 14, 15 ve 17 yaş gruplarındaki öğrencilerden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Taştekin (2016) ise ergenler ile yapmış olduğu çalışmada 14 yaş öğrenci grubunun siber zorbalık düzeylerinin 17 yaş grubuna göre anlamlı derecede düşük olduğunu saptamıştır. Bu bulguların aksine yaşa göre siber zorbalık düzeylerinin farklılık göstermediğini ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Çalışgan, 2013; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Özdemir ve Akar, 2011; Slonje ve Smith, 2008; Türkoğlu, 2013).

Ergenlik döneminde yoğun olarak yaşanan psikolojik ve fiziksel değişimler, çevre tarafından fark edilme çabası, arkadaş gruplarına ait olabilme, duygusal olarak yaşanan ilişkiler ve sonucunda intikam alma çabası, aile ile sağlıklı iletişim kuramama ve kuşak çatışması, problem çözme becerilerinde yetersizlik gibi etkenlerin öğrencilerin siber zorbalığa olan yatkınlığını desteklediği düşünülmektedir.

5.1.5.3.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Okul Türü Değişkeni Açısından Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırma bulgularına göre siber zorbalık düzeylerinin Fen Lisesi öğrencilerinin Meslek Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinden yüksek olduğu; Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin ise Meslek Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu Lisesi öğrencilerine göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Siber mağduriyet düzeylerinin ise Fen Lisesi öğrencilerinin, Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin en yüksek yaygınlık oranlarının Fen Lisesi öğrencilerinde olduğu belirlenmiştir.

Literatür incelendiğinde benzer bulgulara ulaşan araştırmalara rastlanılmıştır. Bingöl ve Tanrikulu (2014) ergenler ile yapmış oldukları çalışmalarında Fen Lisesi öğrencilerinin daha çok siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışı gösterdiklerini belirtmişlerdir. Korkmaz (2016) da ergenler ile yapmış olduğu çalışmada siber

zorbalık davranışlarının daha çok Fen Lisesi öğrencileri arasında görüldüğünü tespit etmiştir. Bu bulgular araştırma bulgumuzla örtüşürken, araştırma bulgusuyla çelişen çalışmalar da mevcuttur. Baykal (2016), Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin, Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Kız Meslek Lisesi öğrencilerine göre daha fazla siber zorbaca davranışlarda bulunduğu ve siber zorbalığa maruz kaldığını bulmuştur. Özbay (2013), lise öğrencileriyle yapmış olduğu araştırmada Meslek Lisesi'ne giden öğrencilerin daha çok siber zorbalık yaptığını; İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin ise daha az siber mağduriyet yaşadıklarını tespit etmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin farklılaşmadığı bulgusunun yer aldığı çalışmalar da mevcuttur (Baker ve Kavşut, 2007; Kavuk ve Keser, 2015; Polat ve Bayraktar, 2016; Türkoğlu, 2013).

Araştırmamızın sonucuna göre Fen Lisesi'ndeki öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Meslek Lisesi'ndeki öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İlgili literatür incelendiğinde, Bingöl ve Tanrikulu (2014) araştırmalarında siber zorbalık davranışının Fen Lisesi'ndeki öğrencilerde daha çok görülmesini, bu davranışın teknoloji aracılığıyla yapılmasından dolayı daha yüksek bir yeterlilik düzeyi gerektirdiğini ve bu durumun, akademik anlamda daha başarılı öğrencilerde görülmesinin bir nedeni olabileceği şeklinde yorumlamışlardır. Literatür incelendiğinde okul türleri ile ilgili bu şekilde yorumlamalar yapılmış olsa bile araştırmamızdan elde edilen bu sonucun nedenlerini açıklayabilmek için farklı değişkenler ile birlikte yapılacak araştırmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilebilir. Ayrıca araştırmamızda internet bağımlılık düzeylerinin de Fen Lisesi öğrencilerinde Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu elde edilen bir diğer bulgumuzdur. İnternette geçirilen sürenin artmasıyla öğrencilerin zararlı içeriklere daha çok maruz kalacağı düşünüldüğünde bu durumun siber zorbalık ve mağduriyet düzeyleri üzerinde etkili olacağı söylenebilir. Literatürde yer alan araştırmalardan elde edilen bulgular arasında farklılıklar çıkmasına örneklem çeşitliliği, demografik özellikler, öğrenci-veli profili, bilgisayara ve internete ulaşım imkânı, günlük internet kullanım süresi, ebeveyn kontrolü, farklı ölçek kullanımları gibi değişkenlerin neden olabileceği söylenebilir.

5.1.5.4.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırma bulgularına göre ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda 9. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin 10. ve 11. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sınıf seviyesindeki artışla birlikte siber zorbalık düzeyinde düşüş olduğu belirlenmiştir. Polat ve Bayraktar (2016) yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin sınıf düzeyinin hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet üzerinde anlamlı bir değişken olduğunu belirtmişlerdir. Pepler, Craig, Connolly, Yuile, McMaster ve Jiang (2006)'in araştırma bulgularına göre zorbalık eğilimlerinin ilköğretimden ortaöğretime geçiş döneminde en fazla gerçekleştiği, ortaöğretim son sınıf düzeyinde ise kademeli olarak en aza indiği saptanmıştır. Araştırmalardaki bu sonuçlar bulgumuzla örtüşür niteliktedir.

Literatür incelendiğinde siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin sınıf seviyesiyle doğru orantılı bir şekilde arttığı sonucuna ulaşan çalışmalara da rastlanılmıştır. Burnukara (2009)'nın araştırmasında siber zorbalığa maruz kalma oranlarının üst sınıflarda alt sınıflardan daha yüksek olduğu şeklindedir. Dalmaç (2014) da yapmış olduğu çalışmada siber zorbalık düzeylerinin 11. sınıflarda, siber mağduriyet düzeylerinin de 10. sınıflarda yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu bulgular araştırma bulgumuzla çelişmektedir. Literatür incelendiğinde sınıf düzeyine göre siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinde farklılık bulunmayan çalışmalara da rastlanmıştır (Baykal, 2016; Burnukara, 2009; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Evegü, 2014; Özdemir ve Akar, 2011; Sabancı, 2018; Yaman ve Sönmez, 2015).

Araştırmadan elde edilen bulguya göre 9. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin 10. ve 11. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Siber zorbalık yapan kişiler internette başka bireyleri mağdur ederken kendileri de başka bir siber zorba tarafından mağdur edilebilme riskini taşımaktadır (Şahin ve Akbaba, 2017).

Araştırmamızda elde ettiğimiz bir başka bulguya göre 9. sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri de 10. ve 11. sınıflardan daha yüksek bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular internet ortamında geçirilen süreyle kullanıcıların siber zorbalık davranışı gösterme ve aynı şekilde mağduriyet ile karşılaşma riskini de arttırdığını destekler niteliktedir.

5.1.5.5.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada ele alınan bir diğer değişken gelir durumuna göre siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Gelir durumuna göre siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Erdur-Baker ve Kavşut (2007), Eroğlu (2011), Dalmaz (2013) da yapmış oldukları araştırmalarda gelir durumuna göre siber zorbalık düzeylerinde farklılık saptamamıştır. Araştırma bulgularıyla örtüşmeyen bulgulara da literatürde rastlanılmıştır. Baykal (2016), Türkoğlu (2013), Kavuk (2011) ailenin gelir düzeyinin artmasıyla birlikte siber zorbalık davranışlarının da arttığını belirtmiştir. Ailelerinin aylık gelirine göre siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamasının bir nedeni bilişim ve iletişim teknolojilerinin özellikle de akıllı telefon kullanımının yaygınlaşması olarak düşünülebilir. Özellikle son dönemlerde internet kafelerin sayılarında olan artış, her gelirden insanın internete rahatlıkla erişmesini kolaylaştırmaktadır (Eroğlu, 2011). Herkesin rahatlıkla internete erişim olanağının olması ve akıllı telefonların servis sağlayıcılarının gelir durumu ayırt etmeksizin uygun internet kullanımını sunmalarından dolayı gelir durumunun siber zorbalık ve mağduriyet üzerindeki önemini yitirdiği söylenebilir.

5.1.5.6.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne ve Baba Birliktelik Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin anne baba birlikte yaşama durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinde anne ve baba birliktelik durumuna göre farklılık bulunmazken, siber mağduriyet düzeylerinde anne baba birliktelik durumuna göre farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anne ve babası ayrı olan

öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri, anne ve babası birlikte olanlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Anne babası ayrı yaşayan çocuklar üzerinde ebeveyn denetimi konusunda oluşabilecek yetersizliklerden dolayı interneti daha kontrolsüz bir şekilde kullanabilecekleri düşünülmektedir. Serin (2012)'in yapmış olduğu araştırmanın bulgularına göre öğrenciler siber zorbalık yaptıklarında veya siber mağduriyet yaşadıklarında öncelikle anne ya da babalarıyla iletişime geçmektedirler. Bunun sonucunda anne-babalarıyla konuşan öğrenciler hem daha az siber zorbalık yaptıkları hem de daha az siber mağduriyet yaşadıkları bulunmuştur. Öğrenciler anne-baba ayrılığı yaşadıklarında bu tarz yaşantılarını anne ve babasıyla paylaşmak adına daha az fırsata sahip olabileceklerinden dolayı bu durumun siber mağduriyet yaşama riskini arttırabileceğini düşündürmektedir. Bilgisayar başında geçirilen sürenin uzun olması ve ebeveyn kontrolünün yetersizliğinden dolayı siber mağdur olma riskleri de artmaktadır. Ümmetler-İlhan (2016) anne ve babası ayrı yaşayan öğrencilerin siber mağdur ve siber zorbalık olasılıklarının anne ve babası ayrı olmayan gruba göre daha yüksek bulmuştur. Bu sonuç araştırma bulgularından siber mağduriyet açısından tutarlılık gösterirken siber zorbalık açısından çelişmektedir. Yelci (2018), Özer (2016), Eroğlu (2014), Çiftçi (2010) ve Serin (2012) ise anne-baba birliktelik durumuna göre siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinde anlamlı bir farklılık saptamamıştır.

5.1.5.7.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne ve Babanın Yaşama Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Annenin ve babanın hayatta olup olmamasına göre siber mağduriyet düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Siber zorbalık düzeylerinde ise babanın hayatta olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Babası hayatta olmayan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerinin çoğunluğunun anne ve babasının yaşıyor olmasının bu durumu etkilediği düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde farklı sonuçlara da rastlanılmaktadır. Laftman, Modin ve Östberg (2013) yapmış oldukları araştırmada ebeveynlerinden en az birisini kaybetmenin siber zorba, mağdur veya zorba/mağdur olma olasılığını artırdığını bulunmuşlardır.

5.1.5.8.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne-Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre farklılaştığı bulunmuştur. Annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin annesi lise ve ön lisans ve üstü öğrencilere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Eğitim seviyesiyle doğru orantılı olarak siber zorbalık ve mağduriyet düzeyleri artış göstermektedir. Kocatürk (2014)'ün ortaokul öğrencileri ile yapmış olduğu araştırma sonucuna göre, annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet eğilimleri diğerlerine göre daha düşüktür. Baykal (2016) ergenler ile yapmış olduğu çalışmada annesi lisans mezunu olan öğrencilerin, diğer öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışlarda bulunduğunu; annesi lisans mezunu olan öğrencilerin ise ilköğretim mezunu olanlara göre daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmiştir. Araştırmadan elde edilen bu bulgular araştırma bulgularımızla örtüşmektedir.

Literatür incelendiğinde anne eğitim düzeyi düştükçe öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin yükseldiği bulgusuna ulaşan araştırmalar da mevcuttur. Akbaba ve Eroğlu (2013) ve Ümmetler-İlhan (2016)'nın çalışmalarında annenin eğitim düzeyi düştükçe öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri artmaktadır. Sarak (2012) anne eğitim düzeyi arttıkça ergenlerde görülen siber zorba ve mağduriyet durumlarının azaldığını bulmuştur. Yine literatür incelendiğinde herhangi bir farklılık tespit edilemeyen çalışmalara da rastlanılmaktadır (Dalmaç Polat ve Bayraktar, 2016; Pekşen-Süslü, 2016).

Araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Babası ön lisans ve üstü olanların ilköğretim mezunu olanlardan, lise mezunu olanların ortaokul mezunu olanlardan, ön lisans ve üstü mezunu olanların ortaokul mezunu olan öğrencilere göre siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Baba eğitim düzeyi arttıkça siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir. Baykal (2016) ergenler ile yapmış olduğu çalışmada babası lisans mezunu olan öğrencilerin ilköğretim mezunu olanlara göre daha fazla siber

zorba ve siber mağdur olduğunu belirtmiştir. Kocatürk (2014) ortaokul öğrencileri ile yapmış olduğu tez çalışmasında babası lisansüstü eğitim almış öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha fazla siber zorba ve siber mağdur olduğunu tespit etmiştir. Araştırmalardan elde edilen bu bulgular araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Sarak (2012) ise baba eğitim düzeyinin artmasıyla siber zorba veya siber mağdur olma durumunun azaldığı bulgusuna ulaşmıştır. Akbaba ve Eroğlu (2013) da baba eğitim düzeyinin düşmesinin siber zorbalığı arttırdığını belirtmişlerdir. Literatür incelendiğinde baba eğitim düzeyine göre siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinde anlamlı fark bulunmayan çalışmalar da mevcuttur (Dalmaz, 2015; Evegü, 2014; Pekşen-Süslü, 2016; Türkoğlu, 2013; Ünver, 2016). Araştırmalar arasında ortaya çıkan farklılıkların ailelerin eğitim seviyesine göre yaşam standartlarındaki değişimler örnek gösterilebilir.

Araştırma bulgularında anne ve babaların eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynler eğitim seviyeleri yükseldikçe iş hayatında daha çok yer almaktadırlar. Bu durumun sonucu olarak da çocuklarıyla birlikte geçirmiş oldukları süre azalabilmektedir. Anne ve babaların iş yoğunluğundan dolayı çocukların boş zamanlarını genellikle bilgisayar başında oyun oynayarak veya sosyal paylaşım sitelerini kullanarak değerlendirmelerinin, siber zorbalık ve mağduriyet yaşama düzeylerini de arttırabileceği düşünülmektedir.

5.1.5.9.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya sitesine üyelik durumuna göre siber zorbalık düzeyleri farklılaşırken; siber mağduriyet düzeylerinde bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Sosyal medya sitesine üyeliği olan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin üyeliği olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sosyal medya sitelerinde geçirilen zaman arttıkça siber zorba olma durumu da artmaktadır. Ergenler sorun yaşadıkları kişiler ile problemlerini çözümleyemediklerinde karşı tarafa olan öfkesini rahat bir şekilde bu sitelerden sunabilme imkanına sahiptirler. Çünkü sanal ortamda bu türden davranışlar

sergileyen bireylerin, mağdurlardan fiziksel anlamda üstün olması gerekmemektedir (Li, 2008). Ümmetler-İlhan (2016)' a göre ise sosyal medya sitesine üyelik durumu siber mağdur olma konusunda bir farklılık yaratırken siber zorba olma açısından bir farklılık oluşturmamaktadır. Özer (2016) ise öğrencilerin siber zorbalık yaşama düzeyinin, öğrencilerin sosyal medya hesabına sahip olup olmamalarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ve sosyal medya hesabına sahip olan öğrencilerin, sosyal medya hesabı olmayan öğrencilere göre daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığını belirtmektedir. Araştırmamızda siber mağduriyet düzeylerinin sosyal medya sitesine üyelik durumuna göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Siber mağduriyet yaşayan öğrencinin bu mağduriyet ile sosyal medya siteleri dışında görüntü, mesaj, telefon gibi iletişim teknolojilerinin yer aldığı her alanda karşılaşılma olasılığının etkili olabileceği söylenebilir.

5.1.5.10.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri sosyal medya sitesini kullanım sıklığına göre farklılaşmaktadır. Her gün bir kereden fazla sosyal medyayı kullanan öğrencilerin hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet düzeylerinin her gün bir kereden fazla kullananların, haftada bir kereden fazla, haftada bir kere, her gün bir kere kullanan öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda sosyal medyayı kullanma sıklığı arttıkça siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir. Ümmetler İlhan (2016) ve Özer (2013) de yapmış oldukları çalışmada interneti çok sık kullananların siber zorba olma olasılığının yüksek olduğunu belirtmiştir.

Sosyal paylaşım sitelerinin, kullanıcılarına sunmuş olduğu anonimlik, güvenlik ayarları, görsellerin paylaşımı gibi özellikler siber zorbalık ve mağduriyet yaşantılarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bireyin sosyal medyayı aktif olarak kullanması paylaşım sayısının artmasını da beraberinde getirecektir. Birey paylaşmış bulunduğu fotoğraf, video, yazı gibi paylaşımlar sebebiyle siber mağdur ya da siber zorba olma riski taşımaktadır.

5.1.5.11.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternette Günlük Harcanan Zaman Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

İnternette günlük harcanan zamana göre hem siber zorbalık düzeyleri hem de siber mağduriyet düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık vardır. Süreler arasındaki farklılıklar incelendiğinde ise günlük olarak internete 6 saat, 4-6 saat, 3-4 saat, 1-2 saat girenlerin 1 saatten az girenlere göre siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, internete günde 6 saatten fazla, 3-4 saat, 4-6 saat girenlerin 1- 2 saat girenlerden; 6 saat girenlerin 3-4 saat girenlerden siber zorbalık ve mağduriyet düzeyleri daha yüksektir. Yapılan araştırmada, interneti kullanma süresi arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının arttığı sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Peker ve Eroğlu (2010)'nun yaptıkları çalışma sonuçları da bulgularımızla örtüşür nitelikte olup, öğrencilerin günlük internete erişim süresi üç saat veya daha fazla olanların daha fazla siber zorbalık davranışları gösterdikleri ve daha fazla siber mağdur oldukları yönündedir. Serin (2012)'in, internete günde beş saat ve daha fazla bağlı kalan öğrenciler internete bundan daha az süre ile bağlanan öğrencilerden daha fazla siber zorbalık davranışları göstermekte ve daha fazla siber mağduriyet yaşadıklarını belirtmiştir. Çiftçi (2010)'nin ve Burnukara (2009)'nın, internette kalma süresi arttıkça siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin de paralel olarak arttığı yönündeki bulguları, araştırma bulgularımızı desteklemektedir. Literatür incelendiğinde internet kullanımındaki artışla birlikte siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinde artış olduğu bulgusuna ulaşan başka araştırmalar da mevcuttur (Baykal, 2016; Elmas, 2016; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Hinduja ve Patchin, 2008; Küçük, 2016; Kocatürk, 2014; Manap, 2012; Özer,2013; Özdemir ve Akar, 2011; Taştekin, 2016; Ünver, 2016). Literatürde internette günlük harcanan zamana göre siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinde farklılaşma tespit edilmeyen çalışmalarda yer almaktadır (Çalışgan, 2013; Çiftçi, 2015).

İnterneti sık kullanan ergenlerin bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde güvenilir olmayan sitelere girmesi, internet ortamındaki gizlilik ayarlarını eksik ya da hiç yapmaması, teknoloji bilgisinin yeterli düzeyde olmaması, internette tanımadığı

kişilerle sohbet etmesi gibi etkenler siber zorbalık ve mağduriyet riskini arttırmaktadır.

5.1.5.12.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Mekân Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırma bulgularına göre ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin internetin kullanıldığı mekân değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, siber mağduriyet düzeylerinin ise internetin kullanıldığı mekân değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre arkadaşlarının evinden internete giren öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin evden giren öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Kocatürk (2014) internete evden bağlanan öğrencilerin daha çok siber zorbalık eğilimi göstermekte ve daha çok siber zorbalığa maruz kaldıklarını söylemektedir. Ünver (2016) ve Çiftçi (2015) lise öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmalarda ise internete bağlanan mekâna göre siber zorbalık düzeyleri farklılaşmadığını saptamamışlardır. Semerci (2017) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmasında öğrencilerin internete bağlanma yerine göre siber zorba ve mağdur puanlarının farklılaşmadığını belirtmiştir.

İnternete kendi evleri dışında girmeyi tercih eden öğrenciler, yeterli ebeveyn kontrolünün olmamasından dolayı kendilerini rahat hissettikleri için siber zorbalık davranışlarını daha kolay sergileyebilirler. Ayrıca yapılan siber zorbalık davranışının şikâyet edildiğinde tespit edilmesinde teknik ve yasal takip sürecinden dolayı birey, bu davranışı farklı bilgisayarlardan gerçekleştirme yoluna gidebilir.

5.1.5.13.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternetin Kullanıldığı Teknolojik Alet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin internete en çok girilen teknolojik alet değişkenine göre farklılaşma gösterdiği ve bu farklılaşmanın

bilgisayar ile internete giren öğrenci grubunda olduğu belirlenmiştir. İnternete bilgisayar ile bağlanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri cep telefonu ile bağlanan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Siber mağduriyet düzeylerinde ise internete en çok girilen teknolojik alet değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde araştırma sonuçlarımızdan siber mağduriyet ile benzer ancak siber zorbalık durumu ile çelişen sonuçlara da rastlanılmıştır. Pekşen-Süslü (2016) yapmış olduğu çalışmada lise öğrencilerinin bilgisayar, cep telefonu ve tablete sahip olmalarına göre siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları arasında anlamlı bir fark tespit etmemiştir. Serin (2012) bilgisayara ve cep telefonuna sahip olmaya göre siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığını bulmuştur. Günümüzde bilgisayarın ulaşılabilir olması ve ergenlerin bilgisayarı özellikle oyun amaçlı kullanımlarından dolayı evde daha fazla bilgisayar ile ilgilendikleri düşünülebilir. Ayrıca teknoloji bilgisi iyi olan bireylerin bilgisayar aracılığıyla istedikleri kişiye siber zorbalık davranışını daha rahat yapabilecekleri düşünülmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hangi amaçla kullanılacağı büyük önem taşımaktadır. Siber zorbalık gibi olumsuz amaçlar ile kullanılabileceği gibi bilgi ve yeni arkadaşlıklar edinmek gibi olumlu amaçlarla da kullandığı unutulmamalıdır. Önemli olan, bireylerin sahip oldukları bilgi iletişim teknolojilerini etik ve güvenli bir şekilde kullanmayı öğrenmesidir.

5.1.5.14.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Sitesine Üyelik İsmi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada ele alınan bir diğer değişken de sosyal medya sitelerine üyelik ismi durumudur. Araştırma sonuçlarına göre ortaöğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin sosyal medya sitelerine üyelik ismi değişkenine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Sosyal medya sitelerine takma ad ile üye olan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri sosyal medya sitelerine gerçek ad ile üye olan öğrencilere göre daha yüksektir. Literatür incelendiğinde Ümmetler-İlhan (2016)'ın da benzer sonuçlara ulaştığı ve takma adın, siber zorba olma veya mağdur olma olasılıklarını arttırdığı görülmektedir. Erbiçer (2017) de yapmış olduğu çalışmada çevrimiçi ortamda kimliğini gizleyen öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerini çevrimiçi ortamda

kimliğini gizlemeyen öğrencilerden daha yüksek bulmuştur. Türkoğlu (2013) tarafından yapılan araştırmada, kimlik gizleme ile siber zorbalık davranışları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşılan çalışmalara da rastlanılmıştır. Yelci (2018) yapmış olduğu araştırmada internette öğrencilerin kimliğini gizleyip gizlememe durumu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit etmemiştir. Dalmaç-Polat ve Bayraktar (2016)'ın yapmış olduğu çalışmada e-mail adreslerinde kendi isimlerinin olup olmaması arasında siber mağduriyet ve siber zorbalık açısından istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmamıştır. Anonimlik siber zorbalığın önemli özelliklerinden biridir ve mağdur ile yüzleşme yaşanmamasından dolayı teşvik edici bir yanı vardır (Li, 2007). Patchin ve Hinduja (2006)'ya göre siber zorbalıkta, zorbanın kimliğinin gizleyebilmesi, mağdura rahatsız edici davranışlar yapmayı ve mağduru korkutmasını kolaylaştırmaktadır. Bireyin kimliğinin gerçek olmaması siber zorbaya ulaşımı güçleştirdiği için bundan cesaret alan siber zorba istediği kişiye istediği hakareti yapabilmekte ve dedikodu yayarak iftira atabilmektedir.

5.1.5.15.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin interneti kullanım amacına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. İnterneti sosyal sitelerdeki akışa bakmak için kullanan öğrencilerin oyun, araştırma ve ödev için kullananlardan; oyun için kullananların araştırma ve ödev için kullananlardan; paylaşımda bulunmak için kullananların sosyal sitelerdeki akışa bakmak, araştırma ve ödev, yeni bir şeyler öğrenmek için kullananlardan; iletişim kurma ve takip etme/takip edilme için kullananların araştırma ve ödev amacıyla kullananlara göre siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

İnterneti araştırma ve ödev için kullanan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin paylaşımda bulunma, sosyal sitelerdeki akışa bakma, yeni şeyler öğrenmek için, iletişim kurma ve takip etme/edime amacıyla kullanan öğrencilere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca interneti sosyal sitelere bakmak amacıyla kullanan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin oyun ve paylaşımda bulunmak için kullananlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak

bakıldığında araştırma ve ödev için kullanan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Ünver (2016), ödev sitelerini takip edenlerin siber zorbalık düzeylerinin, sosyal medya sitelerini takip edenlere göre anlamlı derecede düşük olduğunu bulmuştur. Ünver (2016)'in çalışmasından elde ettiği bu bulgu araştırma bulgumuzu destekler niteliktedir. Manap (2012) araştırmasında öğrencilerin interneti öncelik sırasına göre sosyal paylaşım, sohbet, eğitim-ödev, forum, oyun için kullandıklarını tespit etmiştir. Kowalski ve Limber (2007) araştırmalarında siber zorbalığın en fazla sohbet odalarında yapıldığı bulgusuna ulaşmışlardır.

İnternet kullanım amaçları incelendiğinde, sosyal medya araçlarının kullanımıyla ilgili olan etkinliklerin siber zorbalık yapma ya da siber mağdur olmaya daha çok sebebiyet verdikleri görülmüştür. Bedir (2016), yapmış olduğu araştırmasında öğrencilerin %88,3'ünün fotoğraf/video paylaşımı için sosyal medyayı kullandıklarını belirtmiştir. Sosyal medya platformları, bireylerin kendilerini tanıttıkları, kendisiyle ilgili paylaşımlar yaparak başkalarının kendisini onaylamasını bekledikleri, geniş bir sosyal çevreye sahip olabilmeye imkanlarının sağlandığı bir ortamdır. Sosyal medyayla özdeşleşen bir özellik olan paylaşım yapmanın, kullanıcılar üzerinde ciddi etkilerinin olduğu ortadadır. Özellikle ergenlik döneminde dikkat çekme eğiliminin yüksek olması, sosyal medya kullanan ergenlerin paylaşım yapma sıklığını arttırmakta ve paylaşım içeriklerini de şekillendirmektedir (Özay, 2018).

5.1.5.16.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanma Durumu Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmaya katılan öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin anne-babalarının sosyal medya kullanım durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular incelendiğinde; öğrencilerin anne babalarının sosyal medya kullanımlarının siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerini arttırdığı bulunmuştur. Ulusoy ve Bostancı (2014) yapmış oldukları araştırmada ebeveynlerin çoğunun sosyal medya kullandıklarını belirlemiştir. Ebeveynler de boş zamanlarını değerlendirirken internet kullanmaya başlamışlardır (Güleç, 2018). Aile içerisinde

yeterli iletişim bulamayan ergenler bilgisayar başında zaman geçirmektedir. Ergenin internette geçirmiş olduğu süre siber zorbalık davranışı gösterme ve uğrama riskini de etkileyebilmektedir .

5.1.5.17.Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Aile Fertlerini Sosyal Medyada Takip Durumu Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin siber mağduriyet düzeylerinin aile fertlerini sosyal medyada takip etme durumuna göre farklılaşmadığı; siber zorbalık düzeylerinin ise aile fertlerini sosyal medyada takip etme durumuna göre farklılaştığı bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuca göre aile fertlerini sosyal medyada takip etmeyen öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri aile fertlerini takip eden öğrencilere göre daha yüksektir. Bu bulgu araştırmadan beklenen bir sonuçtur. Ebeveyn ya da herhangi bir aile üyesinin kontrolünün olmadığı bir ortamda birey kendisini özgür hissederek yapmak istediği her türlü davranışı kontrolsüzce gerçekleştirebilir. Bu kontrolsüz davranışlar arasında siber zorbalık da yer alabilir. Literatür incelendiğinde bu değişkenler ile çalışılan bir araştırmaya rastlanılmamaktadır.

5.1.6.DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE ÖĞRENCİLERİN SOSYAL MEDYA TUTUMLARINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde kişisel bilgi formunda yer alan değişkenlerden elde edilen sonuçların sosyal medya tutum toplam ve alt boyutu puanlarına göre farklılaşp farklılaşmadığı tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1.6.1.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Cinsiyete göre sosyal medya tutum toplam puanı ve alt boyutu puanlarının farklılaşp farklılaşmadığı incelendiğinde; ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanı ile sosyal yetkinlik alt boyutu puanında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Ancak paylaşım ihtiyacı, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir

farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin paylaşım ihtiyacı, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde sosyal medyaya tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık tespit edilmeyen araştırmalar mevcuttur (Bulu, Numanoğlu ve Keser, 2016; Kılıç, 2016; Otrar ve Arın, 2014; Ümmetler-İlhan, 2016). Araştırmalar bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Özyay (2018) ergenler ile yapmış olduğu tez çalışmasında kız öğrencilerin paylaşım ihtiyacı ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Yanık-Düşünceli (2016) ergenler ile yapmış olduğu çalışmada cinsiyete göre sosyal yetkinlik, öğretmenlerle ilişki ve sosyal izolasyon alt boyutu puanlarında anlamlı farklılık olmadığını, kadınların ise paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Kaymak (2012) ise araştırmasında sosyal ağlarda kadınların erkeklerden daha yüksek kullanımlarının olduğunu, Ümmetler-İlhan (2016) ise erkek öğrencilerin kendilerini kızlara göre sosyal medyada daha yetkin algıladıklarını belirlemiştir. Akyüz (2018), cinsiyet değişkenine göre paylaşım ihtiyacı ve öğretmenlerle ilişki alt boyut puanlarının farklılık göstermediğini, sosyal izolasyon ve sosyal yetkinlik alt boyutlarında ise cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğunu belirlemiştir. Atalay (2014)'ın yapmış olduğu çalışmada sosyal medya tutumları alt boyutu puanlarında paylaşım ihtiyacının cinsiyete bağlı farklılık göstermediği, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının ise erkek öğrencilerin daha yüksek olduğunu saptamıştır. Arın (2013) cinsiyet değişkenine göre paylaşım ihtiyacı ve öğretmenlerle ilişki alt boyut puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediğini, sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyon alt boyutu puanların cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini, her iki farklılığın da erkek öğrencilerin lehine olduğunu saptamıştır.

İnternete erişimin kolaylaşmasının bir sonucu olarak sosyal medyanın herkes tarafından sıklıkla kullanılmasının (Vural ve Bat, 2010), cinsiyet değişkenine göre sosyal medya tutumları toplam puanları açısından farklılaşma görülmemesinde etkili olduğu düşünülebilir. Kız öğrencilerin paylaşım ihtiyacı, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanları erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Bu durumunun sebeplerinden biri olarak kız öğrencilerin çevre

tarafından fark edilebilmek ve ilgi çekebilmek adına sosyal medyayı aktif kullanarak daha fazla fotoğraf, video ve yazı gibi paylaşım yapımları olarak gösterilebilir. Ayrıca kız öğrencilerin sosyal medya üzerinden öğretmenlerini takip ederek okul zamanları haricinde de öğretmenleriyle iletişim halinde kalarak onları hem destek aracı olarak gördükleri hem de öğretmenlerinin dikkatini daha fazla çekme istekleri şeklinde yorumlanabilir.

5.1.6.2.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Yaş Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinde sosyal medya tutumları toplam puanları ve sosyal yetkinlik alt boyut puanlarında yaş düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. 15 yaşındaki öğrencilerin sosyal medya tutumları ve sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının 17 yaş ve üzeri olan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. 15 yaş grubundaki öğrencilerin ergenlik dönemi özelliklerinden dolayı akran gruplarına ait olma, beğenme ve beğenilme isteği, kendisini sanal ya da sosyal çevrede kabul ettirme gibi ihtiyaçlarından dolayı sosyal medya tutumları ve sosyal yetkinlik puanlarını yüksek çıktığı düşünülmektedir.

Yapılan analiz sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin paylaşım, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının yaş düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Elde edilen bu bulgu Ümmetler-İlhan (2016)'ın ergenler ile yapmış olduğu çalışması ile paralellik göstermektedir.

5.1.6.3.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Okul Türü Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutumları ile tüm alt boyut puanlarının okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Meslek Lisesi öğrencilerinin sosyal yetkinlik alt boyutu puanının Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden; Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi öğrencilerinin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden; Meslek Lisesi öğrencilerinin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının Anadolu ve Fen Lisesi öğrencilerinden; Anadolu Lisesi

öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanlarının Fen Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Fen Lisesi öğrencilerinin öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Meslek Lisesi öğrencilerine göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Literatür incelendiğinde okul türüne göre sosyal medya tutumları ile alt boyutu puanlarında farklılık tespit edilen çalışmalara rastlanılmaktadır. Atalay (2014) tarafından yapılan bir çalışmada lise öğrencilerinin okul türüne göre sosyal medya tutumlarının farklılaştığı; meslek lisesine devam eden öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumlarının Anadolu Lisesi ve Genel Lise öğrencilerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çap (2018)'ın yapmış olduğu araştırmada Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin sosyal medyaya yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu; Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin sosyal yetkinliklerinin daha yüksek olduğu; Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin paylaşım ihtiyaçlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmalar arasında farklı bulguların elde edilmesinin okul türleri arasındaki eğitim uygulamaları ve öğrencilerin akademik başarılarının etkili olduğu söylenebilir. Akademik olarak başarı gösteremeyen öğrencilerin sosyal medya aracılığıyla kişilik kazanmasının daha rahat olabileceği ve sanal ilişkiler kurarak duygularını daha iyi ifade edebilecekleri düşünülmektedir. Yapılan araştırmada Meslek Lisesi öğrencilerinin sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyon puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitimde akademik başarıyı yakalayamayan ve bu konuda yetersiz hisseden Meslek Lisesi öğrencilerinin sosyal ağlarda kendilerini daha yetkin olarak gördüklerinden geçirmiş oldukları sürede uzamaktadır. Bu da ergenin gerçek hayattan uzaklaşarak toplumdan daha fazla izole olmasına sebep olmaktadır.

5.1.6.4.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının ve alt boyutlarının sınıf değişkenine göre farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanları ile sosyal

yetkinlik, paylaşım ihtiyacı alt boyut puanlarını sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşma gösterdiği tespit edilirken; sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Sosyal yetkinlik alt boyutu ve sosyal medya tutum toplam puanları 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin 11. sınıf öğrencilerine göre; paylaşım ihtiyacı alt boyutunun ise 10.sınıf öğrencilerinin 11. Sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Çap (2017) tarafından yapılan çalışmada 9. sınıf öğrencilerinin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgunun araştırma bulgumuzla örtüştüğü görülmektedir. Literatür incelendiğinde farklı bulgulara da rastlanılmaktadır. Kılıç (2016) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin sosyal medya tutumları ile sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı ve öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu haricinde çalışma bulgumuzu desteklemektedir. Atalay (2014) ise lise öğrencilerinin sınıf düzeyi arttıkça sosyal medya tutumlarında bir azalma olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu çalışmamız ile paraleldir. Bulgularımızdan elde edilen sonuçların, literatürdeki araştırmalar ile farklılık gösterdiği görülmüştür. Çalışmamızın gerçekleştirildiği şehir, öğrencilerin sosyoekonomik durumu, okul türü gibi değişkenlerin, bu farklılıklara sebebiyet vermiş olabileceği düşünülmektedir.

Sosyal yetkinlik alt boyutunda 9. sınıf öğrencilerinin sosyal yetkinliklerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ortaöğretime yeni başlayan 9. sınıf öğrencilerinin okula ve çevreye uyum sağlama aşamasında sosyal medya ile geçirmiş oldukları sürede de artış meydana gelebilmektedir. Bireylerin kendilerini tanıma ve ortamlarını tanıma ihtiyaçlarını sosyal medya aracılığıyla karşıladıkları düşünüldüğünde özellikle 9. sınıfların üst sınıflara göre sosyal yetkinliklerinin de daha fazla olmasını etkilemektedir. Öğrencilerin yaşları büyüdükçe okul ve aile ile ilgili sorumluluklarındaki artış sosyal medya kullanım düzeyini sınırlandırabilir ve bu durumda sosyal medyaya ilişkin tutumu da olumsuz etkileyebilmektedir.

5.1.6.5.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanları ile sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı ve öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilemezken, sosyal izolasyon alt boyutu puanının gelir durumuna göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Sosyal izolasyon alt boyutu puanları düşük gelir düzeyine sahip öğrencilerin orta gelir düzeyine sahip öğrencilere göre daha yüksektir. Atalay (2014) ve Arğın (2013) da ergenler ile yapmış oldukları çalışmalarda sosyal medyaya yönelik tutumlarının ailelerinin gelir durumuna göre farklılaşmadığını saptamıştır. Bu bulgular araştırmamızı destekler niteliktedir. Kalender (2016)'in yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin sosyal yetkinlik, öğretmenlerle ilişki, sosyal izolasyon alt boyutu puanları gelir durumuna göre farklılaşmadığı; paylaşım ihtiyacı alt boyutunda ve toplam puanının ise gelir durumu değişkenine göre anlamlı farklılığa rastlanıldığı görülmektedir. Yüksek gelir grubundaki öğrencilerin paylaşım ihtiyaçlarının daha fazla olduğunu, toplam tutum puanları açısından incelendiğinde ise orta gelire sahip öğrencilerin daha yüksek puana sahip olduklarını bulmuştur.

Yapılan çalışmalar ve elde ettiğimiz sonuçlar incelendiğinde düşük gelire sahip öğrencilerin sosyal izolasyon puanlarının daha yüksek olması bireyin sosyal medyada gerçek hayatta yapamadığı şeyleri ya da sahip olamadığı hayatları takip etmesi olarak düşünülebilir. Sosyal medya tutumları açısından ise öğrencilerin gelir durumları arasında farklılıklar olsa da internetin yaygın olduğu günümüzde internete erişimin kolay ve ucuz olmasından dolayı öğrenciler arasında anlamlı bir farklılığa ulaşılmamış olabilir.

5.1.6.6.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Anne-Baba Birlikte Yaşama Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanları ile tüm alt boyut puanlarının anne-baba birlikte yaşama durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde benzer sonuçlar elde edilen çalışmalara rastlanılmıştır. Aksak (2017)'in yapmış olduğu araştırmasında lise

öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile tüm alt boyutlarının anne babanın birliktelik değişkenine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Akyüz (2018) üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada sosyal medya tutum ölçeği alt boyutlarında “anne-baba durumu” değişkenine bağlı olarak alınan puanlarda farklılaşma olmadığını tespit etmiştir. Yine literatür incelendiğinde araştırma bulgumuzla uyuşmayan bulgulara da rastlanılmıştır. Çap (2017) anne-babası beraber olan öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu belirtmektedir.

5.1.6.7.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Anne-Babanın Hayatta Olması Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Annenin ve babanın hayatta olup olmaması değişkenine göre ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutumları ile alt boyutu puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Aksak (2017) lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmasında annesi vefat eden öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Babanın sağ olup olmamasına bağlı olarak ise farklılığa rastlamamıştır. Bu sonucun araştırma bulgumuz ile annenin hayatta olması değişkeni açısından farklılık gösterdiği, babanın hayatta olması değişkeni açısından ise benzer olduğu belirlenmiştir.

5.1.6.8.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinde sosyal medya tutumları ile alt boyutu puanları anne eğitim düzeyi değişkenine göre farklılık göstermektedir. Sosyal yetkinlik ve öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının annesi ön lisans ve üstü mezunu olan öğrencilerin annesi ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerden daha düşük olduğu belirlenmiştir. Anne eğitim düzeyi azaldıkça öğrencilerin sosyal yetkinlik ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının arttığı görülmektedir. Sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin annesi ön lisans ve üstü olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Annesi lise

mezunu olan öğrenci grubunun paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanının annesi ortaokul ve ilkokul mezunu olan öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim düzeyi lise olan öğrencilerin sosyal medya tutumlarının annesi ilkokul ve ön lisans ve üstü olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Atalay (2014) tarafından yapılan çalışmada annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının annesi okuryazar olmayan, ilkokul, ortaokul, lise, yüksek lisans ve üstü mezunu olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca annesi okuryazar olmayan öğrencilerin lise, üniversite, yüksek lisans ve üstü anneye sahip öğrencilere göre; ilkokul mezunu annesi olan öğrencilerin lise ve üniversite mezunu annesi olanlara göre öğretmenlerle ilişkiyi daha fazla istedikleri tespit edilmiştir. Saraç (2014), ortaokul öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada annesi ilkokul mezunu ve altı olan öğrencilerin sosyal medya tutumları ile paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanının yüksek olduğunu tespit etmiştir. Öğrencilerin sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutundan aldıkları puanlar öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediğini belirtmiştir. Saraç (2014)'ın elde etmiş olduğu bulgular araştırma bulgularımızla çelişmektedir.

Literatür incelendiğinde sosyal medya tutumları ile alt boyutlarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığı tespit edilen çalışmalara da rastlanılmıştır. Kılıç (2016), Ökte (2014), Akyüz (2018) tarafından yapılan çalışmalarda anne eğitim düzeyi değişkeni göre öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutum toplam puanı ile alt boyutu puanlarının farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Argın (2013) ise yapmış olduğu çalışmada anlamlı farklılık tespit etmemiştir; alt boyutlarda ise paylaşım ihtiyacı alt boyutu dışında ilkokul ve ilköğretim mezunu anneler lehine anlamlı farklılıklara rastlanmış olup anneleri ilkokul ve ilköğretim mezunu olan öğrencilerin sosyal hayattan daha fazla izole olduklarını belirtmiştir. Argın (2013)'ın elde etmiş olduğu bu bulgu araştırmamızdaki anne eğitim düzeyi azaldıkça öğrencilerin sosyal yetkinlik ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının arttığı bulgusunu destekler niteliktedir. Bu durumun anneleri alt seviyede öğrenim durumuna sahip öğrencilerin bu eksikliklerini öğrenim düzeyi yüksek olan en yakın kişi olarak gördükleri öğretmenleriyle telafi etme isteklerinden kaynaklanabilir.

5.1.6.9.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Baba eğitim düzeyine göre sosyal medya tutumları ile tüm alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Babası ön lisans ve üstü mezunu olan öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyut puanlarının babası ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilere göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi azaldıkça öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının arttığı belirlenmiştir. Öğrencilerin paylaşım ihtiyaçlarının babası lise mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerden; babası ön lisans ve üstü mezunu olan öğrencilerin babası ortaokul mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu söylenebilir. Babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının babası ön lisans ve üstü mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanları baba eğitim düzeyiyle ters orantılı olduğu tespit edilmiştir. Babası lise mezunu olan öğrencilerin sosyal medya tutumlarının babası ilkokul, ortaokul ve ön lisans ve üstü olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ümmetler İlhan (2016), ergenler ile yapmış olduğu çalışmada babasının eğitim düzeyine göre sosyal medya üzerinden paylaşım ihtiyacının farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Babasının eğitim durumu ortaokul olan öğrenciler ile babasının eğitim durumu ilkokul, lise, ön lisans ve üstü olan öğrenciler arasında babasının eğitim durumu ortaokul olan öğrenciler lehine olduğu sonucuna varmıştır. Kalender (2016) ise toplam puanda ve sosyal yetkinlik, öğretmenlerle ilişki, sosyal izolasyon alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulamazken, çalışmamızla aynı doğrultuda paylaşım ihtiyacı alt boyutunda baba öğrenim durumu lise olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Arğın (2013)'a göre toplam puanda anlamlı farklılık bulunmazken, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutlarından özellikle babaları lisans ve üstü eğitim alan öğrencilerin aldıkları puanların daha düşük olduğu görülmüştür. Akyüz (2018) yapmış olduğu araştırmada üniversite öğrencilerinin sosyal medya tutumları ile baba eğitim düzeyi arasında farklılık bulamazken, Saraç (2014) eğitim seviyesi yüksek babaların lehine anlamlı sonuçlara rastlamıştır.

5.1.6.10.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Sosyal Medya Sitesine Üyelik Durumu Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Sosyal medya tutumları ile alt boyutlarının sosyal medya sitesine üyelik durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına göre incelenmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon, öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının sosyal medya sitesine üyelik durumu değişkenine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Sosyal medya tutum toplam puan ile paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanının ise sosyal medya sitesine üyelik durumu değişkenine göre farklılaştığı saptanmıştır. Bu bulgulara göre sosyal medya sitesine üyeliği bulunan öğrencilerin üyeliği bulunmayan öğrencilere göre sosyal medya tutumları ile paylaşım ihtiyacı daha yüksektir.

Literatür incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşan araştırmalara rastlanılmıştır. Arın (2013) ergenler ile yapmış olduğu çalışmada sosyal medya sitesine üye olan öğrencilerin üye olmayan öğrencilere göre sosyal medyaya ilişkin tutumlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Aksak (2017) ise sosyal medya sitesine üye olan öğrencilerin olmayan öğrencilere göre sosyal medya tutumlarının, sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı ve öğretmenlerle ilişkilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Atalay (2014) Facebook üyeliğine sahip öğrencilerin sosyal medya tutumlarının üye olmayanlara nazaran daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Sosyal medya sitesine üyeliği bulunan öğrencilerin sosyal medya tutumları ile paylaşım ihtiyacının yüksek çıkmasının Instagram, Facebook, Snapchat gibi sosyal medya ağlarında, üye olunmadan paylaşım yapılamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal medya sitelerine üyeliği olan öğrencilerin sosyal medyadaki etkinliklerden haberdar olmaktan ve paylaşımlarının arkadaşları tarafından beğenilmesinden hoşnut olduğu söylenebilir.

5.1.6.11.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Sosyal Medya Kullanım Sıklığı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Sosyal medya kullanım sıklığına göre sosyal medya tutumlarının ve alt boyutlarının farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Araştırmadan elde edilen

bulgulara göre sosyal izolasyon ve öğretmenler ile ilişki alt boyutları açısından fark bulunmazken; sosyal medya tutum, sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanları ile sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sosyal medyayı her gün bir kereden fazla kullananların diğer kullanımlara sahip kullanıcılara göre sosyal medya tutumlarında, sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı alt boyutunda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. UBİK (2011)'in araştırmasına göre, 9-16 yaş arası çocukların %43'ü "her gün bir kez" sosyal ağları kullanmaktadır. Argın (2013) öğrencilerin sosyal medya ağlarını kullanma sıklığı ile ilgili yapmış olduğu araştırmasında, öğrencilerin %56,7'sinin her gün en az bir kere ya da daha fazla bu ağlara bağlandıklarını; 14-19 yaş aralığındaki öğrencilerin ise yarısından fazlasının günde en az bir kere sosyal medya ağlarına bağlandıklarını belirtmektedir. Sosyal medya ağlarını ayda birkaç kez kullanan öğrencilerin tutumları her gün ve haftada en az bir kez kullanan öğrencilerinkine göre daha düşüktür. Atalay (2014) da yapmış olduğu çalışmada sosyal yetkinlik alt boyutunda sosyal medyada geçirilen zaman arasında anlamlı farklılık olduğunu saptamıştır. Yanık- Düşünceli (2016) sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı ve sosyal izolasyon tutumları ile sosyal medyada geçirilen süre arasında anlamlı bir ilişki saptamış ve sosyal yetkinlik alt boyutunda sosyal medyada geçirilen zaman arttıkça sosyal yetkinlik düzeyi günlük 4-6 saat düzeyine kadar arttığını saptamıştır. Sosyal izolasyon alt boyutunda ise, sosyal medyada günlük 1 saatten az zaman geçirenler, 4-6 saat ve daha fazla zaman geçirenlere göre daha yüksek düzeye sahip olduğunu tespit etmiştir.

Bireylerin sosyal medya sitelerinde günlük geçirdikleri zamanın sosyal yetkinliği ve paylaşım ihtiyacını etkilediği düşünülmektedir. Kullanıcı sosyal medya sitelerinde geçirdiği zaman ile doğru orantılı olarak daha fazla insanla iletişim kuracak, yine süre ile bağlantılı olarak daha fazla beğeni ve paylaşım yapacaktır. Bu sayede kendisine de daha fazla beğeni yapılacağını düşünmektedir. Ayrıca duygularını ifade edip paylaşım yaptıkça kendisine yönelik olan algısında ihtiyaçlarını karşılayarak kendisini sosyal anlamda daha yetkin hissedecektir. Sosyal izolasyon ve öğretmenler ile ilişkide fark çıkmamasının nedeni olarak akıllı telefonların çoğalması ve internet servis sağlayıcıların artmasıyla kişilerin sosyal medyaya her ortamda ulaşabilmeleri olarak söylenebilir.

5.1.6.12.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının İnternette Harcanan Zaman Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının internette günlük harcanan zaman değişkenine göre incelenmesi sonucunda; 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette zaman harcayan öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının 1 saatten az ve 1-2 saat arasında zaman harcayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 1-2 saat, 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının 1 saatten az internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının 1-2 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının 3-4 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının internette günlük harcadıkları zamana göre incelenmesi sonucunda; 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette zaman harcayan öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının 1 saatten az, 1-2 saat ve 3-4 saat arasında zaman harcayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analiz incelendiğinde 1-2 saat, 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanlarının 1 saatten az internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanlarının 1-2 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanlarının 3-4 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İnternette kalınan süre arttıkça öğrencilerin sosyal medya tutumlarının da arttığı söylenebilir. Literatür incelendiğinde farklı bulgulara da rastlanılmıştır. Yanar (2015) yapmış olduğu çalışmada ergenlerin paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon, öğretmenlerle ilişki, genel sosyal medya tutumu puanları ortalamalarının interneti kullanma sıklığı değişkenine göre anlamlı bir farklılık saptamamıştır. Araştırmalar arasında çıkan bu farklılığın kültür, örneklem çeşidi ve araştırmaların yapılmış olduğu yıllar arasındaki gelişmelerden kaynaklı olabileceği düşünülebilir.

5.1.6.13.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının İnternetin Kullanıldığı Mekân Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

İnternetin kullanıldığı mekâna göre sosyal medya tutumlarının ve alt boyutlarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinde sosyal medya tutum toplam puan ile sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı, sosyal izolasyon, öğretmenlerle ilişki alt boyutlarının internetin kullanıldığı mekân değişkenine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Ümmetler-İlhan (2016) ve Saraç (2014) da sosyal medya tutum toplam ve alt boyut puanlarının internetin kullanıldığı mekâna göre farklılaşmadığına tespit etmiştir. Bu sonuç araştırma bulgumuzu desteklemektedir. Arğın (2013) ergenler ile yapmış olduğu çalışmasında sosyal medyaya ilişkin tutumlarının sosyal medya sitelerine bağlanılan ortam değişkenine anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuştur. Ancak öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutundan aldıkları puanların sosyal medya sitelerine internet kafeden bağlanan öğrencilerin daha yüksek olduğu belirtmiştir. Kılıç (2016) ise sosyal medyaya ilişkin tutumlarının sosyal medya kullanım ortamı değişkenine göre farklılaştığını ve internet kafelerden sosyal medya sitelerine giren öğrencilerin öğretmenlerle ilişki tutumunun daha fazla olduğunu tespit etmiştir.

Araştırmamızda sosyal medya tutumlarının ve alt boyutlarının internetin kullanıldığı mekâna göre farklılaşma göstermemesinin nedeni olarak günümüzde gençlerin taşınabilir cihazlar ve akıllı telefonlar sayesinde her an her yerden internete bağlanabilmeleri gösterilebilir.

5.1.6.14.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının İnternete Girilen Teknolojik Alet Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

İnternete en çok girilen teknolojik alet değişkenine göre sosyal medya tutumları ile paylaşım ihtiyacı, öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının farklılaştığı; sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının ise farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. İnternete girerken cep telefonu kullanan öğrencilerin paylaşım ihtiyacının bilgisayar ve tablet kullanan öğrencilerden; cep telefonu ile internete

girenlerin sosyal medya tutumları ile öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının tablettten girenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Kalender (2016), öğrencilerin sosyal medya tutum puanlarında sosyal medyaya bağlanılan araç değişkenine göre toplam puan açısından anlamlı farklılaşma tespit etmemiştir. Alt boyutlar açısından incelendiğinde paylaşım ihtiyacı alt boyutunda anlamlı farklılığa cep telefonu lehine rastlanmıştır. Bu bulgu paylaşım ihtiyacı alt boyutu bulunan bulguyu desteklerken; sosyal medya tutumları toplam puanı ile çelişmektedir. Saraç (2014) da çalışmasında mobil cihazlardan bağlanan öğrenciler lehine anlamlı farklılaşmaya rastlamıştır. Bu sonuçlar araştırmadan elde edilen bulguyu destekler niteliktedir. Akyüz (2018), Yanar (2015), Kılıç (2016) ve Otrar ve Argın (2013) ise sosyal medya tutumlarının sosyal medya sitelerine bağlanılan araç değişkenine göre farklılaşmadığını belirtmişlerdir. Elde edilen sonuca göre cep telefonlarının taşınabilir olması, cep telefonu operatörlerinin çeşitli kampanyalar düzenlemesi ve bu kampanyalarında cepten internet paketini kampanyalarına dahil etmesi de etkilidir. Ayrıca cep telefonunda yüklenen ve var olan uygulamaların anında istenilen kişi ile iletişim kurabilme, internete bağlanarak pek çok işi sorunsuzca yerine getirebilme gibi özellikleri içermesinden dolayı bu sonucun çıktığı düşünülmektedir.

5.1.6.15.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Sosyal Medya Sitesine Üyelik İsmi Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ortaöğretim öğrencilerinin sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyon alt boyutundan aldıkları puanlar sosyal medya sitesine üyelik ismi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak sosyal medya tutumları ile paylaşım ihtiyacı, öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarında sosyal medya sitesine üyelik ismi değişkenine göre gerçek ad kullanan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sosyal medya sitesine üyelikte gerçek isim kullanan öğrencilerin takma ad kullanan öğrencilere göre sosyal medya tutumları, paylaşım ihtiyacı ve öğretmenler ile ilişki alt boyutlarında daha yüksek bir düzeyde oldukları tespit edilmiştir. Ümmetler-İlhan (2016)'nın yaptığı araştırmada ise üyelik ismi ile sosyal medya tutum ve alt boyutları arasında herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuç araştırmamızın sonucu ile uyuşmamaktadır.

5.1.6.16.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada yapılan analizler sonucunda sosyal medya tutumları ile tüm alt boyutlarının internet kullanım amacına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda interneti oyun amacıyla kullananların araştırma ve ödev için kullananlardan; paylaşımında bulunmak amacıyla kullananların oyun, sosyal sitelerdeki akışa bakmak, araştırma ve ödev, yeni bir şeyler öğrenmek ve iletişim kurmak için kullananlardan; sosyal sitelerdeki akışa bakmak amacıyla kullananların oyun, araştırma ve ödev ve yeni bir şeyler öğrenmek için kullananlardan; iletişim kurmak amacıyla kullananların araştırma ve ödev için kullananlardan sosyal medya tutumlarının daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. İnterneti paylaşımında bulunmak, ödev ve araştırma için kullanan öğrencilerin oyun amacıyla kullananlardan; paylaşımında bulunmak için kullananların sosyal sitelerdeki akışa bakmak için kullananlardan öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. İnterneti paylaşımında bulunmak amacıyla kullanan öğrencilerin ise sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının oyun amacıyla kullanan öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İnterneti paylaşımında bulunma ve takip etme/edilme amacıyla kullanan öğrencilerin sosyal yetkinliklerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Paylaşımında bulunmak amacıyla kullanan öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanları anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Oyun ve paylaşımında bulunmak için kullanan öğrencilerin ise ödev ve sosyal sitelere bakmak için kullanan öğrencilere göre öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Çap (2017) öğrencilerin sosyal medya kullanım amaçlarından iletişim ve sosyalleşme ile sosyal medya tutumları arasında sosyal izolasyon alt boyutu dışında tüm alt boyutlarda anlamlı bir fark tespit etmiş olup sosyal medyayı iletişim ve sosyalleşme amacıyla kullanmayan öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu belirtmektedir. Bostancı (2010)'nın üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmaya göre internet kullanım amaçları arasında ilk sırayı sosyal medya kullanımı almaktadır. İli (2013) öğrencilerin sosyal medyayı kullanım amaçlarının çevrimiçi sohbet etme, gündemi takip etme, oyun oynamak,

arkadaşlarını takip etme, zaman geçirmek paylaşımında bulunmak ve araştırma yapmak olduğunu bulmuştur.

5.1.6.17.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Anne-Babanın Sosyal Medya Kullanma Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinde sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon, öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının annenin ve babanın sosyal medya kullanma durumu değişkenine göre farklılaşmadığı; sosyal medya tutumları ile paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının anne-babanın sosyal medya kullanmasına göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Sosyal medya tutumu ve paylaşım ihtiyacı alt boyut puanlarının anne-babası sosyal medya kullanan öğrencilerin anne-babası sosyal medya kullanmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ulusoy ve Bostancı (2014) çocuklarda sosyal medya kullanımı ve ebeveyn rolü konusunda bir araştırma gerçekleştirmiş ve araştırma sonucunda ebeveynlerin çoğunun sosyal medya kullandıklarını belirlemiştir.

Ebeveynlerin sosyal medya kullanımlarının artmasıyla çocuklar da küçük yaşlardan itibaren bu ortam ile tanışmaya başlamaktadır. Günümüzde bazı ebeveynler çocukları dünyaya gelmeden onlar adına sosyal medya hesapları açmakta ve doğumundan büyüünceye kadar ki görselleri paylaşmaktadır. Sosyal medya ile iç içe büyüyen çocukların sosyal medya tutumları ile paylaşım ihtiyaçlarının bu durumdan etkilendiği düşünülebilir.

5.1.6.18.Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Tutumlarının Aile Fertlerini Sosyal Medyada Takip Etme Değişkenine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Ortaöğretim öğrencilerinin ailedeki fertleri sosyal medyada takip etme değişkenine göre sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyon alt boyutu puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, sosyal medya tutum toplam puanı, paylaşım ihtiyacı ve öğretmenler ilişki alt boyutlarının ailedeki fertleri sosyal medyada takip etme durumuna göre bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Aile fertlerini sosyal

medyada takip eden öğrencilerin etmeyen öğrencilere göre sosyal medya tutumları, paylaşım ihtiyacı ve öğretmenler ilişkisi alt boyut puanlarının daha yüksek bir düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Okumuş (2018) ise yapmış olduğu araştırmada sosyal medya tutumlarının anne ve babanın sosyal medyada çocuğu takip edip etmeme durumuna göre farklılaşmadığını; çocuğunu internette takip edenlerin sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Ulusoy ve Bostancı (2014) ise yapmış oldukları araştırmada ebeveynlerin %83'ünün çocuklarının sosyal ağlardaki hareketlerini denetlemekte olduğunu belirlemişlerdir.

5.2. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.2.1.Sonuçlar

Bu araştırma, ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeyleri ile internet bağımlılığı ve sosyal medya tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışma neticesinde ortaya çıkan sonuçlar aşağıda verilmiştir:

1. Araştırma bulgularına göre internet bağımlılık düzeyleri ile siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.
2. Araştırma bulgularında siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri ile sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı, sosyal izolasyon alt boyutu puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Siber zorbalık ve siber mağduriyet ile öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.
3. Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyi ve sosyal medya tutumu alt boyutlarının siber zorbalık düzeylerini yordayıp yordamadığı ile ilgili yapılan analiz sonucunda internet bağımlılık, sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı, öğretmenlerle ilişki, sosyal izolasyon, sosyal medya tutum ölçeği, siber zorbalık düzeyinin yaklaşık %16'sını, siber mağduriyet düzeylerinin%12'sini açıklamaktadır.
4. Araştırma kapsamında ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. İnternet bağımlılık düzeylerinin cinsiyet, yaş, gelir durumuna, anne-baba birlikteliğine, anne-babanın hayatta olup olmamasına, internete girilen yer ve teknolojik alete, internette kullanılan ad ve aile fertlerini sosyal medyada takip etme durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.
5. İnternet bağımlılık düzeylerinin okul türü, sınıf, anne-baba eğitim durumları, sosyal medyaya üyelik, sosyal medya kullanım sıklığı ve internette harcanan zaman, internet kullanım amacı ve anne-babanın sosyal medya kullanmaları değişkenlerine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

6. Fen Lisesi öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin Anadolu İmam Hatip Lisesi'ne giden öğrencilere göre yüksek olduğu bulunmuştur.
7. Sınıf düzeyine göre yapılan incelemede 9. sınıf öğrencilerinin 11. Sınıf öğrencilerine göre internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
8. Annesi lise mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri annesi ilokul mezunu olan öğrencilerden; babası lise mezunu olan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri babası ilkokul ve ortaokul mezunu olan öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır.
9. Sosyal medya sitesine üyeliği bulunan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyinin üyeliği bulunmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
10. Sosyal medya sitesini her gün bir kereden fazla kullanmanın ve internette kalınan süredeki artış ile internet bağımlılık düzeylerinde de artış meydana geldiği belirlenmiştir.
11. Araştırma ve ödev için interneti kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin oyun, paylaşım yapma, yeni bir şeyler öğrenmek, iletişim ve sosyal sitelere bakmak için kullanan öğrencilerden daha düşük olduğu; paylaşımda bulunmak, sosyal sitelere bakmak için kullanan öğrencilerin ise internet bağımlılık düzeylerinin araştırma ve ödev, yeni bir şeyler öğrenmek için internete giren öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
12. Anne ve babası sosyal medya kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin anne ve babası sosyal medya kullanmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu elde edilen bir diğer sonuçtur.
13. Siber zorbalık düzeylerinin cinsiyet, yaş, okul, sınıf, babanın hayatta olup olmaması, anne-baba eğitim düzeyi, sosyal medya sitesine üyelik, sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı, internette harcanan zaman, internetin kullanıldığı mekân ve internete en çok girilen alet, sosyal medya sitelerine üyelik ismi, internetin kullanım amacı, ebeveynlerin sosyal medya kullanımı

ve aile fertlerini sosyal medyada takip etme durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

14. Siber zorbalık düzeylerinin gelir durumu, anne-baba birliktelik durumu, annenin hayatta olup olmamasına göre ise herhangi bir farklılık saptanmamıştır.
15. Siber mağduriyet düzeylerinin okul türü, sınıf düzeyi, anne-baba birliktelik durumu, anne-baba eğitim düzeyi, sosyal medya kullanım sıklığı, internette günlük harcanan zaman, sosyal medya sitesine üyelik ismi, interneti kullanım amacı, ebeveynlerin sosyal medya kullanma durumlarına göre farklılaşma olduğu belirlenmiştir.
16. Siber mağduriyet düzeylerinde ise cinsiyet, yaş, gelir, anne-babanın hayatta olup olmaması, babanın mesleğine, sosyal medya sitesine üyelik, internetin kullanıldığı mekân, internete en çok girilen teknolojik alet ve aile fertlerini takip etme durumuna göre farklılık tespit edilememiştir.
17. Yapılan analizler sonucunda erkeklerin kızlara oranla daha fazla siber zorbalık davranışında buldukları sonucuna ulaşılmıştır.
18. 15 yaş grubu öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri 17 ve üstü yaş gruplarındaki öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.
19. Fen Lisesi öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin Meslek Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi öğrencilerinden yüksek olduğu; Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin ise siber zorbalık düzeylerinin Meslek Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu Lisesi öğrencilerine göre daha düşük olduğu bulunmuştur.
20. 9. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin 10. ve 11. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.
21. Anne ve babası ayrı olan öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri anne ve babası birlikte yaşayan öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

22. Babası hayatta olmayan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin babası hayatta olan öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur.
23. Annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin annesi lise ve ön lisans ve üstü öğrencilere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.
24. Babası ön lisans ve üstü olan öğrencilerin babası ilkokul mezunu olanlardan, lise mezunu olanların ortaokul mezunu olanlardan, ön lisans ve üstü mezunu olanların ortaokul mezunu olan öğrencilere göre siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.
25. Sosyal medya sitesine üyeliği bulunan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin üyeliği bulunmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
26. Sosyal medya sitesini kullanım sıklığına göre her gün bir kereden fazla sosyal medyayı kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin, her gün bir kere, haftada bir kereden fazla, haftada bir kere ve ayda bir kere giren öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.
27. Sosyal medya sitesini kullanım sıklığına göre her gün bir kereden fazla sosyal medyayı kullanan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin her gün bir kere, haftada bir kere, ayda bir kere kullanan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.
28. İnternete 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla giren öğrencilerin 1 saatten az, 1-2 saat giren öğrencilere göre; 4-6 saat ve 6 saatten fazla giren öğrencilerin 3-4 saat giren öğrencilerden; 6 saatten fazla giren öğrencilerin 4-6 saat giren öğrencilere göre siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.
29. İnternete 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla giren öğrencilerin 1-2 saat giren öğrencilere ve 1 saatten az girenlere göre; 4-6 saat ve 6 saatten fazla giren öğrencilerin 3-4 saat giren öğrencilerden; 6 saatten fazla giren öğrencilerin 4-6 saat giren öğrencilere göre siber mağduriyet düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

30. Araştırma bulgularına göre arkadaşlarının evinden internete giren öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin evden giren öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. İnternete bilgisayar ile bağlanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri cep telefonu ile bağlanan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
31. Öğrencilerin anne ve babalarının sosyal medya kullanımlarının siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerini arttırdığı bulunmuştur.
32. Ailedeki fertleri sosyal medyada takip etmeyen öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin ailesini sosyal medyada takip eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.
33. Sosyal medya tutumlarının demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir Sosyal medya tutumlarının okul türü, yaş, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi, sosyal medya sitesine üyelik, sosyal medya kullanım sıklığı, internet günlük harcanan zaman, internete girilen alet, sosyal medya sitesine üyelik ismi, internet kullanım amacı, anne-babanın sosyal medya kullanımı ve ailedeki fertleri sosyal medyada takip etme durumuna göre farklılaşırken; cinsiyet, gelir, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-babanın birlikteliği ve internete girilen yere göre sosyal medya tutumları toplam puanlarının anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.
34. Sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının yaş, okul türü, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, sosyal medya sitelerinin kullanım sıklığı, internette günlük harcanan zaman, internetin kullanım amacına göre farklılaşırken; cinsiyet, gelir, anne-baba birlikteliği, anne-babanın hayatta olup olmaması, sosyal medya sitesine üyelik, internete girilen yer, internete girilen teknolojik alet ve sosyal sitesine üyelik ismi, anne-babanın sosyal medya kullanımı ve ailedeki fertleri sosyal medyada takip etme durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
35. Paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanları cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim düzeyi, sosyal medya sitesine üyelik, sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı, internette günlük harcanan zaman, internete girmek için

kullanılan alet, sosyal medya sitesine üyelik ismi, internetin kullanım amacı, anne-babanın sosyal medya kullanımı ve ailedeki fertleri sosyal medyada takip etme değişkenine göre farklılaşırken; yaş, gelir, anne-baba birlikteliği ve anne-babanın hayatta olup olmaması, internete girilen yer değişkenine göre ise farklılık bulunmamıştır.

36. Sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının cinsiyet, okul türü, gelir, anne-baba eğitim düzeyi, internette günlük harcanan zaman, internet kullanım amacı değişkenlerine göre farklılaşırken; yaş, sınıf düzeyi, anne-baba birlikteliği ve anne-babanın hayatta olup olmaması, sosyal medya sitesine üyelik, internete girilen yer, internete girmek için kullanılan alet, sosyal medya kullanım sıklığı, ailedekileri sosyal medyada takip etme ve anne-babanın sosyal medya kullanması değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır.
37. Öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının cinsiyet, okul türü, anne-baba eğitim düzeyi, internete girmek için kullanılan alet, sosyal medya sitesine üyelik ismi, internet kullanım amacı, ailedeki fertleri sosyal medyada takip etmeye göre farklılaşırken; yaş, sınıf düzeyi, gelir, anne-baba birlikteliği ve anne-babanın hayatta olup olmaması, sosyal medya sitesine üyelik, sosyal medya sitelerini kullanım sıklığı, internette günlük harcanan zaman, internete girilen yer değişkenlerine göre farklılaşmamaktadır.
38. Kız öğrencilerin paylaşım ihtiyacı, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sosyal medya tutumları ve sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının 15 yaşındaki öğrencilerde daha yüksek olduğu bulunmuştur.
39. Meslek Lisesi öğrencilerinin sosyal yetkinlik alt boyutu puanının Anadolu Lisesi, Fen Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden; Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi öğrencilerinin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden; Meslek Lisesi öğrencilerinin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının Anadolu ve Fen Lisesi öğrencilerinden; Anadolu Lisesi öğrencilerinin sosyal medya tutum toplam puanlarının Fen Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Fen Lisesi öğrencilerinin öğretmenlerle ilişki alt

boyutu puanlarının Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Meslek Lisesi öğrencilerine göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

40. Sosyal yetkinlik alt boyutu ve sosyal medya tutum toplam puanları 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin 11. sınıf öğrencilerine göre; paylaşım ihtiyacı alt boyutunun ise 10.sınıf öğrencilerinin 11. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.
41. Sosyal izolasyon alt boyutu puanları düşük gelir düzeyine sahip öğrencilerin orta gelir durumuna sahip öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
42. Sosyal yetkinlik ve öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının annesi ön lisans ve üstü mezunu olan öğrencilerin annesi ilkökul, ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerden daha düşük olduğu belirlenmiştir. Anne eğitim düzeyi azaldıkça öğrencilerin sosyal yetkinlik ve öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının arttığı görülmektedir.
43. Sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının annesi ilkökul mezunu olan öğrencilerin annesi ön lisans ve üstü olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.
44. Annesi lise mezunu olan öğrenci grubunun paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanının annesi ortaokul ve ilkökul mezunu olan öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir.
45. Babası ön lisans ve üstü mezunu olan öğrencilerin sosyal yetkinlik puanlarının babası ilkökul, ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilere göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi azaldıkça öğrencilerin sosyal yetkinlik puanının arttığı belirlenmiştir.
46. Babası lise mezunu olan öğrencilerin paylaşım ihtiyaçları alt boyutu puanları babası ortaokul ve ilkökul mezunu olan öğrencilerden; babası ön lisans ve üstü olan öğrencilerin babası ortaokul mezunu olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

47. Babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının babası ön lisans ve üstü mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.
48. Öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarını baba eğitim düzeyiyle ters orantılı olduğu tespit edilmiştir. Babası lise mezunu olan öğrencilerin sosyal medya tutumlarının babası ilkokul, ortaokul ve ön lisans ve üstü olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
49. Sosyal medya sitesine üyeliği bulunan öğrencilerin üyeliği bulunmayan öğrencilere göre sosyal medya tutumları ile paylaşım ihtiyacının daha yüksek olduğu bulunmuştur.
50. İnternete girerken cep telefonu kullanan öğrencilerin paylaşım ihtiyacının bilgisayar ve tablet kullanan öğrencilerden; cep telefonu ile internete girenlerin sosyal medya tutumları ile öğretmenlerle ilişki alt boyutu puanlarının tableten girenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.
51. Sosyal medya sitesine üyelikte gerçek isim kullanan öğrencilerin takma ad kullanan öğrencilere göre sosyal medya tutumları, paylaşım ihtiyacı ve öğretmenler ile ilişki alt boyutlarında daha yüksek bir düzeyde oldukları tespit edilmiştir.
52. Sosyal medyayı her gün bir kereden fazla kullanan öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının her gün bir kere, haftada bir kereden fazla ve ayda bir kere sosyal medya kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
53. Sosyal medyayı her gün bir kereden fazla kullanan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının her gün bir kere, haftada bir kereden fazla ve ayda bir kere sosyal medya kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.
54. Sosyal medyayı her gün bir kereden fazla kullanan öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanlarının her gün bir kere, haftada bir kere, haftada bir kereden fazla ve ayda bir kere sosyal medya kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

55. Öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının internette günlük harcadıkları zaman değişkenine göre incelenmesi sonucunda; 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette zaman harcayan öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanlarının 1 saatten az ve 1-2 saat arasında zaman harcayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
56. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre 1-2 saat, 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının 1 saatten az internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının 1-2 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının 3-4 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden daha yüksektir.
57. Öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının internette günlük harcadıkları zamana göre incelenmesi sonucunda; 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette zaman harcayan öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının 1 saatten az, 1-2 saat ve 3-4 saat arasında zaman harcayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
58. 1-2 saat, 3-4 saat, 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanlarının 1 saatten az internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 4-6 saat ve 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanlarının 1-2 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden; 6 saatten fazla internette günlük zaman harcayan öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanlarının 3-4 saat internette günlük zaman harcayan öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
59. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin sosyal yetkinlik alt boyutu puanları interneti kullanma amacı paylaşımında bulunmak olan öğrencilerin oyun, sosyal sitelerdeki akışa bakmak, araştırma ve ödev, yeni bir şeyler öğrenmek ve iletişim kurma olan öğrencilerden; iletişim kurma

amacıyla kullananların araştırma ve ödev ihtiyacı amacıyla kullananlardan; takip etme edilme ihtiyacı amacıyla kullanan öğrencilerin interneti kullanma amacı yeni bir şeyler öğrenme ve araştırma ve ödev amacıyla kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

60. İnterneti paylaşmada bulunmak amacıyla kullanan öğrencilerin sosyal izolasyon alt boyutu puanlarının oyun amacıyla kullanan öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
61. İnterneti paylaşmada bulunmak, ödev ve araştırma için kullanan öğrencilerin oyun amacıyla kullananlardan; paylaşmada bulunmak için kullananların sosyal sitelerdeki akışa bakmak için kullananlardan öğretmenler ile ilişki alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.
62. Öğrencilerin sosyal medya tutum toplam puanları oyun amacıyla kullananların araştırma ve ödev için kullananlardan; paylaşmada bulunmak amacıyla kullananların oyun, sosyal sitelerdeki akışa bakmak, araştırma ve ödev, yeni bir şeyler öğrenmek ve iletişim kurmak için kullananlardan; sosyal sitelerdeki akışa bakmak amacıyla kullananların oyun, araştırma ve ödev ve yeni bir şeyler öğrenmek için kullananlardan; iletişim kurmak amacıyla kullananların araştırma ve ödev için kullananlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
63. Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya tutum ve paylaşım ihtiyacı alt boyutu puanlarının anne-babası sosyal medya kullanan öğrencilerin anne-babası sosyal medya kullanmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
64. Aile fertlerini sosyal medyada takip eden öğrencilerin etmeyen öğrencilere göre sosyal medya tutumları, paylaşım ihtiyacı ve öğretmenler ilişki alt boyut puanlarının daha yüksek bir düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

5.2.2.Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda ebeveynlere, psikolojik danışmanlara, araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

5.2.2.1. Anne-Babalara Yönelik Öneriler

1. Ebeveynlerin, sosyal medyayı ve internet kullanırken çocuklarına rol model olmaları gerektiğini unutmadan hareket etmelidir.
2. Ebeveynlerin, çocuklarının internete girme süreleri ve amaçları konusunda belirli sınırlamalar getirmeleri, çocuklarını bağımlılık riskinden korumaya katkı sağlayabilir.
3. Ebeveynler, çocuklarıyla daha çok aktivite yapabilir ve çocuklarını internet dışında farklı etkinliklere yönlendirebilir. İnternette bağımlılığın oluşmasında ve siber zorba davranışlarda bulunma nedenlerinden biri de can sıkıntısıdır. Bu sebeple çocuklar spora, dramaya, müzik atölyelerine ve gençlik merkezlerine göndererek daha hoş vakit geçirmeleri sağlanabilir.
4. Bu araştırma sonucunda internet kullanım süresi arttıkça siber zorbalık ve mağduriyetin de arttığı görülmüştür. Bu bulgu ışığında aileler evlerinde internet servis sağlayıcıların sunduğu güvenli internet paketleriyle ya da filtreleme programları kullanarak çocuklarını sanal ortamın tehlikelerinden kısmen de olsa koruyabilirler.
5. Sosyal medyanın gençlerin kişilik gelişiminde önemli bir rol model olduğu unutulmamalı ve sosyal medyanın kontrollü kullanımı ile ilgili gençler aileleri tarafından bilinçlendirilmeli ve denetlenmelidir.
6. Ebeveynler, çocuklarını sosyal medya da takip edebilmek adına bilgisayar ve sosyal medya kullanımı ile ilgili yardım alabilirler.

5.2.2.2. Psikolojik Danışmanlara Yönelik Öneriler

1. Okul psikolojik danışmaları tarafından, siber zorba davranışlarda bulunan öğrencilere, mağdurların zorbalık sonucunda hangi duyguları yaşadıkları ile ilgili empati eğitimi; siber mağduriyet yaşayanlara ise atılganlık eğitimleri verilmesinin; zorbalık olaylarının azaltılmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

2. Türkiye’de yaşayan çocuk ve gençlerin daha güvenli ve sağlıklı bir hayat sürdürmelerine katkıda bulunmak amacıyla öğrencilerin bağımlılıklarla ilgili bilinç düzeylerini arttırmayı hedefleyen MEB ve Yeşilay ile ortaklaşa yürütülen “Türkiye Bağımlılıklarla Mücadele Eğitim Programı (TBM)” nın önleyici ve koruyucu rehberlik çalışmaları kapsamında devam etmesinin internet bağımlılığının ve siber zorbalık davranışlarının azalmasında etkisi olduğu düşünülmektedir.
3. Öğrencilerin internette ve sosyal medyada karşılaşılabilecekleri siber zorbalık davranışlarına karşılık hangi stratejileri kullanması gerektiği hakkında ve kimlerden yardım alabilecekleri ile ilgili okul rehberlik servislerince bilgilendirilmelidir.
4. Rehberlik servisleri tarafından sosyal medyanın yerinde ve doğru kullanımını anlatmak için afiş, poster veya projeler hazırlanarak öğrenciler bilgilendirilmelidir
5. Psikolojik danışmanlar, tarafından siber zorbalık yapan veya siber mağduriyet yaşayan öğrenciler için grupla psikolojik danışma yapılabilir.
6. Velilere doğru internet kullanımı, sosyal medyanın olumlu ve olumsuz tarafları, siber zorbalık ve mağduriyet ile ilgili bilgilendirme çalışmaları düzenlenebilir.

5.2.2.3.Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Yapılan araştırmada sadece siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşayan öğrenciler ile değil tüm grup ile çalışma yapılmıştır. Daha sonra yapılacak araştırmalarda sadece siber zorba ve siber mağdur olan örneklem ile çalışılabilir.
2. Öğrencilerin siber zorbalık ile baş etmede ne tür stratejiler kullandıkları göz önünde bulundurularak siber zorbalık davranışlarını önleme ve siber mağduriyet yaşayan öğrencilerin yaşadıkları problemlerin giderilmesine yönelik müdahale programları geliştirilebilir.

3. Siber zorbalık/mağduriyet, internet bağımlılığı ve sosyal medya tutumları ile ilgili okul türlerine göre daha kapsamlı bir araştırma yapılabilir.
4. Ortaöğretim öğrencileri dışında ilkököl ve ortaokula giden öğrenciler ile siber zorbalık ve mağduriyet, internet bağımlılığı ve sosyal medya tutumları ile ilgili araştırmalar yapılabilir. Bu araştırmaya benzer olarak daha geniş örneklem grubu ile çalışılabilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar daha geniş örneklem grubu ile daha genellenebilir duruma gelecektir.

KAYNAKLAR

- Agatston, P.W., Kowalski, R. and Limber, S. (2007). Student's perspective on cyber bullying. *Journal of Adolescent Health, 41(6)*, 59-60.
- Akbaba, S. ve Eroğlu, Y. (2013). İlköğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 26(1)*, 105-122.
- Akbulut, Y. ve Erişti, B. (2011). Cyberbullying and victimization among Turkish university students. *Australasian Journal of Educational Technology, 27(7)*, 1155-1170.
- Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve internet kullanımının gelişimsel sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(2)*, 53-68.
- Akça, E. B., Sayımer, İ., Salı, J. B. ve Başak, B. E. (2014). Okulda siber zorbalığın nedenleri, türleri ve medya okuryazarlığı eğitiminin önleyici çalışmalarındaki yeri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi (EJOIR), 2*, 17-30.
- Akdağ, M., Şahan-Yılmaz, B., Özhan, U. ve Şan, İ. (2014). Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (İnönü Üniversitesi örneği). *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1)*.
- Akdeniz, B. (2018). *14 – 16 yaş aralığındaki ergenlerin bağlanma stilleri, gözlerden zihin okuma becerileri ve ruhsal sorunları ile internet bağımlılığı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: İstanbul ili örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Akgül, G. (2018). *Ergenlerde gelişimsel değişkenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Aksak, M. (2017). *Farklı lise türlerine devam eden lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Gaziosmanpaşa İlçesi örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aksaray, S. (2011). Siber zorbalık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 405-432.
- Aksüt, M., Ateş, S., Balaban, S., ve Çelikkanat, A. (2012). İlk ve ortaöğretim öğrencilerinin sosyal paylaşım sitelerine ilişkin tutumları (Facebook örneği). *Akademik Bilişim Konferansı, Uşak*, 64.
- Aktan, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 405-421.
- Aküzüm, C., Saraçoğlu M. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 803-817.
- Akyazı, E. ve Aslan, P. (2013). Halkla ilişkiler uygulamaları açısından sosyal medya. *Sosyal Medya ve Ağ Toplumu-1: Kitle İletişiminde Yaşanan Değişimler*, 177-202.
- Akyüz, A. (2018). *Üniversite öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile aile içi iletişim ve yalnızlık algısı arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alaçam, H. (2012). *Denizli Bölgesi üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığının görülme sıklığı ve yetişkin dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ile ilişkisi*. Tıpta Uzmanlık Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Aydın.
- Alican, C. (2013). Ortaokul ve lisede öğrenim gören öğrencilerin sosyal medya kullanımına ilişkin tutumları: Ürgüp örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(35), 1-14.

- Alican, S. ve Saban, A. (2013). Ortaokul ve lise de öğrenim gören öğrencilerin sosyal medya kullanımına ilişkin tutumları: Ürgüp örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35,2, 1-14.
- Altıntaş, S. ve Öztapak, M. (2016). Ortaokul öğrencilerinin problemlili internet kullanımları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 7(13), 109-128.
- Anderson, K. L. (2012). *New kid on the block*. (Master's Thesis). California: California State University.
- Arıcak, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasion of Educational Research*,34,167-184.
- Arıcak, O. T. (2015). *Siber alemin avatar çocukları, internet ve gençlik ilişkisinin bugünü ve geleceği*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Argın, F.S. (2013). *Ortaokul ve lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının incelenmesi (Çekmeköy örneği)*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Arıcak, O. T. ve Ozbay, A. (2016). Investigation of the relationship between cyberbullying, cybervictimization, alexithymia and anger expression styles among adolescents. *Computers in Human Behavior*, 55, 278-285.
- Arslan, E., Bütün, P., Doğan, M., Dağ, H., Serdarzade, C. ve Arıca, V. (2014). Çocukluk çağında bilgisayar ve internet kullanımı. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 4(3), 195-201.
- Arslan, G. (2017). *Anne babası boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerin internet bağımlılığı düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, E. ve Yazıcı, A. (2016). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve ilişkili sosyodemografik faktörler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 109-117.

- Aslanbay, M. (2006). *A compulsive consumption: Internet use addiction tendency. the case of Turkish high school students*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atalay, R. (2014). *Lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki (Bahçelievler İlçesi örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Avcı, K. (2016). Öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıklarının sosyal ilişkilerine etkisi. *Journal of International Social Research*, 9(46).
- Ayas, T. ve Horzum, M. B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *İlköğretim Online*, 11(2).
- Ayas, T. (2011). Lise öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma yaygınlığı. *XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, 3-5. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Aydoğdu Akpınar E. N. (2017). *Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkide sosyal medya tutumlarının aracılık rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Babacan, M. E. (2017). *Sosyal medya ve gençlik (Genişletilmiş ikinci baskı)*. İstanbul: Bir.
- Balcı Ş. ve Gülnar B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi* 6:5-22.
- Balkıs, M., E. Duru ve M. Buluş, (2005), Şiddete yönelik tutumların öz-yeterlik, medya, şiddete yönelik inanç, arkadaş grubu ve okula bağımlılık duygusu ile ilişkisi. *Ege Eğitim Dergisi*, 6 (2), 81-97.

- Balta, Ö. ve Horzum, M. (2008). Web tabanlı öğretim ortamındaki öğrencilerin internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 187-205.
- Başer, A. (2014). *Sosyal medya kullanıcılarının kişilik özellikleri, kullanım ve motivasyonlarının sosyal medya reklamlarına yönelik genel tutumları üzerindeki rolü: Facebook üzerine bir uygulama*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi.
- Baştürk Akca, E., Sayımer, İ. ve Ergül, S. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ve siber zorbalık deneyimleri: Ankara örneği. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5 (10), 71-86. <http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr>
- Baştürk Akca, E., Sayımer, İ. ve Ergül, S. (2017). Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: Mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 8.
- Bat, M. (2012). *Dijital platformda sosyal medyanın stratejik kurumsal iletişime etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bayar, Y. (2010). *Okul sosyal iklimi ile geleneksel ve sanal zorbalık arasındaki ilişkiler: Genellenmiş akran algısının aracı rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayhan, V. (2011, Şubat). *Lise öğrencilerinde internet kullanma alışkanlığı ve internet bağımlılığı (Malatya uygulaması)*. Akademik Bilişim Konferansı, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Baykal, F. (2016). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin ailedeki koruyucu etmenlerle ilişkisi: Afyonkarahisar ili örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bayrak, H. (2019, Mart 6). Türkiye internet kullanım ve sosyal medya istatistikleri. <https://dijilopedi.com/2019-turkiye-internet-kullanim-ve-sosyal-medya-istatistikleri> adresinden edinilmiştir.
- Bayraktutan, F. (2005). *Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bayraktar, F., Gün, Z. (2007). Incidence and correlates of internet usage among adolescents in North Cyprus. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(1), 191-197.
- Bayram, N. ve Saylı, M. (2013). Üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık davranışı. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71 (1), 107-116.
- Beard, K. W. and Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 4(3), 377-383.
- Beard, K. W. (2011). Working with adolescents addicted to the internet. *İnternet addiction: A handbook and guide to evaluation and treatment*. (Ed). Kimberly S. Young, Cristiano Nabuco De Abreu. John Wiley & Sons,
- Bedir, A. (2016). *Sosyal medya kullanımının üniversite öğrencilerinin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Enstitüsü, Erzurum.
- Beşaltı, M. (2016). *Ergenlerde internet bağımlılığı ve kişilik özelliklerinin bazı sosyo-demografik özelliklere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bhat, C.S. 2008. Cyber bullying: Overview and strategies for school counsellors, guidance officers and all school personnel. *Australian Journal of Guidance & Counselling*, 18(1), 53–66.

- Bicen, H. ve Cavus, N. (2010). Themostpreferredsocial network sitesbystudents. *Procedia Socialand BehavioralSciences*, 2, 5864–5869.
- Bilge, F. (2014). Bir grup ilköğretim öğrencisinde bilgisayara yönelik bağımlılık eğilimi değerlendirmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43 (43), 96-105.
- Bingöl, N. ve Tanrikulu, T. (2014). Siber zorba ve mağdur olma ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (43).
- Bostancı, M. (2010). *Sosyal medyanın gelişimi ve iletişim fakültesi öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları*. Erciyes Üniversitesi, Gazetecilik Anabilim dalı, Kayseri.
- Boyd, D. M. and Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.
- Boyd, D.M. ve Ellison N. B, (2008). Social network site: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer- Mediated Communication*, (13), 210-230
- Bozkurt, H., Şahin, S. ve Zoroğlu, S. (2016). İnternet bağımlılığı: Güncel bir gözden geçirme. *Çağdaş Tıp Dergisi*, 6 (3), 235-247. DOI: 10.16899/ctd.66303
- Bölükbaş, K. (2005). *İnternet kafeler, internet ve toplum*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bulu, S., Numanoglu, M. ve Keser, H. (2016). Examination of the Attitudes of Middle School Students towards Social Media. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 11(1), 43-48.
- Bulunmaz, B. (2014). Yeni medya eki medyaya karşı: Savaşı kim kazandı ya da kim kazanacak?. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 22- 29.
- Burnukara, P. (2009). *İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Burnukara, P. ve Uçanok, Z. (2012). İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15 (29), 68-82.
- Bursten. J., Dombek, M. (2004). Introduction to internet addiction. 15.10.2018 tarihinde <https://www.mentalhelp.net/articles/introduction-to-internet-addiction/> adresinden erişilmiştir.
- Buss, A. & Strauss, N. (2009). *The online communities handbook: Building your business and brand on the web*. USA: New Riders Press. Retrieved from <http://www.google.com.tr/books>
- Büyükaşahin-Çevik, G., ve Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne-baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240.
- Büyükyıldırım, İ. ve Dilmaç, B. (2015). Siber mağdur olmanın insani değerler ve sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 7-40.
- Calvete, E., Orue I., Estévez, A., Villardón, L., Padilla, P. (2010). Cyberbullying in adolescents: Modalities and aggressors' profile. *Computers in Human Behavior* 26(5), 1128–1135.
- Camgöz, N. (1998). Siberuzay, sanal gerçeklik ve müze. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 371, 72.
- Campfield, D. C. (2008). *Cyber bullying and victimization: psychosocial characteristics of bullies, victims, and bully/victims*. Unpublished doctoral dissertation, The University of Montana, Montana.
- Can, F. (2009). *Yakın ilişkilerde sosyal ağın ilişki nitelikleri ile bağlantısı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Caplan, S. E. (2005). A social skill account of problematic internet use. *Journal of Communication, 55*, 721–736.
- Çelik, A., Çelen, F. K. Ve Seferoğlu, S. S. (2014, Şubat). *Ortaokul öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Akademik Bilişim'14- XVI. Akademik Bilişim Konferansı, Mersin Üniversitesi.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: İnternet bağımlılığı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 22(22)*, 83-98.
- Ceyhan, E. (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: internet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 15(2)*, 109-116.
- Ceyhan, E. ve Ceyhan, A. A. (2011). *Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve İnternet kullanımının gelişimsel sonuçları*. A. Kuzu (Ed.), *Bilgisayar II* (ss.165-188). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Chadwick, S. (2014). *Impacts of cyberbullying, building social and emotional resilience in schools*. NY: Springer Science & Business Media.
- Chen, S.Y., Fu, Y.C. (2009). Internet use and academic achievement: Gender differences in early adolescence. *Adolescence, 44(176)*, 797-812.
- Chou C. and Hsiao M. C. (2000). Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students' case. *Computers and Education, 35*, 65-80.
- Chou, C., Condrón, L. and Belland, J. C. (2005). A review of the research on Internet addiction. *Educational Psychology Review, 17(4)*, 363-388.
- Cicioğlu, M. (2014). *Öğrencilerin problemleri internet kullanımı ve siber zorbalık davranışlarına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

- Çalışgan, H. (2013). *İköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çam, E. ve İşbulan, O. (2012). A new addiction for teacher candidates: Social networks. *The Turkish Online Journal of Educational Technology (TOJET)*, 11 (3), 14-19.
- Çam, H., H. (2014). *Adölesanlarda internet bağımlılığı prevalansı ile psikopatolojik semptomlar ve obezite arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Çap, E. (2017). *Lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çavuş, H. ve Göktaş, İ. (2006). Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin internetten yararlanma nedenleri ve kazanımları. *Yüzüncüyıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 56-78.
- Çetin, B., Eroğlu, Y., Peker, A., Akbaba, S. ve Pepsöy, S. (2012). The investigation of relationship among relational-interdependent self-construal, cyberbullying and psychological disharmony in adolescents: An investigation of structural equation modelling. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(2), 646-653.
- Çetinkaya, B. (2010). *İköğretim ikinci kademe öğrencilerinde siber zorbalığın yaygınlığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çevik, G.B. ve Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240.
- Çınkır, S., Kepenekci, Y. K. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34, 236-253.

- Çifçi, S. (2010). *Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sanal zorbalık düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Çiftçi, H. (2015). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık eğilimlerinin facebook tutumu ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çimen, I. K. (2018). Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ile sanal ortam yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1431-1452.
- Dalgacı, F., N., (2016). *Lise öğrencilerinde yeme tutumlarının ve internet bağımlılığının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dalmaz, E. (2014). *Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık/mağduriyet, depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behavior*, 17(2), 187-195.
- Demir, Ö. ve Seferoğlu, S. S. (2016). Bilgi okuryazarlığı, internet bağımlılığı, sanal aylaklık ve çeşitli diğer değişkenlerin sanal zorbalık ile ilişkisinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 3(1), 1-26.
- Demirel, A. (2013). *E-Ticarette sosyal medya etkinliklerinin incelenmesi ve bir uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yaşar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Derin, S. (2013). *Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri. Sempozyum Dizisi, 68, 19–21.
- Dikme, G. (2013). *Üniversite öğrencilerinin iletişimde ve günlük hayatta sosyal medya kullanım alışkanlıkları: Kadir Has Üniversitesi örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.
- Dikme, E. (2014). *Meslek lisesi öğrencilerinin internet bağımlılıklarının çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: Lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Educational Sciences: Theory & Practice* 9(3), 1291-1325.
- Dilmaç, B., Aydoğan, D. (2010). Parental attitudes as a predictor of cyber bullying among primary school children. *World Academy of Science, Engineering and Technology*, 67, 167-171.
- Dinç, M. (2017). *Lise öğrencilerinde özgül internet bağımlılığının bağlanma stilleri ve mizaç özellikleri açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dinicola, M. D. (2004). *Pathological internet use among college students: The prevalence of pathological internet use and its correlates*. (Doctoral Dissertation). Ohio University.
- Doğan, H., Işıklar, A. ve Eroğlu, S. S. (2008). Ergenlerin problemleri internet kullanımının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 106–124.
- Doğan, A. (2013). *İnternet bağımlılığı yaygınlığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Doğan, U. (2016). Lise öğrencilerinin sosyal ağ siteleri kullanımının mutluluk, psikolojik iyi-oluş ve yaşam doyumlarına etkisi: Facebook ve Twitter örneği. *Eğitim ve Bilim*, 41 (183), 217-231.

- Doğrusever, C. (2015). *Ön ergenlerin internet bağımlılığının yalnızlık, sosyal beceriler ve bazı sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Durak Batıgün, A. ve Hasta, D. (2010). İnternet bağımlılığı: Yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11 (3), 213-219.
- Düşünceli Yanık, M. (2016). *Özel lise öğrencilerinin sosyal medya tutumları ile içedönüklük ve dışadönüklük kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eftekin, P. (2015). *Ergenlik dönemindeki öğrencilerin internet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Ekinci, A. (2002). Aziz Antonius' un baştan çıkarılması bir kötü alışkanlık olarak internet. *COGİTO Dergisi*.
- Ekşi, F., Ümmet, D. (2013). Bir kişilerarası iletişim problemi olarak internet bağımlılığı ve siber zorbalık: Psikolojik danışma açısından değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25), 91-115.
- Elmas, B. (2016). *Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet algı düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Esen, E. (2010). *Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Eraslan, L. (2016). *Sosyal Medyayı Anlamak*. Ankara: Nobel Yaşam Yayınları.

- Erdoğan, Ö., Uçukoğlu, H. (2011). İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 51-72.
- Erdur-Baker ve Ö., Kavşut, F., (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 31-42.
- Erdur-Baker, Ö. (2010). Siber zorbalık ile geleneksel zorbalığın, internet aracılı iletişim araçlarının sık ve riskli kullanımına ve cinsiyete bağlı ilişkisi, *New Media & Society*, 12, 109-125.
- Erdur-Baker ve Ö. Kavşut, (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *NewMedia & Society*,12, 109-125.
- Erdur Baker, Ö. (2013, Kasım). *Görünümleri ve ilgili değişkenleriyle siber zorba ve siber kurbanlar*. I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi'nde sunulan bildiri, İstanbul.
- Ergenç, A. (2011). *Web 2.0 ve sanal sosyalleşme: Facebook örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Erkul, R. E. (2009), Sosyal medya araçlarının (web 2.0) kamu hizmetleri ve uygulamalarında kullanılabilirliği, *Türkiye Bilişim Derneği*, 116, 96-101.
- Eroğlu, P. (2011). *Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyeti yordayan risk etmenlerini belirlemeye yönelik bütüncül bir model önerisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A. ve Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 93-107.

- Eroğlu, A. ve Bayraktar, S. (2017). İnternet bağımlılığı ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 184-199.
- Ertekin, Y.H., Ertekin, H., Uludağ, A., ve Tekin, M. (2016). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde internet bağımlılığı: anakkale örneklemi. *Türk Aile Hekimleri Dergisi*, 20(2), 72-76.
- Esen, E. ve Siyez, D. M. (2011). Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4,127-138.
- Evegü, E. (2014). *Ergenlerde siber zorbalığın utangaçlık ve bazı demografik değişkenler aısındaniİncelenmesi*. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Fırat, M. ve Ayran, G. (2016). Üniversite öğrencileri arasında sanal zorbalık. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(4), 322-329.
- Fu K., W. S. C. Chan, P. W. C. Wong, P. S. F. Yip, (2010). Internet addiction: prevalence, discriminant validity and correlates among adolescents in Hong Kong, *British Journal of Psychiatry*, 196, 6, 486– 492.
- Gencer, H. (2017). *Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Goldberg, I. (1996). Goldberg's message. 12.12.2018 tarihinde <http://users.rider.edu/~suler/psycyber/supportgp.html> adresinden alınmıştır.
- Gökçearsan, ř., Günbatar, M., S. (2012). Ortaöğrenim öğrencilerinde internet bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-24.
- Göldağ, B. (2017). Ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10, 54.

- Gönenç, N. (2018). *Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin duygusal zekâ ve psikolojik iyi oluş açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gönül, A. S. (2002). Patolojik internet kullanımı (internet bağımlılığı/kötüye kullanım). *Yeni Symposium*, 40 (3), 105-110.
- Griffiths, M. D. (1996). İnternet Addiction: An issue for psychopathology?. *Clinical Psychology Forum*, 97, 92-36.
- Griffiths, M.D. (2000). Internet addiction: Time to be taken seriously? *Addiction Research*, 8, 413-418.
- Grohol, J. (1999). Internet addiction guide. <http://psychcentral.com/netaddiction>
Erişim Tarihi: 01.10.2018
- Gross, E. (2004). Adolescent internet use: what we expect, what teens report. *Journal of Applied Developmental Psychology: An International Lifespan Journal*, 25(6), 633-649.
- Gülbahar, Y., Kalelioğlu, F. ve Madran, O. (2010). Sosyal ağların eğitim amaçlı kullanımı. Türkiye’ de İnternet Konferansı. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Gültutan, Ş. (2007). *İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin internet kullanma alışkanlıkları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Günüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Günüç, S. ve Kayri, M. (2010). Türkiye’de internet bağımlılık profili ve internet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik-güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 220-232.
- Güvenir, T. (Ed.) (2005). *Okulda akran istismarı*. Ankara: Kök.

- Hacıfendioğlu, Ő. (2010). *Sosyal paylaşım sitelerinde üye bağlığı üzerine bir araştırma*. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20, 56-71.
- Hall, A.S., Parsons, J. (2001). Internet addiction: College student case study using best practices in cognitive behavior therapy. *Journal of Mental Health Counseling*, 23(4), 312-327.
- Hansen, S. (2002). Excessive Internet usage or “Internet addiction? The implications of diagnostic categories for student users. *Journal of Computer Assisted Learning*, 18, 235–236.
- Has, Z. (2015) *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığının yaşam kalitesine etkisi: Sakarya ili örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Heirman, W., Walrave, M. (2008). Assessing concerns and issues about the mediation of technology in cyberbullying. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 2(2).
- Hinduja, S. and Patchin, J. W. (2005). Research summary: Cyberbullying victimization. Preliminary findings from an online survey of Internet-using adolescents. *Retrieved January, 27, 2006*.
- Hinduja, S. and Patchin, J. W. (2007). Offline consequences of online victimization: School violence and delinquency. *Journal of school violence*, 6(3), 89-112.
- Hinduja, S. and Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior*, 29(2), 129-156.
- Hinduja, S and Patchin, J. W. (2009). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Hinduja, S. and Patchin, J. W. (2010). Bullying, cyberbullying, and suicide. *Archives of suicide research*, 14(3), 206-221.

- Hodalska, M. (2016). Cyberbullying, fear and silence: from bystanders to cyber-samaritans.
- Horzum, M. B. ve Ayas, T. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma düzeylerinin okul türü ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Journal of Educational Sciences & Practices*, 10(20).
- Horzum, M. B. ve Ayas, T. (2013). Rehber öğretmenlerin sanal zorbalık farkındalık düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 195-205.
- Huang, Y., Chou, C. (2010). An analysis of multiple factors of cyberbullying among junior high school students in Taiwan. *Computers in Human Behavior*, 26, 1581–1590.
- Işık, U. (2007). *Medya bağımlılığı teorisi doğrultusunda internet kullanımının etkileri ve internet*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- İçel, K. (1998). *Kitle haberleşme hukuku*. İstanbul: Beta.
- İğdeli, F. (2018). *Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber zorbalık duyarlılıklarının çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- İli, K. (2013). *Sosyal medya ortam ve araçlarının öğrenci davranışlarına etkisi (gaziçiiftliği anadolu lisesi örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İnan, A. (2010). *İkögretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- İnselöz, N. T., ve Uçanok, Z. (2013). Ergenlerde sanal zorbalık: Nedenler, duygular ve baş etme yollarının niteliksel analizi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 20.

- İşsever, N. K. (2016). *İnternet bağımlılığının üniversite öğrencilerinde yaygınlığının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Jackson, L. A., Alexander, E., Biocca, F. A., Barbatsis, G., Fitzgerald, H. E. ve Zhao, Y. (2003). Personality, cognitive style, demographic characteristics and internet use. Findings from the HomeNetToo project. *Swiss Journal of Psychology*, 62, 79-90.
- Juvonen, J. ve Gross, E., F. (2008). Extending the school grounds? Bullying experiences in cyberspace. *Journal of School Health*, 78(9) 496-505.
- Kalaman, S. ve Bat, M. (2016). İnternet bağımlılığı ve medya kullanımı: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Journal of International Social Research*, 9(47), 878-885.
- Kalender, M. E. (2016). *Fen Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıklarının incelenmesi (Kütahya ili örneği)*. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Kaplan, A. M. ve Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68.
- Kaplan, N. (2016). *Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılık düzeylerinin sağlık üzerine etkilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kara, T. (2016). Gençler neden snapchat kullanıyor kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı üzerinden bir araştırma. *Intermedia International e-Journal*, 3(5), 262-277.
- Karademir, T. ve Alper, A. (2011). *Öğrenme ortamı olarak sosyal ağlarda bulunması GEREKEN Standartlar*. 5. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

- Karal, H. ve Kokoç, M. (2010). Üniversite öğrencilerinin sosyal ağ siteleri kullanım amaçlarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 1(3), 251-263.
- Kavuk, M. (2011). *İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve sanal kurban olma durumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kavuk, M. ve Keser, H. (2015). İlköğretim okullarında siber zorbalık. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 520-535.
- Kaymak, G. (2012). *Sanal topluluklardaki sosyal ağlarda sosyalleşme ve güven sorunsali Ereğli örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kaypakoğlu, S. (2004). *Küresel medya ve kültürel değişim*. İstanbul. Naos.
- Kelleci, M. (2008). İnternet, cep telefonu, bilgisayar oyunlarının çocuk ve gençlerin ruh sağlığına etkileri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 7 (3), 253–256.
- Keskin, S., Baş, M. (2015). Sosyal medyanın tüketici davranışları üzerindeki etkisinin belirlenmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 51-69.
- Kılıç, Ö. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medyaya karşı tutumlarının incelenmesi (Araklı örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Kılınç, İ. (2015). *Lise öğrencilerinin siber duyarlılık, internet bağımlılığı ve sosyal değerlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kır, İ. ve Sulak, Ş. (2014). Eğitim fakültesi öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(51), 150-167.

- Kırık, A., M. (2013). Kişisel bir dünya modeli: İnteraktif televizyon yayıncılığı. *Uluslararası Hakemli Beşerî ve Akademik Bilimler Dergisi*, 2 (3), 66-75.
- Kırık, D., Pepeler, E. ve Özbek, R. (2018). Öğretmen adaylarının sosyal medya kullanımına ilişkin tutumları: Malatya İl örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 25-45.
- Kim, K., Ryu, E., Chon, M. Y., Yeun, E. J., Choi, S. Y., Seo, J. S., & Nam, B. W. (2006). Internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: a questionnaire survey. *International journal of nursing studies*, 43(2), 185-192.
- Kocatürk, M. (2014). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ile siber zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koç, Z. (2006). *Lise öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin yordanması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koç, M., Karabatak, M. (2011, Eylül). Sosyal ağların öğrenciler üzerindeki etkisinin veri madenciliği kullanılarak incelenmesi. In *5th International Computer & Instructional Technologies Symposium*, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Koçak, G. (2012), *Bireylerin sosyal medya kullanım davranışlarının ve motivasyonlarının kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında incelenmesi: Eskişehir’de bir uygulama*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Koçer, M. (2012). Erciyes Üniversitesi öğrencilerinin internet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları. *Akdeniz İletişim*, (18).70-85
- Korkmaz, A. (2016). Siber zorbalık davranışları sergileme ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarının karşılaştırılması. *TRT Akademi*, 1(2), 620-639.
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., Limber, S., & Agatston, P. W. (2012). *Cyberbullying: Bullying in the digital age*. John Wiley & Sons.
- Kowalski, R. M., Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 22-30.

- Kutlu, G., Turgut, M., Mut, S. (2017). Sağlık yönetimi öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin belirlenmesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 63-77.
- Kuşay, Y. (2010). Sosyal medyanın gücü ve uygulama örnekleri, ikinci medya çağında internet (derleyen: Filiz Aydoğan, Ayşen Akyüz), İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Küçük, S. (2016). *Siber zorbalık ölçeği Türkçe uyarlaması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Küçükkaragöz, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Laftman, S. B., Modin, B., Östberg, V. (2013). Cyberbullying and subjective health: A large-scale study of students in Stockholm, Sweeden. *Children and Youth Services Review*, 35(1), 112-119.
- Lai, L. S., ve Turban, E. (2008). Groups formation and operations in the Web 2.0 environment and social networks. *Group Decision and negotiation*, 17(5), 387-402.
- Langos, C. (2012). Cyberbullying: The challenge to define. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(6), 285-289.
- Lee, C. (2004). *Preventing bullying in schools: A guide for teachers and other professionals*. London: Paul Chapman Publishing.
- Lei, L., Wu, Y. (2007). Adolescents' paternal attachment and Internet use. *Cyberpsycology & Behavior*, 10, 633-639.
- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International*, 27, 157-170.
- Li, Q. (2007). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4), 435-454.
- 28.10.2017 tarihinde <https://ajet.org.au/index.php/AJET/article/viewFile/1245/617> adresinden alınmıştır.

- Li, Q. (2008). A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying. *Educational Research*, 50(3), 223-2.
- Li, Q. (2010). Cyberbullying in high schools: A study of students' behaviors and beliefs about this new phenomenon. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(4), 372-392.
- Lin, S. S. J., & Tsai, C. C. (2001). *Sensation seeking and Internet dependence of Taiwan high school adolescents*. Paper presented at the annual convention of American psychological Association, Boston, MA.
- Manap, A. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencileri ve siber zorbalık: Samsun İli örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Mangold, W. G. Ve Faulds, D. J. (2009). Social media: The new hybrid element of the promotion mix. *Business horizons*, 52(4), 357-365.
- Mansuroğlu, S. (2016). *Ergenlerde internet bağımlılığı ve şiddete eğilim düzeylerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hatay.
- Mencet, M. S. (2012). Yükseköğretimde sosyal medya gruplarının eğitim amaçlı kullanımı: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO ve Serik MYO örneği. *Akdeniz İletişim*, (18).
- Morahan-Martin, J., Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological Internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, 16(1), 13–29
- Muslu Karayağz, G. ve Bolışık, B. (2009). Çocuk ve gençlerde internet kullanımı. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8 (5), 445–450.
- Mutlu, M. (2018). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığını yordayan psikososyal değişkenler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Odabaşı, H. F., Kabakçı, I. ve Çoklar, A. N. (2007). *İnternet, çocuk ve aile*. Ankara: Nobel.
- ODTÜ ve TİB (2011). *Çocukların sosyal paylaşım sitelerini kullanım alışkanlıkları araştırması raporu*. Ulaştırma Bakanlığı İnternet Kurulu, Ankara.
- O'Keeffe, G. S. ve Clarke-Pearson, K. (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families, *Pediatrics*, 127(4), 800-804.
- Okumuş, V. (2018). *Çocukların sosyal medya kullanımları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Okumuş, V. ve Parlar, H. (2018). Çocukların sosyal medya kullanım amaçları ve ebeveyn tutumları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33), 357-368.
- Okur, D. H. ve Özkul, M. (2015). Modern iletişimin arayüzü: Sanal iletişim sosyal paylaşım sitelerinin toplumsal ilişki kurma biçimlerine etkisi (facebook örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 213-246.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: basic facts and effects of a school based intervention program. *Journal of child psychology and psychiatry*, 35(7), 1171-1190.
- Olweus, D. (1995). Bullying or peer abuse at school: Facts and intervention. *Current directions in psychological science*, 4(6), 196-200.
- Olweus, D. (1997). Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *European Journal of Psychology of Education*, 12 (4), 495-510.
- Onat, F. ve Alikılıç, Ö. (2009). Sosyal ağ sitelerinin reklam ve halkla ilişkiler ortamları olarak değerlendirilmesi. *Journal of Yaşar University*, 3(9), 1111-1143.

- Otrar, M. ve Argın, F. S. (2014). Ergenlerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının çok boyutlu incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (10), 3-22.
- Otrar, M. ve Argın, S. (2014). Öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının kullanım alışkanlıkları bağlamında incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching*, 3 (3), 1-13.
- Otrar, M. ve Ökte, A. (2014). Öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile sosyal medya tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3 (3), 12, 2146-9199
- Otrar, M ve Argın, F. S. (2015). Öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Journal of Research in Education and Teaching*, 4(1), 391-403
- Ögel, K. (2017). *İnternet bağımlılığı-internetin psikolojisini anlamak ve bağımlılıkla başa çıkmak* (üçüncü baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ök, F. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve motivasyonları*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Ökte A. (2014). *Öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Sancaktepe örneği)*, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özay, S. (2018). *Ergenlerin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile narsisizm arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Özbek, B. (2017). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığının yalnızlık düzeyleri açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Özçelik, C. O. (2016) *Üniversite öğrencilerinde sosyal fobi ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, M., ve Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 17(4), 605-626.
- Özdemir, S. (2015). *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyetin, anne-baba ve akran ilişkilerine göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özel, S. (2013). *Lise öğrencileri arasında siber zorbalık, siber mağduriyet, depresyon ve benlik saygısı ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, Ş. (2013). *Problemlili internet kullanımının benlik saygısı ve öznel iyi oluş ile açıklanabilirliği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Özer, G. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık yaşama düzeyleri ile siber zorbalığın öğrenciler üzerindeki etkileri ve öğrencilerin siber zorbalıkla baş etme stratejileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özmen, F., Aküzüm, C., Sünkür M. ve Baysal, N. (2011). *Sosyal ağ sitelerinin eğitsel ortamlardaki işlevselliği*. 6. Uluslararası İleri Teknolojiler Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Fırat Üniversitesi, Elâzığ.
- Öztoşun, A. (2018). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ve sosyal dışlanma deneyimlerinin internet bağımlılığını yordayıcılığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özsoy, D. (2010). *İnternetin kararttığı hayatlar*. İstanbul: Pozitif Yayınları.

- Patchin, J.W., Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: a preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4 (2), 148-169.
- Patchin, J. W., Hinduja, S. (2007). Cyberbullying: An Exploratory Analysis of Factors Related to Offending and Victimization. *Deviant Behavior*, 1-30.
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (Eds.). (2012). *Cyberbullying prevention and response: Expert perspectives*. Routledge.
- Peker, A., Eroğlu, Y. ve Ada, Ő. (2012). Ergenlerde siber zorbalığın ve mağduriyetin yordayıcılarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Peker, A. (2013). *İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemleri internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Peker, A. (2014). Ergenlerin siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1(1), 18-32.
- Peker, A. (2015). Ergenlerin saldırganlık ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 19(61), 301-314.
- Pekşen Süslü, D. (2016). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin benlik saygısı, anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pepler, D. J., Craig, W. M., Connolly, J. A., Yuile, A., McMaster, L., & Jiang, D. (2006). A developmental perspective on bullying. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 32(4), 376-384.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 531-562.

- Poláková, V. B. (2018). Occurrence and understanding of the issues of bullying in primary schools in banska bystrica. *Universal Journal of Educational Research*, 6(2), 272-277.
- Polat, Z. D. ve Bayraktar, S. (2016). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, VI (I), 115-132.
- Prakash, S. (2017) Internet Addiction among junior doctors: A Cross-sectional study, *Indian Journal Psychol Medicine*, 39, 422-425.
- Rigby, K. (2007). *Bullying in schools: And what to do about it*. Australia: Acer Press
- Rumfola, M. T. (2008). Cyber-Bullying: Bullying in the 21st Century. Education Master's Theses. 93
- Sabancı, Y. (2018). *Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyetin yordayıcıları olarak akılcı olmayan inançlar psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaçlar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Sakallı, H., Çiftçi, S. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6 (2), 100-119.
- Salicetia, F. (2015). Internet addiction disorder (iad). *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 191, 1372-1376.
- Saraç, N. (2014). *8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ile sosyal medyaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki (Beykoz ilçesi örneği)*. Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sayar, K. (2002). Psikolojik mekân olarak siberalan. *Yeni Symposium*. 40(2), 60–67.
- Sayar, K. ve Senkal, Z. (2014). Facebook Loves: Depression, Psychosis and Online Romance, Report of Three Cases. *Journal of Mood Disorders*, 4 (1), 26-33.
- Seçkin, Z. (2017). *Örgütlerde mobbing ve siber zorbalık*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.

- Semerci, A. (2017). Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1285-130.
- Serin, H. (2012). *Ergenlerde siber zorbalık/siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinin görüşleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sezen, M., F. (2018). *Ergenlerde akran zorbalığı, internet bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Sezerel, H. ve Gökbulut, Ö. Ö. (2015). İnternet bağımlılığı ve süreçsel drama: Bir bağımlılığın önenebilir. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 10(1), 103-116.
- Shaffer, H.J. (2013). What is addiction?: A perspective. *Division on addiction, Cambridge Health Alliance, a teaching affiliate of Harvard Medical School*.
- Shapira, N.A., Goldsmith, T.D., Keck, P.E., Khosla, U.M. and McElroy, S.L. (2000). Psychiatric features of individuals with problematic internet use. *Journal of Affective Disorder*, 57; 267-272.
- Shariff, S. and Gouin, R. (2005). Cyber-dilemmas: Gendered hierarchies, free expression and cyber-safety in schools. In *Oxford Internet Institute conference at Oxford University, Oxford, UK*. Retrieved November, 20, 147-154.
- Shariff, S. (2008). *Cyber-bullying: Issues and solutions for the school, the classroom, and the home*, Abington, Oxfordshire, UK: Routledge.
- Shaw M. and Black D.W. (2008). Internet addiction definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNSDrugs*, 22 (5), 353-345.
- Simkova, B. and Cincera, J. (2004). Internetaddiction disorder and chatting in the CzechRepublic. *Cyberpsychology & Behavior*, 7(5),536-539.

- Slonje, R. and Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian journal of psychology*, 49 (2), 147-154.
- Slonje, R., Smith ve P. K., Frisen, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in human behavior*, 29(1), 26-32.
- Slovak Republic Poláková, V. B. (2018). Occurrence and Understanding of the Issues of Bullying in Primary Schools in Banska Bystrica. *Universal Journal of Educational Research*, 6(2), 272-277.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Tippett, N. (2006). An investigation into cyberbullying, its forms, awareness and impact, and the relationship between age and gender in cyberbullying. *Research Brief No. RBX03-06*. London: DfES.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of child psychology and psychiatry*, 49(4), 376-385.
- Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385. doi:10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x
- Soydan, Z., M. (2015). *Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ile depresyon ve yaşam doyumu arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sönmez, B. (2013). *Sosyal medya ve ortaöğretim öğretmenlerinin facebook kullanım alışkanlıkları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Sönmez, V., Alacapınar, F. G. (2014). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri (3. Baskı)*. Ankara: Anı.
- Subrahmanyam, K., & Lin, G. (2007). Adolescents on the net: Internet use and well-being. *Adolescence*, 42(168), 659-677.

- Suler, J. (1996). Why is this thing eating my life? Computer and cyberspace addiction at the "palace". 12.12.2018 tarihinde <http://users.rider.edu/~suler/psycyber/ausinterview.html>: adresinden alınmıştır.
- Suler, J. (1999). Healthy and pathological internet use. *CyberPsychology and Behavior*, 2, 385-39.
- Suler, J. (2004). Computer and cyberspace addiction. *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 1(4), 359-362.
- Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö. ve Er, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Dergisi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 257-270.
- Şahin, M. (2011). *İlköğretim okulu öğrencilerindeki internet bağımlılığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, N. (2014). *Ergenlik problemleri ve baş etme yöntemleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, C., Aydın, D. ve Balay, R. (2016) Eğitim Fakültesi öğrencilerinin eğitsel internet kullanımı ile internet bağımlılıklarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(1): 481-497.
- Şahin, M. ve Akbaba, S. (2017). *Okulda ve sanal ortamda zorbalık ve empati*. Ankara: Nobel.
- Taçyıldız, Ö. (2010). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin bazı değişkenlere göre yordanması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tahiroğlu, A.Y., Çelik, G.G., Uzel, M., Özcan, N. ve Avcı, A. (2008). *Internet use among Turkish adolescents. CyberPsychology & Behavior*, 11(5), 537-543

- Tamer, N. (2014). *Ergenlerin teknolojik zorbalık algıları ve buna yönelik teknolojik zorbalık farkındalığı eğitimi: Pilot uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tamer, N. ve Vatanartıran, S. (2014). Ergenlerin teknolojik zorbalık algıları. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1(2), 1-20.
- Tamer, N. ve Vatanartıran, S. (2015). Ergenlerin teknolojik zorbalık farkındalığı eğitimine yönelik bir. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(207), 40-55.
- Tarhan, N., ve Nurmedov, S. (2013). *Bağımlılık*. İstanbul: Timaş.
- Tanrikulu, T., Kınay, H. ve Arıca, O. (2013). Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 38-47.
- Tanrıverdi, S. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Taş, İ. (2018). Ergenlerde internet bağımlılığı ve psikolojik belirtilerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 31-41.
- Taştekin, E. (2016). *Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tavluoğlu, C. (2013). *Üniversite kütüphanelerinde web 2.0 araçlarının kullanımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taylor, J. C. (2009). *Rural middle school students' perceptions of bullying*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Auburn University, Alabama
- Tok, G. (2014). *Ortaöğretim öğrencilerinin algularına göre ebeveynlerinin internet bağımlılığı ile ilgili görüşleri ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Kıbrıs.

- Tokunaga, R. (2010). Following you home from school: A Critical review and synthesis of research. *Computers in Human Behavior*, 26, 277-287.
- Topal, E. (2018). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve ilişkili faktörlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Topçu, Ç. (2008). *The relationship of cyber bullying to empathy, gender, traditional bullying, internet use and adult monitoring*. (Master dissertation). Middle East Technical University, Ankara.
- Topçu, Ç., Erdur-Baker, Ö. ve Çapa Aydın, Y. (2008). Examination of cyberbullying experiences among turkish students from different school types. *CyberPsychology and Behavior*, 11, 644–648.
- Topçu, Ç. ve Erdur-Baker, Ö. (2010). The revised cyber bullying inventory (rcbi): validity and reliability studies. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 660-664.
- Topçu, Ç., Yıldırım, A. ve Erdur-Baker, Ö. (2013). Cyber Bullying @ Schools: What do Turkish Adolescents Think? *International Journal for the Advancement of Counselling*, 35 (2), 139-151.
- Topcu, Ç. (2014). *Modeling the relationships among coping strategies, emotion regulation, rumination, and perceived social support in victims of cyber and traditional bullying*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Tsitsika, A., Critselis, E., Kormas, G., Filippopoulou, A., Tounissidou, D., Freskou, A., Spiliopoulou, T., Louizou, A., Konstantoulaki, E. and Kafetzis, D. (2009). Internet Use and Misuse: A Multivariate Regression Analysis of the Predictive Factors of Internet Use among Greek Adolescents. *European Journal of Pediatrics*. 168 (6): 655-665.
- Tuncer, M ve Dikmen, M. (2016, Ekim). *Sosyal ağlarda bekleyen yeni tehlike: Siber zorbalık*. International Instructional Technologies & Teacher Education Symposium'nda sunulan bildiri. Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Elazığ.

- Turan, R.T. (2015). *Başkent Üniversitesi öğrencilerinde internet bağımlılığı sıklığı ve ilişkili faktörler*. Uzmanlık Tezi. Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Turan, F. (2017). *Ergenlerde internet bağımlılığının anne baba tutumları açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tutgun Ünal, A. (2015). *Sosyal medya bağımlılığı: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- TÜİK. (2019, Ekim,20). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçları. 20.10.2019 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=24862> adresinden alınmıştır.
- Türkileri, N. (2012). *Ergenlerde sanal zorbalık: Nedenlerine ilişkin algılar, duygusal tepkiler ve baş etme yöntemleri ile zorbalık statüleri arasındaki ilişkiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin problemleri internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türkoğlu, H. S. (2018). The effective investigation on measurement of exclusion and difference with the concept of social media. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, (54), 163-189.
- Ulusoy, A. ve Bostancı, M. (2014). Çocuklarda sosyal medya kullanımı ve ebeveyn rolü. *International Journal of Social Science*, 28, 559572.
- Usta, A. (2016). *Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerde internet bağımlılığının farklı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Uyanık, F. (2013). *Sosyal medya: Kurgusalılık ve mahremiyet*. Yeni Medya Çalışmaları I. Ulusal Kongresi. s. 367-382. Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi.

- Uzby, İ. T. (2009). Madde bağımlılığının tarihçesi, tanımı, genel bilgiler ve bağımlılık yapan maddeler. *Türk Eczacıları Birliği Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 21- 22, 5-15.
- Üçer, N. (2016). Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında gençlerin sosyal medya kullanımına yönelik niteliksel bir araştırma. *Global Media Journal TR Edition*, 6 (12).
- Üçkardeş, E. A. (2010). *Mersin Üniversitesi öğrencileri arasında internet bağımlılığının değerlendirilmesi*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Üneri, Ö. Ş. ve Tamdır, C. (2011). Bir grup lise öğrencisinde internet bağımlılığı değerlendirmesi: Kesitsel bir çalışma. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24(4), 265-272.
- Ümmetler İlhan, A. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve internet saldırganlık düzeyleri ile sosyal medyaya ilişkin tutumlarının incelenmesi (Çekmeköy Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ünver, H. (2016). *Siber zorbalık ile problemlili internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin çeşitli demografik özellikler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Vandebosch, H. and Van Cleemput, K. (2009). Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New media & society*, 11(8), 1349-1371.
- Vural, Z. B. ve Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine yönelik bir araştırma. *Journal Of Yaşar University*, 20(5), 3348-3382.
- Yağmurlu, A. (2011). Kamu yönetiminde halkla ilişkiler ve sosyal medya. *Selçuk İletişim*, 7, (1), 5-15.

- Yalçın, C. (2003). Sosyolojik bir bakış açısıyla internet. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 77-90.
- Yaman, E., Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). *Okul zorbalığı ve siber zorbalık*. İstanbul: Kaknüs.
- Yaman, E. ve Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 11(3), 819-833.
- Yanar, E. (2015). *Ergenlerin sosyal medya tutumlarının kişisel gelişimleri üzerine etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaşa, H. ve Pınarbaşı T. E. (2018). Sosyal medyada bir siber zorbalık örneği: Mina Başaran. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 69, 501-512.
- Yaygır, C. (2018). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı depresyon ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuz, O. (2018). Ergenlik döneminde internet bağımlılığının okul başarısı üzerinde etkileri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 19-19.
- Ybarra, L. Michele ve Kimberly J. Mitchell (2004). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 45, 1308-1316.
- Ybarra, M. L. (2004). Linkages between depressive symptomatology and Internet harassment among young regular Internet users. *CyberPsychology & Behavior*, 7(2), 247-257.
- Yelci, H. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık ile saldırganlık ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Yeniçıktı-Tufan, N. (2016). *Sosyal medya kullanım motivasyonları: Facebook ve Twitter kullanıcıları üzerine kullanımlar ve doyumlar araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yıldırım, A. (2014). İnternetin görünen yüzü. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1, 51-59
- Yıldırım, C. (2018). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin internet bağımlılığı ve algılanan stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, A. ve Demir, F. M. (2016). Üniversite öğrencilerinin internet ve sosyal medya kullanım amaçlarının belirlenmesine yönelik bir araştırma: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1 (37 Girişimcilik Özel Sayısı), 18, 36.
- Yılmaz, E., Şahin, Y. L., Haseski, H. İ., ve Erol, O. (2014). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Balıkesir ili örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 133-144.
- Yılmazsoy, B., Kahraman, M. (2017). Uzaktan eğitim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 9-29.
- Young, K. (1996). Internet addiction; the emergence of new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237-244.
- Young, K. (1997). *What makes the internet addictive: potential explanations for pathological internet use*. 100. Annual Conference of The American Psychological Association, Chicago.
- Young, K. S. (2000). Cyber-disorders: The mental health concern for the new millennium. *CyberPsychology and Behavior*, 3(5), 475-479

- Young, K. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *The American Behavioral Scientist*, 48(1), 402-415.
- Young, K. (2009). Understanding online gaming addiction and treatment issues for adolescents. *The American Journal of Family Therapy*, 37(5), 355–372.
- Young, K. S., Yue, X. D., & Ying, L. (2011). Prevalence estimates and etiologic models of Internet addiction. *Internet addiction: A handbook and guide to evaluation and treatment*, 3-17.
- Yücelten, E. (2016). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yüksel, M., Yılmaz, E. (2016). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(3), 1031-1042.
- Waldo, A.D. (2014). Correlates of internet addiction among adolescents. *Psychology*, 5, 1999-2008.
- Walker, Jenny, L., (2009). *The Contextualized Rapid Resolution Cycle Intervention Model for Cyberbullying*. Arizona State Üniversitesi.
- Waters, S., Mashburn, N. (2017). An investigation of middle school teachers' perceptions on bullying. *Journal of Social Studies Education Research*, 8(1), 1-34.
- Watson, S., Vannini, N., Woods, S., Dautenhah, K., Sapouna, M., Enz, S, Schneider, W, Wolke, D, Hall, Lynne, Paiva, A, Andre, E and Aylett, R. (2010). Intercultural differences in response to a computer-based anti-bullying intervention. *Educational Research*, 52 (1).
- Willard, N. E. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Illinois: Research Press.

Wu, Y-T. ve Tsai, C.C. (2006). University students internet attitudes and internet selfefficacy: a study at three universities in Taiwan. *Cyberpsychology & Behavior*, 9 (4), 441-450.

Zorbaz, O. (2013). *Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımının Sosyal Kaygı ve Akran İlişkileri Acısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK 1: Kişisel Bilgi Formu

Değerli öğrenciler,

Bu araştırma, İstanbul Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı'nda tez çalışması için yapılmaktadır. Sonuçlar sadece bilimsel amaç için kullanılacak ve kimseyle paylaşılmayacaktır. Aşağıda sizinle ilgili genel bilgilere ulaşmak için birtakım sorular yer almaktadır. Bu soruları içtenlikle cevaplamanız araştırmanın amacı açısından önemlidir. Lütfen size en uygun gelen cevabı yanındaki kutucuğa “(X)” şeklinde işaretleyerek belirtiniz. Araştırmanın sağlıklı bulgulara ulaşması anketteki ifadelere vereceğiniz cevaplara bağlı olduğundan, cevaplarınızın gerçek anlamda tutum ve görüşlerinizi yansıtması çok önemlidir. Sonuçlar toplu olarak değerlendirileceğinden isim yazmanıza da gerek yoktur. Ankette yer alan soruların tümünü içtenlikle yanıtlamanızı ve gereken özeni göstermenizi diler, ilgi ve yardımlarınız için teşekkür eder, okul ve çalışma hayatınızda başarılar dilerim.

Elif Nur ERGÜDER

Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1) **Cinsiyetiniz:** () Kız () Erkek

2) **Yaşınız:** () 14 () 15 () 16 () 17 ve üzeri

3) **Okul Türü**

() Anadolu Lisesi () Fen Lisesi

() Meslek Lisesi () Anadolu İmam Hatip Lisesi

4) **Sınıf Düzeyiniz :** () 9 () 10 () 11

5) **Gelir durumunuz:** () Düşük () Orta () Yüksek

6) **Anne- baba beraberlik durumunuz:** () Birlikte () Ayrı

7) **Anne baba hayatta mı?** Anne Baba

Hayatta () ()

Hayatta değil () ()

8) **Annenizin eğitim durumu:** () İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön lisans ve üstü

9) **Babanızın eğitim durumu:** () İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön lisans ve üstü

10) **Herhangi bir sosyal medya sitesine üyeliğiniz var mı?** () Evet () Hayır

11) Sosyal medya sitelerini kullanım sıklığınız nedir?

- Her gün bir kereden fazla Her gün bir kere
 Haftada bir kereden fazla Haftada bir kere
 Ayda bir kereden fazla Ayda bir kere

12)Günde yaklaşık olarak kaç saat internet kullanıyorsunuz?

- Bir Saatten Az 3-4 Saat 6 Saatten Fazla 1-2 Saat 4-6 Saat

13) İnternete daha çok girdiğiniz yer:

- Ev Okul Arkadaşımın evi İnternet kafe

14) İnterneti en çok girdiğiniz teknolojik alet:

- Bilgisayar Cep telefonu Tablet

15) Sosyal medya sitelerindeki üyeliğinizi gerçek adınızla mı, takma adınızla mı açıyorsunuz?

- Gerçek ad Takma ad

16) İnterneti daha çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?

- Oyun
 Paylaşımında bulunma (Yer bildirim, fotoğraf, müzik, yazı, video vb.)
 Sosyal sitelerdeki akışa bakmak
 Araştırma ve ödev
 Yeni bir şeyler öğrenmek için internette sörf yapmak
 İletişim kurma (Mesajlaşma, sohbet)
 Takip etme, takip edilme

17) Anneniz sosyal medya kullanıyor mu? () Evet () Hayır

18) Babanız sosyal medya kullanıyor mu? () Evet () Hayır

19) Ailenizdeki fertleri sosyal medya da takip ediyor musunuz?() Evet () Hayır

EK 2: İNTERNET BAĞIMLILIK ÖLÇEĞİ

	Aşağıdaki sorularda, size en uygun düşen ifadeyi (X) ile işaretleyiniz:	Hiçbir Zaman Nadiren	Arada Sırada	Çoğunlukla	Çok Sık	Devamlı
1	Ne sıklıkla planladığınızdan daha fazla süre internette kalıyorsunuz?					
2	Ne sıklıkla internette kalmak için günlük ev işlerini ihmal edersiniz?					
3	Ne sıklıkla arkadaşlarınızla birlikte olmak yerine interneti tercih edersiniz?					

EK 3: SOSYAL MEDYA TUTUM ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ifadelerin her birini dikkatlice okuduktan sonra, ifadeye ne ölçüde katıldığınızı gösteren sütuna ait olan ve ifadenin hizasında bulunan kutucuğun içini X şeklinde işaretleyiniz.		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Sosyal medya siteleri sayesinde arkadaşlarımın beni fark etmesini isterim.					
2	Sosyal medya siteleri sayesinde yeni bir kişilik kazandığımı hissediyorum.					
3	Sosyal medya sitelerinin beni arkadaşlarımdan uzaklaştırdığını düşünüyorum.					
4	Sosyal medya sitelerinde gördüğüm paylaşımları arkadaşlarımla sohbet konusu yapmak hoşuma gidiyor.					
5	Sosyal medya sitelerindeki içerikler hakkında yorum yapmak hoşuma gidiyor.					
6	Sosyal medya sitelerinde yazı, video, müzik vb. paylaşımlarda bulunmaktan hoşlanıyorum.					

EK 4: YENİLENMİŞ SİBER ZORBALIK ENVANTERİ- II

Aşağıda internet kullanırken kişilerin karşılaşabilecekleri bazı durumlar verilmiştir. Her bir durumun **son 6 ay** içerisinde ne sıklıkla başınıza geldiğini **Bana Yapıldı** bölümünde, bu davranışları ne sıklıkla yaptığınızı ise **Ben Yaptım** bölümündeki size uygun rakamı yuvarlak içine alarak belirtiniz. Lütfen her maddeyi **her iki bölüm** için de cevaplamayı unutmayınız.

İTERNET aracılığıyla,	BANA YAPILDI				BEN YAPTIM			
	Hiç	Bir kez	2-3 kez	Üçten çok	Hiç	Bir kez	2-3 kez	Üçten çok
1. Birine ait hesap şifresini ele geçirmek	1	2	3	4	1	2	3	4
2.								
3.								
4.								
5.								
6. Sahibinin görülmesinden rahatsızlık duyacağı bir fotoğrafı veya videoyu başkalarıyla paylaşmak	1	2	3	4	1	2	3	4
7.								
8.								
9.								
10.								

EK 5:SİBER ZORBALIK DAVRANIŞI HAKKINDA BİLGİLENDİRME BROŞÜRÜ

Sevgili Gençler,

Günümüzde internet; iş, iletişim, eğlence, alışveriş ve bilgiye ulaşmak için en sık kullanılan platformlardan biri haline gelmiştir. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte sizler de internet, cep telefonu, tablet, video oyunları ve sosyal paylaşım sitelerini yoğun olarak kullanmaktasınız. Bu gelişmeler insan hayatına; arkadaşları ile istediği anda iletişim kurabilme, dünyanın her yerinden yeni arkadaşlıklar edinebilme, eğitim alanında merak edilen şeylere çok hızlı ve ayrıntılı bir şekilde ulaşabilme, yeni bilgiler öğrenebilme, internet kullanılarak birçok işi daha hızlı bir şekilde halledebilme, duygu ve düşüncelerini hızlı ve büyük kitleler ile paylaşabilme gibi birçok olumlu katkı sağlamaktadır.

İnternet üzerinde paylaşılan bu verilerin insanlara sağladığı yararların yanı sıra internet büyük ve karmaşık bir sistem olduğu için bu sistem üzerindeki boşlukların hoş olmayan amaçlar için kullanılması internet kullanıcılarının rahatsız olabileceği davranışlar ile karşılaşmalarına neden olmaktadır. Tehdit etme, aşağılama, dalga geçme, başkalarının sosyal paylaşım sitelerine izinsiz girme, söylemlerle rahatsız etme, dedikodu yayma, bir başkası adına profil açıp oymuş gibi davranma, sahibinin görülmesinden rahatsızlık duyacağı bir fotoğrafı veya videoyu başkalarıyla paylaşmak gibi davranışlar olumsuz olarak nitelendirilen davranışlardır. Başkalarının kişisel haklarını ihlal eden olumsuz davranışlar, bilişim ve iletişim araçlarının amacının dışında kullanılması yoluyla da gösterilebilmektedir. Siber zorbalık bilgisayar, cep telefonu ve diğer iletişim teknolojileri aracılığıyla bir birey ya da gruba karşı yapılan kasıtlı ve tekrarlanan teknik ya da ilişkişel tarzda zarar verme davranışlarının tümüdür. Bu davranışları yaparken amacınız sadece şaka ya da eğlence olabilir. Oysaki şaka ve eğlence amacıyla ya da karşı taraftaki kişiyi üzme için internette yapılan bazı davranışlar hem kendiniz hem de başkaları için hoş olmayan, zarar verici ve suç sayılabilecek davranışları barındırabilir.

Bu tarz bir durumda bulduysanız ya da maruz kaldıysanız okul psikolojik danışmanınızdan ve ailenizden güvenli ve doğru internet kullanımı ile ilgili bilgi alabilirsiniz. İnternette hoşunuza gitmeyen bir davranış ile karşılaştığınızda nasıl bir yol izlemeniz gerektiği ile ilgili okul psikolojik danışmanınızdan yardım alabilirsiniz. Bu gibi bir durum ile karşılaştıysanız bireysel olarak sizlerde Cumhuriyet Savcılığına, 155 Polis İmdat hattına ve 155@iem.gov.tr adlı e-mail adresine mesaj gönderebilirsiniz. 166 Alo İnternet Bilgi İhbar hattına ihbarda bulunabilirsiniz. Her il, bölgedeki Bilişim Suçları ve Sistemleri Şube Müdürlüğü'nün telefonunu arayarak bireysel olarak şikâyet edebilirsiniz.

Amacımız sizleri siber zorbalık ve mağduriyet ile ilgili bilgilendirerek internet ortamında karşılaşabileceğiniz olumsuzluklar konusunda dikkatli davranmanız ve kimlerden yardım alabileceğiniz konusunda farkındalık oluşturmaktır.

Elif Nur ERGÜDER
Okul Psikolojik Danışmanı

Ek 6: VELİ İZİN DİLEKÇESİ

Sayın Veliler, Sevgili Anne Babalar,

İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında yüksek lisans öğrencisiyim. “Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyet Düzeyleri ile İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Medya Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” konulu tezime ilgili çalışmayı yürütemem için çocuklarınızın bazı form ve ölçekleri doldurmasına ihtiyaç duymaktayım.

Bu çalışmaya katılmasına izin verdiğiniz takdirde çocuğunuz anketi okulda eğitim-öğretimi aksatmayacak uygun bir zaman diliminde dolduracaktır. Çocuğunuzun dolduracağı anketlerde cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Çocuklarınızın ölçek ve formları doldurarak bize sağlayacağı bilgiler oldukça değerlidir.

Lütfen dilekçeyi doldurduktan sonra altına imzanızı atarak bu formu çocuğunuzla okula geri gönderiniz.

VELİ İZİN DİLEKÇESİ

Okulunuzsınıfınumaralı öğrencisi (adı ve soyadı) 'ın velisiyim, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü onaylı Kişisel Bilgi Formu, İnternet Bağımlılığı, Sosyal Medya Tutum Ölçeği ve Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri II " adlı anketin uygulanması bilgim dahilindedir.

.../.../2018

Veli Adı ve Soyadı.....

İmza.....

EK 7: ÖLÇEK İZİNLERİ

Ölçek izin isteği Gelen Kutusu x ✕ 🖨 📧

nur elif <enurpdr@gmail.com> 25 Eki 2017 Çar 18:51 ☆ ↶ ⋮
Alici: motrar ▾

Sayın Mustafa OTRAR Hocam,
İsmim Elif Nur OKAY. İstanbul Üniversitesi'nde PDR alanında yüksek lisans öğrencisiyim. Şu an tez aşamasına geçmiş bulunmaktayım. Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı- sosyal medya tutum ölçeği ve siber zorbalık değişkenleriyle ilgili tez çalışması yapmak istiyorum. Danışman hocam Yrd.Doç.Dr. Ayşegül KILIÇASLAN ÇELİKKOL ile yaptığımız incelemede sizin "Öğrencilerin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması" başlıklı makalenize ulaştık. Yapacak olduğum tezimde sizin öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik geliştirdiğiniz " Sosyal Medya Tutum Ölçeği" nizi kullanmak üzere izninizi almak istiyorum. Çalışmanızda kullanmış olduğunuz ölçeği ve ölçeğin puanlamasına ait bilgileri bizimle paylaşabilir misiniz? Desteğinize ve ayırmış olduğunuz vakit için şimdiden teşekkür ederim. İyi çalışmalar.

Saygılarımla.

Dr.Mustafa Otrar <motrar@marmara.edu.tr> 25 Eki 2017 Çar 21:39 ☆ ↶ ⋮
Alici: ben ▾

Merhabalar Nur Hanım,
İlginiz için teşekkür ederim öncelikle... Elbette kullanabilirsiniz.
Ölçek ve puanlama ile ilgili bilgileri içeren dosyaları ekte sundum. Ayrıca kaynak gösterirken kullanabileceğiniz makaleyi de ekledim.
Kolaylıklar dilerim.

Ferhat Argin <arginferhat@gmail.com> 26 Eki 2017 Per 00:05 ☆ ↶ ⋮
Alici: arginferhat ▾

Sayın Ferhat Süleyman ARGİN Hocam,
İsmim Elif Nur OKAY. İstanbul Üniversitesi'nde PDR alanında yüksek lisans öğrencisiyim. Şu an tez aşamasına geçmiş bulunmaktayım. Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı- sosyal medya tutum ölçeği ve siber zorbalık değişkenleriyle ilgili tez çalışması yapmak istiyorum. Danışman hocam Yrd.Doç.Dr. Ayşegül KILIÇASLAN ÇELİKKOL ile yaptığımız incelemede sizin "Öğrencilerin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması" başlıklı makalenize ulaştık. Yapacak olduğum tezimde sizin " Sosyal Medya Tutum Ölçeği" nizi kullanmak üzere izninizi almak istiyorum. Çalışmanızda kullanmış olduğunuz ölçeği ve ölçeğin puanlamasına ait bilgileri bizimle paylaşabilir misiniz? Desteğinize ve ayırmış olduğunuz vakit için şimdiden teşekkür ederim. İyi çalışmalar.

Saygılarımla.

Ferhat Argin <arginferhat@gmail.com> 26 Eki 2017 Per 00:05 ☆ ↶ ⋮
Alici: Dr.Mustafa, ben ▾

Değerli hocam merhaba,

Ölçeği ekteki makaleye atıf yaparak kullanabilirsiniz. Ölçeği ve puanlamayı nasıl yapacağınızı gösteren dosyayı da ekte bulabilirsiniz.

İyi çalışmalar...

Alıcı: erdur

Sayın Özgür Erdur BAKER Hocam,

İsmim Elif Nur OKAY. İstanbul Üniversitesi'nde PDR alanında yüksek lisans öğrencisiyim. Şu an tez aşamasına geçmiş bulunmaktayım. Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı- sosyal medya tutum ölçeği ve siber zorbalık değişkenleriyle ilgili tez çalışması yapmak istiyorum. Danışman hocam Yrd.Doç.Dr. Ayşegül KILIÇASLAN ÇELİKKOL ile yaptığımız incelemede sizin tarafınızdan geliştirilmiş olan "Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanterine" ulaştık. Yapacak olduğum tezimde sizin tarafınızdan geliştirilen "Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanterini" kullanmak üzere izninizi almak istiyorum. Çalışmanızda kullanmış olduğunuz ölçeği ve ölçeğin puanlamasına ait bilgileri bizimle paylaşabilir misiniz? Desteğinize ve ayırmış olduğunuz vakit için şimdiden teşekkür ederim. İyi çalışmalar. Saygılarımla.

Cigdem Topcu Uzer <cigdemtopcu@gmail.com>

26 Eki 2017 Per 02:23

Alıcı: Ozgur, ben

Merhaba Elif Nur,

Bu ölçeğin son versiyonunu (RCBI-II) ve bir önceki versiyonunu (RCBI) seninle paylaşıyorum.

RCBI, bazı özel teknoloji ya da uygulama (app) isimleri içerdiği için revize ettik ve RCBI-II'i oluşturduk. RCBI-II ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını okuyabileceğin makale 'Measurement and Evaluation in Counseling and Guidance' isimli dergiden kabul aldı. Basılmak için sırada bekliyor. Bu nedenle RCBI-II geçerlik ve güvenilirlik bilgilerini şimdilik benim doktora tezimden okuyabilirsin. Ben ekte hem iki ölçeği hem de RCBI makalesini ve tezimdeki RCBI-II ile ilgili bölümü gönderiyorum.

Sorun olursa lütfen haberleşelim. Kolaylıklar dilerim.

Sayın Fatih BAYRAKTAR Hocam,

İsmim Elif Nur OKAY. İstanbul Üniversitesi'nde PDR alanında yüksek lisans öğrencisiyim. Şu an tez aşamasına geçmiş bulunmaktayım. Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı- sosyal medya tutum ölçeği ve siber zorbalık değişkenleriyle ilgili tez çalışması yapmak istiyorum. Danışman hocam Yrd.Doç.Dr. Ayşegül KILIÇASLAN ÇELİKKOL ile yaptığımız incelemede sizin Türkçeye çevirdiğiniz ve güvenilirlik analizlerinizi yaptığınız Kimberly Young'ın " İnternet Bağımlılık Ölçeğini" ne ulaştık. Yapacak olduğum tezimde sizin Türkçeye çevirmiş olduğunuz "İnternet Bağımlılık Ölçeğinizi" kullanmak üzere izninizi almak istiyorum. Çalışmanızda kullanmış olduğunuz ölçeği ve ölçeğin puanlamasına ait bilgileri bizimle paylaşabilir misiniz? Desteğinize ve ayırmış olduğunuz vakit için şimdiden teşekkür ederim. İyi çalışmalar. Saygılarımla.

Fatih Bayraktar <fatih.bayraktar@emu.edu.tr>

27 Eki 2017 Cum 13:18

Alıcı: ben

Merhaba Nur,

Türkçeye uyarlamış olduğum İnternet Bağımlılık Ölçeği'ni çalışmada gönül rahatlığıyla kullanabilirsin. Ölçek bilgilerinin yer aldığı yüksek lisans tezmini ve ölçek maddelerini ekte gönderiyorum. Başarıları dilerim.

Doç. Dr. Fatih Bayraktar

EK 8: ÖLÇEK İZİNLERİ

T.C.
TEKİRDAĞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 43996270-44-E.2001079

29/01/2018

Konu : Anket Uygulaması

..... KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (YL) (Ücretli) Programı'na 3110160177 numaralı ile kayıtlı Öğrencisi Elif Nur ERGÜDER'in "Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Düzeyleri ile İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Medya Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasında, İlimiz Hayrabolu ve Süleymanpaşa İlçelerinde ekli listede bulunan Resmi/Özel lise öğrencilere yönelik anket uygulama isteği ile ilgili, 26/01/2018 tarih ve 1860115 sayılı Valilik oluru ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Suat YILDIZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:

-Valilik Oluru ve Eki (9 Sayfa).

DAĞITIM:

- Süleymanpaşa ve Hayrabolu İlçe Kaymakamlığına,
(Süleymanpaşa ve Hayrabolu İlçe MEM)

Adres: 100. Yıl Mh. İnci Sk. No:15
Elektronik Ağ: tekirdag.meb.gov.tr
e-posta: stratejigelistirme59@meb.gov.tr

Bilgi için: Hulusi DİNÇER
Tel: 0 (282) 261 20 11
Faks: 0 (282) 261 87 22

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden ca03-e05d-348f-9df3-599d kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
TEKİRDAĞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 43996270-44-E.1860115
Konu : Anket Uygulaması

26/01/2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün
12/01/2018 tarih ve 12093 sayılı yazısı.

İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (YL) (Ücretli) Programı'na 3110160177 numaralı ile kayıtlı Öğrencisi Elif Nur ERGÜDER'in "Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Düzeyleri ile İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Medya Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasında, İlimiz Hayrabolu ve Süleymanpaşa İlçelerinde ekli listede bulunan Resmi/Özel lise öğrencilere yönelik anket uygulama isteği, ilgi yazı ile Müdürlüğümüze bildirilmiştir.

Söz konusu araştırma uygulaması, Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup, anketin uygulanmasında bir sakınca görülmediği, yapılacak çalışmalar sonucunda hazırlanacak raporun Müdürlüğümüze gönderilmesinin uygun olacağı bildirilmiştir.

Bu kapsamda onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen, uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan anket sorularının eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde, okul müdürlerinin koordinesinde ve kontrolünde, gönüllülük esas olmak kaydıyla Yukarıda belirtilen söz konusu okullarda öğrencilere yönelik olarak, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2017/25 sayılı "Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri" konulu genelgesine göre gerçekleştirilmesi hususu Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde Olurlarınıza arz ederim.

Ersan ULUSAN
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
26/01/2018

Tayyar ŞAŞMAZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI SOYADI: ELİF NUR ERGÜDER

E-posta: enurpdr@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans: 2015-2019 İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı.

Lisans: 2008-2012 Uludağ Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık

MESLEKİ DENEYİM

2012-2016: Mehmet Akif Ersoy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi- Okul Psikolojik
Danışmanı

2016-2017: Ella Anaokulu- Okul Psikolojik Danışmanı

2017-2018: Hasan Yılmaz Kurt Ortaokulu- Okul Psikolojik Danışmanı

2018 Ocak-devam ediyor: İstiklal İlkokulu- Okul Psikolojik Danışmanı